

Ministarstvo za obrazovanje,
nauku i mlade Kantona Sarajevo

Program osnovnog obrazovanja odraslih u Kantonu Sarajevo

Sarajevo
2017. godina

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj. 35/5), u skladu sa čl. 35 i 50., a u vezi sa članom 36. Zakona o obrazovanju odraslih, ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izradu Programa osnovnog obrazovanja odraslih u Kantonu Sarajevo.

Članovi Komisije za izradu Programa osnovnog obrazovanja odraslih u Kantonu Sarajevo:

1. Mirsad Durmišević - JU OŠ „Malta“
2. Dijana Briga - JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“
3. Aleksandra Junuzović - JU OŠ „Ćamil Sijarić“
4. Amila Glamoč - JU OŠ „Džemaludin Čaušević“
5. Aida Terzić-Škulj - JU OŠ „9. maj“ Pazarić
6. Indira Buljubašić - JU OŠ „Musa Ćazim Ćatić“
7. Nevzeta Doljančić - JU OŠ „Isak Samokovlija“
8. Amela Mahmutović - JU OŠ „Osman Nakaš“
9. Sonja Škiljević - JU OŠ „Musa Ćazim Ćatić“
10. Nina Pajić - JU OŠ „Džemaludin Čaušević“
11. Mediha Pašić - JU OŠ „Skender Kulenović“
12. Esada Šahinagić - JU OŠ „Ćamil Sijarić“
13. Bahra Zorlak - JU OŠ „Džemaludin Čaušević“
14. Daliborka Vilić - JU OŠ „Nafija Sarajlić“
15. Ajla Halilović - JU „Behaudin Selmanović“
16. Gabrijele Hrga - JU OŠ „Džemaludin Čaušević“
17. Amela Voloder - JU OŠ „Džemaludin Čaušević“
18. Amel Mujkić - JU OŠ „Grbavica II“
19. Lektura: Alma Feriz

SADRŽAJ

PREDGOVOR	13
BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	14
1. UVOD	15
2. KOMPETENCIJE	15
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA	16
4. ISHODI	17
5. PRVA TRIJADA	18
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	18
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED	19
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED	20
5.3. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED	21
5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED	21
5.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED	22
5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	24
6. DRUGA TRIJADA	26
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE	26
6.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED	26
6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED	27
6.3. NASTAVNE CJELINE ZA V RAZRED	28
6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	29
6.4. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VI RAZRED	30
6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED	31
7. TREĆA TRIJADA	33
7.1. NASTAVNE CJELINE ZA VII RAZRED	33
7.1.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED	33
7.2. NASTAVNE CJELINE ZA VIII RAZRED	35
7.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED	36
7.3. NASTAVNE CJELINE ZA IX RAZRED	37
7.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED	38
8. DIDAKTIČKO–METODIČKE NAPOMENE	39
9. LITERATURA	40
ENGLISKI JEZIK	41

1. U V O D	42
2. KOMPETENCIJE.....	42
3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA	44
4. PRVA TRIJADA.....	46
4.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	46
4.2. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED	47
4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	47
5. DRUGA TRIJADA.....	51
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	51
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED.....	51
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED.....	52
5.3. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED	55
5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	55
5.4. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED.....	57
5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED.....	57
6. TREĆA TRIJADA.....	60
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	60
6.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	61
6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED	61
6.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED.....	63
6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED	63
6.4. TEMATSKE CJELINE ZA IX RAZRED.....	66
6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED.....	66
7. DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE.....	68
8. LITERATURA	69
NJEMAČKI JEZIK.....	70
1. U V O D	72
2. JEZIČKE KOMPETENCIJE.....	72
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	73
4. PRVA TRIJADA.....	74
4.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	74
5. DRUGA TRIJADA.....	81
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	81
6. TREĆA TRIJADA.....	87
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	87
7. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE.....	96
8. KONSULTIRANI DOKUMENTI	97
MATEMATIKA.....	98

1. UVOD.....	100
2. KOMPETENCIJE.....	100
3. CILJ I ZADACI.....	102
4. ISHODI UČENJA	103
5. PRVA TRIJADA	104
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	104
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED	105
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED	105
5.3. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED.....	106
5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED.....	107
5.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED	108
5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	109
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU IV RAZREDA.....	111
6.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED.....	111
6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED.....	112
6.3. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED	113
6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	114
6.4. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED.....	115
6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED.....	115
7. TREĆA TRIJADA.....	118
7.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	118
7.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	119
7.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED	119
7.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED.....	121
7.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED.....	122
7.4. TEMATSKE CJELINE ZA IX RAZRED	124
7.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED.....	126
8. DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE.....	128
9. LITERATURA	130
OSNOVE TEHNIKE.....	131
1. UVOD.....	132
2. KOMPETENCIJE.....	132
3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA	133
4. PRVA TRIJADA	134
4.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	134
4.2. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED	135
4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	135
5. DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE.....	137

6. LITERATURA	137
INFORMATIKA	139
1. UVOD.....	140
2. KOMPETENCIJE.....	140
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	142
4. ISHODI NA KRAJU OSNOVNOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA.....	143
5. DRUGA TRIJADA.....	143
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	145
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED.....	145
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED.....	145
5.3. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED	146
5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	147
5.4. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED.....	149
5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED.....	149
6. TREĆA TRIJADA.....	151
6.1.OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	151
6.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	151
6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED	152
6.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED.....	153
6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED	153
6.4. TEMATSKE CJELINE ZA IX RAZRED.....	155
6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED.....	155
7. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE.....	157
8. LITERATURA	157
TEHNIČKA KULTURA	158
1. UVOD.....	159
2. KOMPETENCIJE.....	160
3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA	162
4. DRUGA TRIJADA.....	164
4. 1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	164
4.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED.....	164
4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED.....	165
4.3. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED	166
4.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	166
4.4. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED.....	168
4.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED	168
5. TREĆA TRIJADA.....	171
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	171

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	171
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA VII RAZRED.....	172
5.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED	175
5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED	175
5.4. TEMATSKE CJELINE ZA IX RAZRED.....	178
5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED.....	178
6. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE	181
7. LITERATURA	181
MOJA OKOLINA.....	182
1. UVOD.....	183
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	186
4. ISHODI.....	187
5. PRVA TRIJADA	188
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	188
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED.....	189
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED	189
5.3. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED	190
5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED.....	191
5.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED	192
5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	192
6. DRUGA TRIJADA.....	194
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	194
6.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED.....	194
6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED.....	196
7. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE	197
8. LITERATURA	199
PRIRODA	200
1. UVOD.....	201
2. KOMPETENCIJE.....	201
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	204
4. ISHODI.....	205
5. DRUGA TRIJADA.....	206
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	206
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED	206
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	207
6. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE	208
8. LITERATURA	209
DRUŠTVO	210

1. UVOD.....	211
2. KOMPETENCIJE.....	211
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	214
4. ISHODI.....	215
5. DRUGA TRIJADA.....	216
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	216
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED	217
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	217
6. DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE.....	218
8. LITERATURA	218
KULTURA ŽIVLJENJA	220
1. UVOD.....	221
2. KOMPETENCIJE.....	221
3. CILJ I ZADACI NASTAVE KULTURE ŽIVLJENJA	223
3.1. CILJ.....	223
3.2 ZADACI	223
4. ISHODI UČENJA NA KRAJU OSNOVNOŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH	223
5. DRUGA TRIJADA.....	224
5.1. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED	224
5.1.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED	224
6. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE	226
7. OCJENJIVANJE	226
8. RESURSI ZA REALIZACIJU.....	226
9. LITERATURA	227
TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ.....	228
1. UVOD	Error! Bookmark not defined.
2. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	229
3. PRVA TRIJADA.....	231
3.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	231
3.1. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED.....	232
3.1.2. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED	232
3.2. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED	233
3.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED.....	234
3.3. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED	235
3.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	235
4. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE	237
5. LITERATURA	238

FIZIKA	239
1. UVOD.....	239
2. KOMPETENCIJE.....	240
3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA	242
4. DRUGA TRIJADA.....	243
4.1. ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	243
4.2. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED.....	244
4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED.....	244
5. TREĆA TRIJADA.....	247
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	247
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	248
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA za VII razred.....	248
5.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED	249
5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED	250
6. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE	252
7. LITERATURA	253
HEMIJA/KEMIJA	254
1. UVOD.....	255
2. KOMPETENCIJE.....	255
3. CILJ I ZADACI NASTAVE HEMIJE.....	258
3.1. CILJ	258
3.2. ZADACI	258
4. ISHODI UČENJA NA KRAJU OSNOVNOŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH	258
5. TREĆA TRIJADA.....	260
5.1. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	260
5.1.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED	260
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED.....	262
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED	262
6. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE	264
7. SREDSTVA ZA REALIZACIJU NASTAVE HEMIJE	264
8. LITERATURA	264
BIOLOGIJA	266
1. UVOD.....	267
2. KOMPETENCIJE.....	267
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	269
4. ISHODI PO ZAVRŠETKU OSNOVNOG OBRAZOVANJA	269
5. DRUGA TRIJADA.....	270

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	270
5.2. CILJEVI.....	271
5.3. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VI RAZRED	271
5.4. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA.....	272
6. TREĆA TRIJADA.....	274
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	274
6.2. CILJEVI.....	274
6.3. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VII RAZRED.....	275
6.4. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA.....	275
6.5. OČEKIVANI REZULTATI NA KRAJU VIII RAZREDA.....	278
6.6. CILJEVI.....	279
6.7. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VIII RAZRED.....	279
6.8. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA.....	280
7. DIDAKTIČKO–METODIČKE NAPOMENE.....	283
8. LITERATURA	285
LIKOVNA KULTURA.....	286
1. UVOD.....	287
2. KOMPETENCIJE.....	287
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	288
4. PRVA TRIJADA	290
4.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	290
4.2. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED	291
4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED	291
4.3. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED.....	292
4.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	292
5. DIDAKTIČKO–METODIČKE NAPOMENE.....	293
6. LITERATURA	294
MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA	295
1. UVOD.....	297
2. KOMPETENCIJE.....	298
2. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	300
3. PRVA TRIJADA	301
3.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	301
3.2. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED	302
3.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED	302
3.2.2. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II RAZREDA	304
3.3. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED	305
3.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED	305

3.3.2. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III RAZREDA.....	308
4. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE	309
8. LITERATURA	311
HISTORIJA (POVIJEST).....	312
1. UVOD.....	313
2. KOMPETENCIJE.....	313
3. CILJ I ZADACI NASTAVE HISTORIJE/POVIJESTI.....	314
4. ISHODI NA KRAJU OSNOVNOG OBRAZOVANJA.....	315
5. DRUGA TRIJADA.....	316
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	316
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED	317
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED.....	317
6. TREĆA TRIJADA	320
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	320
6.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	321
6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED	321
7. DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE.....	323
8. LITERATURA	324
GEOGRAFIJA/ZEMLJOPIS	325
1. UVOD.....	327
2. KOMPETENCIJE.....	327
3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA.....	329
4. ISHODI.....	330
5. DRUGA TRIJADA.....	331
5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE.....	331
5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED.....	331
5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED.....	332
6. TREĆA TRIJADA.....	335
6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE.....	335
6.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED	335
6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED	336
7. DIDAKTIČKO–METODIČKE NAPOMENE.....	340
8. LITERATURA	340
DRUŠTVO/KULTURA/RELIGIJA	341
1. UVOD.....	342
2. CILJ I ZADACI.....	342
3. PRVA TRIJADA.....	343
3.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE	343

3.2. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED.....	344
3.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA za i razred.....	344
3.3. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED.....	346
3.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED.....	346
3.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED.....	347
3.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED.....	349
4. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE.....	351
5. LITERATURA.....	352

PREDGOVOR

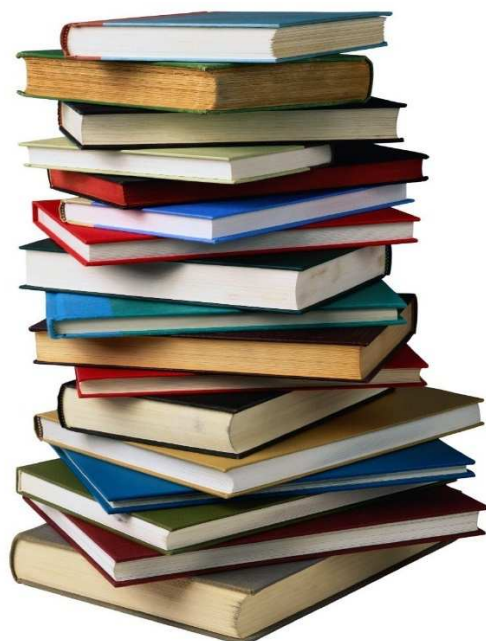

Ovaj Program izrađen je sa osnovnim težištem na razvijanje osnovnih vještina i znanja osoba koje su rano napustile školovanje ili onih koji nisu imali pristup školovanju (odrasla lica starija od 15 godina).

Program osnovnog obrazovanja odraslih ima devet obrazovnih nivoa podijeljenih u tri trijade. Od I do V nivoa planirano je po 12 nastavnih sedmica - 60 nastavnih dana, a od VI do IX po 24 nastavne sedmice - 120 nastavnih dana. Prva trijada uglavnom je analogna razini redovnog osnovnoškolskog obrazovanja od prvog do trećeg razreda osnovne škole, a broj nastavnih predmeta koji se tokom njih obrađuju varira od 5 do 9, uz predmet *Poduzetništvo* (od III razreda). Dio programa II trijade odgovara dijelu programa redovnog osnovnoškolskog obrazovanja učenika od četvrtog do šestog razreda. Tokom tih nivoa obrađuju se gotovo svi nastavni predmeti kao i u redovnoj školi, uz predmet *Poduzetništvo*. Slično vrijedi i za treću trijadu, gdje se broj predmeta kreće od 7 do 11 po razredu.

Nastava se može održavati na više načina - kao redovna nastava, konsultativno-instruktivni oblik nastave, dopisno-konsultativni oblik, praktičan rad i na druge primjerene načine. Prema programu rada, osnovno obrazovanje odraslih vrlo je slično redovnom osnovnoškolskom obrazovanju učenika, s donekle reduciranim obimom sadržaja predmeta i kraćim vremenskim trajanjem programa.

Ovaj vid formalnog znanja propisan je odgovarajućim zakonskim aktima ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 40/15, 32/16), pa osnovne odredbe ovdje nećemo navoditi.

BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Članovi komisije za *Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost*:

Mediha Pašić, Indira Buljubašić i Nevzeta Doljančić

1. UVOD

Nastava Bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti polaznicima daje temeljnu pismenost i temeljna znanja iz jezika i književnosti. Ta znanja utječu na uspjeh u učenju i drugih nastavnih predmeta. Čitanje je sredstvo i metoda učenja, a čitanje i učenje su u osnovi komunikacije. Na funkcionalnom nivou jezik i govor utječu na psihološke i lingvističke sposobnosti, na zapažanje i imenovanje bitnih elemenata, mogućnost poređenja i zaključivanja. Govor je u osnovi cjelokupnog učenja.

Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost kao nastavni predmet obuhvata pet oblasti: književnost, gramatiku, pravopis, kulturu izražavanja i medijsku kulturu. Struktura nastavnog predmeta je složena, a svako predmetno područje ima udjela u osposobljavanju polaznika za jezičku komunikaciju, što će im pomoći pri savladavanju nastavnih sadržaja svih ostalih predmeta.

2. KOMPETENCIJE

Kompetenciju definišemo kao spoj znanja, vještina i stavova. Možemo reći da je kompetentna ona osoba koja ima znanje, vještine i stavove koji joj omogućuju funkcionisanje u svijetu koji je okružuje, bilo u sredini u kojoj djeluje svakodnevno ili na širem, globalnom planu. Ako smo u definiciju kompetencije ugradili i riječ funkcionisati, tada moramo reći da je kompetentna ona osoba koja je funkcionalno pismena. Naime, samo funkcionalno pismena osoba može uspješno obavljati sve zadaće koje proizlaze iz svakodnevnog života. U društvu temeljenom na kompetencijama nije više dovoljno samo znati već i moći primijeniti.

KOMUNICIRANJE NA MATERNJEM JEZIKU

- Stvaranje pozitivnog stava prema maternjem jeziku. Sposobnost komuniciranja u pisanom i usmenom obliku; razumijevanje ili omogućavanje razumijevanja raznih poruka u raznim situacijama i u različite svrhe. Komunikacija uključuje sposobnost slušanja i razumijevanja raznih govornih poruka u mnoštvu komunikacijskih situacija, te sposobnost konciznog i jasnog govorenja. Samopouzdanje kod javnog obraćanja. Sposobnost čitanja i razumijevanja različitih tekstova. Sposobnost razlikovanja važnih od nevažnih informacija kod slušanja, govorenja, pisanja.

MATEMATIČKA KOMPETENCIJA

- Spremnost pronalaženja razloga da bi se potkrijepile nečije tvrdnje. Spremnost prihvatanja ili odbijanja tuđeg mišljenja na temelju valjanih (ili nevaljanih) razloga ili dokaza. Sklonost kritičkom razmišljanju. Poštivanje istine kao temelja matematičkog razmišljanja.

UČITI KAKO SE UČI

- Znanje i razumijevanje vlastitih metoda učenja, prednosti i nedostataka vlastitih vještina i kvalifikacija. Upravljanje vlastitim učenjem; sposobnost posvećivanja vremena učenju, samostalnosti, disciplini, upornosti i upravljanju informacijama u procesu učenja. Vlastiti koncept koji podržava spremnost za daljnji razvitak kompetencija, vlastite motivacije i samopouzdanja.

MEĐULJUDSKA I GRAĐANSKA KOMPETENCIJA

- Sposobnost stvaranja povjerenja i empatije prema drugima. Kritičko prihvatanje informacija koje objavljuju masovni mediji. Spremnost na poštivanje vrijednosti i privatnosti drugih sa spremnošću reagovanja na društveno neprihvatljivo ponašanje.

PREUZIMANJE INICIJATIVE I PODUZETNIŠTVO

- Vještine planiranja, organiziranja, analiziranja, komuniciranja, izvještavanja i zapisivanja. Saznanje o raspoloživim mogućnostima kako bi se prepoznale one koje odgovaraju vlastitim, profesionalnim i/ili poslovnim aktivnostima.

KULTURNA OSVIJEŠTENOST I IZRAŽAVANJE

- Osnovno znanje o kulturi naroda BiH kao važnom svjedočenju o ljudskoj historiji. Svijest o kulturnoj i jezičkoj različitosti. Sposobnost uvažavanja i uživanja u umjetničkim djelima. Otvoren stav prema različitom kulturnom izražavanju. Interes za kulturni život.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

CILJ

Osnovni cilj i zadaci nastavnog programa omogućit će polaznicima da na odabranim temama steknu znanja, sposobnosti, vještine, stavove i vrijednosti koje će biti temelj za cjeloživotno učenje, vladanje standardnim maternjim jezikom, razvoj jezičkih komunikacijskih sposobnosti i vještina, odnosno razvijanje jezičkih sposobnosti u govornoj i pisanoj upotrebi.

Jedan od osnovnih ciljeva nastave Bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti jeste podrška svrsishodnom korištenju i daljem razvijanju jezičkih i komunikativnih sposobnosti, u usmenom i pisanom obliku, koje pomažu pojedincu da ostvari svoje potrebe i koje su neophodne za rad, dalje formalno i neformalno obrazovanje. Težište Programa je stavljeno na razvijanje jezičke pismenosti i govorne kulture.

ZADACI

- razvijanje ljubavi prema maternjem jeziku i potrebi da se on njeguje i unaprijeđuje;
- stjecanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja problema;
- razvijanje kritičkog stava u mišljenju;
- osposobljavanje za čitanje, doživljavanje, razumijevanje, tumačenje i vrednovanje književno-umjetničkih djela različitih žanrova;
- razvijanje svijesti o značaju kulture, potrebe da se podstiče njen razvoj, kao i potreba da se sačuva kulturna baština;
- razvijanje humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca
- uspostavljanje osobnih i kulturnih veza među ljudima, nezavisno od njihovog spola, rase, religijske pripadnosti ili osobnih uvjerenja;
- razvijanje radoznalosti i samostalnosti; svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima, daljoj profesionalnoj orijentaciji;
- razvijanje svijesti o važnosti brige o zdravlju;
- njegovanje nacionalnog i kulturnog identiteta;
- razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja;
- upoznavanje vrijednosti vlastitog kulturnog naslijeđa i povezivanje sa drugim kulturama i tradicijama.

Kulikularni pristup učenju i podučavanju počinje sa utvrđivanjem cilja i ishoda učenja.

4. ISHODI

Čitanje

Polaznik/ca na kraju devetog razreda:

1. Čita tečno ili uz manju podršku nastavnika, sa razumijevanjem, tekstove različitih vrsta i složenosti na oba pisma (ćirilica i latinica);
2. Razlikuje vrste tekstova (administrativni, novinarski, naučni, književni...) i analizom ustanovljava svrhu i namjenu teksta;
3. Pokazuje dobro razumijevanje pročitano; sažima, pojašnjava značenje pozivajući se na tekst, argumentira stav o pročitano;
4. Povezuje napisano sa svojim iskustvom, vremenom i okruženjem u kojem živi
5. Razvija empatiju sa likovima koje upoznaje u tekstu i uočava njihove moralne vrijednosti.

Pisanje

Polaznik/ca na kraju devetog razreda:

1. Razumije ulogu i mogućnosti pisma u jezičkoj komunikaciji;
2. Koristi oba pisma u pisanju (ćirilicu i latinicu);
3. Vlada gramatičkim i pravopisnim pravilima jezika i primjenjuje ih u pisanju;

4. Prikuplja, procjenjuje i organizuje ideje i informacije od važnosti za tekst koji piše;
5. Piše tako da formu i stil prilagođava namjeni pisanja i publici kojoj se obraća;
6. Strukturiira tekst poštujući osobenosti odabrane forme;
7. Tekst samostalno ili uz manju podršku nastavnika doraduje i uređuje.

Govor i slušanje

Polaznik/ca na kraju devetog razreda:

1. Uspješno učestvuje u svakodnevnoj govornoj komunikaciji;
2. Razlikuje i primjereno govornoj situaciji koristi jezičku i nejezičku komunikaciju;
3. Razumije poziciju govornika i slušaoca (kao govornik vodi računa o razumljivosti i jasnoći iskaza, drži se teme, koristi se neverbalnom komunikacijom da prenese informaciju slušaocima; kao slušalac poštuje govornika, ne upada u riječ, postavlja pitanja i traži pojašnjenja, sumira);
4. Prilagođava iskaz namjeri, kontekstu i publici kojoj se obraća, razlikuje različite razloge govorenja: pružanje ili traženje informacija, izražavanje emocionalnih stanja i dr.

Medijska kultura

Polaznik/ca na kraju devetog razreda:

1. Razumije specifičnosti različitih medija: televizije, filma, radija, interneta, pozorišta;
2. Bira i prati medijske sadržaje prilagođene svojim interesima; obrazlaže svoj izbor i ocjenjuje kvalitet izabranog sadržaja.

5. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
3	36	3	36	3	36
UKUPNO I TRIJADA					108

5.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Realizacija programskih sadržaja nastavnog predmeta u cjelini treba rezultirati sljedećim ishodima:

- Polaznik poznaje oba pisma (latinicu i ćirilicu); čita, uz manju pomoć, jednostavne tekstove brzinom koja odgovara običnom, svakodnevnom usmenom govoru;
- Razumije sadržaj pročitanog;
- Piše pisanim slovima latinice, povezuje ih pravilno u strukture riječi i rečenica;

- Određuje početak i kraj rečenice na usmenoj i pisanoj razini;
- Uočava značenje rečenica - izjavne, upitne, uzvične i njihov oblik - potvrdne i odrične;
- Samostalno piše riječi, rečenice, tekst u formi diktata (objašnjenog i diktata s komentarom, stvaralačkog diktata, izbornog diktata);
- Upotrebljava veliko slovo (na početku rečenice, u pisanju ličnih imena, nadimaka, ustanova, praznika) jednosložnih geografskih pojmova (države, gradovi, sela, rijeke, planine);
- Procjenjuje šta je posebno važno u tekstu, a šta manje važno i navodi razloge za takav stav; uočava uzrok i posljedicu;
- Određuje osnovne dijelove teksta i knjige (naslov, pasus, ime autora i sadržaj);
- Prepoznaje uspješno glavne likove i njihove osobine, imenuje osobine i zauzima stav prema njima, odnosno likovima, nosiocima tih osobina;
- Govori u kontinuitetu i služi se, programom predviđenim oblicima izražavanja;
- Precizno odgovara na postavljena pitanja i tako prepričava tekst;
- Tačno prenosi informaciju;
- Piše kratku poruku, čestitku, pozivnicu, razglednicu, kratko pismo;
- Prepričava priču u pisanoj formi (po nizu slika, jednoj slici, po detaljnim pitanjima);
- Posjeduje svijest o štetnosti djelovanja sadržaja TV ekrana; ne provodi mnogo vremena pred TV ekranom; posjeduje informacije o štetnosti pretjerane identifikacije s TV likovima;
- Usredsređuje pažnju na sadržaj ili aktivnost;
- Napreduje u sposobnosti praćenja i slušanja tuđeg govora;
- Potpunije razumije značaj kulture čitanja i rado čita.

5.2. TEMATSKA CJELINA ZA I RAZRED

I razred/prva trijada - Programski sadržaj 3 ČASA SEDMIČNO – 36 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
PRIPREMA ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE	5
POČETNO ČITANJE I PISANJE	20
VJEŽBE ČITANJA I PISANJA	8
PRAVOPIS	3
UKUPNO SATI	36

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. PRIPREMA ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE 1.1. Riječ – rečenica 1.2. Ilustracija – riječ – rečenica 1.3. Glas – slovo 1.4. Riječ – slog 1.5. Pozicija glasova u riječima	- Zna da se rečenice sastoji od riječi - Povezuje riječi u rečenice - Povezuje ilustraciju sa značenjem riječi i rečenice - Pravilno artikuliše glasove - Uspostavlja vezu između glasa i slova - Pravilno rastavlja riječi na slogove (usmeno) - Određuje poziciju glasova u riječima
2. POČETNO ČITANJE I PISANJE 2.1. Usvajanje štampanih slova latinice (grupna obrada slova)	- Pravilno piše velika i mala štampana slova latinice - Pravilno povezuje slova u strukture riječi i rečenica - Određuje početak i kraj rečenice na usmenoj i pisanoj razini
3. VJEŽBE ČITANJA I PISANJA 3.1. Vježbe čitanja 3.2. Vježbe pisanja	- Čita tekstove uz manju pomoć, brzinom koja odgovara običnom svakodnevnom usmenom govoru - Razumije sadržaj pročitano - Samostalno priča o sadržaju pročitano. - Ilustruje osnovnu temu teksta - Razgovara o sadržaju pročitano - Usredsređuje pažnju na sadržaj ili aktivnost
4. PRAVOPIS 4.1. Pisanje velikog slova u imenima ljudi 4.2. Pisanje velikog slova na početku rečenice i tačke na kraju	- Piše veliko slovo na početku i tačku na kraju rečenice - Piše imena i prezimena (nadimke) ljudi velikim početnim slovima - Primjenjuje pravopisne norme u pisanju po diktatu

5.3. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED

II razred/prva trijada - Programski sadržaj 3 ČASA SEDMIČNO – 36 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
JEZIK	16
VJEŽBE ČITANJA I PISANJA	6
KNJIŽEVNOST	8
RJEČNIK	1
GRAMATIKA	2
PRAVOPIS	3
UKUPNO SATI	36

5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. JEZIK 1.1. Usvajanje pisanih slova latinice (grupna obrada slova) 1.2. Abeceda	- Uočava vezu između štampanih i pisanih slova - Pravilno piše pisana slova - Tačno spaja slova u riječi i riječi u rečenice pisanim slovima latinice - Koristi rječnik napisan latinicom i abecednim redom za pronalaženje objašnjenja za nepoznate i manje poznate riječi
2. VJEŽBE ČITANJA I PISANJA 2.1. Čitanje tekstova sa zadatkom da se odgovori na pitanja 2.2. Usvaršavanje tehnike čitanja 2.3. Samostalno pisanje riječi, rečenica i kraćeg teksta pisanim slovima latinice 2.4. Pisanje kraćeg teksta pisanim slovima latinice, po diktatu	- Čita različite tekstove sa ciljem usavršavanja tehnike čitanja i razumije pričitano - Analizira pročitani tekst - Samostalno piše riječi i kraće tekstove pisanim slovima latinice - Piše tekstove po diktatu poštujući usvojene pravopisne norme - Usredsređuje pažnju na sadržaj ili aktivnost
3. KNJIŽEVNOST 3.1. Priča 3.2. Bajka	- Uočava da priča ima sadržaj - Određuje glavne dijelove priče redom kojim su napisani: početak, glavni dio i kraj - Određuje glavne i sporedne likove u priči

3.3. Basna 3.4. Pjesma	- Zauzima stav o osobinama likova - U bajkama određuje stvarne i nestvarne likove, stvarne i nestvarne događaje - Uspostavlja vezu između likova u basnama (životinje, a ponekad i biljke i predmeti) i ljudi čije osobine ispoljavaju – koje predstavljaju - Određuje pouku basne - Određuje osjećanja u pjesmi i priča o ličnim osjećanjima koja izaziva pročitana pjesma - Bogati rječnik usvajajući nepoznate i manje poznate riječi iz pročitanih tekstova
4. RJEČNIK 4.1. Bogaćenje rječnika	- Određuje riječi suprotnog ili istog značenja
5. GRAMATIKA 5.1. Rečenice po značenju: izjavna, upitna, uzvična	- Razlikuje rečenice po značenju; - Povezuje upitnu rečenicu i odgovarajuću izjavnu rečenicu; - Povezuje intonaciju i značenje rečenica koje čuje
6. PRAVOPIS 6.1. Veliko slovo u pisanju jednosložnih geografskih pojmova (države, gradovi, sela, rijeke, planine)	- Piše velikim početnim slovom jednosložne geografske pojmove (gradovi, sela, rijeke i planine) i tačno piše naziv svoje države.

5.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 3 ČASA SEDMIČNO – 36 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
JEZIK	11
VJEŽBE ČITANJA I PISANJA	5
KNJIŽEVNOST	6
RJEČNIK	1
GRAMATIKA	4
PRAVOPIS	3
MEDIJSKA KULTURA	2
KULTURA IZRAŽAVANJA	4
UKUPNO SATI	36

5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. JEZIK 1.1. Usvajanje štampanih slova ćirilice (grupna obrada slova) 1.2. Azbuka	- Pravilno piše velika i mala štampana slova ćirilice - Pravilno povezuje slova u strukture riječi i rečenica - Uspostavlja vezu između abecede i latiničnog pisma, te azbuke i ćiriličnog pisma
2. VJEŽBE ČITANJA I PISANJA 2.1. Čitanje tekstova sa zadatkom da se odgovori na pitanja 2.2. Usvaršavanje tehnike čitanja 2.3. Samostalno pisanje riječi, rečenica i kraćeg teksta pisanim slovima ćirilice 2.4. Pisanje kraćeg teksta pisanim slovima ćirilice po diktatu	- Piše kratku poruku, čestitku, pozivnicu, razglednicu - Čita različite tekstove i razumije pročitano - Određuje i objašnjava osnovnu temu tekst - Piše kraće forme tekstova štampanim slovima ćirilice - Piše po diktatu i pravilno oblikuje slova, povezuje slova u riječi i riječi u rečenice. - Usredsređuje pažnju na sadržaj ili aktivnost
3. KNJIŽEVNOST 3.1. Pripovijetka 3.2. Igrokaz 3.3. Pjesma	- Razlikuje pripovijetku, igrokaz i pjesmu - Određuje fabulu pripovijetke - Izvodi zaključke i poruku tekstova - Zauzima stavove prema likovima i njihovim osobinama - Osmišljava tekstove za igrokaz i glumi u igrokazu - Zna da je pjesma književno djelo pisano u strofama - Tačno određuje strofe i stihove - Uočava rimu u pjesmi - Opisuje lična osjećanja izazvana pjesmom
4. RJEČNIK	- Osmišljava u usmenoj i pisanoj formi riječi koje imaju zajednički korijen
5. GRAMATIKA 5.1. Imenice kao riječi koje označavaju imena ljudi, predmeta i bića 5.2. Vlastite i zajedničke imenice, zbirne i gradivne 5.3. Glagoli kao vrsta riječi koje	- Zna da su imenice riječi koje označavaju imena ljudi, predmeta i bića - Razlikuje vlastite i zajedničke imenice - Razlikuje zajedničke, zbirne i gradivne imenice - Zna da su glagoli vrsta riječi koje označavaju radnju, stanje i zbivanje. - Uspostavlja vezu između potvrdne i odrične rečenice

označavaju radnju, stanje i zbivanje 5.4. Potvrдна i odrična rečenica	- Pretvara potvrđnu rečenicu u odričnu i obrnuto
6. PRAVOPIS 6.1. Veliko slovo u pisanju naziva ustanova – škola, naziva ulica (bulevara i trgova) 6.2. Pisanje odrične riječice <i>ne</i> uz glagole 6.3. Pisanje upitne riječice <i>li</i> u pisanju upitnih rečenica	- Pravilno primjenjuje pravopisne norme pri pisanju naziva ustanova – škola i pisanju naziva: ulica, trgova, bulevara - Piše svoju adresu (ime i prezime, naziv ulice, grada, države) - Pravilno piše vlastite imenice. - Tačno piše riječcu <i>ne</i> uz glagole i riječcu <i>li</i> u upitnoj rečenici
7. MEDIJSKA KULTURA 7.1. Igrani film 7.2. Dokumentarni film	- Razlikuje igrani od dokumentarnog filma - Prepričava sadržaj igranog filma - Zauzima stav prema likovima
8. KULTURA IZRAŽAVANJA 8.1. Prepričavanje pripovijetke 8.2. Opisivanje predmeta ili bića iz neposrednog okruženja	- Prepričava pročitani tekst - Opisuje predmete i bića - Analizira napisano - Uočava nedostatke - Evidentira vlastite greške - Procjenjuje nivo ličnog postignuća

6. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
2	24	2	24	2	48
UKUPNO II TRIJADA					96

6.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

- Samostalno čita i razumije složenija književna djela, napisana ćirilćnim i latinćnim pismom;
- Piše pisanim slovima latinice i ćirilice u pismenim vježbama i svakodnevnoj komunikaciji;
- Služi se tekstem kao izvorom informacija, doživljava i vrijednosti;
- Kritićki promišlja o knjizi, likovima i njihovim postupcima;
- Razumije pojmove iz teorije književnosti koji su programska obaveza;
- Usvaja i primjenjuje znanja o B/H/S jeziku, njegovim zakonitostima, pravilima i normi;
- Poznaje osnovna pravila službenog razgovora. Uočava razliku između službene i privatne komunikacije;
- Izražava znaćenja rećenicama koje su organizirane u skladu sa zakonitostima, pravilima i normama gramatike, ortoepije i ortografije;
- Ovladava jezićkim sredstvima potrebnim za uspješno izražavanje u pojedinim oblicima usmenog i pismenog izražavanja;
- Razvija sposobnosti upotrebe i selekcije sadržaja medija s obzirom na vrijednost (poućno, manje poućno, djela umjetnićkih kvaliteta, te filmski i televizijski kić).

6.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED

IV razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ĆASA SEDMIĆNO – 24 ĆASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
JEZIK	10
VJEŽBE ĆITANJA I PISANJA	2
KNJIŽEVNOST	4
GRAMATIKA	4
PRAVOPIS	2

KULTURA IZRAŽAVANJA	2
UKUPNO SATI	24

6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. JEZIK 1.1. Usvajanje grafičke strukture pisanih slova ćirilice (grupna obrada slova)	- Uočava vezu između štampanih i pisanih slova ćirilice - Pravilno piše pisana slova ćirilice - Uspješno povezuje slova u strukture riječi - Piše riječi i rečenice pisanim slovima ćiriličnog pisma - Samostalno sastavlja kraći teksta
2. VJEŽBE ČITANJA I PISANJA 2.1. Čitanje nepoznatog teksta sa ciljem usavršavanja tehnike čitanja i razumijevanja sadržaja pročitano 2.2. Pisanje teksta sa ciljem saopštavanja sadržaja mišljenja	- Usavršava tehniku (pravilnosti, brzine i izražajnosti) čitanja - Čita sadržaj štampan ćiriličnim pismom, razumije ga i reprodukuje - Razvija sposobnosti čitanja radi sticanja informacija - Razvija sposobnosti kritičkog čitanja - Usavršava tehniku pisanja - Potpuno se snalazi u pisanju slovima latinice (pravilan i estetski izgrađen rukopis) - Precizan u saopštavanju sadržaja mišljenja u pisanoj formi - Analizira napisano - Uočava nedostatke - Evidentira vlastite greške - Procjenjuje nivo ličnog postignuća
3. KNJIŽEVNOST 3.1. Interpretacija književno-umjetničkih tekstova 3.2. Priča	- Određuje tok događaja u vremenskom slijedu - Uočava mjesto i vrijeme radnje - Određuje likove u djelu (glavni lik i sporedni likovi) - Uočava i upoređuje postupke glavnih likova (likovi čiji su postupci izrazito suprotstavljeni) - Uspostavlja analogiju: književni lik – likovi iz svakodnevnih životnih situacija - Izražava vlastiti stav o liku i pronalazi argumente kojima objašnjava svoj stav - Uviđa uzroke i posljedice - Formuliše poruku
4. GRAMATIKA 4.1. Vrste riječi: 4.2. Glagoli – glagolsko vrijeme	- <i>Nadogradnja na usvojena znanja o glagolima:</i> - Određuje glagolsko vrijeme – prošlo, sadašnje i buduće - Piše tekst u određenom glagolskom vremenu. - Zna da su pridjevi vrsta riječi koji se dijele na

4.3. Pridjevi – vrste 4.4. Rečenica – prosta neproširena i prosta proširena rečenica 4.5. Rečenični članovi –subjekat i predikat (subjekatski i predikatski skup riječi u rečenici)	opisne, gradivne i prisvojne - Razlikuje vrste riječi (imenice, glagole, pridjeve) - Prepoznaje vrste riječi u tekstu - Analizira rečenice i tekstove u skladu s postavljenim zahtjevima iz gramatike. - Razlikuje prostu neproširenu od proste proširene rečenice - Analizira rečenice i može odrediti subjekat i predikat u rečenici i koje riječi pripadaju subjekatskom, odnosno predikatskom skupu. - Pretvara prostu neproširenu u prostu proširenu rečenicu praveći subjekatski i/ili predikatski skup riječi - Određuje brzinu i intonacijski modalitet u komunikaciji
5. PRAVOPIS 5.1. Veliko slovo u pisanju dvočlanih geografskih pojmova 5.2. Veliko slovo u pisanju naziva praznika	- Tačno upotrebljava pravila o pisanju velikog slova u pisanju naziva praznika i dvočlanih geografskih pojmova - Piše čestitku i zna čestitati praznik - Piše pismo u kojem opisuje izgled mjesta i okoline navodeći nazive jednočlanih i dvočlanih geografskih pojmova: rijeka, planina, ravnica, jezera... - Uočava i ispravlja vlastite i tuđe greške u pisanim radovima
6. KULTURA IZRAŽAVANJA 6.1. Preporučavanje teksta bez obaveznog sastavljanja plana	- Preporučava tekst u usmenoj i pisanoj formi bez obaveznog sastavljanja plana, potpunim jasnim i gramatički pravilno oblikovanim rečenicama - Kritički procjenjuje kvalitet usmenog i pismenog izražavanja (“ovo je dobro urađeno, a ovo mogu uraditi bolje”)

6.3. NASTAVNE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ČITANJE	4
PISANJE	3
KNJIŽEVNOST	6
GRAMATIKA	5
PRAVOPIS I PRAVOGOVOR	2
KULTURA IZRAŽAVANJA	2

MEDIJSKA KULTURA	2
UKUPNO SATI	24

6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. ČITANJE 1.1. Čitanje tekstova štampanih latiničnim i ćiriličnim pismom 1.2. Razvijanje tehnike čitanja, razumijevanje i reprodukcija pročitano sa, ili bez elemenata stvaralaštva 1.3. Čitanjem do novih informacija i novih znanja 1.4. Čitanje u funkciji estetskog i etičkog odgoja	- Čita i razumije pročitani sadržaj - Doživljava estetske i etičke vrednote teksta (tekstovi štampani latinicom i ćirilicom) - Usavršava sve aspekte čitanja (pravilnost, brzina, izražajnost) - Samostalno čita nepoznate tekstove - Pronalazi važne informacije
2. PISANJE 2.1. Prepisivanje 2.2. Pisanje po diktatu 2.3. Kreativno pisanje	- Usavršava tehniku pisanja i estetsku stranu rukopisa - Piše logički strukturiranim i gramatički tačnim rečenicama uz uvažavanje kompozicijskih cjelina u pisanom radu - Izražava misli, osjećanja, stavove kroz samostalno pisanje
3. KNJIŽEVNOST (INTERPRETACIJA KNJIŽEVNOG TEKSTA) 3.1. Književnoumjetnički tekstovi (fabula i kompozicija) 3.2. Narodna priča 3.3. Poslovice 3.4. Lirska pjesma (Stilska sredstva: poređenje, epitet) (Pjesnička slika)	- Čita, razumije i reprodukuje sadržaj - Pozna je i razlikuje pojmove: tema književnog djela, fabula i kompozicija - Uočava logičke cjeline u tekstu - Formuliše podnaslove - Uočava likove u književnom djelu - Određuje karakter likova - Zauzima stav o osobinama likova. - Povezuje likove iz književnih djela sa likovima iz stvarnog života - Formuliše poruku književnog djela. - Uočava opise, dijalog, mjesto i vrijeme radnje, dijelove teksta koji predstavljaju posebnu dinamičnost - Analizira književni tekst - Reprodukuje sve važne elemente - Prepoznaje i određuje osnovno osjećanje u pjesmi - Uočava stilska sredstava

	- Uočava ritam i rimu - Razlikuje pojmove iz teorije književnosti koji su programska obaveza
4. GRAMATIKA 4.1. Imenice: zajedničke, vlastite, zbirne, gradivne, stvarne i nestvarne 4.2. Zamjenice: lične, prisvojne, pokazne 4.3. Brojevi – glavni i redni 4.4. Pridjevi (opisni, prisvojni, gradivni) 4.5. Rečenica: atribut i objekat u rečenici 4.6. Upravni i neupravni govor	- Razlikuje stvarne od nestvarnih imenica - Povezuje zamjenice sa imenicama i prisvojnim pridjevima koje zamjenjuju - Razlikuje i tačno imenuje lične, prisvojne i pokazne zamjenice - Razlikuje glavne od rednih brojeva i zapisuje brojeve riječima, posebno višecifrene - Razlikuje navedene vrste riječi i prepoznaje ih u tekstu - Određuje dijelove rečenice i zna da je atribut imenski, a objekat glagolski dodatak u rečenici. - Razlikuje upravni od neupravnog govora - Pretvara upravni u neupravni govor i obratno
5. PRAVOGOVOR I PRAVOPIS 5.1. Upotreba interpunkcijskih znakova u rečenici: zareza, crte, tačke, dvotačke, upitnika, uskličnika, navodnika	- Koristi pravopisna pravila za pisanje upravnog govora - Koristi interpunkcijske znakove u pisanju rečenice i tekstova
6. KULTURA IZRAŽAVANJA 6.1. Pričanje događaja i doživljaja	- Razvija jezičko-komunikacijske sposobnosti. - Razumije važnosti korektnog i lijepog govora u usmenoj i pisanoj formi - Piše tekst potpunim jasnim i gramatički pravilno oblikovanim rečenicama - Piše događaj i lični doživljaj sa bitnim elementima sadržaja i naglašenom emotivnom notom
7. MEDIJSKA KULTURA 7.1. Film i pozorište	- Receptuje sadržaj filma, pozorišne/kazališne predstave, radio-emisije, sadržaja štampe - Razvija sposobnosti upotrebe i selekcije sadržaja medija s obzirom na vrijednost (poučno, manje poučno, djela umjetničkih kvaliteta i filmski i televizijski kič) - Vlada terminologijom važnom za snalaženje u svijetu filma, radija, televizije, štampe

6.4. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
KNJIŽEVNOST	11

GRAMATIKA	14
PRAVOPIŠ	10
KULTURA IZRAŽAVANJA	10
MEDIJSKA KULTURA	3
UKUPNO SATI	48

6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. KNJIŽEVNOST 1.1. Pojam usmene književnosti 1.2. Narodna epska i lirska pjesma u usmenoj književnosti 1.3. Narodna bajka i basna 1.4. <i>Književni tekstovi:</i> Narodna lirska pjesma iz BiH Narodna epska pjesma iz BIH Narodna basna (po izboru) Narodna bajka (po izboru) 1.5. Pojam umjetničke književnosti 1.6. Fabula i kompozicija epskog djela 1.7. Likovi, karakterizacija likova u epskom djelu 1.8. <i>Književni tekstovi:</i> P.Kočić, <i>Jablan</i> I.Samokovlija, <i>Dječak Aron</i> S. Kulenović, <i>Gromovo đule</i> 1.9. Umjetnička lirska poezija 1.10. Stih, strofa, rima 1.11. <i>Književni tekstovi:</i> J. Dučić, <i>Selo</i> D. Trifunović, <i>Čist zrak</i> 1.12. Spomenici pismenosti u bosanskom, hrvatskom, srpskom jeziku (Humačka ploča, Povelja Kulina bana, natpisi na stećcima)	- Razlikuje usmene epske i lirske vrste i obrazlaže ih - Samostalno analizira basnu, uočava pouku - Prepoznaje osnovna osjećanja izražena u pjesmi i jasno ih definiše/imenuje - Samostalno čita i razumije složenija književna djela - Prepričava poznate priče uključujući važne detalje - Prepričava tekst odvojeno od ličnog mišljenja; određuje temu i ključnu ideju - Određuje kompoziciju književnog teksta i prepoznaje ulogu pojedinih likova - Iznosi svoj stav o konkretnim tvrdnjama u tekstu i obrazlaže ga - Usvaja i ispravno koristi riječi i izraze određenog područja i tako obogaćuje rječnik riječima ili izrazima važnim za razumijevanje ili izražavanje - Razlikuje osnovno i preneseno značenje riječi i izraza u tekstu - Razlikuje nijanse značenja među srodnim riječima koje opisuju emocije (npr. ljutnja, bijes, srdžba) - Poznaje najvažnije pisane spomenike. Cijeni njihovu vrijednost i značaj
2. GRAMATIKA 2.1. Riječ (značenje, oblik, funkcija) 2.2. Pisana i usmena riječ 2.3. Samostalne riječi i nesamostalne riječi 2.4. Višeznačnost riječi 2.5. Promjenjive i nepromjenjive riječi 2.6. Glagoli (radnja, stanje, zbivanje, pomoćni glagoli)	- Pokazuje da razumije i koristi suprotna značenja riječi - Logično povezuje samostalne i nesamostalne riječi - Razlikuje osnovno i preneseno značenje poznatih riječi - Zapaža i razlikuje promjenjive i nepromjenjive riječi - Razvrstava glagole na glagole radnje,

2.7. Nazivi i značenja padeža 2.8. Imenice (deklinacija imenica) 2.9. Pridjevi (deklinacija pridjeva; komparacija pridjeva) 2.10. Zamjenice (promjena zamjenica) 2.11. Brojevi (glavni i redni brojevi; deklinacija brojeva) 2.12. Proširena rečenica	stanja i zbivanja - Prepoznaje padeže u njihovim osnovnim značenjskim ulogama. Pravilno koristi određeni padežni oblik imenice - Pravilno odabire i koristi određeni padežni oblik pridjeva. Komparira pridjeve - Pravilno odabire i koristi određeni padežni oblik zamjenice. - Prepoznaje glavne i redne brojeve u rečenici - Pronalazi subjekat, predikat i njihove dodatke u proširenoj rečenici
3. PRAVOPIS 3.1. Veliko slovo u jednočlanim i višečlanim nazivima: država, gradova, naseljenih mjesta) 3.2. Pisanje etnika 3.3. Pisanje komparativa i superlativa pridjeva 3.4. Izgovor i pisanje riječi s glasovima ije, je (deminutivi i komparativ pridjeva) 3.5. Pisanje riječi sa glasovima č i ć 3.6. Pisanje pisma, mobitelske poruke 3.7. Popunjavanje poštanske uplatnice; pisanje priznanice 3.8. Pisanje molbe/zahitjeva	- Pozna je i primjenjuje pravopisnu normu - Pravopisnu normu povezuje sa usvojenim znanjem iz gramatike - Pravilno upotrebljava glasove č i ć, pogotovo u često korištenim riječima. - Pravilno koristi znakove interpunkcije. Popunjava jednostavan obrazac sa osnovnim podacima o sebi (ime, prezime, ime roditelja, godina rođenja, adresa, telefon...) - Piše rad u kojem su sadržaj i organizacija primjereni zadatku i svrsi
4. KULTURA IZRAŽAVANJA 4.1. Čitanje naglas i u sebi 4.2. Vježbe čitanja na odabranim tekstovima: književnim, naučnim, administrativnim i dr.) 4.3. Privatni i službeni razgovor 4.4. Prepričavanje sažimanjem fabule 4.5. Pričanje događaja 4.6. Pričanje doživljaja 4.7. Opisivanje predmeta 4.8. Predstavljanje 4.9. Opis otvorenog/zatvorenog prostora	- Čita tekst s razumijevanjem - Aktivno sluša druge dok čitaju; navodi obilježja dobrog čitanja - Pozna je osnovna pravila službenog razgovora. Uočava razliku između službene i privatne komunikacije - Prepričava cijeli tekst prema hronologiji događaja - Zna razliku između događaja i doživljaja. - Priča i/ili piše o događaju ili o doživljaju, poštujući pravopisna pravila - Pismeni rad oblikuje u uvodni, glavni i završni dio
5. MEDIJSKA KULTURA 5.1. Osnovne vrste medija: štampani i elektronski 5.2. Pozorište/kazalište	- Razlikuje vrste medija - Pozna je način nastanka pozorišnog/kazališnog djela

7. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
2	48	2	48	2	48
UKUPNO III TRIJADA					144

7.1. NASTAVNE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
KNJIŽEVNOST	15
GRAMATIKA	11
PRAVOPIS	9
KULTURA IZRAŽAVANJA	10
MEDIJSKA KULTURA	3
UKUPNO SATI	48

7.1.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. KNJIŽEVNOST 1.1. Pojam književnog roda 1.2. Lirika – osnovne osobine i vrste 1.3. Rodoljubiva/ domoljubna/ patriotska pjesma 1.4. Opisna/deskriptivna pjesma 1.5. <i>Književni tekstovi:</i> M.M.Dizdar, <i>Zapis o zemlji</i>	- Razlikuje književne rodove na osnovu njihovih glavnih karakteristika - Prepoznaje osnovna obilježja opisne i rodoljubive/domoljubne/patriotske pjesme - Uočava i imenuje osnovno osjećanje u lirskoj pjesmi - Uočava preneseno značenje riječi - Povezuje epitete sa riječima koje oni „ukrašavaju“/određuju

V.Ilić, <i>U poznu jesen</i> 1.6. Epika – osnovne osobine i vrste 1.7. Historijski/povijesni roman 1.8. Avanturistički/pustolovni roman 1.9. <i>Književni tekstovi:</i> Z.Dizdarević, <i>Naza vezilja</i> A.P.Čehov, <i>Vanjka</i> R. Pavlović, <i>Čistač obuće</i> Z. Grey, <i>Komanči</i> (odlomak iz pustolovnog romana <i>Grmljavina stada</i>) 1.10. Drama – osnovne osobine i vrste 1.11. Satirična komedija 1.12. <i>Književni tekstovi:</i> P. Kočić, <i>Jazavac pred sudom</i> 1.13. Granične književne vrste: ljetopis, putopis, dnevnik 1.14. <i>Književni tekstovi:</i> <i>Dnevnik Ane Frank</i> (odlomak po izboru) M.M.Bašeskija, <i>Ljetopis</i> (odlomak po izboru) 1.15. Narodna balada (epsko- lirske karakteristike) 1.16. <i>Književni tekstovi:</i> <i>Hasanaginica</i> (narodna balada)	- Prepoznaje osnovna obilježja historijskog/povijesnog romana i avanturističkog/pustolovnog romana - Uočava i navodi karakterne osobine lika. Iznosi stav o liku, dajući argumente za svoje tvrdnje - Uočava glavne osobine drame: dijalog, likovi - Upoređuje tragediju i komediju - Uočava razliku između drame i drugih književnih vrsta - Analizira tekst i argumentuje analizu dijelovima teksta, te donosi zaključak - Definiše razliku između ljetopisa, putopisa i dnevnika - Uočava glavne karakteristike balade - Analizira likove, događaje i ideje, te njihove međudnose u tekstu
2. GRAMATIKA 2.1. Riječi za imenovanje pripadnosti mjestu, kraju, zemlji, narodu 2.2. Osnovno i preneseno značenje riječi 2.3. Čestice ili riječice 2.4. Glagoli (lice, rod, broj) 2.5. Glagolski vid 2.6. Glagolsko vrijeme (prošlo, sadašnje, buduće) 2.7. Glagolski oblici – osnovni pojam 2.8. Izricanje prošlosti perfektom 2.9. Izricanje sadašnjosti (prezent) 2.10. Izricanje budućnosti futurom I	- Imenuje svoju pripadnost mjestu, kraju, zemlji, narodu - Uočava i razlikuje preneseno značenje riječi na jednostavnim primjerima - Prepoznaje osnovne čestice (<i>da, ne, li...</i>) - Pravilno određuje lice, rod i broj glagola - Razlikuje svršene od nesvršenih glagola - Pravilno koristi glagole u prošlom, sadašnjem i budućem vremenu u govoru i pisanju - Uočava da se glagoli pojavljuju u različitim oblicima. - Prikladno upotrebljava perfekt, prezent i futur u govorenju i pisanju

2.11. Izricanje molbe (imperativ)	- Izriče molbu imperativom
3. PRAVOPIS	
3.1. Pisanje etnika 3.2. Pisanje i izgovor zamjenice sebe (se) uz povratne glagole 3.3. Veliko slovo u jednočlanim i višečlanim imenima gradova, naselja, trgova i ulica 3.4. Pisanje riječca/čestica <i>li</i> i <i>ne</i> 3.5. Pisanje glasa <i>j</i> 3.6. Pisanje glasova <i>č</i> i <i>ć</i> 3.7. Pisanje glasova <i>dž</i> i <i>đ</i>	- Primjenjuje pravopisnu normu i pravila - Koristi pravopisne znake u pisanju (tačka, zarez, dvije tačke, upitnik, uzvičnik) - Uočava različito značenje riječi (<i>kuće</i> i <i>kuće</i> ; <i>džak</i> i <i>đak</i> i sl.)
4. KULTURA IZRAŽAVANJA	
4.1. Pisanje autobiografije 4.2. Pisanje dnevnika 4.3. Pisanje diktata 4.4. Izražajno čitanje umjetničkog teksta 4.5. Čitanje informativnog teksta 4.6. Pričanje događaja ili doživljaja uz opis lika 4.7. Sažeto prepričavanje informativnog teksta	- Koristi jasne rečenice i vokabular iz određene oblasti - Pokazuje poznavanje pravopisnih pravila - Čita tečno, pazeći na znake interpunkcije - Koristi kontekst rečenice za prepoznavanje riječi ili izraza. Određuje i objašnjava osnovnu temu teksta. - Iznosi podatke o izgledu lika, njegovim postupcima i interesovanjima - Donosi zaključke na temelju teksta i dokazuje ih citatima
5. MEDIJSKA KULTURA	
5.1. Strip, izražajna sredstva stripa 5.2. Povezanost knjige, filma i muzike 5.3. Uloga kostimografije u filmu i pozorištu	- Razumije priču u stripu i način izražavanja stripom - Uočava povezanost knjige, muzike i filma na konkretnom primjeru. - Povezuje kostim sa ulogom određenog lika u filmu ili u pozorišnoj predstavi na konkretnom primjeru

7. 2. NASTAVNE CJELINE ZA VIII RAZRED

VIII razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
KNJIŽEVNOST	14
GRAMATIKA	14
PRAVOPIS	8
KULTURA IZRAŽAVANJA	8
MEDIJSKA KULTURA	4
UKUPNO SATI	48

7.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. KNJIŽEVNOST 1.1. Strofa i stih 1.2. Rima, ritam pjesme 1.3. Sevdalinka-gradska narodna pjesma 1.4. Stilske figure: epitet, poređenje, personifikacija 1.5. Uloga opisa u pripovijedanju (lik, unutrašnji i vanjski prostor) 1.6. Kompozicija fabule 1.7. Psihološka analiza lika 1.8. Glavni i sporedni likovi 1.9. Putopis <i>1.10. Književni tekstovi:</i> -Sergej Jesenjin: <i>Pismo majci</i> -Dobriša Cesarić: <i>Oblak</i> -Sevdalinka (po izboru) -Z. Kolarić: <i>Suze kojih se stidim</i> (odlomak) - E. Čolaković: <i>Legenda o Ali-paši</i> (odlomak iz romana) -B. Ćopić: <i>Bašta sljezove boje</i>	- Uočava kako rima i ritam utiču na osnovni ton i doživljaj pjesme - Usvaja i koristi nove riječi i izraze - Tumači kraći, narativni književno-umjetnički tekst: predviđa dalji tok radnje, objašnjava rasplet, uočava međusobnu povezanost događaja - Određuje slijed događaja u tekstu - Na osnovu postupaka likova zaključuje o njihovim osobinama, osjećanjima, namjerama i sl. - Jednostavnim rečenicama izriče temu i ideju pročitanoog teksta - Uočava osnovno značenje i karakteristike putopisa
2. GRAMATIKA 2.1. Sinonimi/Istoznačnice 2.2. Homonimi/Istozvučnice 2.3. Antonimi – riječi suprotna značenja -Arhaizmi 2.4. Zamjenice i njihova uloga u rečenici (upitne, odnosne i neodređene zamjenice) 2.5. Članovi rečenice: samostalni (glavni) i nesamostalni (sporedni) Gramatička svojstva predikata i subjekta 2.6. Složena rečenica 2.7. Nezavisnosložena rečenica	- Utvrđuje odnos između riječi i uočava nijanse u značenju riječi. Prepoznaje sinonime, homonime, antonime i povezuje ih - Prepoznaje arhaizme koji se i danas mogu čuti i daje objašnjenja njihovog značenja - Poznae značenje zamjenica i pravilno ih upotrebljava - Objašnjava službu subjekta, predikata, atributa, objekta i priloških odredbi u rečenici - Dopunjava prostu rečenicu imeničkim i glagolskim dodacima - Razumije načine povezivanja jednostavnih rečenica u složenu. Stvara složene rečenice nizanjem i povezivanjem - Uočava značenje različitih vrsta nezavisnosloženih rečenica

2.8. Zavisnosložena rečenica	- Uočava značenje različitih vrsta zavisnosloženih rečenica. Izriče pogodbu, mogućnost i želju složenim rečenicama
3. PRAVOPIS 3.1. Upotreba zareza 3.2. Pisanje neodređenih zamjenica 3.3. Pisanje riječi sa <i>ije</i> i <i>je</i> 3.4. Veliko slovo u imenima organizacija, preduzeća, udruženja 3.5. Pisanje prisvojnih pridjeva koji se završavaju na <i>-ski,-čki,-ški</i> 3.6. Pisanje naziva novina, časopisa, knjiga	- Pravilno piše zarez u jednostavnoj rečenici. Zarezom odvaja rečenice u nizu - Pravilno upotrebljava veliko slovo u jednostavnijim i češće korištenim primjerima - Poznaje i primjenjuje pravopisna pravila.
4. KULTURA IZRAŽAVANJA 4.1. Naracija: pričanje i pisanje priče u prvom licu 4.2. Naracija: pričanje i pisanje priče u trećem licu 4.3. Raspravljjanje – tema iz svakodnevnog života 4.4. Čitanje umjetničkog teksta (po izboru) 4.5. Kultura slušanja 4.6. Kultura dijaloga	- Priča i piše kratak jednostavan tekst na osnovu svog iskustva - Stvara priču koja ima uvodni, glavni i završni dio - Iznosi svoj stav o određenom problemu i obrazlaže ga - Čita tečno, poštujući znake interpunkcije i naglašavajući govor likova u tekstu. - Prati i poštuje dogovorena pravila za dijalog i diskusiju, uvažavajući sagovornika/ke
5. MEDIJSKA KULTURA 5.1. Radio 5.2. Zvuk – radijsko izražajno sredstvo - - Vrste radijskih emisija: informativne, obrazovne, zabavne 5.3. Biblioteka/knjižnica	- Uočava informativnu, obrazovnu i zabavnu ulogu radija - Iznosi i argumentuje svoj stav o različitim radijskim emisijama - Uočava važnost biblioteke/knjižnice i različitih vrsta knjiga (bibliotečkih jedinica) koje se u njoj čuvaju i posuđuju na korištenje građanima

7.3. NASTAVNE CJELINE ZA IX RAZRED

IX razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
KNJIŽEVNOST	15
GRAMATIKA	15
PRAVOPIS	9
KULTURA IZRAŽAVANJA	7
MEDIJSKA KULTURA	2

7.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. KNJIŽEVNOST 1.1. Rodoljubiva/domoljubna/patriotska pjesma 1.2. Narodna balada 1.3. Narodna romansa 1.4. Umjetnička basna 1.5. Lik u epskom djelu 1.6. Historijski roman 1.7. Historijska drama 1.8. Komedija 1.9. Književni tekstovi: -N. Ibrišimović, <i>Bosna</i> -Narodna balada <i>Smrt braće Morića</i> -Narodna romansa po izboru (preporučeno: <i>Razboli se careviću Mujo</i>) -I.A.Krilov, <i>Magarac i slavuj</i> -I.B. Singer: <i>Gimpel luda</i> (odlomak) -W. Scot: <i>Ajvanho</i> (odlomak) -D. Sušić: <i>Veliki vezir</i> (odlomak) -B. Nušić, <i>Ožalošćena porodica</i> (odlomak)	- Prepoznaje osnovna obilježja rodoljubive/domoljubne/patriotske pjesme - Uočava stih i strofu. Iznosi lični stav o osnovnom motivu i tonu pjesme - Prepoznaje osnovna obilježja narodne balade i romanse - Pronalazi u tekstu opis lika - Iznosi lični stav o likovima, argumentuje ih i potkrepljuje citatima. Opisuje likove (npr. njihove osjećaje, motivacije, osobine) i utvrđuje kako njihovi postupci doprinose razvoju radnje - Uočava osnovne karakteristike historijskog romana - Poznaje glavna obilježja drame - Uočava komične elemente u komediji - Iznosi karakterizaciju likova u romanu i drami i potkrepljuje ih citatima - Uočava fabulu, dijalog i moralnu poruku basne. Razumije i objašnjava preneseno značenje
2. GRAMATIKA 2.1. Riječi iz drugih jezika (tuđice, posuđenice) 2.2. Žargonizmi, vulgarizmi, neologizmi 2.3. Glas: govorni organi, samoglasnici i suglasnici 2.4. Podjela suglasnika po zvučnosti i mjestu tvorbe 2.5. Glasovne promjene u našem jeziku (uopćeno) 2.6. Palatalizacija	- Razlikuje domaće i strane riječi - Zamjenjuje riječi i izraze zavičajnog govora književnim jezikom - Objašnjava nastanak glasa - Razlikuje samoglasnike i suglasnike - Razlikuje glasove po zvučnosti i mjestu tvorbe - Na jednostavnim primjerima uočava da se u jeziku dešavaju glasovne promjene

2.7. Sibilizacija 2.8. Sastav riječi: korijen riječi, nastavak 2.9. Tvorba riječi: izvođenje, slaganje 2.10. Tvorba imenica: etnici, mislene imenice, uvećanice, umanjene i zbirne imenice 2.11. Rečenica-slaganje riječi u rečenici po rodu, broju, padežu i licu	- Tvori i pravilno zapisuje etnike, uvećanice, umanjene i zbirne imenice
3. PRAVOPIS 3.1. Pisanje velikog slova (ponavljanje naučenog u prethodnim razredima) 3.2. Rečenični i pravopisni znaci 3.3. Pisanje riječi s glasovima <i>č, ć, dž, đ, ije, je, j, h</i> 3.4. Pisanje skraćena 3.5. Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi	- Piše veliko slovo u skladu s pravopisom - Primjenjuje ranije naučenu pravopisnu normu - Uočava i pravilno piše skraćena, složenice i polusloženice
4. KULTURA IZRAŽAVANJA 4.1. Pisanje zapisnika 4.2. Pisanje zahtjeva 4.3. Pisanje prijave i molbe 4.4. Pisanje autobiografije 4.5. Rasprava	- Primjenjuje stečena znanja u govoru, čitanju i pisanju - Poznaje administrativne vrste tekstova - Piše zapisnik - Piše zahtjev, molbu, prijavu i autobiografiju - Koriguje ih, prilagođava konkretnoj potrebi - Izražava potrebu za izricanjem vlastitog stava
5. MEDIJSKA KULTURA 5.1. Internet	- Koristi internet za proširivanje stečenih znanja iz nastavnog predmeta (pravopisna pravila, podaci o piscima i sl.)

8. DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Za razliku od pedagoškog pristupa u kojem nastavnik najčešće ima dominantnu ulogu, andragoški pristup je usmjeren na polaznika i pitanje kako uče odrasli. Odrasli sami odlučuju što je važno učiti i očekuju da će im naučeno odmah biti korisno. Imaju prethodno znanje, vještine i iskustvo, što im pomaže u učenju; žele aktivno sudjelovati u osmišljavanju i realizaciji nastavnih sadržaja, kao i u procesu evaluacije ishoda učenja. Odrasli žele biti samousmjereni i aktivni u procesu obrazovanja. Njihove potrebe i interesi polazne su smjernice za osmišljavanje obrazovnih aktivnosti, pa je uloga uspješnog nastavnika da ih usmjerava i potiče tako da uvažava specifičnosti učenja odraslih.

Motivacija je ključni faktor uspješnog nastavnog procesa, pa se treba posmatrati u

kontekstu veze između ciljeva učenja, očekivanih ishoda učenja i nastavnih metoda kojima se planiraju ostvariti ciljevi. Zadatak i uloga nastavnika je da primjenom odgovarajućih motivacijskih tehnika potakne prirodnu motivaciju kod polaznika, uzevši u obzir njegove potrebe, interese i emocije, te održi pažnju polaznika i tako poveća važnost nastavnih sadržaja u kontekstu primjene u njihovom svakodnevnom životu.

Stoga se preporučuje da se nastava iz Bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti realizuje na način da se:

- obrazovni sadržaji povežu s onim što je polaznicima zanimljivo;
- polaznicima omogući izbor zadataka i aktivnosti tokom nastavnog procesa poučavanja;
- zadaci oblikuju tako da polaznici, rješavajući ih, mogu doživjeti uspjeh u svrhu razvoja vlastite kompetentnosti i pozitivnih očekivanja;
- polaznicima daju češće povratne informacije o postignućima;
- nastavni sadržaji povezuju sa polaznikovim sadašnjim i budućim životom, odnosno ličnim ciljevima;
- polaznici uputite u metode učenja („Učiti kako učiti“)

Sadržaji prve trijade nastavnog predmeta Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost fokusirani su na opismenjavanje, tj. usvajanje oba pisma, savladavanje i usavršavanje tehnike čitanja i pisanja. U zavisnosti od predznanja polaznika sadržaji početnog čitanja i pisanja se mogu reducirati, a više časova se može posvetiti tehnici čitanja i pisanja.

Vrlo je važno naglasiti da ovaj Nastavni program treba biti popraćen adekvatnom udžbeničkom i priručničkom literaturom.

9. LITERATURA

Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu, (2016.) Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kanton Sarajevo, Sarajevo

- [1] Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine, (Okvirni nastavni plan i program za sedmi, osmi i deveti razred devetogodišnje osnovne škole, 2008. godine.) Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
- [2] Hubijar Z. (2009) “Metodika nastave čitanja i pisanja”, Bosanska riječ, Sarajevo
- [3] Furlan, I. (1987) “Čovjekov psihički razvoj”, Školska knjiga, Zagreb
- [4] Furlan, I. (1989) “Primijenjena psihologija učenja”, Školska knjiga, Zagreb
- [5] Klapan, A. (2001). Obrazovne potrebe odraslih - ključno pitanje andragogije, Obrazovanje odraslih - časopis za obrazovanje odraslih i kulturu, Sarajevo 1-3; 79-87
- [6] “Ključne kompetencije u obrazovanju odraslih” (2013), Zbornik radova 6. međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih, Hrvatsko andragoško društvo, Zagreb
- [7] “Kako uspješno podučavati odrasle”, Agencija za strukovno obrazovanje odraslih, Zagreb, 2012.

ENGLESKI JEZIK

1. U V O D

Engleski jezik je danas jedno od primarnih sredstava komunikacije i njegovo poznavanje postaje neophodno za uspješno funkcionisanje u savremenom svijetu. Sve se više prihvata kao prvi izbor komunikacije među ljudima, a unutar Europske unije uči se kao prvi strani jezik u preko 89% zemalja.

Komunikacija na engleskom jeziku podrazumijeva osposobljenost za usmeno i pisano razumijevanje, tumačenje i izražavanje informacija, ideja, misli, osjećaja, stavova, vrijednosti u različitim kulturnim i društvenim situacijama. Time se polazniku pruža mogućnost interakcije s ljudima s kojima ne dijeli maternji jezik. Takva interakcija doprinosi razumijevanju i otkrivanju svijeta koji polaznika okružuje, stjecanju znanja o različitim zemljama i ljudima koji govore engleski jezik, što doprinosi interkulturalnoj osviještenosti.

Specifičnost položaja Engleskog jezika u odnosu na druge predmete unutar funkcionalnog obrazovanja odraslih leži u činjenicama da je engleski jezik osnovni činilac za stvaranje mogućnosti za značajno proširenje socijalnog i poslovnog kruga polaznika, kao i za stvaranje osnove za pristup bilo kakvoj novoj vrsti znanja i daljeg učenja.

Učenje stranog jezika potiče sistematski način razvijanja kreativnog i kritičkog mišljenja te jača intelektualni kapacitet pojedinca. Ovladavanje engleskim jezikom povoljno utiče na polaznikovu sliku o sebi, donošenje odgovornih i neovisnih odluka, te stvara preduslov za nastavak obrazovanja i profesionalno usmjerenje. Mogućnost veće lične mobilnosti u svijetu izravno i pozitivno potiče razvitak budućeg aktivnog člana demokratskog i pluralističkog društva.

2. KOMPETENCIJE

Učenje i podučavanje engleskog jezika potiče i osigurava razvoj komunikacijske i interkulturalne kompetencije, doprinosi cjelovitom razvoju polaznika te se pozitivno odražava na razvoj svih temeljnih kompetencija. Kroz nastavni predmet Engleski jezik razvijaju se kod polaznika ključne kompetencije:

Jezička pismenost

- Razvija se tako što se polaznik podstiče da izrazi svoje misli, osjećanja, te obogati vokabular. Polaznik razvija svoje komunikacijske vještine pri različitim životnim situacijama (pri kupovini, u restoranu, različitim zanimanjima). Polaznika se podstiče da se pravilno pismeno izražava i savlada barijeru među jezicima. Polaznici aktivno rade na razvoju svojih jezičkih sposobnosti kako bi bez poteškoća, sa uspjehom, učestvovali u različitim društvenim i kulturnim situacijama na primjeren i konstruktivan način.

Matematička pismenost

- Razvija se tako što polaznici razvijaju matematičke kompetencije kroz rješavanje matematičkih problema u različitim situacijama. Moći će da identifikuju i razumiju ulogu brojeva u različitim životnim situacijama.Važnost matematičke pismenosti u savremenom životu i situacijama poput kupovine (novac, plaćanje, cijene, troškovi), računanje vremena, datumi.

Informatička pismenost

- Polaznici kritički usvajaju i koriste znanja iz oblasti informacionih tehnologija, primjenjujući stečena znanja zbog ostvarivanja ličnih ciljeva. Polaznici će na lakši način dolaziti do potrebnih informacija i podataka na engleskom jeziku koristeći Internet. Zbog svakodnevne upotrebe računara, samim unaprjeđenjem informatičke pismenosti bit će olakšana upotreba računara kao i kritički odabir potrebnih informacija i lakša obrada podataka.

Rješavanje problema

- Omogućava polaznicima prepoznavanje, razumjevanje i rješavanje problemskih situacija u kojima rješenje nije vidljivo na prvi pogled. Rješavanje problema podrazumijeva spremnost polaznika da se angažuje i konstruktivno i promišljeno doprinosi rješavanju određenih problema i situacija (npr. odlazak na određenu destinaciju, orijentacija u gradu, kupovina u prodavnici, spelovanje imena u bolnici...)

Upravljanje vlastitim učenjem

- Polaznici se potiču da efikasno koriste časove za učenje, planiraju učenje i maksimalno koriste vlastito iskustvo i predznanje koje im pomaže u lakšem i bržem savladavanju nastavnih sadržaja. Ove kompetencije razvijaju se kroz zanimljive sadržaje koje će polazniku olakšati svakodnevni život (slušanje omiljenih pjesama, gledanje videa, filmova, čitanje zanimljivih knjiga, kreativne radionice).

Poduzetničke kompetencije

- Polaznici se podstiču da se samostalno organizuju i posjete određene institucije u cilju unaprjeđenja svojih jezičkih govornih vještina. Posjete orgnizacijama engleskog govornog područja, koncertima, državama engleskog govornog područja, seminarima, pisanje biografije u cilju pronalaska zaposlenja.

Naučno-tehnološke kompetencije

- Polaznici uspješno koriste i primjenjuju znanje i naučne metode pri prepoznavanju naučnih problema, formulišu naučna objašnjenja pojava i izvode činjenično zasnovane zaključke o naučno relevantnim pitanjima. Imaju razvijenu svijest o načinima na koje nauka i tehnologija oblikuju život u savremenom društvu. Osim toga, razumiju koliko je važno imati odgovoran odnos prema upotrebi naučnih dostignuća za sadašnje i buduće generacije (prevencija bolesti, saznanje o novom lijeku).

3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA

Osnovni cilj nastave Engleskog jezika u osnovnoj školi jeste osposobljavanje polaznika za osnovnu komunikaciju u svakodnevnim situacijama u kojima je potrebno koristiti engleski jezik.

Osnovna, tj. elementarna komunikacija podrazumijeva ograničeno poznavanje korištenja engleskog jezika u komunikaciji sa drugim osobama (razumijevanje, razgovor) u situacijama u svakodnevnom životu u kojima se polaznik može naći, a neophodno je da komunicira na engleskom jeziku.

Učenje i podučavanje engleskog jezika usmjereno je na razvijanje interesa i motiviranje polaznika za ovladavanje engleskim jezikom. Polaznici postižu razinu jezičke kompetencije koja im omogućava samostalnu komunikaciju na engleskom jeziku u različitim situacijama i usvajaju vještine potrebne za samostalno učenje kao temelj za cjeloživotno obrazovanje.

Osnovni ciljevi učenja i podučavanja engleskog jezika jesu osposobiti polaznika za:

1. samostalnu i tačnu upotrebu jezika u govoru i pisanju u različitim kontekstima školske, lokalne i šire zajednice, uključujući i digitalno okruženje;
2. razumijevanje i uvažavanje drugih kultura i društvenih normi te sagledavanje vlastite kulture u širem kontekstu;
3. samostalnu i kritičku upotrebu različitih izvora znanja i primjenu učinkovitih strategija učenja jezika;
4. prihvatanje odgovornosti za lični razvoj, vlastite postupke i njihove rezultate
5. cjeloživotno učenje i rad u globaliziranom društvu.

Polazeći od spoznaje da je jezik sredstvo za komunikaciju, polaznici razvijaju sposobnost razumijevanja, izražavanja i upotrebe strategija za usvajanje znanja o jeziku i razvijaju okvirnu predstavu o jeziku kao sistemu.

Također, ovladavaju jezičkim vještinama potrebnim u komunikaciji s izvornim i neizvornim govornicima. Komunicirajući, uče prepoznavati i uvažavati jedinstvenost drugih kultura, razvijaju kulturnu svjesnost, interkulturalnu kompetenciju i višekulturalnost, te izgrađuju vlastite pozicije i uloge u različitim komunikacijskim odnosima. Time se razvijaju kompetencije potrebne za cjeloživotno učenje i razvoj.

Ishodi učenja engleskog jezika se kumulativno razvijaju po razredima i ciklusima: viši razredi uključuju i ishode iz prethodnih razreda. Nastavnik dopunjava razradu ishoda u skladu sa sposobnostima, potrebama i interesima svojih polaznika. Uz ishode učenja za svaki razred navedene su i preporuke za ostvarivanje ishoda koje obuhvataju leksičke strukture, ključne gramatičke strukture i metodičke preporuke za svaku godinu učenja i podučavanja.

Pod ključnim gramatičkim strukturama naveden je samo dio struktura, te se ne radi o iscrpnom popisu gramatičkih sadržaja. Strukture su navedene u onom razredu u kojem se očekuje ovladavanje na razini upotrebe, što ne znači da se one neće pojaviti ranije na razini prepoznavanja ili da se kasnije neće proširivati njihova funkcija. Naprotiv, gramatičke strukture bi se trebale reciklirati tokom godina učenja.

Nastavnik kombinira i primjenjuje različite strategije, te odabire, odnosno nadopunjuje razradu ishoda primjereno potrebama svojih polaznika.

4. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
-	-	-	-	2	24
UKUPNO I TRIJADA					24

4.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Po završetku prvog ciklusa polaznik/ca će biti u stanju da:

Receptivne vještine (slušanje i čitanje)

- Razumije jednostavne svakodnevne riječi, izraze i jednostavne rečenice ukoliko se govori polako, razgovijetno i ako se ponavljaju bitne stvari
- Razumije pojedinačne riječi i izraze
- Razumije veoma jednostavne rečenice u kratkim, jednostavnim tekstovima
- Prepoznaje osnovni smisao razgovora ili pitanja u kojima preovladavaju neki međunarodni termini (uz ponavljanje čitanja ili slušanja)
- Prepoznaje tačno određene detalje i poznate riječi (npr. nazive, brojeve) u kratkim tekstovima ili dijalogu (uz pomoć nastavnika, ukoliko se govori polako, razgovijetno ili se ponovi čitanje).

Produktivne vještine (pisanje i govor)

- Predstavi sebe i odgovori na jednostavna pitanja u kojima je potrebno koristiti lične podatke
- Pozdravi druge, zahvali se, izvini, pitaza zdravlje i odgovara
- Imenuje stvari u okruženju
- Prepisuje slova, brojeve i pojedinačne riječi
- Iskazuje sposobnost
- Iskazuje dopadanje i nedopadanje na jednostavan način
- Komunicira na jednostavan način, ukoliko ima pomoć sagovornika i govori razgovijetno i polako.

Na ovim ishodima je zasnovan program Engleskog jezika u prvom ciklusu. Određeno je šta polaznik/ca treba da razumije, pročita, prepozna, napiše, odgovori, a sadržaji nakon ishoda su samo sredstvo za ostvarivanje istih.

Ishodima za receptivne vještine se želi pokazati da je zapravo za polaznike bitno korištenje odgovarajućih riječi, izraza, strukture kratkih rečenica. Način govora i brzina učenja će biti prilagođeni stepenu prethodnog znanja polaznika. Svakom polazniku se treba prilagoditi u odnosu na znanje koje nosi od ranije.

Prateći sadržaje kojima će se ovi ishodi ostvarivati, polaznici bi trebalo da razumiju izraze i jednostavne rečenice koje se tiču:

- pozdravljanja i predstavljanja
- ličnih podataka, porodice i predstavljanja stvari iz neposredne okoline
- brojeva (vrijeme, datumi, cijene)
- uputstava koja se odnose na poznate aktivnosti i komande u učionici i van nje.

Engleski jezik je veoma specifičan jer je njegova glavna i osnovna upotrebna vrijednost u govoru, odnosno socijalnoj interakciji. S obzirom na to, ishodi govora bi trebali biti najvažniji, te bi se kod polaznika najviše trebale razvijati govorne vještine. To je moguće ostvariti svakodnevnim radom, tj. razgovorom u paru ili grupi.

4.2. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada-Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
POZDRAVLJANJE I UPOZNAVANJE	4
LIČNI PODACI (POSALO, PORODICA)	6
JEDNOSTAVNA UPUTSTVA, NAREDBE	5
BROJEVI	9
UKUPNO SATI	24

4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. POZDRAVLJANJE I UPOZNAVANJE	- Pozdravlja druge
	- pita nekog za ime i predstavlja se
	- odgovara na jednostavna pitanja koristeći lične podatke
	- zahvaljuje se

	- izvinjava se - postavlja pitanja - vezana za zdravlje i odgovara - čita i razumije - pročitano - piše riječi na - engleskom - razumije - upotrebu glagola <i>biti</i> - ponavlja izgovor - riječi i nekoliko riječi u nizu prema slušnom modelu - odgovara, daje - upute
2. LIČNI PODACI (POSALO, PORODICA)	- preslikava slova - engleske abecede prema predlošku (posebno q, w, x i y) - razumije - osnovne informacije o nekome (biografija) - nabraja članove - porodice (porodično stablo) - postavlja pitanja - za nečiji posao i porodicu - daje osnovne - podatke o svom poslu i porodici - razumije - upotrebu Present simple tense - nabraja različita - zanimanja i koristi izraze u kratkim rečenicama - povezuje - izgovorene riječi ili zvučni zapis riječi sa slikovnim prikazima i predmetima - imenuje nazive - na temelju uputa ili pitanja - odgovara, daje - upute

3. JEDNOSTAVNA UPUTSTVA, NAREDBE	- prepoznaje, razumije i koristi osnovne forme glagola npr. <i>sit, stand, speak, listen, dance, walk, run...</i> koji se koriste kao uputstva na času - prepoznaje predmete iz učionice koje srećemo i van nje i uči ih koristiti u kratkim rečenicama - prepoznaje odgovarajuće uputstvo i reaguje na isto - oponaša neverbalne znakove - odgovara, daje upute
4. BROJEVI	- broji od 1-100 - govori svoje godine i pita nekog za godine - govori svoj broj telefona i pita za broj telefona - postavlja pitanje koliko je sati i odgovara - pravilno koristi lične zamjenice npr. <i>She is fifty-four. How old are you? Are you thirty?</i> - povezuje izgovorene riječi ili zvučni zapis riječi sa slikovnim prikazima i predmetima - povezuje izgovorene upute ili zvučni zapis uputa s radnjama - imenuje nazive na temelju uputa ili pitanja - prepisuje ključne riječi i rečenice

TEMA	VOKABULAR	IZRAZI	GRAMATIKA
POZDRAVLJANJE I UPOZNAVANJE Greetings and introduction	Hello! / Hi! Goodbye! /Bye! /What's your name? /How are you today? Good morning! Good afternoon! Good evening! Good night! Friend	Hello! My name is... This is... What is your name? How are you? I'm fine, thank you.	Personal pronouns (I, you, he, she, it, we, you, they) Present Simple verb 'to be' (am, are, is) What; How My; Your
LIČNI PODACI (POSAO, PORODICA) Personal details (job, family)	The Alphabet -A, a - ant B, b - bird C, c - cow, etc. mum, dad, brother, sister, granny, granddad, baby, me, teacher, pupil, doctor, vet, policeman, fire fighter, nurse I am a pupil. He /She is a teacher.	This is my..., Who is this? I am.../ He is.../ It is...	Present Simple Wh questions – short answers Family- Saxon genitive('s)
JEDNOSTAVNA UPUTSTVA, NAREDBE Giving instructions, orders	table, chair, board, chalk, desk, computer, classroom, keyboard, mouse, screen Count and match. Listen and draw. Jump. Run. Dance. Hide. Draw. Colour. house, garden, window, door	This is Ben's book. Here you are. Thanks. You're welcome. Sorry. I have got.../ He has hot...	Demonstrative pronouns this/that Imperative Verb 'have got'
BROJEVI Numbers	Numbers 1-100 It's two o'clock. half past... quarter to... How old are you? My telephone number is...	How many? I'm eleven. It's 387... What time is it? It's...	Verb 'to be'- affirmative and negative form His/Her

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
2	24	2	24	2	48
UKUPNO II TRIJADA					96

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Po završetku drugog ciklusa polaznik/ca će biti u stanju da:

Receptivne vještine (slušanje i čitanje)

- Razumije česte riječi i izraze koji se odnose na bliske teme
- Razumije osnovni smisao teksta ili razgovora
- Razumije specifične detalje u kratkom tekstu ili razgovoru (npr. lične podatke, boje) uz ponavljanje slušanja ili čitanja
- Razumije kratke i jednostavne natpise koji su česti na javnim mjestima (npr. restorani, prodavnice, stanice) naročito ako sadrže slike
- Razumije jednostavna pitanja o određenim temama.

Produktivne vještine (pisanje i govor)

- Realizuje jednostavnu konverzaciju u svakodnevnim situacijama oslanjajući se na pitanja i pomoć sagovornika
- Zatraži pomoć (npr. traži da se nešto pojasni, ponovi)
- Iskaže dopadanje ili nedopadanje
- Imenuje i da kratak opis stvari iz okruženja (broj, veličina, boja)
- Popuni formular sa ličnim podacima
- Zatraži ili dainformaciju o mjestu i vremenu na jednostavan način
- Napiše kratke odgovore na jednostavna pitanja.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED

IV razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
LJUDI (STVARI, DIJELOVI TIJELA, ODJEĆA)	12

HRANA I PIĆE	7
OSJEĆANJA I POTREBE	5
UKUPNO SATI	24

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. LJUDI (STVARI, DIJELOVI TIJELA, ODJEĆA)	- Pravilno koristi pokazne zamjenice <i>this/that</i> i imenuje predmete u kratkim rečenicama - koristi boje i opisne pridjeve u kratkim rečenicama - koristi glagol <i>have got</i> u kratkim rečenicama i izrazima, <i>sa</i> ili bez pomoći - prepoznaje razlike između jednine i množine imenica - daje osnovne informacije o osobama ili stvarima - pravilno postavlja <i>Wh</i>-pitanja da saznamo više o nekome ili nečemu - razumije jednostavne upute ili zna reći da je nešto nerazumljivo, npr. <i>I don't know. I don't understand.</i> - piše i čita kratki tekst koristeći već naučene opisne pridjeve i glagol <i>have got</i> - povezuje izgovorene riječi ili zvučni zapis riječi sa slikovnim prikazima i predmetima - povezuje izgovorene upute ili zvučni zapis uputa s radnjama - imenuje nazive na temelju uputa ili pitanja - ponavlja izgovor riječi i nekoliko riječi u nizu prema slušnom modelu - prepoznaje zapisanu ključnu riječ na temelju izgovorene - imenuje i pokazuje dijelove glave i tijela - prepoznaje i imenuje odijevne predmete - koristi kratke rečenice ili upute vezane za odjeću

TEMA	VOKABULAR	IZRAZI	GRAMATIKA
LJUDI (STVARI, DIJELOVI TIJELA, ODJEĆA) People (things, parts of the body, clothes)	black, white, grey, dark blue/light blue -Moje tijelo (dijelovi glave i tijela) face, eyes, ears, nose, teeth, mouth hands, legs, arms, tummy, fingers, toes, mouth, nose, lips, etc. table, chair, window, door home, dress, skirt, shoes, T-shirt, trousers, jeans, hat, trainers, etc.	This is a... It's black/white, etc. It's big/small. My favourite colour is... What's your favourite colour? What colour is your skirt? Look at my... This is ... my head. These are my feet. What can you see? Where's the...? I'm wearing... He's/ She's wearing... What are you wearing? What's he/she wearing? Put on your... Take off your ... I'm wearing a dress/T-shirt, etc. He/She is wearing blue trainers. My sweater is green. I don't like hats.	Singular and plural nouns Verb 'to have' Demonstrative pronouns This / that/these/those Adjectives In/on/under Wh questions (What / Who)
HRANA I PIĆE Food and drink	-apple, pear, salad, fish, egg, cheese, orange, lemon, sandwich, pizza, ice-cream, milk, water, juice, hungry, thirsty -breakfast, lunch, dinner, supper vegetables, fruit, cereals, etc.	Do you like...? Yes. /No. My favourite food is... I'm hungry and thirsty. What's your favourite food? It's healthy food. Can I have a glass of water, please? Can I have a sandwich, please? I have breakfast at 10 o'clock. I like/don't like eggs/milk/pie, etc. My favourite food is...	Verb 'can' Verb 'to be' expression 'please' Like/don't like Much/many
OSJEĆANJA I POTREBE Feelings and needs	hungry, thirsty, happy, sad, tired, angry, scared, worried, sleepy, hot, cold	Are you happy? The coffee is hot. Are you ok? He is lazy.	Do you...? Are you...? Adjectives

5.3. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
STANOVANJE	8
ENGLJSKI OKO NAS	6
ZAPOČINJANJE RAZGOVORA	10
UKUPNO SATI	24

5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. STANOVANJE	- Imenuje prostorije u kući - sastavlja jednostavne rečenice koristeći vokabular za namještaj - upotrebljava izraze <i>there is/there are</i> - koristi upitne i odrične oblike glagola biti - upotrebljava na pravilan način prijedloge <i>in front of/in/on/under</i> - prepoznaje i ilustruje namještaj koristeći prijedloge - prepoznaje namještaj u određenim prostorijama NA SLICI - piše kratak opis svog mjesta stanovanja (kuća/stan) - piše kratke rečenice o prostorijama u svojoj kući/stanu
2. ENGLJSKI OKO NAS	- predstavlja se i pita drugog za ime (ponavljanje) - uvježbava glagol <i>biti</i> kroz lica (<i>You are...He is...She is...</i>) - speluje svoje ime - poredi riječi koje su slične ili iste na našem i engleskom jeziku - prepoznaje akronime (npr. UK- United Kingdom, USA- United States of America, CD- Compact Disc, CNN- Cable News Network...) - uočava i imenuje znakove koje vidamo u okruženju na engleskom jeziku (npr. <i>welcome, toilet, fast food, no smoking...</i>) - imenuje i prevodi riječi koje vidamo u okruženju (prva pomoć, mjenjačnica,

	toalet, restoran...) - čita kratke tekstove
3. ZAPOČINJANJE RAZGOVORA	- uvježbava korištenje Present Simple Tensa - postavlja pitanja koristeći izraz 'Do you?' - razumije i upotrebljava kratke odgovore <i>Yes, I do. /No, I don't</i> - izražava se pismenim putem - koristi vokabular vezan za svakodnevne predmete (npr. mobile, book, computer) - razlikuje treće lice jednine i upotrebu Present Simple za isto - odgovara na pitanja koristeći <i>like/don't like/likes/doesn't like</i> - započinje jednostavnu konverzaciju - postavlja pitanja i razgovara o omiljenim stvarima

TEMA	VOKABULAR	IZRAZI	GRAMATIKA
STANOVANJE Home and places	house, flat, kitchen, bedroom, bathroom, living room, dining room, hall chair, table, bed, wardrobe, etc.) basement, attic, garage, downstairs, upstairs, etc. windows, curtains, coffee table, etc.)	Chairs are under the table. There is/are...(furniture). The park is small. There are many trees in the park. There are two chairs under the table. There is a bed next to wardrobe.	There is/there are Verb 'to be' There isn't/there aren't In/on/under/next to/in front of/behind

ENGLISKI OKO NAS English around us	UK- United Kingdom, USA- United States of America, CD- Compact Disc, CNN- Cable News Network welcome, toilet, fast food, no smoking first aid, toilet, telephone, coffee bar, restaurant, exchange, bank	Hello. My name is.... What's your name? Nice to meet you.	Spelling Present Simple verb 'to be' (ponavljanje)
ZAPOČINJANJE RAZGOVORA Starting a conversation	name, English, children, mobile phone, colour, job, coffee,	What's your name? My name is... Do you have a mobile? What's your favourite colour? Is Sarajevo in Bosnia? Are you from England? How old is your child? Do you have children? I don't like coffee. Does she like juice? No, she doesn't.	Present Simple Tense Do you? Does he? Like/don't like

5.4. TEMATSKJE CJELINE ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
MJESTA/ZGRADE U GRADU I UPUTSTVA	15
POSAO I DNEVNE AKTIVNOSTI	15
VREMENSKE PRILIKE	18
UKUPNO SATI	48

5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. MJESTA/ZGRADE U GRADU I UPUTSTVA	- važnih mjesta u gradu Imenuje nazive - nalazi pita gdje se nešto - polaznike za traženje ili davanje uputstava kako doći do određenog mjesta osposobljava

	- podučava polaznike kako upitati koliko je sati i dati odgovor malo detaljnije- voditi dijalog - upoznaje polaznike sa stranama svijeta, lijevo, desno - razgovara s drugom osobom, te s njom razmjenjuje naučene kratke i jednostavne rečenice
2. POSAO I DNEVNE AKTIVNOSTI	- vizuelno i slušanjem pamti vokabular različitih zanimanja (poslova) - uočava razliku između upotrebe neodređenog člana 'an' i 'a' - slikovno opisuje aktivnosti koristeći Present Continuous Tense - spaja slike sa riječima (zanimanja) - piše kratko pismo sa trenutnim aktivnostima koristeći Continuous Tense - samostalno ili uz pomoć nastavnika govori o svojim svakodnevnim aktivnostima koristeći present Simple i priloge: <i>always, sometimes, every day...</i>
3. VREMENSKE PRILIKE	- razlikuje 7 a.m. i 7 p.m. (prije podne i poslije podne) - ponavlja izražavanje vremena(sat) i proširuje vokabular (half, past, quarter, to) koristeći očigledna nastavna sredstva kao napravljeni sat - uvježbava izgovor i pisanje mjeseci u godini - razlikuje četiri godišnja doba i kategoriše odjeću koja je primjerena za određeno godišnje doba - uči novi vokabular različitih vremenskih prilika (rainy, snowy, sunny, hot, cold, windy, foggy) - piše kratki sastav koristeći sadašnja glagolska vremena i vokabular vremenskih prilika

TEMA	VOKABULAR	IZRAZI	GRAMATIKA
MJESTA/ZGRADE U GRADU I UPUTSTVA Buildings / places in the city and giving insructions	school, street, park, garden, bus stop car, bus, bike, museum, hospital, theatre, cinema, shop, school, post office, police station, church, mosque, cathedral, etc. village, river, forest, lake, hill, mountain, trees, garden, night, midnight, evening, week, month, year, left/right West/East/South/North	I'm in the park. What time is it? It's one o'clock. Today is Saturday. Today is Monday. It's May/February/March. Christmas is in December. Where is toilet? Is it left? Turn right ... Where is the bus station?	Prepositions: at/in/behind/in front of/next to... There is / there are Can/can't Verb 'to be'
POSAO I DNEVNE AKTIVNOSTI Job and everyday activities	student, taxi driver, teacher, hairdresser, doctor, nurse, baker... pilot, auto mechanic, police officer, secretary, shop assistant...	What is your job? I'm a doctor. What are you doing now? I'm watching TV. I wake up, go to work, have lunch... She usually goes shopping.	Present Continuous Tense Indefinite article Present Simple Tense- short forms Adverbs: usually, sometimes, always, ever, never
VREMENSKE PRILIKE Weather	January, February, March, April, May, June, July, August, October, November, December Winter, autumn, spring, summer rainy, snowy, sunny, hot, cold, windy, foggy	I wake up at 6 a.m. every morning. She goes to bed at 9 p.m. every night. What time is it? It's quarter to eleven. I'm born in December. My favourite season is summer. We wear gloves, scarf and cap in winter. It's hot and sunny today.	Verb 'to be' (affirmative, negative, question form) Present Simple Tense Present Continuous Tense

6. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
2	24	2	24	2	24
UKUPNO III TRIJADA					72

6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

Program za Engleski jezik je napravljen tako da se u prvom ciklusu stječu osnove jezika, dok drugi i treći ciklus podrazumijevaju utvrđivanje i proširivanje znanja, kao i podizanje svijesti o tome koliko je engleski važan i svuda prisutan.

Kao i programi ostalih predmeta, i program Engleskog jezika zasniva se na ishodima. To je razlog zašto program i počinje ishodima, gdje je za sva tri ciklusa određeno šta je polaznik u stanju da razumije, prepozna, pročita, napiše ili komunicira po završetku svakog ciklusa. Ishodi nastavniku služe kao vodič koji mu pokazuje na šta da se fokusira i kuda da vodi polaznike. Samim tim, oni su cilj i njihovo ostvarivanje treba biti stalno na umu nastavniku tokom pripreme časova, kao i realizacije. Sadržaji koji slijede poslije ishoda služe kao sredstvo za ostvarivanje ishoda. Oni su tu da pomognu nastavniku kako i kojom tematikom da ostvari ishode. Ti sadržaji svakako ne moraju obavezno da se hronološki prate, jer će nastavnici jedan ishod ostvarivati kroz razne teme.

Po završetku treće trijade polaznik/ca će biti u stanju da:

Receptivne vještine (slušanje i čitanje)

- Razumije razgovor na bliske teme i prilagođene radio i TV programe;
- Razumije jednostavna uputstva, upozorenja ili prigodne poruke;
- Čitanjem dođe do potrebnih detalja/podataka u jednostavnom tekstu (u mejlu, jelovniku, redu vožnje, rasporedu, telefonskom imeniku, štampi, reklami, oglasima);
- Razumije smisao jednostavnog teksta o bliskim temama, ukoliko sadrže riječi koje su u čestoj upotrebi;
- Pročita kratku priču na odgovarajućem nivou (*graded readers*).

Produktivne vještine (govor i pisanje)

- Lako započne konverzaciju i aktivno učestvuje u njoj;
- Komunicira na jednostavan način u poznatim, svakodnevnim situacijama;
- Daje jednostavna uputstva i objašnjenja (npr. pravac kretanja, vrijeme, lociranje stvari)
- Napiše jednostavno pismo/mejl/kratku poruku (formalno i neformalno) i opiše iskustva i utiske.

6.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
POZIVI I DOGOVORI	5
POSAO I SLOBODNO VRIJEME	9
ENGLESKI OKO VAS	4
OKO SVIJETA	6
UKUPNO SATI	24

6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. POZIVI I DOGOVORI	-započinje razgovor na engleskom jeziku -razumije i koristi se uljudnim frazama -poziva drugoga i predlaže viđanje -zna kako upitati o nečijim planovima
2. POSAO I SLOBODNO VRIJEME	-pravilno koristi određeni i neodređeni član -piše kratku poruku i pozivnicu -imenuje i objašnjava posao kojim se bavi -pita drugog za zanimanje -razgovara o svom slobodnom vremenu -pravilno koristi Present Continuous tense -piše kratak tekst u Present Continuous tense -imenuje različita zanimanja/poslove - piše razglednicu
3. ENGLESKI OKO VAS	-prepoznaje i razumije oznake i natpise na engleskom jeziku -koristi frekventne riječi i izraze iz svakodnevne upotrebe -prepoznaje i razumije skraćenice kao što su UK, USA i slično -komunicira sa drugima o znacima i riječima koje svakodnevno vidi
4. OKO SVIJETA	-koristi se predznanjima stečenim iz drugih nastavnih predmeta -adekvatno koristi pridjeve, npr. Italy- Italian -imenuje poznate zgrade, građevine, turističke atrakcije -pravilno čita i izgovara godine, npr. 1982. -koristi Future Simple za izražavanje subjektivnih stavova vezanih za budućnost

TEMA	VOKABULAR	IZRAZI	GRAMATIKA
POZIVI I DOGOVORI Invitations and arrangements	plan, party, tomorrow, agree, disagree, would etc. a party, the man	What are your plans for the weekend? I am having a party tomorrow. Would you like to come? I am sorry but I can't. That's a shame. I'll definitely come. What are you up to? Nothing much. Would you like ... (something to drink, to join us, to go shopping)? See you tomorrow.	Definite and indefinite article Would you...?
POSAO I SLOBODNO VRIJEME Jobs and free time	baker, automechanic, doctor, teacher, police officer, secretary, dentist, shop assistant, taxi driver hobby, holiday, postcard	What is your job? What do you do? I am a teacher. He is a driver. I am unemployed. I need to write a CV. What time do you finish your work? Do you like it? Is it boring? What do you do in your free time? When do you usually get up? What are your hobbies? Do you do any sports? Where do you spend your holidays?	Present Simple (ponavljanje) Present Continuous (ponavljanje) Comparatives of adjectives
ENGLESKI OKO VAS English around you	cake, coffee, chocolate, cigarette, April, hotel, radio, pyjamas, fast food, welcome mathematics, restaurant, enter, exit	What English names do you know? Nicole Kidman, Brad Pitt... Acronyms: UK, USA, FBI, VIP, CD, DVD What do they mean? What (English) international words do you know? No smoking. / sugar free / exchange office	Linking words Acronyms
OKO SVIJETA Around the world	in 1982., Eiffel Tower, Big Ben, Times Square, capital Italian, Turkish, American etc. English, Chinese, Japanese etc.	What do you know about these people on the pictures What country is this? What's the capital of...? What will the world look like in 100 years? Will people speak English everywhere? No, they will speak Chinese.	Future simple tense Will/shall (affirmative, negative, question form)

6.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED

VIII razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UPOZNAVANJE, PREDSTAVLJANJE I RAZGOVOR	5
AKTIVNOSTI	7
ZDRAVLJE	6
PROBLEMI I SAVJETI	6
UKUPNO SATI	24

6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UPOZNAVANJE, PREDSTAVLJANJE I RAZGOVOR	- adekvatno koristi učtive fraze - predstavlja se i daje osnovne informacije o sebi - pita druge za zdravlje, posao ili lične informacije - odgovora na pitanja o zdravlju, poslu ili ličnom životu
2. AKTIVNOSTI	- pravilno koristiti izraze preferacije, dopadanja i nedopadanja - postavlja pitanja i razgovara o preferencijama - imenuje aktivnosti kojima se bavi - pravilno nabraja redoslijed radnji, koristeći veznike - piše kratke rečenice o svojim preferencijama
3. ZDRAVLJE	- imenuje dijelove tijela - pravilno koristiti fraze koje se upotrebljavaju pri odlasku ljekaru - pita druge za zdravlje - izražava i opisuje zdravstveni problem - prati i razumije jednostavne upute i savjete u vezi sa zdravljem
4. PROBLEMI I SAVJETI	- iskazuje problem na engleskom jeziku - pita za savjet - daje savjet ili svoje mišljenje o problemu - prati tuđe upute i sugestije

TEMA	VOKABULAR	IZRAZI	GRAMATIKA
UPOZNAVANJE, PREDSTAVLJANJE I RAZGOVOR Meeting new people and starting a conversation	meet, feel, favourite, interested, pleased etc.	Hi! Nice to meet you. How are you doing? Not too bad, thanks /I'm very well, thank you/ I am fine, thanks. Where do you live? What's your favourite singer/food/subject? Do you like it here? What do you do? I am a bus driver. - That's interesting. I like watching films. - Me too. -So do I. - Do you? -Cool. What about you?	Adjectives describing feelings
AKTIVNOSTI Activities	prefer, don't mind, hate, like, love bake, cook, fry, mix, flour, add, pour tennis, football, dancing, swimming etc.	Do you prefer dancing or playing sports? Are you going to study/dance/play football/on Saturday? Let's do it together. Tell me about your everyday activities. Do you like cooking? How do you make it? It is my favourite cake. It is very easy to make it. You need 2 eggs, sugar... First, you mix everything together. Then, you...After that, you add... Finally...	Question forms Do you like...? Are you going...? Linking words
ZDRAVLJE Health	ill, headache, toothache, stomachache, earache, flu, cold, temperature, cough, health, healthy, pill, medicine, vitamin C	Are you alright? I am ill. My stomach hurts. You should stay in bed. Can I make an appointment with Dr Simic, please? I have a headache. She's got the flu. Take two aspirin. You should lie down. I don't feel very well. Where does it hurt?	Verb 'have got' (affirmative, negative, question form)
PROBLEMI I SAVJETI Problems and advice	problem, advice, opinion, should/shouldn't allowed, permission, difficulty etc.	Can I ask your advice about something? Sure. What's the problem? I am... (too tired to concentrate at school). I think you should/In my opinion you shouldn't... (work so much, stay up late in the evenings...). I don't have anything to wear. You should wear your red dress... Oh my God, smoking is not allowed in here. What can I do? Stop smoking, it is dangerous! I know, you are right, but it is difficult. Let's go out.	suggestions Should/shouldn't

6.4. TEMATSKE CJELINE ZA IX RAZRED

IX razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ENGLESKI U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU	7
KOMPJUTER I ENGLESKI	6
PROŠLE AKTIVNOSTI	11
UKUPNO SATI	24

6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. ENGLESKI U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU	- vlada frazama koje se kotiste pri telefonskom razgovoru - pita za upute gdje se neka zgrada/građevina nalazi - odgovara na pitanje u vezi smjera kretanja - usvaja osnovni vokabular potreban za snalaženje na autobuskoj/željezničkoj stanici i aerodromu
2. KOMPJUTER I ENGLESKI	- izražava se o osnovnim znanjima iz digitalne pismenosti - imenuje osnovne dijelove kompjutera na engleskom jeziku - razumije i pravilno upotrebljava ključni vokabular vezan za upotrebu kompjutera - piše kratak e-mail
3. PROŠLE AKTIVNOSTI	- vlada upotrebom glagola <i>to be</i> u prošlom vremenu u potvrdnom, odričnom i upitnom obliku - pravilno koristiti prošlo vrijeme glagola <i>to do</i> u potvrdnom, odričnom i upitnom obliku - pravilno upotrebljava prošlo vrijeme glagola <i>have got</i> u potvrdnom, odričnom i upitnom obliku - opisuje šta je juče radio i pitata drugog o jučerašnjim/prošlim aktivnostima - piše vrlo kratak tekst o prošlim aktivnostima.

TEMA	VOKABULAR	IZRAZI	GRAMATIKA
ENGLISKI U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU Everyday English	bus, train, plane, airport, train/bus station, timetable, ticket, departure, arrival, check-in, delayed, flight, customs	Hello. How can I help you? Where is the train station? There's an info desk. Here is the timetable. Look, the next train leaves in 10 minutes. We need ticket. The bus is late. Excuse me, can you help me? I am at the airport. What do I do now? Go outside and take the bus 41.	Present Simple (ponavljanje) Question tags
KOMPJUTER I ENGLISKI Computer English	computer, mouse, monitor, keyboard, hard disc drive, software, screen, speakers, enter, delete, search, internet, e-mail, save, reply, send, folder, message etc.	What English words do you know from the computer? Enter, delete, search, internet, e-mail... What does mail mean? What computer parts do you know? Monitor, speaker, mouse... We need to type this text and insert pictures. Do you have an e-mail? Send some photos. Write to me soon...	Present Continuous (ponavljanje)
PROŠLE AKTIVNOSTI Simple past activities	was/wasn't, were/weren't, did/didn't, had, yesterday, born, last, ago etc.	When/where were you born? I/he/she was born... What did you do yesterday? Did you watch TV last night? I had a test yesterday. Where did you go last week? I had a car crash two days ago.	Past tense verb 'to be' (affirmative, negative, question form) Past tense verb 'to do' (affirmative, negative, question form) Past tense verb 'have got' (affirmative, negative, question form)

7. DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Savremena nastava stranog jezika treba da proizilazi iz najnovijih dostignuća nauke o jeziku, savremenih psihološko-pedagoških teorija i saznanja o procesu učenja i kao takva treba da bude usmjerena ka učeniku. Metodika nastave stranog jezika treba da omogući skladno razvijanje učenikovih sposobnosti, podstiče kreativnost, te razvija njegove kulturološke, estetske i intelektualne sposobnosti. Na ovim polazištima zasnivaju se i didaktička uputstva.

U prvim godinama učenja usmjeriti pažnju na razumijevanje, ponavljanje i usmenu komunikaciju sa zabavnim aktivnostima, čiji je cilj da pobude, razviju i podržavaju zainteresiranost za učenje jezika. Prije svega, neophodno je uspostaviti pozitivne emotivne odnose i atmosferu uzajamnog povjerenja i razumijevanja između nastavnika i učenika, jer taj afektivni potencijal predstavlja preduslov za nesmetani razvoj kognitivnih sposobnosti u procesu učenja. Na svim nivoima treba istaći poseban značaj motivacije, kao i pažljivog izbora nastavnih sadržaja usklađenih sa spoznajnim svijetom polaznika, njegovim doživljajima i uzrastom. Nastavnik treba:

- pažljivo planirati svaki nastavni čas, cilj i način rada
- pripremati materijal i opremu, zadatke za pojedinačno, za grupe i cijeli razred
- pisati pismene pripreme za svaki nastavni čas
- stvoriti pozitivnu i motivirajuću atmosferu za učenje
- od početka razvijati radne navike i komunikacijske sposobnosti
- razviti vlastiti sistem praćenja i provjeravanja napredovanja svakog polaznika,
- osposobiti polaznike da samostalno rade tokom časa i kod kuće
- njegovati poštivanje drugoga u toku zajedničkog rada i takmičenja
- slobodno oblikovati svoje nastavne časove, proširivati materijal prema datoj situaciji, sarađivati sa kolegama
- držati se principa jednostavnosti, primjerenosti i postupnosti, idući od jednostavnih ka složenijim jezičnim ciljevima
- procijeniti kojim fondom riječi polaznici trebaju ovladati u datoj grupi i datim uslovima
- primjenjivati direktni, frontalni, grupni i individualni pristup i rad u parovima
- praktikovati prvo usvajanje pravilnog izgovora auditivnim putem, a potom usmenu upotrebu, bilo izolirano ili u govornoj interakciji
- ne prihvatati kruto upute date u programu, udžbenicima i priručnicima, nego kreativno i fleksibilno kreirati svoj rad u okvirima zacrtanog, ali primjereno uslovima u kojima radi.

Raznolike aktivnosti koje nastavnik koristi treba da imaju cilj učenja stranog jezika bez pritiska i straha od neznanja, uz punu slobodu neverbalnog i verbalnog izražavanja. Sredstva, načini i postupci kojima nastavnik može pomoći učenicima u svjesnom učenju jezika su raznoliki. Preporučuju se:

- dinamičnost i kreativnost
- favoriziranje interaktivnog i grupnog rada
- podsticanje inicijative učenika
- unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata

- upotreba savremenih tehničkih sredstava
- stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje
- analiziranje teškoća u procesu učenja
- podsticanje učenika na vrednovanje sopstvenih dostignuća kao i dostignuća drugih.

Treba ponoviti da u ovoj fazi učenja polaznici stječu kognitivne sposobnosti razvijanjem vještina slušanja, govora, čitanja i pisanja. Između usmenih i pismenih aktivnosti treba nastojati uspostaviti ravnotežu.

U razvijanju **vještine slušanja** postepeno se pristupa slušanju malo dužih tekstova i dijaloga. Prije slušanja nastavnik će odgovarajućim aktivnostima pripremiti učenike za uspješno razumijevanje sadržaja.

Mada komunikativni pristup u nastavi podrazumijeva usklađenost sve četiri jezičke vještine, značajnu pažnju treba posvetiti razvijanju **vještine govora**. Za uspješno razvijanje ove vještine potrebni su: pažljiva priprema, izbor i prilagođenost teme, precizna uputstva, optimalan period za razmišljanje i pripremanje, nuđenje potrebnih riječi i izraza i sl. Poželjno je da u ovim aktivnostima učestvuje što veći broj polaznika. Preporučuje se rad u parovima ili u manjim grupama kako bi se svi uključili. Tokom aktivnosti usmenog izražavanja, polaznike ne treba prekidati niti ispravljati, već im nakon toga, uz pohvalu za aktivno učešće, na prikladan način ukazati na greške.

Cilj **vještine čitanja** je da osposobi polaznika za samostalno čitanje tekstova odgovarajućom brzinom i razumijevanje njihove osnovne ideje, određene pojedinačne informacije, za uočavanje pojedinih detalja, itd. Pri izboru tekstova treba voditi računa o tome koje tekstove odabrati u odnosu na starosnu dob polaznika, da bi im bili što atraktivniji, raznovrsniji i pristupačniji. Treba voditi računa i o korelaciji sa ostalim nastavnim predmetima, koliko je to moguće.

Cilj razvijanja **vještine pisanja** je osposobljavanje polaznika da u pisanoj formi ostvari komunikaciju i svoje misli izrazi na logičan i razumljiv način. Metodički pristup pisanju podrazumijeva da se poštuje zadata tema, da se logički slijede događaji koji se opisuju, koristi odgovarajuća leksika, poštuju gramatička i sintaksička pravila, kao i pravila pravopisa i interpunkcije. Naravno, ulogu igra i kreativnost izražavanja. Pisanje može biti vođeno (dovršavanje teksta, pisanje prema modelu, popunjavanje formulara, jednostavan opis) ili slobodno (kreativno), kao što su pisanje pisama, oglasa, izvještaja, SMS ili e-mail poruka, itd. Sve ove vještine treba da budu u skladu sa jezičkim kompetencijama polaznika.

8. LITERATURA

- [1] Zajednička jezgra nastavnih planova i programa za strane jezike definisana na ishodima učenja; Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Mostar 2014.
- [2] Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment; Council of Europe (2011)
- [3] Nastavni plan i program za osnovnu školu, Engleski jezik, Kanton Sarajevo, Sarajevo 2016.
- [4] Pravilnik o programu ogleda funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2011)
- [5] Funkcionalno osnovno obrazovanje odraslih, Druga šansa, Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije

[6] <http://www.savremena-gimnazija.edu.rs/savremeno-obrazovanje/razvijanje-kompetencija/>

NJEMAČKI JEZIK

Članovi komisije za *Njemački jezik*:

1. U V O D

Bosna i Hercegovina se već godinama uključuje u evropske integracijske procese i nije daleko dan kada će postati punopravni član Evropske Unije. Evropska Unija je multietnička zajednica čiji su opstanak i prosperitet uvjetovani višejezičnošću. Rezultat takvih razmišljanja je i stav Vijeća Evrope da svaki građanin Evrope treba poznavati strane jezike. Bosna i Hercegovina je vijekovima bila upućena na Srednju Evropu. Naše kulturno-historijske kao i privredne veze će, kao i do sada, i ubuduće prvenstveno biti upućene na zemlje njemačkog govornog područja. Znanje njemačkog jezika je neophodno, kako za uspostavljanje privrednih tako i međunarodnih kontakata, naučnih istraživanja, informacija i komunikacija koje su nužne u današnjem užurbanom svijetu globalnih, interkulturalnih i interdisciplinarnih događanja, te primjene savremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

Ovim Nastavnim planom i programom su u ispunjene norme Evropskog referentnog okvira unutar kojeg polaznici razvijaju i dostižu skup znanja i vještina kroz postupnost učenja i savladavanja jezičkog gradiva.

Pored toga što su ovim Nastavnim planom i programom jasno definisani ishodi znanja učenja njemačkog jezika, jasno i precizno su postavljeni i ciljevi učenja njemačkog jezika koji se ogledaju prije svega u osposobljavanju polaznika za komunikaciju na njemačkom jeziku prvenstveno u usmenom obliku o temama iz svakodnevnog života. Kroz nastavu stranog jezika kod polaznika se razvija svijest o značaju višejezičnosti u savremenom svijetu odnosno svijest o tome da uspješno ovladavanje jezičkim kompetencijama doprinosi afirmaciji ličnosti i njenom optimalnom razvoju. Razvijajući pozitivan stav prema sličnostima i razlikama u kulturama kod polaznika se razvija kosmopolitski stav, duh tolerancije, humanizma i internacionalizma. To je proces u kojem se usvajaju jezičke strukture na njemačkom jeziku: osnove čitanja, pisanja, vokabulara, gramatike, slušanje, itd. Polaznik se osposobljava za samostalno korištenje izvora znanja odnosno ovladavanje strategijama učenja (naučiti kako učiti).

2. JEZIČKE KOMPETENCIJE

Nastavni program učenja njemačkog jezika i razine jezičke kompetencije koje polaznici trebaju postići na kraju pojedinih obrazovnih trijada temelji se na smjernicama Vijeća Evrope navedenim u zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike, te na Europskoj jezičkoj mapi koja je iz njega izvedena.

U skladu s tim, program učenja njemačkog jezika navodi jezička znanja, vještine i sposobnosti (jezične kompetencije) koje polaznici programa moraju steći do kraja pojedinog trijade te jezičke strukture kojima se mogu služiti. Osnovne jezičke kompetencije nastave njemačkog jezika su: slušanje i razumijevanje, čitanje i razumijevanje, govor, pisanje, znanje o jeziku. Nastava pokriva sve jezičke kompetencije istodobno, a glavni se naglasak stavlja na govornu interakciju i produkciju.

Polaznici jezik savladavaju putem slušanja, čitanja, govorne interakcije, govorne produkcije, pisanja te razvijanjem komunikacijskih strategija i jezičnih kompetencija uz pouku o načinu učenja. Prilikom izrade Nastavnog plana i programa za predmet Njemački jezik vodilo se računa o činjenici da su polaznici bili djelimično ili nikako uključeni u proces redovne nastave, o racionalnoj podjeli tematskih cjelina u NPiP, propisanom Evropskom referentnom okviru za strane jezike.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Ciljevi učenja njemačkog jezika su osposobljavanje polaznika za usmenu i pismenu komunikaciju na njemačkom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života. Proširivanje opće kulture polaznika kroz upoznavanje s načinom života i tradicijom zemalja u kojima se govori njemački jezik.

Kroz učenje stranog jezika kod polaznika se razvija svijest o:

- značenju višejezičnosti,
- duhu tolerancije,
- kosmopolitizmu,
- toleranciji,
- humanizmu i
- internacionalizmu.

ZADACI

Zadaci nastave njemačkog jezika su:

- razvoj sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje leksikom i gramatikom predviđenom za nivo prve trijade,
- upoznavanje sa kulturom naroda čiji se jezik izučava,
- razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštivanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje samomotivacije i potrebe za kontinuiranim učenjem,
- prepoznavanje vlastitih jakih i slabih strana,
- razvijanje konstruktivnog saradivanja u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada,
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora,
- ovladavanje različitim metodama i strategijama učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta (i naučiti kako učiti),
- ići u korak s vremenom i koristiti odgovarajuću informacionu tehnologiju kod učenja jezika.

4. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
-	-	-	-	2	24
UKUPNO I TRIJADA					24

4.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

U nastavi njemačkog jezika u trećem razredu osnovne škole, kao prvoj godini učenja njemačkog jezika, treba težiti djelimičnom dostizanju nivoa **A1.1** Evropskog okvira za strane jezike. Cilj nastave njemačkog jezika u trećem razredu obrazovanja za odrasle podrazumijeva stjecanje elementarnih jezičkih kompetencija koje se funkcionalno postepeno razvijaju. Polaznik je na ovom stepenu u stanju da na njemačkom jeziku komunicira na osnovnom nivou o temama iz svog neposrednog okruženja. Učenje stranog jezika treba da potakne njegovu maštu, radoznalost i kreativnost. Nastava njemačkog jezika treba da doprinese daljem jačanju motivacije za učenje stranih jezika i da osposobi polaznika da na njemačkom jeziku komunicira na osnovnom nivou o temama iz svog neposrednog okruženja i da razumije pojedinačne informacije u jednostavnom tekstu.

Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	- Polaznik može razumjeti ograničen broj riječi, običnih fraza i rečenica, pitanja i uputa lične prirode vezanih za neposrednu situaciju i na njih jezički ili nejezički reagirati - Polazniku je potrebna znatna pomoć da bi razumio: - usporavanje brzine govora, ponavljanje, pokazivanje ili prijevod
Čitanje i razumijevanje	Polaznik čita osnovne riječi i rečenice uz pomoć i korekciju predavača
Govor	- Polaznik donekle pravilno artikulira glasove. Reprodukuj napamet naučene jednostavne rečenice i konstrukcije - Polaznik zna postaviti najjednostavnija pitanja i odgovoriti na njih u toku dijaloga o osnovnim temama - Reproducira napamet naučene dijaloge - Daje jednostavne informacije o sebi i svojoj porodici. - Pravi pauze, oklijeva, pravi greške i kod najjednostavnije usmene produkcije

Pisanje	• Polaznik prepisuje, dopunjava i samostalno piše riječi, dopunjavajući, njemu poznate kraće rečenice • Zapisuje pojedine (poznate) riječi ili kraće rečenice po modelu. • Zna odgovoriti na direktno postavljena pitanja
Znanje o jeziku	• U prvoj trijadi učenja stranog jezika polaznici nemaju svjestan uvid u jezičke zakonitosti

Nivo	Tematika	Funkcije i sposobnosti/Ishodi znanja	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular								
III razred, I trijada, osnovna škola <table border="1"> <tr> <td>Broj časova</td> <td>1 tematika</td> </tr> <tr> <td></td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>Broj časova za polaganje</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Broj časova ukupno</td> <td>24</td> </tr> </table>	Broj časova	1 tematika		7	Broj časova za polaganje	3	Broj časova ukupno	24	✚ Pozdravljanje, predstavljanje, utvrđivanje nečijeg identiteta -Hallo (Wir lernen grüßen, 2 časa) -sich vorstellen (Ich heiße.... 3 časa) -Ich komme aus... (3 časa) ✚ Zahlen bis 100 (4 časa) -Wie alt bist du? (3 časa) ✚ Porodica Meine Familie:	Polaznici će: - pozdravljati na formalan i neformalan način, - predstaviti sebe i druge, - reći koliko imaju godina i odakle dolaze, - imenovati članove svoje uže porodice - brojati do 100, - dati informaciju o broju telefona, - pitati drugoga za br. telefona,	RECEPCIJA a) SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE Polaznici će slušati izgovoreni tekst i reagirati: ❖ neverbalno: - razvrstavanjem slika, - povezivanjem slike i rečenice, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji ❖ verbalno: - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ❖ popunjavanjem	Polaznici će koristiti, ali ne i učiti jezičke zakonitosti: Imenice: - sa članom u jednini i množini u nominativu der Vater, die Mutter... Zamjenice: - lične zamjenice u jednini u nominativu, - prisvojne zamjenice za prvo i drugo lice jednine u	Polaznici će usvajati vokabular koji se odnosi na date teme, npr. : ✚ Pozdravljanje: Hallo!, Guten Tag, Guten Morgen, Auf Wiedersehen! ✚ Predstavljanje: Ich bin ... Ich heiße.... Ich komme aus Deutschland. Wie heißt du? Wie alt bist du? Ich bin .... Jahre alt. Wer ist das? Das ist... ✚ Porodica: Vater, Mutter, Bruder, Schwester, Eltern, Oma, Opa ✚ Brojeve do 100 ✚ Zweiundzwanzig, neunzehn,
Broj časova	1 tematika												
	7												
Broj časova za polaganje	3												
Broj časova ukupno	24												

	Vater, Mutter, Großeltern, Geschwister, (6 časova)		tabela i sl. b) ČITANJE I RAZUMIJEVANJE Polaznici će čitati rečenice: ❖ neverbalno: - razvrstavanjem slika, - pridruživanjem slike tekstu, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji ❖ verbalno: - davanjem kraćih odgovora, - dopunjavanjem teksta, - rješavanjem jednostavnijih zadataka sa višestrukim izborom PRODUKCIJA:	nominativu - kod prisvojnih zamjenica razlikovati muški i ženski rod (meine Mutter/mein Vater) - Negaciju nicht, - Brojeve do 100 Polaznici će koristiti: Glagole: - pomoćne glagole sein, - negativan i upitni oblik glagola sein u jednini - redoslijed riječi u njemačkoj rečenici ➤ Polaznici će prepoznati i koristiti ali neće	dreißig...

			a) GOVOR Polaznici će: ❖ postavljati jednostavna pitanja, ❖ odgovarati na pitanja, ❖ igrati uloge, ❖ pripremati i provoditi jednostavne dijaloge, ❖ voditi dijaloge prema datoj slici ili šemi b) PISANJE Polaznici će: ❖ prepisivati pojedinačne riječi, rečenice ❖ rekonstruirati riječi, ❖ dopunjavati	učiti o: imperativu (2. lice jednine i 2. lice množine) Prijedloge u njihovoj funkcionalnoj upotrebi	

			izostavljene riječi, od ponuđenih riječi, ❖ rekonstruirati kraće rečenice.		

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
2	24	2	24	2	48
UKUPNO II TRIJADA					96

5.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

U nastavi njemačkog jezika u drugoj trijadi snovne škole, treba težiti dostizanju nivoa **A1.1** Evropskog okvira za strane jezike. Cilj nastave njemačkog jezika u četvrtom, petom, šestom razredu obrazovanja za odrasle podrazumijeva stjecanje elementarnih jezičkih kompetencija koje se funkcionalno postepeno razvijaju. Polaznik je na ovom stepenu u stanju da na njemačkom jeziku komunicira na osnovnom nivou o temama iz svog neposrednog okruženja. Učenje stranog jezika treba da potakne njegovu maštu, radoznalost i kreativnost. Nastava njemačkog jezika treba da doprinese daljem jačanju motivacije za učenje stranih jezika i da osposobi polaznika da na njemačkom jeziku komunicira na osnovnom nivou o temama iz svog neposrednog okruženja i da razumije pojedinačne informacije u jednostavnom tekstu.

Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	- Polaznik može razumjeti riječi, obične fraze i rečenice, pitanja i upute lične prirode vezane za neposrednu situaciju i na njih jezički ili nejezički reagirati - Potrebna mu je pomoć da bi razumio konstrukcije. Izraženo je usporavanje brzine govora, ponavljanje, pokazivanje ili prijevod na maternji jezik
Čitanje i razumijevanje	Polaznik čita osnovne riječi i rečenice, te kraće tekstove u obliku dijaloga uz pomoć i korekciju predavača
Govor	- Polaznik donekle pravilno artikulira glasove. Reprodukuj napamet naučene jednostavne dijaloge i konstrukcije. - Zna postaviti najjednostavnija pitanja i odgovoriti na njih u toku dijaloga o osnovnim temama - Reproducira napamet naučene dijaloge - Daje jednostavne informacije o sebi i poznatim temama. - Pravi pauze, oklijeva, pravi greške i kod usmene produkcije
Pisanje	- Polaznik prepisuje, dopunjava i samostalno piše riječi, dopunjavajući, njemu poznate rečenice - Zapisuje pojedine (poznate) riječi ili kraće rečenice po modelu - Zna odgovoriti na direktno postavljena pitanja
Znanje o jeziku	U drugoj trijadi godini učenja stranog jezika polaznici postupno dobijaju svjestan uvid u jezičke zakonitosti

Nivo	Tematika	Funkcije i sposobnosti/Ishodi znanja	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular				
IV, V, VI razred, II trijada, osnovna škola <table border="1" data-bbox="203 911 418 1369"> <tr> <td data-bbox="203 911 418 1043">Broj časova 1 tematika</td> </tr> <tr> <td data-bbox="203 1043 418 1192">Navedeno posebno za svaku temu</td> </tr> <tr> <td data-bbox="203 1192 418 1299">Broj časova za polaganje</td> </tr> <tr> <td data-bbox="203 1299 418 1369">9</td> </tr> </table>	Broj časova 1 tematika	Navedeno posebno za svaku temu	Broj časova za polaganje	9	IV RAZRED ✚ Svakodnevnica - Wochentage (3 časa) - Welcher Tag ist heute? (3 časa) - Ordinalzahlen (4 časa) ✚ Iskazivanje vremena - Monate (2 časa) - Das Datum (2 časa) - Jahreszeiten (2 časa) - Wann ist dein Geburtstag? (2 čas) ✚ Kazivanje	Polaznici će: - nabrojati dane u sedmici, reći koji je dan u sedmici, koji je mjesec, datum, godišnje doba. - reći kada im je rođendan, - pitati drugoga datum, mjesec, rođendan... - odrediti na njemačkom jeziku koliko je sati i pitati drugoga za vrijeme.	RECEPCIJA a) SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE Polaznici će slušati izgovoreni tekst i reagirati: ❖ neverbalno: - razvrstavanjem slika, - povezivanjem slike i rečenice, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji ❖ verbalno: - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja - postavljanje jednostavnih pitanja i davati	Polaznici će koristiti, i učiti jezičke zakonitosti: Imenice: - sa članom u jednini i množini u nominativu: Januar, der Sommer, der Montag... Zamjenice: - lične zamjenice u jednini u nominativu, - prisvojne zamjenice za prvo i drugo lice jednine u nominativu - kod prisvojnih zamjenica	Polaznici će usvajati vokabular koji se odnosi na date teme, npr. : ✚ Wochentage (Montag, Dienstag...) ✚ Monate (Januar, Februar...) ✚ Ordinalzahlen do 31 ✚ Jahreszeiten (der Frühling, der Sommer...) ✚ Wann ist dein Geburtstag? Mein Geburtstag ist im Juli. ✚ Wie spät ist es? Es ist elf Uhr.
Broj časova 1 tematika									
Navedeno posebno za svaku temu									
Broj časova za polaganje									
9									

Broj časova ukupno 96	vremena - Wie spät ist es? (3 časa) V RAZRED ✚ Vremenske prilike -Wie ist das Wetter heute? (4časa) ✚ Školsko okruženje (6 časova) - Im Klassenzimmer sind.... - In der Schultasche sind... ✚ Svakodnevni život -Den Alltag	- odrediti kakvo je atmosfersko vrijeme - razumjeti vremensku prognozu(Es regnet... - imenovati predmete u školi, učionici i školskoj torbi (das Klassenzimmer, die Tafel, das Buch, der Kuli...) - Razumjeti i odgovarati na pitanja koja se tiču svakodnevnice i opisati trenutnu aktivnost . - Imenovati glavne	važne informacije o sebi i neposrednom okruženju ❖ popunjavanjem tabela i sl. b) ČITANJE I RAZUMIJEVANJE Polaznici će čitati rečenice: ❖ neverbalno: - razvrstavanjem slika, - pridruživanjem slike tekstu, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji ❖ verbalno: - davanjem kraćih odgovora, - - dopunjavanjem	razlikovati muški i ženski rod (mein Geburtstag) - Negaciju nicht, - Redne brojeve do 31 Polaznici će koristiti: Glagole: - pomoćne glagole sein, - negativan i upitni oblik glagola sein u jednini i množini - redoslijed riječi u njemačkoj rečenici - prezent pravilnih glagola u jednini i množini ➤ Polaznici će	✚ Wie ist das Wetter? Es regnet, es schneit... ✚ Was ist im Klassenzimmer? -Der Tisch, die Tafel, das Fenster... Was ist in der Schultasche? -In der Schultasche sind: die Federtasche, das Buch... ✚ Alltag: der Morgen, der Vormittag.... Das Frühstück, Mittagessen.

	beschreiben (11 časova) VI RAZRED Stanovanje Wie ist deine Adresse?, Wo wohnst du?....im ersten Stock....(4 časa) 🚧 Meine Wohnung (die Küche, das Wohnzimmer, hell, groß, klein...) (4 časa) 🚧 Ljudsko tijelo i zdravlje -Körperteile	obroke tokom dana Polaznici će: Reći svoju adresu, Navestimjesto stanovanja Nabrojati prostorije u stanu, Kratko opisati pojedine prostorije. pokazati i imenovati dijelove ljudskog tijela. Pitati nekoga za zdravlje i odgovoriti na isto pitanje. Poželjati nekome brz oporavak.	teksta, - rješavanjem jednostavnijih zadataka sa višestrukim izborom PRODUKCIJA: a) GOVOR Polaznici će: ❖ postavljati jednostavna pitanja, ❖ odgovarati na pitanja, ❖ igrati uloge, ❖ pripremati i provoditi	prepoznati i koristiti: imperativ (2. lice jednine i 2. lice množine) Prisvojne zamjenice (Sein (e)/ihr(e)) Pokazna zamjenica der, die, das Prijedloge u njihovoj funkcionalnoj upotrebi -Pridjeve: hell, klein, krank, gut, schlecht, schick, modern, praktisch predikativno. -Upitne zamjenice: Wie? Wann? Welcher?, Was?, Wo?, Wohin -Prijedlozi za vrijeme: vor,nach,	Ich gehe, ich schreibe, ich warte, schlafe... 🚧 Wohnen -Ich wohne in der Stadt. Meine Adresse ist.... Auf dem Lande wohnen, im zweiten Stock... 🚧 Wohnen -In meiner Wohnung sind... -Das Wohnzimmer ist... 🚧 Unser Körper/ Gesundheit -Körperteile benennen, Wie geht es dir? (Mein ... tut mir weh/ danke gut...), Medikamente nehmen, Im Bett

	benennen (3 časa), Wie geht es dir?(3 časa)(Mein ... tut mir weh/ danke gut...) ✚ Opisivanje osobe -Mein bester Freund heißt ... Seine Augen sind.....(6 časova) ✚ Odijevni predmeti Was ziehe ich an? (5 časova) ✚ Boje (2 časa)	Opisati prijatelja. Imenovati i opisati odijevne predmete. Iskazati na najjednostavniji način dopadanje i nedopadanje Pokazati i nabrojati boje Kazati omiljenu boju. -upotrebljavati dijaloge vezane za kupovinu -raspitivati se za cijenu nekoga artikla -imenovati osnovne odijevne predmete i namirnice - imenovati zgrade u gradu - pitati za pravac - dati uputu za neki	jednostavne dijaloge, ❖ voditi dijaloge prema datoj slici ili šemi b) PISANJE Polaznici će: ❖ prepisivati pojedinačne riječi, rečenice ❖ rekonstruirati riječi, ❖ dopunjavati izostavljene riječi, od ponuđenih riječi, ❖ rekonstruirati kraće rečenice, ❖ opisati kraćim rečenicama prijatelja	im, am, um. -Prijedlozi za mjesto: in, auf...	bleiben. , husten, der Arzt... ✚ Einen Freund/eine Freundin beschreiben: Mein Freund ist ... Er hat blonde Haare. Seine Augen sind.... ✚ Was ziehe ich an? Der Mantel, der Rock.... Das gefällt mir/nicht... ✚ Farben Rot, blau, gelb, hell, dunkel, meine Lieblingsfarbe ist.. ✚ Einkaufen gehen: - Preise lesen, -an der Kasse, -Was kostet..., - Mich, Mehl, Zucker ✚ In der Stadt: das Theater, dei Apotheke, die Tankstelle, das

	Odlazak u kupovinu (10 časova) Im Supermakt... Im Kaufhaus... U gradu Orientierung in der Stadt (8 časova)	objekat ili adresu u gradu			Kino... - rechts, links, geradeaus, Gehen Sie....

6. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	1	24	1	24
UKUPNO III TRIJADA					72

6.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

U nastavi njemačkog jezika u obrazovanju odraslih osoba treba težiti djelimičnom dostizanju nivoa **A1.2** Evropskog okvira za strane jezike. Cilj nastave njemačkog jezika u trećoj trijadi obrazovanja za odrasle podrazumijeva stjecanje osnovnih jezičkih kompetencija koje se funkcionalno postepeno razvijaju. Polaznik je na ovom stepenu u stanju da na njemačkom jeziku komunicira na A1.2 nivou o temama iz svog neposrednog okruženja. Učenje stranog jezika treba da potakne njegovu maštu, radoznalost i kreativnost. Nastava njemačkog jezika treba da doprinese daljem jačanju motivacije za učenje stranih jezika i da osposobi polaznika da na njemačkom jeziku komunicira na osnovnom nivou o temama iz svog neposrednog okruženja i da razumije pojedinačne informacije u jednostavnom tekstu.

Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	• Polaznik može razumjeti ograničen, ovim NPIP propisan fond riječi, običnih fraza i rečenica, pitanja i uputa lične prirode vezanih za neposrednu situaciju i na njih jezički ili nejezički reagirati • Potrebna mu je pomoć da bi razumio sadržaje. Predavač koristi usporavanje brzine govora, ponavljanje, pokazivanje ili prijevod
Čitanje i razumijevanje	• Polaznik čita riječi i rečenice uz pomoć i korekciju predavača • Polaznik razumije kraće tekstove u obliku dijaloga
Govor	• Polaznik pravilno artikulira glasove. Reprodukuje napamet naučene rečenice i konstrukcije • Zna postaviti najjednostavnija pitanja i odgovoriti na njih u toku dijaloga o osnovnim temama • Reproducira napamet naučene dijaloge • Daje jednostavne informacije o sebi i njemu poznatim temama • Pravi pauze, oklijeva, pravi greške i kod najjednostavnije usmene produkcije • Kratkim formulacijama može iskazati svoje mišljenje • Pri govoru daje mnogo nespretnih formulacija (iz konteksta možemo zaključiti šta je htio reći)

Pisanje	• Polaznik zna relativno tačno pisati najfrekventnije riječi ali stalno pravi osnovne greške daje mnogo nespretnih formulacija (iz konteksta možemo zaključiti šta je htio reći) • Zapisuje pojedine (poznate) riječi ili kraće rečenice po modelu • Zna odgovoriti na direktno postavljena pitanja • Može opuniti prijavni obrazac sa ličnim podacima, napisati kraću biografiju
Znanje o jeziku	• U trećoj trijadi učenja stranog jezika polaznici svjesno usvajaju znanja o jezičkim zakonitostima

Nivo	Tematika	Funkcije i sposobnosti/Ishodi znanja	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular								
VII, VIII, IX razred, III trijada, osnovna škola <table border="1"> <tr> <td>Broj časova</td> <td>1 tematika</td> </tr> <tr> <td>Navedeno posebno za svaku temu</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Broj časova za polaganje</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>Broj časova ukupno</td> <td>72</td> </tr> </table>	Broj časova	1 tematika	Navedeno posebno za svaku temu		Broj časova za polaganje	9	Broj časova ukupno	72	🚩 Jelo i piće -Im Restaurant (9 časova) 🚩 Odmor i	Polaznici će: -imenovati različite vrste hrane i pića - znati naručiti nešto u restoranu, čitati jelovnik, govoriti o vlastitim navikama kada je jelo u pitanju -razumjeti mjerne jedinice za hranu i piće. -imenovati i nabrojati prevozna sredstva, -Razumjeti turistički prospekt -Odrediti cilj putovanja -Rezervisati i kupiti kartu za putovanje	RECEPCIJA a) SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE Polaznici će slušati izgovoreni tekst i reagirati: ❖ neverbalno: - razvrstavanjem slika, - povezivanjem slike i rečenice, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji ❖ verbalno: - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja - sa CD-a, kratki tekstovi	Polaznici će koristiti i učiti jezičke zakonitosti: Imenice: - sa članom u jednini i množini u nominativuder Kaffee/den Kaffee.... - nastavak –in za imenice ženskoga roda Zamjenice: - lične zamjenice - prisvojne zamjenice, zamjenica Sie (persiranje) - Negaciju nicht,	Polaznici će usvajati i proširiti već usvojeni vokabular koji se odnosi na date teme, npr. : 🚩 Essen und Trinken (Apfel, Kartoffel, Tee, Hunger haben, bestellen, die Speisekarte..) 🚩 Reisen macht Spaß (der Zug, das Auto, die U-Bahn, die Haltestelle...reisen, reservieren, der Koffer, die Reisetasche, die Fahrkarte, die Tageskarte...)
Broj časova	1 tematika												
Navedeno posebno za svaku temu													
Broj časova za polaganje	9												
Broj časova ukupno	72												

	putovanje (9 časova) Reisen macht Spaß Slobodno vrijeme (9 časova)	- govoriti o svojim interesovanjima, - dogovoriti slobodnu aktivnost -iskazati osnovne informacije o Njemačkoj, Austriji, Švicarskoj -znati govoriti o znamenitostima u zemljama njemačkog govornog područja i svojoj domovini	❖ popunjavanjem tabela i sl. b) ČITANJE I RAZUMIJEVANJE Polaznici će čitati rečenice: ❖ neverbalno: - razvrstavanjem slika, - pridruživanjem slike tekstu, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji ❖ verbalno: - davanjem kraćih odgovora, - - dopunjavanjem teksta,	kein Polaznici će koristiti: Glagole: -pomoćne glagole sein, u sadašnjem i prošlom vremenu (ich war...) -sadašnje vrijeme glagola werden kao punog glagola, -modalne glagole können i mögen u sadašnjem vremenu, najčešće glagole sa e-i promjenom (essen, helfen, sprechen...), a-ä promjena u glagola (gefallen, fahren...)	Die Freizeit -Ins Konzert gehen, ein Buch lesen, Sport treiben, Freunde besuchen, sich mit jemandem verabreden....) Die deutschsprachigen Länder -Deutschland, Österreich, die Schweiz, die Hauptstadt, grenzen, die Sprache, Reiseprospekt, die Stadtrundfahrt...)

	Zemlje njemačkog govornog područja (12 časova) -Deutschland, Österreich, die Schweiz, die Hauptstadt, grenzen, Sprache... Sport (6 časova)	-imenovati najdražu vrstu sporta i omiljene sportaše -imenovati vrste muzike i instrumenata, iskazati mišljenje o nečemu, opisati omiljenu muzičku grupu ili sportaša, -razumjeti poster ili reklamu za neki koncert ili utakmicu -imenovati različite vrste zanimanja, govoriti o svojim željama, vezanim za budućnost i izbor zanimanja	- rješavanjem jednostavnijih zadataka sa višestrukim izborom PRODUKCIJA: a)GOVOR Polaznici će: ❖ postavljati jednostavna pitanja, ❖ odgovarati na pitanja, ❖ igrati uloge, ❖ pripremati i provoditi jednostavne dijaloge, ❖ voditi dijaloge prema datoj slici ili šemi ❖ iskazati svoje mišljenje	-redoslijed riječi u njemačkoj rečenici, -perfekt slabih glagola Pridjeve (atributivna upotreba, pravilna komparacija) Prijedloge u njihovoj funkcionalnoj upotrebi	Sport -(Fußball, Tor, Turnen, spielen, trainieren, treiben, schnell, gut, hoch, Turnhalle, Schwimmbad....) Musik -(Rock, klassische Musik, Schlagzeug, Gitarre, gefallen, ins Konzert gehen, Eintrittskarten kaufen...) Berufe (der Maler, der Frisör, Krankenschwester....Geld, Job, Vor- und Nachteile eines Jobs, Teamarbeit...)

	Musik (6 časova) Zanimanja (7 časova)	-imenovati različite vrste štampanih i elektronskih medija, uspostaviti kontakt telefonom ili mailom, diskutirati o TV programu, nabrojati svoje omiljene emisije -popuniti formular, govoriti o sebi i svojim vještinama, razumjeti oglase za posao prijaviti se na posao	b) PISANJE Polaznici će: ❖ prepisivati pojedinačne riječi, rečenice ❖ rekonstruirati riječi, ❖ dopunjavati izostavljene riječi, od ponuđenih riječi, ❖ rekonstruirati kraće rečenice,		Medien (die Zeitung, das Fernsehen, der Artikel, die E-mail, Internet, Nachrichten, Werbung...) Lebenslauf (Vor-, Nachname, Adresse, Geschlecht, Familienstand, ledig, verheiratet, Postleitzahl, sich bewerben, Unterschrift...)

	Sredstva informisanja (7 časova) Biografija (7 časova)				

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ:

Polaznici će učiti njemački jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje stečeno kroz učenje drugih školskih predmeta (prvenstveno maternji jezik) u okviru datih tema.

INTERKULTURALNE VJEŠTINE:

Polaznici će:

-upoznavati različite kulture i tradicije, učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je primjeren kulturi zemlje čiji jezik uče.

7 . DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja njemačkog jezika usmjeriti pažnju na aktivnosti koje imaju cilj da pobude i razviju zainteresiranost polaznika za učenje jezika. Jezik se na ovom uzrastu uči imitiranjem i ponavljanjem sa postepenim prijelazom na čitanje i pisanje i uz angažiranje svih čula. Rad u parovima ili manjim grupama uz smjenu više različitih aktivnosti doprinosi dinamici časa i održavanju neophodne pažnje polaznika. Polaznici rado prihvataju i provode proces imitiranja i ponavljanja, rado insceniraju naučene dijaloge. Igre uloga doprinose povećanju polaznikove aktivnosti, poboljšanju njihovih jezičkih znanja, uspostavljanju prijatnije atmosfere u učionici, kao i njegovanju prisnijih odnosa između polaznika i nastavnika, te između samih polaznika. Razvija se takmičarski duh, stvara živa atmosfera u učionici što doprinosi povećanju motivacije za učenje jezika. U narednim trijadama počinje nova etape u učenju stranog jezika. Polaznici ne uče jezik samo imitiranjem i stvaranjem jezičkih navika nego svjesnim uvidom u njegove zakonitosti. Oni počinju dakle stjecati i znanje o jeziku koristeći se već naučenim jezičkim kategorijama iz maternjeg jezika. Pritom će ih nastavnik induktivnim putem voditi ka otkrivanju osnovnih jezičkih zakonitosti koje će se primjenjivati samostalno i funkcionalno. I na ovom nivou znanja izuzetno je bitna vizualizacija koja mora pratiti kako rad na leksici tako i gramatici. U radu na tekstu podjednaka će se pažnja posvetiti razvijanju receptivnih jezičkih vještina (slušanje i razumijevanje te čitanje i razumijevanje) uz razvijanje različitih strategija slušanja i čitanja ali i produktivnih vještina, govora i pisanja. Polaznici će rado inscenirati naučene dijaloge, ali i voditi slične na osnovu datih modela ili skica dijaloga. U vježbama pismenog izražavanja Polaznici će dopunjavati izostavljene dijelove teksta, na osnovu predočenog modela jednostavnog teksta pisati sličan ili samostalno pisati jednostavan kratki tekst (čestitku, razglednicu, SMS). Posebno je važno istaći neophodnost kontinuiteta uvježbavanja i ponavljanja. Sistematiziranje naučenog i vođenje neke vrste jezičkog portfolija razvit će kod polaznika svijest o ličnom napredovanju u procesu učenja stranog jezika. Nastavnik je dužan da podstiče motivaciju za učenje stranog jezika. Dinamičnosti časa doprinijet će smjena više aktivnosti, oblika nastavnog rada. Nastava stranog jezika, osim kognitivnog ima i duboko humanistički aspekt. Ona omogućava i favorizuje autonomnost polaznika, podstiče na samostalnost i kreativnost u procesu učenja. Ukazuje na neophodnost permanentnog razvijanja jezičkih kompetencija, značaj međusobnog razumijevanja, saradnje, uvažavanja, tolerancije, poštovanja različitosti, kulture dijaloga, interkulturalnog prožimanja i uvažavanja, kao i svestrano i široko usvajanje sposobnosti primjenjivih i u drugim disciplinama.

Veoma je važno da predavač u vidu ima nivo predznanja polaznika kao i njihovu starosnu dob i životno iskustvo koje iz nje proizilazi. Kod polaznika aktivirati predznanje koje oni nesvjesno posjeduju iz životnih situacija (germanizmi koji su jako rašireni u našem jeziku). Nastavnik se za svaki čas treba pripremati, imajući u vidu sve pobrojano, te nekada biti spreman na određena odstupanja na koja nije navikao u redovnom obrazovnom procesu.

KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Programski sadržaj je međusobno povezan sa drugim predmetima. Polaznici će tako učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta, ali i kombinirajući učenje stranog jezika sa aktivnostima iz nekih drugih predmeta, kao npr. Likovna kultura (crtanje pojmova), Tjelesna i zdravstvena kultura (demonstracija pojmova kroz pokret), Matematika (brojevi), Geografija (zemlje, narodi, jezici).

Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost, potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i programa.

PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Ocjena iz stranog jezika odraz je cjelokupnog polaznikovog odnosa prema obavezama, te njegovog aktivnog učešća u pripremoj nastavi. U svrhu postizanja što boljih ispitnih rezultata, preporučuje se čas pripreme za ispit, ispit koji traje jedan čas, te analiza/ ispravak ispita koja također traje jedan školski čas. Jedan školski čas traje 30 min.

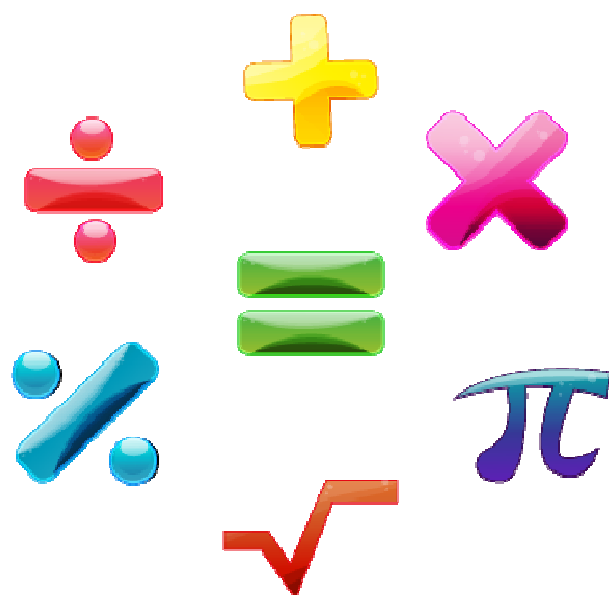
8. KONSULTIRANI DOKUMENTI

[1] Evropski referentni okvir za jezike <http://www.europaeischer-referenzrahmen.de>

[2] Nastavni plan i program za redovnu nastavu u osnovnim školama KS

NAPOMENA:

Izrazi koji su napisani samo u jednom gramatičkom rodu odnose se podjednako na ženski i muški rod (polaznik, predavač itd.)

MATEMATIKA

Članovi komisije za *Matematiku*:
Amela Voloder i Aleksandra Junuzović

1. UVOD

Uloga nastave matematike, posebno danas, u eri dinamičnog naučnog tehničko-tehnološkog razvoja, te opće kompjuterizacije, ima bitnu ulogu u odgoju i obrazovanju ličnosti i njenom pripremanju za budući život i rad. Matematika je jedan od temeljnih opće-obrazovnih predmeta u osnovnoj školi sa brojnim obrazovno-informativnim, funkcionalno-formativnim i odgojnim zadacima. U najopćem smislu, učenje matematike je namijenjeno izgradnji pojmovnog aparata i upoznavanju takvih postupaka koji će polaznicima omogućiti uključivanje u kulturu savremenog življenja.

Nastava matematike predstavlja glavni segment cjelokupnog općeg obrazovanja i temelj razvoja cjelovite ličnosti pojedinca jer daje značajan doprinos u sveukupnim postignućima. Matematički nastavni sadržaji zbog svoje egzaktnosti i logičke strukture upravo pogoduju razvoju intelektualnih i stvaralačkih sposobnosti pojedinaca, kao i razvoju pozitivnih crta ličnosti, te pomažu pri izučavanju drugih nastavnih predmeta.

U obrazovanju odraslih, koji imaju životno iskustvo i određeno informativno znanje, uloga nastavnog predmeta matematika je da to znanje dopuni, sistematizuje i funkcionalizuje, tako da odrasli polaznik ovlada osnovnom matematičkom pismenošću. To znači da se polaznik osposobi da primijeni stečena matematička znanja i vještine kako bi riješio jednostavnije realne probleme, ali i da se postavi osnova za dalje obrazovanje.

2. KOMPETENCIJE

Kompetencije se definiraju kao kombinacija znanja, vještina i stavova. Ključne kompetencije su one koje svaki individualac treba za lično ispunjenje i razvoj, aktivno građanstvo, društveno uključivanje i zapošljavanje. One definiraju što je osnovno što treba učiti od rođenja do smrti da bi se osigurali uslovi za cjeloživotno učenje. Uključuju vještine potrebne za razvoj društvene zajednice na načelima društva koje uči, ali i specifične ciljeve koji promoviraju učenje jezika, razvoj poduzetništva i kulturnu osviještenost. Evropski okvir ključnih kompetencija razvijen pod nazivom „Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje“, trebao bi omogućiti pojedincima ostvarivanje vlastitih ciljeva određenih na temelju ličnih interesa, nastojanja i želja, omogućiti da kao aktivni građani učestvuju u društvu te unaprijediti sposobnost svake osobe da na tržištu rada dobije primjeren posao. Drugim riječima, ključne kompetencije bi trebale razvijati ljudski, kulturni i socijalni kapital.

Jezička pismenost

- Pored matematičke pismenosti, učenje matematike razvija i ostale vrste pismenosti. Realni problemi se po pravilu formulišu riječima, a i interpretacija matematičkih rezultata i pojmova zahtijeva jezičku pismenost. Jezička pismenost kao ključna kompetencija u matematici se razvija kroz govornu i pisanu komunikaciju, odnosno kroz usvajanje matematičke terminologije i usvajanje matematičkih simbola i oznaka, postavljanje pitanja, davanje odgovora, čitanje i tumačenje teksta zadatka, definisanje i analizu problema. Od polaznika se očekuje da će kroz svakodnevnu komunikaciju, usvajajući matematička znanja, znati i da jasno i precizno saopće činjenice, postaviti pitanje, pravilno i jezički formulišu odgovore i izraze svoje mišljenje.

Digitalna pismenost

- Digitalna kompetencija je povezana s logičkim matematičkim i kritičkim razmišljanjem, s visoko razvijenim vještinama baratanja informacijama i razvijenim vještinama komuniciranja. Upotrebom računara u nastavi matematike procesi poučavanja i učenja podižu se na viši nivo, razvija se sposobnost korištenja pomoćnih sredstava i alata (uključujući IT). Informaciono-komunikacione tehnologije su danas nezaobilazan alat u obradi ili vizuelnom predstavljanju različitih numeričkih podataka ili geometrijskih oblika, što sigurno doprinosi unapređenju digitalnih kompetencija odraslog polaznika. Korištenje digitalne tehnologije omogućava polaznicima sposobnost čitanja i razumijevanja teksta, slike i zvuka u digitalnom obliku.

Matematičke kompetencije

- Matematička kompetencija je sposobnost razvijanja i primjene matematičkog mišljenja pri rješavanju problema u svakodnevnim situacijama, s naglaskom na postupak, aktivnost i znanje. Osnovna matematička pismenost (računanje) je temeljna vještina za svako daljnje učenje u drugim područjima ključnih kompetencija. Uključuje sposobnost sabiranja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotaka i omjera kod mentalnog i pisanog izračunavanja u svrhu rješavanja problema, sposobnost primjene mjernih jedinica i mjera da bi se pristupilo rješavanju problema iz svakodnevnog života, npr. vođenje kućnog proračuna (izjednačavanje prihoda i rashoda, planiranje, štednja), kupovanje (upoređivanje cijena, vrijednost novca), putovanje i slobodno vrijeme (dovođenje u vezu udaljenosti i trajanja putovanja, upoređivanje valuta i cijena). Daljnjim razvitkom matematičke kompetencije ona, ovisno o kontekstu, uključuje sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (formula, modela, konstrukcija, grafikona/dijagrama) koji imaju sveopću primjenu pri objašnjavanju i opisivanju stvarnosti. U okviru svojih sadržaja sve nauke koriste različite matematičke pojmove i obrađuju numeričke podatke koristeći matematička znanja i vještine, te matematika pomaže i razvoju naučne pismenosti.

Učiti kako se uči

- Kompetencija "učiti kako se uči", u nastavi matematike, ogleda se kroz razvoj sposobnosti rješavanja problema, sposobnosti procjene i asimilacije novih znanja, sposobnosti primjene znanja i vještina u različitim okruženjima, sposobnosti učinkovitog upravljanja vlastitim učenjem i karijerom uopće, sposobnosti posvećivanja vremena učenju, samostalnosti, disciplini, upornosti i upravljanju informacijama u procesu učenja, sposobnosti koncentrisanja kroz duže i kraće razdoblje. Osim osnovnog matematičkog opismenjavanja, sama priroda matematičke nauke jeste da razvija logičko i apstraktno mišljenje. Sposobnost generalizacije i razumijevanje i razlikovanje bitnog od nebitnog čine osnov za razvoj kompetencija upravljanje sopstvenim učenjem i rješavanje problema.

Poduzetništvo

- Poduzetnost se u nastavi matematike ogleda kroz povezivanje nastavnih sadržaja sa realnim životnim i radnim okruženjem (primjena matematike u temama koje se odnose na bankarstvo, tržište rada, u sportu, građevinarstvu, finansijama, istraživanju tržišta, tehnici i sl.).

Ekološke kompetencije

- Razvijanje ekološke kompetencije kroz nastavu matematike se može ostvariti primjenom matematičkih znanja u realnim životnim situacijama (reciklaža kao vid radnog angažovanja i izvor prihoda) i na način kada se koriste i tumače informacije vezane za očuvanje i zaštitu životne sredine (uštede koje se ostvaruju korištenjem alternativnih izvora energije ili ekonomičnijim korištenjem postojećih).

Opšte kompetencije

- Učenje matematike doprinosi razvoju i ostalih općih kompetencija, a to su socijalne interakcije i saradnja sa drugima, građanska odgovornost, zdravstvene kompetencije, kao i kulturna svijest, multikulturalnost i kreativnost, ali i pomaže pojedincu da razumije prirodu i da bude odgovoran član društvene zajednice.

3. CILJ I ZADACI

Usvojiti osnovna matematička znanja o brojevima i raznovrsnim oblicima linija, figura i tijela, njihovih osobina i odnosa i steći vještine izvođenja jednostavnijih proračuna i analiza potrebnih u svakodnevnom životu i ličnom obrazovanju odraslog polaznika.

ZADACI

- Razvijanje vještine čitanja i pisanja brojeva;
- Razvijanje vještine rješavanja jednostavnih zadataka primjenom osnovnih računskih radnji;
- Razvijanje vještine grafičkog prikazivanja geometrijskih likova i tijela;
- Razvijanje vještine izvođenja jednostavnijih proračuna i analiza;
- Postepeno savladavanje osnovnih elemenata matematičkog jezika i razvijanje sposobnosti izražavanja matematičkim jezikom;
- Osposobljavanje polaznika za primjenu matematike u svakodnevnom životu;

- Sticanje šire obrazovne osnove potrebne za lakše razumijevanje kvantitativnih odnosa i zakonitosti u pojavama u prirodi, društvu i u praktičnom životu i usvajanje drugih sadržaja prirodnih i društvenih nauka;
- Razvijanje sposobnosti primjene metoda matematičkog mišljenja koje se očituje u preciznom formulisanju pojmova i algoritamskom rješavanju problema;
- Razvijanje smisla i potrebe za samostalnim radom, odgovornost za rad, tačnost, urednost, sistematičnost i konciznost u pismenom i usmenom izražavanju;
- Razvijanje pojmovnog i apstraktnog mišljenja i logičkog zaključivanja;
- Razvijanje svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima i daljoj profesionalnoj orijentaciji;
- Razvijanje sposobnosti za pravilno rasuđivanje, zaključivanje i stvaralačko mišljenje.

4. ISHODI UČENJA

Nakon završenog osnovnog obrazovanja polaznik će moći da:

- čita i zapisuje različite vrste brojeva (prirodne, cijele, racionalne),
- koristi brojeve i brojevnje izraze u jednostavnim realnim situacijama,
- prevodi decimalni zapis broja u razlomak i obrnuto,
- upoređuje po veličini cijele brojeve i jednostavnije razlomke,
- izračuna vrijednost jednostavnijeg brojevnog izraza,
- koristi kalkulator kako bi riješio neki praktičan problem i provjerio račun,
- procjenjuje približnu vrijednost broja ili izraza u jednostavnim realnim situacijama,
- primjenjuje procente, razmjeru i proporciju u jednostavnim realnim situacijama,
- računa stepen datog broja,
- odredi položaj tačke u koordinatnom sistemu ako su date koordinate i pročita koordinate date tačke,
- uočava jednostavnu funkcionalnu zavisnost podataka predstavljenih tabelom,
- čita podatak sa grafikona, dijagrama ili iz tabele,
- rješava jednostavne probleme koji se svode na linearne jednačine sa jednom nepoznatom,
- koristi jednačine u jednostavnim tekstualnim zadacima,
- razlikuje duž, polupravu, pravu, ravan i ugao i uočava njihove modele u realnim situacijama,
- razlikuje neke vrste uglova i koristi stepen kao jedinicu mjere ugla,
- uočava modele trougla u realnim situacijama, crta i razlikuje osnovne vrste trouglova,
- identifikuje osnovne elemente i izračunava obim i površinu trougla,
- uočava modele kvadrata i pravougaonika u realnim situacijama, crta i definiše njihova svojstva i izračunava obim i površinu,
- prepoznaje kružnicu i krug i njegove osnovne elemente, crta i uočava modele kruga u realnim situacijama i izračunava obim i površinu,

- uočava podudarne figure,
- uočava modele prizme, piramide, kupe, valjka i lopte u realnim situacijama,
- koristi osobine kocke i kvadra,
- računa površinu i zapreminu geometrijskih tijela,
- koristi odgovarajuće jedinice za mjerenje dužine, površine, zapremine, mase, vremena i ugla,
- pretvara veću jedinicu u manju i obrnuto.

5. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
3	36	3	36	3	36
UKUPNO I TRIJADA					108

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Polaznik će, nakon odslušanih sadržajaplaniranih prvom trijadommoći/bititi u stanju da:

- Prepoznata, razumijeta i pravilno koristiti matematički jezik i simbole u skupu brojeva do 1000;
- Prepoznata brojeve prve hiljade, njihov položaj na brojevnoj crti 0-1000, njihovu strukturu;
- Sa sigurnošću obavlja računanja (sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje);
- Provjerava jednu matematičku operaciju pomoću suprotne;
- Sastavlja i rješava brojevne izraze prema datim (tekstualnim) uvjetima;
- Rješava zadatke date riječima (problemski);
- Uočava važnost procjene i provjere rezultata pomoću jedinica za dužinu, masu i zapreminu;
- Razlikuje i shvata odnose između jedinice mjerenja iste vrste;
- Pravilno, na različitim proizvodima čita i prepoznaje jedinice mjerenja;
- Izvodi jednostavna praktična mjerenja;
- Strukturira brojeve do 100 000;
- Crta i klasifikuje uglove, crta i klasifikuje trouglove (koristiti pomagala);
- Crtati kružnicu zadanog središta i poluprečnika pomoću šestara;

- Osnažuje vlastite motive, emocije i doživljaje i pokazuje više samopouzdanja.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED

I razred/prva trijada - Programski sadržaj 3 ČASA SEDMIČNO – 36 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
SABIRANJE I ODUZIMANJE U SKUPU BROJEVA DO 20	15
SKUP BROJEVA DO 100	15
MJERENJA I MJERE	6
UKUPNO SATI	36

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
BROJEVI 1. Sabiranje i oduzimanje u skupu brojeva do 20 1.1. Čitanje i pisanje brojeva od 1 do 10 1.2. Znakovi +, - i = Znakovi > i < 1.3. Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvoj desetici 1.4. Čitanje i pisanje brojeva do 20 1.5. Jedinica i desetica. 1.6. Upoređivanje brojeva do 20 1.7. Sabiranje i oduzimanje brojeva u skupu brojeva do 20 1.8. Redni brojevi 1.9. Rimske cifre od I do XX	- Imenuje brojeve od 1 do 20 - Upoređuje brojeve koristeći znakove za upoređivanje - Vježba zadatke sabiranja i oduzimanja u skupu brojeva do 20 - Razlikuje glavne od rednih brojeva. - Pravilno zapisuju redne brojeve. - Koristi simbole I, V i X pomoću kojih piše rimske brojeve do 20 - Sastavlja izraze koji odgovaraju tekstualnom zadatku
2. Skup brojeva do 100 2.1. Brojevi do 100. Čitanje i pisanje brojeva do 100 2.2. Jedinica i desetica 2.3. Redni brojevi 2.4. Upoređivanje brojeva iz prve stotice 2.5. Sabiranje i oduzimanje desetica	- Imenuje brojeve od 1 do 100 - Rastavlja broj na broj jedinica i desetica - Upoređuje brojeve koristeći znakove za upoređivanje - Određuje rednom broju mjesto u nizu. - Čita i zapisuje redne brojeve do 100 - Izračunava zadatke sabiranja i oduzimanja u skupu brojeva do 100 metodama pisanog računa i napamet - Primjenjuje međusobne veze računskih operacija

2.6. Sabiranje dvocifrenog i jednocifrenog broja 2.7. Oduzimanje jednocifrenog broja od dvocifrenog 2.8. Sabiranje i oduzimanje dvocifrenih brojeva u skupu do 100 2.9. Veza sabiranja i oduzimanja 2.10. I slovo nekada uzimamo da je broj. Nepoznat broj.	- Određuje nepoznati broj i provjerava tačnost rješenja - Primjenjuje brojeve i računске operacije u svakodnevnim situacijama
3. Mjerenja i mjere 3.1. Mjerenje dužine. Jedinice za mjerenje dužine (1m, 1 dm, 1 cm) 3.2. Dužina kao najkraća spojnica dviju tačaka 3.3. Isticanje i označavanje krajnjih tačaka dužine	- Imenuje jedinice za mjerenje dužine. - Crta, upoređuje i procjenjuje dužinu koristeći odgovarajuće mjerne instrumente. - Određuje mjeriva obilježja jednostavnih objekata ili pojava u svakodnevnim situacijama. Primjenjuje mjerenje pri rješavanju problema.

5.3. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED

II razred/prva trijada - Programski sadržaj 3 ČASA SEDMIČNO – 36 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
MNOŽENJE I DIJELJENJE DO 100	13
BROJEVI PRVE HILJADE (TISUĆE)	3
SABIRANJE I ODUZIMANJE U PRVOJ HILJADI	12
PISMENO MNOŽENJE I DIJELJENJE	8
UKUPNO SATI	36

5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
BROJEVI 1. Množenje i dijeljenje do 100 1.1. Množenje kao sabiranje jednakih sabiraka 1.2. Znak $\cdot$ (puta) 1.3. Množilac, množenik i produkt 1.4. Brojevi 1 i 0 u množenju 1.5. Tablica množenja. 1.6. Dijeljenje kao uzastopno oduzimanje istog broja 1.7. Znak $:$ (podijeljeno) 1.8. Djeljivost, djelilac i količnik 1.9. Veza množenja i dijeljenja 1.10. Djeljivost brojeva 1.11. Izvantablična množenja i izvantablična dijeljenja 1.12. Red računanja u izrazima s više računskih operacija. Upotreba zagrada	- Primjenjuje znak "x" (puta) kao oznaku za množenje i znak ":" (podijeljeno) kao oznaku za dijeljenje. - Imenuje pojmove brojeva kod množenja i dijeljenja. - Reproducira tablicu množenja i dijeljenja do nivoa automatizma. - Koristi vezu množenja i dijeljenja, Samostalno sastavlja i rješava jednostavne matematičke probleme. - Rješava zadatke s više računskih radnji, poznavajući redoslijed izvođenja računskih radnji, sa i bez upotrebe zagrada - Upotrebljava množenje i dijeljenje u svakodnevnim radnjama i situacijama.
2. Brojevi prve hiljade (tisuće) 2.1. Zapisivanje i čitanje brojeva prve hiljade 2.2. Struktura brojeva prve hiljade 2.3. Pisanje dvocifrenog broja u obliku $b \cdot 10 + a$ i trocifrenih brojeva u obliku $c \cdot 100 + b \cdot 10 + a$	- Zapisuje brojeve prve hiljade. - Čita brojeve prve hiljade. - Poznaje i pravilno upotrebljava matematičke simbole. - Razumije strukturu brojeva prve hiljade. - Zna prvi i zadnji broj stotina i hiljada. Piše dvocifrene brojeve u obliku $b \cdot 10 + a$ i trocifrene brojeve u obliku $c \cdot 100 + b \cdot 10 + a$.
3. Sabiranje i oduzimanje u prvoj hiljadi 3.1. Sabiranje i oduzimanje stotica, desetica i jedinica 3.2. Pismeno sabiranje i oduzimanje u skupu brojeva do 1000 3.3. Veza sabiranja i oduzimanja	- Razumije strukturu brojeva prve hiljade. - Sabira i oduzima stotice, desetice i jedinice. - Rješava zadatke pismenog sabiranja i oduzimanja u skupu brojeva do 1000. - Koristi vezu sabiranja i oduzimanja.

4. Pismeno množenje i dijeljenje 4.1. Usmeno množenje 10 i 1000 jednocifrenim brojem 4.2. Dijeljenje s 10 i 100 4.3. Distributivnost množenja prema sabiranju 4.4. Usmeno i pismeno množenje jednocifrenim brojem 4.5. Pismeno dijeljenje jednocifrenim brojem 4.6. Veza množenja i dijeljenja. 4.7. Izvođenje više računskih radnji uz upotrebu i bez upotrebe zagrada	- Množi jednocifreni i dvocifreni broj brojem 10. - Dijeli višekratnik broja 10 s 10 i višekratnik broja 100 sa 100. - Primjenjuje svojstvo distributivnosti množenja prema sabiranju. - Rješava zadatke usmenog i pismenog množenja dvocifrenog broja jednocifrenim brojem. - Primjenjuje svojstvo komutativnosti i asocijativnosti množenja pri rješavanju zadataka.

5.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 3 ČASA SEDMIČNO – 36 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
BROJEVI DO 100 000	6
PRAVA U RAVNI	6
MJERENJA I MJERE	7
KRUŽNICA I KRUG	6
UGAO	5
TROUGAO, PRAVOUGAONIK I KVADRAT	6
UKUPNO SATI	36

5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
BROJEVI 1. Brojevi do 100 000 1.1. Čitanje i pisanje brojeva do 100 000 1.2. Dekadske jedinice i mjesna vrijednost cifre	- Čita brojeve do 10 000, do 100 000. - Zapisuje brojeve do 100 000. - Nabraja višekratnike broja 1000 i 10 000. Upisuje brojeve u tablicu mjesnih vrijednosti cifara. - Jasna mu je struktura brojeva.
2. Prava u ravni 2.1. Prava/pravac, poluprava/polupravac i duž, dužina duži 2.2. Tačka i prava. Duž kao dio prave 2.3. Prava koja prolazi jednom i dvjema tačkama 2.4. Uzajamni položaj pravih u ravni: ukrštene i paralelne. 2.5. Okomite prave i prave koje se poklapaju 2.6. Crtanje paralelnih i okomitih pravih	- Crta prave, poluprave i duži. - Opisuju tačku i pravu kao osnovne matematičke pojmove. - Crta prave uz korištenje pomagala. - Obilježava prave.
3. Mjerenja i mjere 3.1. Jedinice za mjerenje dužine (1 mm, 1 km) 3.2. Jedinice za mjerenje mase (1 kg, 1 dag, 1 g, 1 t) 3.3. Jedinice za mjerenje tekućine (1 l, 1 dcl, 1 h)	- Imenuje jedinice za mjerenje dužine. - Sabira i oduzima jedinice mjerenja. - Uočavaju odnose među njima. - Shvata vrijednost mjera i jedinica mjerenja. - Na predmetima prepoznaje oznake veličina. Samostalno mjeri ili određuje mjeriva obilježja objekta ili pojave uz korištenje dogovorenih jedinica i sprava, - Izračunava i bilježi rezultate mjerenja.
4. Kružnica i krug 4.1. Crtanje kružnice pomoću valjka i kupe 4.2. Crtanje kružnice šestarom 4.3. Određivanje središta, prečnika i poluprečnika 4.4. Elementi kruga i kružnice	- Prepoznaje oblike kruga i kružnice u neposrednom okruženju. - Crta kružnicu i krug pomoću modela i šestarom, - Označava i određuje elemente kružnice i kruga.

5. Ugao 5.1. Ugao kao dio ravni 5.2. Krakovi i vrh ugla 5.3. Pravi ugao 5.4. Šiljati i tupi ugao	- Crta dva polupravca koji imaju zajedničku početnu tačku, - Određuje krakove ugla i označava malim slovima abecede. - Određuje vrh ugla i označava ga velikim slovima abecede. - Crta i klasifikuje pravi, šiljati i tupi ugao. Prepoznaje uglove. Barata pomagalima za crtanje.
6. Trougao, pravougaonik i kvadrat 6.1. Označavanje trougla 6.2. Prepoznavanje pravouglog, jednakostraničnog i jednakokrakog trougla 6.3. Crtanje trouglova (pravouglog, jednakostraničnog i jednakokrakog) 6.4. Stranice, vrhovi i uglovi pravougaonika i kvadrata 6.5. Crtanje pravougaonika i kvadrata 6.6. Izračunavanje obima trougla, pravougaonika i kvadrata	- Imenuje stranice, vrhove i uglove trougla. - Prepoznaje pravougli, jednakostranični i jednakokraki trougao. - Crta i klasifikuje trouglove uz pravilnu upotrebu geometrijskog pribora. - Obilježava stranice, vrhove i uglove pravougaonika i kvadrata - Prepoznaje zajednička svojstva pravougaonika i kvadrata i razlike između pravougaonika i kvadrata). - Crta pravougaonik i kvadrat uz pravilnu upotrebu geometrijskog pribora. - Izračunava obim trougla, pravougaonika i kvadrata.

6. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
2	24	2	24	2	48
UKUPNO II TRIJADA					96

6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU IV RAZREDA

Polaznik će, nakon odslušanih sadržaja u četvrtom razredu, moći/bit će u stanju da:

- Prepoznaje, razumije i pravilno koristi matematičke simbole u skupu prirodnih brojeva;
- Čita i zapisuje prirodne brojeve i određuje njihov položaj na brojevnoj polupravoj;
- Sa sigurnošću obavlja računanja;
- Koristi brojeve i brojevne izraze u jednostavnim realnim situacijama (koristeći stečena osnovna znanja);
- Modeluje brojevne izraze prema datim (tekstualnim) uvjetima;
- Prepoznaje i rješava zadatke date riječima;
- Računa jednostavne brojevne izraze, koristi kalkulator;
- Koristi jednačine i nejednačine u jednostavnim tekstualnim zadacima;
- Imenuje jedinice za mjerenje površine i zna njihove odnose;
- Uočava modele kvadrata i pravougaonika u realnim situacijama i zna da ih nacrtati;
- Izračunava površinu kvadrata i pravougaonika;
- Usvaja djeljivost i svojstva djeljivosti primjenjuje u raznim tekstualnim zadacima;
- Uočava i prepoznaje razne vrste razlomaka;
- Prevodi decimalni zapis broja u razlomak i obratno;
- Upoređuje po veličini jednostavnije razlomke;
- Usvoji tehniku sabiranja, oduzimanja, množenja i dijeljenja razlomaka;
- Procjenjuje približnu vrednost broja ili izraza u jednostavnim realnim situacijama;
- Primjenjuje procenete u jednostavnim realnim situacijama;
- Primjenjuje razmjere u jednostavnim realnim situacijama;
- Upoznaje razne skupove tačaka u ravni, uočava njihova svojstva i primjenjuje ih

6.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED

IV razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
BROJEVI PRVOG MILIONA	4
SABIRANJE I ODUZIMANJE BROJEVA U PRVOM MILIONU	16
POVRŠINA PRAVOUGAONIKA I KVADRATA	4
UKUPNO SATI	24

6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
BROJEVI 1. Brojevi prvog miliona 1.1. Čitanje, pisanje i upoređivanje brojeva do 1000 1.2. Zapisivanje brojeva u obliku zbira višekratnika dekadskih jedinica 1.3. Čitanje, pisanje i upoređivanje brojeva prvog miliona 1.4. Klase i razredi. Mjesne vrijednosti cifara	- Čita brojeve prve hiljade - Piše brojeve prve hiljade - Upoređuje brojeve prve hiljade - Čita brojeve prvog miliona - Piše brojeve prvog miliona - Upoređuje brojeve prvog miliona - Objašnjava dekadске jedinice i višekratnike dekadskih jedinica, cifre, osnovne i mjesne vrijednosti cifre - Opisuje uređenost skupa brojeva prvog miliona
BROJEVI 2. Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu 2.1. Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvoj hiljadici - pon. 2.2. Povezanost sabiranja i oduzimanja – pon. 2.3. Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu (usmeni postupak) 2.4. Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu 2.5. Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu (pismeni postupak) 2.6. Osnovna svojstva sabiranja (komutativnost, asocijativnost, nula kao sabirak) 2.7. Primjena osnovnih svojstava sabiranja u računanju 2.8. Brojevni izrazi sabiranjem i oduzimanjem 2.9. Zavisnost zbira od sabiraka. Nepromjenljivost zbira i primjena	- Usmeno i pismeno sabira i oduzima brojeve u prvom milionu - Primjenjuje svojstva sabiranja i oduzimanja brojeva u prvom milionu - Obrazlaže odabir matematičkih postupaka - Utvrđuje smislenost dobivenih rezultata. Istražuje i uči matematiku pomoću džepnih računala - Pismeno i usmeno sabira i oduzima do 1000 (s prelazom) - Usmeno sabira i oduzima u prvom milionu - Primjenjuje svojstva sabiranja i oduzimanja na brojeve prvog miliona - Pismeno sabira i oduzima dva ili više brojeva do 1 000 000 - Razumije kako na zbir i razliku utiče promjena komponenti - Razumije ulogu zagrada kod operacija sabiranja i oduzimanja - Izračunava vrijednost brojevnog izraza

2.10. Zavisnost razlike od umanjenika i umanjioaca. Nepromjenljivost razlike i primjena 2.11. Oduzimanje zbira od broja. 2.12. Brojevni izrazi sa sabiranjem i oduzimanjem koji sadrže slovo (promjenljivu) 2.13. Određivanje nepoznatog sabirka, umanjenika i umanjitelja	- Rješava jednačine i nejednačine odgovarajućih oblika - Zapisuje brojevni izraz koji odgovara zadanom tekstu - Rješava tekstualne zadatke - Izračunava vrijednost jednostavnog izraza sa slovnom oznakom za datu vrijednost oznake popunjavajući tabelu.
3. Površina pravougaonika i kvadrata 3.1. Modeliranje pravougaonika od kvadrata, rastavljanje pravougaonika na kvadrate 3.2. Upoređivanje i mjerenje površine pravougaonika 3.3. Jedinične mjere za površinu (1 m², 1 dm², 1 cm², 1 mm²; 1 a, 1 ha, 1 km²) 3.4. Izračunavanje površine pravougaonika i kvadrata	- Uočava površinu figure prekrivanjem jediničnim kvadratima. Određuje površinu figure koristeći kvadratnu mrežu - Mjeri površinu pravougaonika (kvadrata) brojanjem kvadratića na kvadratnoj mreži - Uočava zavisnost odgovarajuće površine od dužine stranice - Objašnjava, zapisuje i izrađuje modele jediničnih površina: 1 dm², 1 cm² - Koristi jedinice za mjerenje površine i navodi primjere iz svakodnevnog života kad se ta jedinica koristi - Pretvara višeimene mjere u istoimene i obrnuto - Definiše formule - Rješava praktične zadatke u vezi s površinom pravougaonika i kvadrata

6.3. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
MNOŽENJE I DIJELJENJE U PRVOM MILIONU	15
BROJEVI VEĆI OD MILION. SKUP PRIRODNIH BROJEVA $\mathbb{N}$ I SKUP $\mathbb{N}_0$	5
BROJEVNI IZRAZI	4
UKUPNO SATI	24

6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. Množenje i dijeljenje u prvom milionu 1.1. Množenje u prvom milionu kao sabiranje jednakih sabiraka 1.2. Nula i jedinica kao činioci/faktori 1.3. Dijeljenje kao obrnuta operacija množenju 1.4. Jedinica i nula u dijeljenju 1.5. Množenje broja dekadskom jedinicom i višekratnikom broja deset 1.6. Dijeljenje broja dekadskom jedinicom 1.7. Pismeno množenje 1.8. Pismeno dijeljenje 1.9. Osnovna svojstva množenja i primjena 1.10. Jednačine oblika: $x \cdot a = b$, $x : a = b$, $a : x = b$. 1.11. Nejednačine oblika: $a \cdot x \geq b$, $x : a \geq b$, $a : x \geq b$.	- Uočava da je množenje sabiranje jednakih sabiraka - Razumije ulogu brojeva 0 i 1 u množenju - Shvata vezu množenja i dijeljenja - Razumije ulogu brojeva 0 i 1 u dijeljenju - Zna postupak množenja broja dekadskom jedinicom i višekratnikom broja deset - Zna postupak dijeljenja broja dekadskom jedinicom. - Izvodi pismeno množenje jednocifrenim i višecifrenim brojem - Izvodi pismeno dijeljenje jednocifrenim i višecifrenim brojem - Koristi olakšice u množenju i dijeljenju - Primjenjuje zakone komutativnosti, asocijativnosti i distributivnosti - Rješava jednačine i nejednačine sa množenjem i dijeljenjem
2. Brojevi veći od miliona. Skup prirodnih brojeva $\mathbb{N}$ i skup $\mathbb{N}_0$ 2.1. Primjeri brojeva koji su veći od miliona. Tablica sa razredima/klasama cifara. Upisivanje brojeva u tablice 2.2. Skup prirodnih brojeva $\mathbb{N}$ i skup $\mathbb{N}_0$ Brojevná poluprava brojeva skupa $\mathbb{N}_0$ 2.3. Sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje u skupu $\mathbb{N}_0$ 2.4. Svojstva računskih operacija: komutativnost, asocijativnost, distributivnost	- Čita i piše brojeve veće od milion - Koristi oznaku za skup prirodnih brojeva $\mathbb{N} = \{1, 2, 3, \dots\}$ i za skup $\mathbb{N}_0 = \{1, 2, 3, \dots\}$, navodi elemente i osnovna svojstva skupa $\mathbb{N}$. - Upoređuje prirodne brojeve i grafički ih predstavlja na brojevnoj polupravoj $\mathbb{N}$ - Upotrebljava znakove $<$, $>$, $=$ i $\neq$ u skupu $\mathbb{N}_0$ - Primjenjuje svojstva računskih operacija

3. Brojevi izrazi 3.1. Brojevi izrazi sa operacijama različitog reda (stepena), sa zagradama i bez zagrada 3.2. Sastavljanje jednostavnijih brojevnih izraza koji odgovaraju tekstualnim zadacima 3.3. Izrazi s promjenljivom	- Zna kojim se redoslijedom vrše računске - operacije u izrazima bez zagrada i u izrazima sa zagradama. - Samostalno, tačno i precizno izračunava vrijednost brojevnog izraza i sastavlja brojevne izraze koji odgovaraju jednostavnijim praktičnim zadacima, koristi kalkulator. - Zapisuje brojevni izraz koji odgovara zadatom tekstu. - Izračunava vrijednost jednostavnog izraza, sa slovnom oznakom, za datu vrijednost oznake, popunjavajući tabelu.

6.4. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
SKUPOVI TAČAKA	7
DJELJIVOST BROJEVA	6
RAZLOMCI	20
RAZLOMCI U DECIMALNOM OBLIKU	15
UKUPNO SATI	48

6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. Skupovi tačaka 1.1. Izlomljena linija, mnogougao (mnogokut) Kružnica i krug. Prava i kružnica 1.2. Ugao (pojam, elementi, obilježavanje). Konveksni i nekonveksni uglovi. Vrste uglova	- Upoznaje razne skupove tačaka u ravni, uočava njihova svojstva, te ih primjenjuje. - Definiše izlomljenu liniju, mnogougao, krug i kružnicu. - Crta i opisuje međusobne položaje prave i kružnice. - Prepoznaje vrste uglova: (ne)konveksan, pun ugao, nula ugao, opružen ugao, oštar, tup i pravi ugao. - Razumije i definiše pojmove: središnji (centralni)

1.3. Središnji (centralni) i periferijski ugao, kružni luk i tetiva. Prenošenje ugla. 1.4. Mjerenje uglova (jedinice: ugaoni stepen, ugaona minuta, ugaona sekunda), uglomjer.	ugao, kružni luk i tetiva, periferijski ugao. - Upoznaje svojstva centralnih uglova i njima odgovarajućih tetiva, konstruiše jednake uglove. - Zna mjerne jedinice za ugao. - Koristi uglomjer, crta zadani ugao, kao i već nacrtani mjeri uglomjerom. - Računa s ugaonim jedinicama.
2. Djeljivost brojeva N 2.1. Djeljivost u skupu $\mathbb{N}$, faktori i sadržioc prirodnog broja 2.2. Djeljivost dekadnim jedinicama i brojevima: 2,3,4,5,6,9,25 2.3. Prosti i složeni brojevi. Rastavljanje složenih brojeva na proste faktore 2.4. Zajednički djelioc prirodnih brojeva. Najveći zajednički djelioc 2.5. Zajednički sadržioc i najmanji zajednički sadržilac	- Upotrebljava pojmove: <i>djeljivo je, sadržilac je, djelilac je, prost broj je.</i> - Napamet određuje nekoliko sadržilaca prirodnog broja. - Određuje djelioce datog broja. - Primjenjuje pravila za djeljivost sa 2, sa 3, sa 5, 6, 9, 4, 25 i sa $10n$. - Utvrđuje da li je broj prost ili složen. - Utvrđuje jesu li dva data broja uzajamno (relativno) prosta. - Rastavlja dati broj na proste faktore. - Pismeno i napamet određuje najveći zajednički djelilac, odnosno najmanji zajednički sadržilac datih brojeva. - Rješava tekstualne zadatke.
3. Razlomci 3.1. Pojam razlomka. Razlomci veći i manji od 1 3.2. Proširivanje i skraćivanje razlomaka 3.3. Upoređivanje razlomaka 3.4. Razmjera (omjer) 3.5. Postotni zapis razlomka, postotak 3.6. Pridruživanje tačaka brojevnopoluprave razlomcima 3.7. Sabiranje i oduzimanje razlomaka jednakih nazivnika 3.8. Sabiranje i oduzimanje razlomaka nejednakih nazivnika 3.9. Množenje razlomka prirodnim brojem. Množenje razlomka razlomkom	- Dijeli cijelo na jednake djelove, na modelu i na slici. - Čita i zapisuje razlomke. - Razumije da proširivanjem i skraćivanjem razlomak ne mijenja vrijednost. - Upoređuje razlomke. - Upoređuje dvije veličine pomoću razmjere. - Prikazuje dati razlomak oblika $\frac{a}{b}$ na brojevnoj polupravoj i kao dio figure. - Određuje koji je razlomak predstavljen grafičkim prikazom. - Zapisuje nepravilni razlomak u obliku mješovitog broja i obrnuto. - Zapisuje razlomak oblika $\frac{a}{100}$ u obliku postotka. - Izračunava procenat i jednu od procentnih veličina. - Izvodi osnovne računске operacije sa razlomcima.

3.10. Dijeljenje razlomka prirodnim brojem. Dijeljenje razlomka razlomkom. 3.11. Brojevni izrazi sa zagradama. Tekstualni zadaci	- Provjerava tačnost dobijenih rješenja i povezuje ih sa kontekstom problema. - Izračunava vrijednost brojevnog izraza i vrijednost izraza s promjenljivim za date vrijednosti promjenljivih.
4. Razlomci u decimalnom obliku 4.1. Decimalni zapis razlomka. Decimalni brojevi 4.2. Pisanje decimalnog broja u obliku razlomka $\frac{a}{b}$ ($a, b \in N$) 4.3. Upoređivanje decimalnih brojeva 4.4. Sabiranje i oduzimanje decimalnih brojeva 4.5. Množenje decimalnih brojeva 4.6. Dijeljenje decimalnih brojeva 4.7. Zaokruživanje decimalnih brojeva 4.8. Aritmetička sredina	- Zapisuje razlomak oblika $\frac{a}{b}$ u obliku decimalnog broja. - Shvata značenje decimalnog zareza. - Prevodi decimalni broj u oblik $\frac{a}{b}$. - Čita i zapisuje decimalne brojeve, koristi zapis i decimalnog broja i razlomka. - Upoređuje decimalne brojeve. - Izvodi osnovne računске operacije s decimalnim brojevima. - Zaokružuje decimalni broj na zadati broj decimala. - Izračunava aritmetičku sredinu dva ili više brojeva.

7. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
2	48	2	48	2	48
UKUPNO III TRIJADA					144

7.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

Polaznik će, nakon odslušanih sadržaja planiranih u trećoj trijadi moći/bit u stanju da:

- Izvodi računske operacije s cijelim brojevima.
- Stečeno znanje o cijelim brojevima primjenjuje u zadacima iz prakse.
- Izvodi računske operacije u skupu $\mathbb{Q}$.
- Rješava jednostavnije teorijske i praktične zadatke sa racionalnim brojevima.
- Uočava modele trougla u realnim situacijama i zna da ih nacrtati.
- Razlikuje osnovne vrste trouglova, zna da identifikuje osnovne elemente i izračuna obim i površinu trougla.
- Uočava razne vrste četverougla, izračunava obim i površinu četverougla i rješava praktične zadatke.
- Čita jednostavnije grafikone, tabele i dijagrame.
- Koristi podatke prikazane grafički ili tabelarno u rešavanju jednostavnih zadataka i zna grafički da predstavi date podatke.
- Rješava linearne jednačine s jednom nepoznatom i primjenjuje ih u praktičnim zadacima.
- Računa stepen datog broja.
- Izračunava kvadratni korijen racionalnog broja.
- Prepoznaje iracionalne brojeve i elemente i svojstva skupa realnih brojeva $\mathbb{R}$.
- Interpretira i primjenjuje Pitagorinu teoremu ne samo na pravouglom trouglu, nego i na drugim likovima u čijem se sastavu nađe pravougli trougao.
- Izračunava površinu i zapreminu geometrijskih tijela, rješava zadatke iz prakse.
- Koristi pravougli koordinatni sistem u ravni
- Primjenjuje proporcionalnost i obrnutu proporcionalnost na primjerima iz svakodnevnog života, poznaje postotni i kamatni račun i uspješno rješava zadatke.
- Uočava mnogouglove, a posebno pravilne mnogouglove, izračunava obim mnogougla i površinu pravilnih mnogouglova i to primjenjuje na praktične zadatke.
- Sistem dvije linearne jednačine s dvije nepoznate rješava metodom supstitucije i metodom suprotnih koeficijenata. Rješava jednostavnije primijenjene zadatke koji se svode na sisteme jednačina.
- Crta grafik linearne funkcije, proučava neka njena svojstva i primjenjuje znanja u praksi.
- Izračunava obim i površinu kruga i primjenjuje na zadatke iz prakse.

7.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
CIJELI BROJEVI	12
RACIONALNI BROJEVI	12
TROUGAO	8
ČETVEROUGAO	8
OBIM I POVRŠINA TROUGLA I ČETVEROUGLA	8
UKUPNO SATI	48

7.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. Cijeli brojevi 1.1. Suprotni brojevi. Apsolutna vrijednost cijelog broja 1.2. Uređenje u skupu cijelih brojeva 1.3. Sabiranje cijelih brojeva. Svojstva sabiranja cijelih brojeva 1.4. Oduzimanje cijelih brojeva 1.5. Množenje cijelih brojeva i svojstva množenja 1.6. Dijeljenje cijelih brojeva 1.7. Brojevni izrazi sa cijelim brojevima 1.8. Jednačine i nejednačine u skupu cijelih brojeva	- Razlikuje pozitivne i negativne cijele brojeve i prepoznaje ih u primjerima iz svakodnevnog života. - Navodi elemente skupa cijelih brojeva. - Pridružuje cijele brojeve tačkama brojevnih prave i obrnuto. - Upoređuje cijele brojeve. - Određuje broj suprotan datom broju. - Određuje apsolutnu vrijednost datog cijelog broja. - Sabira cijele brojeve i primjenjuje svojstva sabiranja. - Oduzima cijele brojeve. - Množi cijele brojeve i primjenjuje svojstva množenja. - Dijeli cijele brojeve. - Određuje vrijednosti jednostavnih brojevni izraza s cijelim brojevima. - Rješava jednostavnije jednačine i nejednačine u skupu cijelih brojeva.
2. Racionalni brojevi 2.1. Pozitivni i negativni racionalni brojevi. Skup racionalnih brojeva . Predstavljanje	- Razumije da skup racionalnih brojeva čine pozitivni i negativni razlomci i broj 0. - Procjenjuje i zaključuje između koja dva racionalna broja se nalazi zadani racionalni broj i na brojevnoj pravoj prikazuje racionalne brojeve sa nazivnikom manjim od 10. - Određuje broj suprotan datom racionalnom broju i

racionalnih brojeva na brojevnoj pravoj 2.2. Apsolutna vrijednost racionalnog broja. Uređenje u skupu racionalnih brojeva 2.3. Sabiranje i oduzimanje racionalnih brojeva 2.4. Množenje racionalnih brojeva (u obliku $\frac{a}{b}$ i u decimalnom zapisu) 2.5. Dijeljenje racionalnih brojeva 2.6. Brojevni izrazi sa racionalnim brojevima sa osnovnim računskim operacijama (sa zagradama i bez zagrada)	apsolutnu vrijednost datog racionalnog broja. - Upoređuje racionalne brojeve. - Izvodi osnovne računске operacije s s racionalnim brojevima. - Određuje vrijednost brojevnih izraza s racionalnim brojevima.
3. Trougao 3.1. Trougao; Elementi trougla. Vrste trouglova prema stranicama i prema uglovima. 3.2. Zbir unutrašnjih uglova trougla. Vanjski uglovi trougla 3.3. Odnos stranica i uglova trougla. Odnos stranica u trouglu	- Razumije pojam trougla i njegove elemente, - podjelu trouglova prema stranicama, - podjelu trouglova prema uglovima. - Primjenjuje pravilo odnosa između elemenata trougla. - Razumije da su uglovi na osnovici jednakokrakog trougla jednaki. - Razumije da je zbir unutrašnjih uglova trougla jednak 180°. - Razumije da je zbir spoljašnjih uglova trougla jednak 360°. - Razumije da je spoljašnji ugao trougla jednak zbiru dva njemu nesusjedna unutrašnja ugla.
4. Četverougao 4.1. Elementi četverougla. Vrste četverouglova. Uglovi četverougla 4.2. Paralelogram; Svojstva paralelograma Vrste paralelograma; pravougaonik, romb, kvadrat 4.3. Trapez; Svojstva trapeza; Srednja linija trapeza 4.4. Deltoid; Svojstva deltoida	- Uočava elemente četverougla. - Razumije podjelu četverouglova prema broju parova paralelnih stranica. - Uočava svojstva paralelograma i vrste paralelograma. - Uočava svojstva i vrste trapeze. - Poznaje svojstva srednje duži trapeza. - Uočava svojstva deltoida.
5. Obim i površina trougla i četverougla 5.1. Obim trougla i četverougla 5.2. Površina paralelograma 5.3. Površina trougla 5.4. Površina trapeza. 5.5. Površina četverouglova sa normalnim dijagonalama	- Zna formule za računanje obima i površine pravougaonika, kvadrata, romba, paralelograma, trougla, trapeza i četverougla s uzajamno normalnim dijagonalama. - Primjenjuje formule za računanje obima i površine pravougaonika, kvadrata, romba, paralelograma, trougla, trapeza i četverougla s uzajamno normalnim dijagonalama.

7.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED

VIII razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
REALNI BROJEVI	7
PITAGORINA TEOREMA I NJENA PRIMJENA	10
PROPORCIONALNOST DUŽI. TALESOVA TEOREMA	5
PROPORCIONALNE VELIČINE	5
CIJELI RACIONALNI IZRAZI	11
MNOGOUGAO (POLIGON)	5
KRUŽNICA I KRUG	5
UKUPNO SATI	48

7.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. Realni brojevi 1.1. Kvadrat racionalnog broja 1.2. Rješenje jednačine $x^2 = a, a \geq 0$. Kvadratni korijen racionalnog broja 1.3. Iracionalni brojevi. Realni brojevi. Brojeva prava. Uređenost u skupu realnih brojeva 1.4. Približne vrijednosti realnog broja. 1.5. Osnovne računске operacije u skupu realnih brojeva i njihova svojstva	- Razumije definiciju kvadrata broja. - Kvadrira racionalne brojeve. - Određuje rješenja jednačine $x^2 = a, a \geq 0$. - Zna definiciju kvadratnog korijena broja - Izračunava kvadratni korijen broja. - Koristi tablice kvadrata i kvadratnih korijena, džepni kalkulator. - Razumije potrebu proširivanja skupa racionalnih brojeva. - Navodi primjere iracionalnih brojeva kao beskonačnih neperiodičnih decimalnih brojeva. - Uočava na koji način se uspostavlja obostrano jednoznačno pridruživanje tačaka brojevine prave i skupa realnih brojeva. - Razumije da je skup realnih brojeva unija skupova racionalnih i iracionalnih brojeva i da je $N \subset Z \subset Q \subset R$. - Pravilno vrši zaokruživanja i određivanja približne vrijednosti broja. - Navodi, provjerava i primjenjuje svojstva sabiranja i množenja u skupu realnih brojeva. - Razlikuje prikaze realnih brojeva (racionalne i iracionalne brojeve prema njihovom decimalnom zapisu). - Upoređuje dva realna broja. - Racionalno računa s realnim brojevima
2. Pitagorina teorema i njena primjena 2.1. Pitagorina teorema (formulacija i dokaz). 2.2. Obrat Pitagorine teoreme. 2.3. Primjena Pitagorine teoreme na kvadrat i pravougaonik. 2.4. Primjena Pitagorine teoreme na jednakokraki i jednakostranični trougao. 2.5. Primjena Pitagorine teoreme na romb, jednakokraki i pravougli trapez.	- Formuliše Pitagorinu teoremu. - Formuliše teoremu obrnutu Pitagorinoj teoremi. - Određuje dužinu treće stranice pravouglog trougla kad su date dužine dvije stranice, - Rješava praktične probleme primjenom Pitagorine teoreme.

3. Proporcionalnost duži. Talesova teorema 3.1. Mjerenje duži. Samjerljive i nesamjerljive duži. Razmjera duži. Proporcionalne duži 3.2. Talesova teorema i njena primjena. 3.3. Dijeljenje duži na dijelove jednakih dužina i u datoj razmjeri.	- Uočava odnose među dužima i precizno grafički mjeri duž. - Upoznaje pojam samjerljivih i nesamjerljivih duži, razmjere i proporcionalnosti duži. - Razumije Talesovu teoremu, iskazuje je i na slici navodi date uslove i tvrdnje - Dijeli duž grafički (konstruktivno) na jednake dijelove i u datoj razmjeri.
4. Proporcionalne veličine 4.1. Proporcionalne veličine. 4.2. Proporcija i njena svojstva. 4.3. Primjena direktne i obrnute proporcionalnosti: srazmjerni račun, procentni račun interesni (kamatni) račun, proporcionalna podjela.	- Razumije razmjeru dvije veličine iste vrste. - Zna kako se formira proporcija. - Primjenjuje svojstva proporcije. - Određuje nepoznati član proporcije. - Razumije svojstva koja karakterišu direktno proporcionalne i obrnuto proporcionalne veličine. - Primjenjuje direktnu i obrnutu proporcionalnost u različitim kontekstima (srazmjerni račun, kamatni račun, procentni račun, proporcionalna podjela). - Rješava jednostavne tekstualne zadatke u vezi s direktno i obrnuto proporcionalnim veličinama. - Izražava odnos dva broja u procentima. - Izračunava $p\%$ od a. - Rješava jednostavne zadatke u vezi s procentima
5. Cijeli racionalni izrazi 5.1. Stepen čiji je izložilac prirodan broj 5.2. Operacije sa stepenima: množenje i dijeljenje stepena jednakih osnova. 5.3. Cijeli racionalni izrazi-polinomi. 5.4. Sabiranje sličnih monoma. Sabiranje polinoma. Razlika polinoma. 5.5. Množenje monoma. Množenje polinoma monomom. Množenje polinoma 5.6. Kvadrat binoma. Kub binom	- Usvaja pojam stepena kada je izložilac prirodan broj, a osnova realan broj. - Imenuje osnovu i izložilac zadatog stepena. - Shvata stepenovanje kao množenje broja samim sobom određeni broj puta. - Izračunava vrijednost stepena. - Izvodi osnovne računске operacije sa stepenima. - Prepoznaje algebarske izraze. - Uočava slične monome. - Formira polinome od datih monoma. - Izvodi računске operacije sa monomima primjenom usvojenih pravila. - Izvodi osnovne računске operacija sa polinomima. - Izračunava brojevu vrijednost polinoma za date

5.7. Razlika kvadrata. Zbir i razlika kubova. 5.8. Rastavljanje polinoma na proste faktore	vrijednosti promjenljivih. - Prepoznaje kvadrat binoma i razliku kvadrata. - Primjenjuje razliku kvadrata, kvadrat binoma, zbir i razliku kubova, kub binoma. - Rastavlja polinom na proste faktore.
6. Mnogougao (poligon) 6.1. Mnogougao. Podjela mnogouglova. Pravilni mnogougao. 6.2. Zbir unutrašnjih i zbir vanjskih uglova mnogougla. 6.3. Broj dijagonala mnogougla. 6.4. Obim i površina mnogougla.	- Definiše mnogougao kao figuru u ravni oivičenu sa tri ili više duži. - Razlikuje mnogouglove prema broju stranica. - Prepoznaje pravilne mnogouglove. - Određuje zbir unutrašnjih uglova mnogougla. - Razumije da je zbir vanjskih uglova svakog mnogougla pun ugao. - Određuje ukupan broj dijagonala mnogougla - Izračunava unutrašnji ugao pravilnog mnogougla. - Izračunava obim mnogougla. - Izračunava površinu mnogougla.
7. Kružnica i krug 7.1. O kružnici i krugu. 7.2. Omjer obima kruga i prečnika kruga-broj π 7.3. Površina kruga.	- Razlikuje krug (površ) od kružnice (linije). - Broj π shvata kao omjer obima kruga i prečnika kruga i na osnovu toga računa približnu vrijednost broja π - Izračunava obim kruga iz njegovog prečnika i obrnuto. - Površinu kruga poluprečnika r razumijeva kao površinu π puta veću od površine kvadrata stranice r - Izračunava površinu kruga.

7.4. TEMATSKJE CJELINE ZA IX RAZRED

IX razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
LINEARNA FUNKCIJA	7
LINEARNE JEDNAČINE I NEJEDNAČINE SA JEDNOM NEPOZNATOM	8

SISTEM LINEARNIH JEDNAČINA SA DVIJE NEPOZNATE	8
GEOMETRIJSKA TIJELA	17
PRIKAZIVANJE I ANALIZA PODATAKA	8
UKUPNO SATI	48

7.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. Linearna funkcija 1.1. Pravougli koordinatni sistem u ravni. 1.2. Linearna funkcija oblika $y = kx + n$ 1.3. Grafik linearne funkcije. Parametri k i n i njihovo geometrijsko značenje. 1.4. Nula funkcije. Tok funkcije	- Određuje tačku u koordinatnom sistemu sa zadatim koordinatama kao i koordinate zadate tačke u koordinatnom sistemu. - Razumije pojam funkcije i pojam linearne funkcije. - Izračunava vrijednosti funkcije za određene vrijednosti nezavisno promjenljive x. - Prikazuje funkciju grafički i tabelarno. - Uočava da je grafik linearne funkcije prava. - Određuje tok i znak funkcije. - Uočava linearnu funkcijsku ovisnost u problemima iz prakse.
2. Linearne jednačine i nejednačine sa jednom nepoznom 2.1. Linearne jednačine, osnovni pojmovi. Ekvivalentne jednačine. 2.2. Algebarsko rješavanje linearnih jednačina s jednom nepoznom 2.3. Primjena linearnih jednačina s jednom nepoznom 2.4. Linearne nejednačine, osnovni pojmovi 2.5. Algebarsko rješavanje linearnih nejednačina s jednom nepoznom	- Razumije pojmove: linearna jednačina, jednakost, rješenje jednačine, ekvivalentne jednačine, linearna nejednačina, nejednakost, skup rješenja linearne nejednačine, ekvivalentne nejednačine. - Rješava jednačine oblika $ax + b = 0$ i ostale jednostavnije jednačine koje se mogu svesti na taj oblik. - Razumije pojam rješenja jednačine i provjere rješenja. - Rješava linearne nejednačine sa jednom nepoznom, svodeći ih na ekvivalentne nejednačine prostijeg oblika. - Prikazuje rješenja grafički na brojevnoj pravoj. - Zapisuje jednostavnije probleme u obliku linearne jednačine ili nejednačine s jednom nepoznom.
3. Sistem linearnih jednačina sa dvije nepoznate 3.1. Sistem od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate. Ekvivalentni sistemi linearnih jednačina. 3.2. Rješavanje sistema od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate metodom supstitucije. 3.3. Rješavanje sistema od dvije linearne jednačine sa dvije	- Razumije pojam sistem od dvije linearne jednačine s dvije nepoznate, šta je rješenje sistema, šta su ekvivalentni sistemi. - Rješava sistem metodom supstitucije (zamjene). - Rješava sistem metodom suprotnih koeficijenata. - Provjerava dobiveno rješenje. - Rješava jednostavnije praktične zadatke koji se svode na rješavanje sistema od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate.

nepoznate metodom suprotnih koeficijenata. 3.4. Primjena sistema od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate.	
4. Geometrijska tijela 4.1. Prizma: pojam, vrste. Mreža prizme. Površina prizme, kvadra i kocke. 4.2. Zapremina prizme. Zapremina kvadra i kocke. 4.3. Piramida: pojam, vrste, elementi i presjeci piramide. Mreža i površina piramide. Površina pravilne četverostrane piramide 4.4. Zapremina piramide. Zapremina pravilne četverostrane piramide 4.5. Valjak: nastanak, elementi, vrste i presjeci Mreža i površina valjka. 4.6. Zapremina valjka 4.7. Kupa, konusna površina, elementi, vrste, presjeci. Mreža i površina kupe 4.8. Zapremina kupe. 4.9. Sfera i lopta. Presjeci i dijelovi lopte. Površina lopte. Zapremina lopte	- Razumije, uočava i opisuje prave prizme, pravilne prizme, osnove (baze), osnovne ivice, bočne ivice, visine, bočne strane, omotač i dijagonale prizme. - Crta mrežu prizme. - Određuje broj vrhova, ivica i strana prizme. - Razumije i primjenjuje formule za računanje površine i zapremine prizme. - Računa površinu i zapremunu kvadra i kocke. - Prepoznaje i opisuje piramide, pravilne piramide, osnove, osnovne ivice, bočne ivice, bočne strane, omotač i visine pravilne piramide. - Crta mrežu pravilne piramide. - Određuje broj vrhova, ivica i strana piramide. - Razumije i primjenjuje formule za računanje površine i zapremine piramide. - Prepoznaje i opisuje valjak, osnove, omotač i visinu valjka. - Crta mrežu valjka. - Razumije da je valjak tijelo koje nastaje rotacijom pravougaonika oko jedne njegove stranice. - Razumije i primjenjuje formule za računanje površine i zapremine valjka. - Prepoznaje i opisuje kupu, osnove, omotač, izvodnicu i visinu kupe. - Crta mrežu kupe. - Razumije da je kupa tijelo koje nastaje rotacijom pravouglog trougla oko jedne njegove katete. - Razumije i primjenjuje formule za računanje površine i zapremine kupe. - Prepoznaje i opisuje sferu i loptu (kuglu). - Razumije i primjenjuje formule za računanje površine i zapremine lopte.
5. Prikazivanje i analiza podataka 5.1. Frekvencija i dijagrami. 5.2. Obrada podataka. 5.3. Aritmetička sredina 5.4. Vjerovatnoća slučajnog događaja	- Prepoznaje obilježje skupa objekata, određuje vrijednosti tog obilježja. - Prikazuje prikupljene podatke o tom obilježju pomoću tablice frekvencija i relativnih frekvencija te grafički pomoću stupčastog dijagrama i kružnog dijagrama. - Prikuplja, uređuje, prikazuje, predstavlja i čita jednostavne podatke pomoću tabele, stupčastih i kružnih dijagrama. - Izračunava aritmetičku sredinu. - Razumije pojam slučajnog događaja. - Usvaja pojam vjerovatnoće događaja i računa vjerovatnoću u jednostavnim primjerima.

8. DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Pri obradi sadržaja matematike potrebno je procijeniti stvarno znanje polaznika u matematici (treba provesti inicijalno ispitivanje predznanja polaznika) i na temelju dobivenih rezultata planirati programom predviđene sadržaje. Nastavnik/ca će u radu s polaznicima izraditi operativni plan i program nastave matematike primjeren potrebama daljnjeg školovanja samih polaznika.

Primjenom različitih nastavnih metoda i oblika rada, nakon prve trijade učenja matematike očekuje se da polaznici znaju da čitaju, pišu i upoređuju brojeve prve hiljade, da vladaju tehnikom osnovnog izračunavanja (sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje u prvoj hiljadi), odnosno, da znaju da čitaju i razumiju informacije koje su date brojevima i simbolima u numeričkoj i pisanoj formi. Poželjno je da polaznici budu osposobljeni da upotrijebe matematiku (znanja o brojevima i računskim operacijama) u različitim kontekstima, uključujući i korištenje matematike u novim situacijama ili izmijenjenim kontekstima. Također, u prvoj trijadi, polaznici čitaju i pišu brojeve do 100 000, uočavaju važnost procjene i provjere rezultata pomoću jedinica za dužinu, masu i zapreminu tečnosti, izvode jednostavna praktična mjerenja, crtaju kružnicu, krug, ugao, trougao, pravougaonik i kvadrat, osnažuju vlastite motive, emocije i doživljaje. U drugoj i trećoj trijadi se, kroz primjere iz prakse, ukazuje na potrebu uvođenja novih vrsta brojeva, cijelih i racionalnih. Uočavaju se njihove veze i uređenje. Računske operacije naučene sa prirodnim brojevima primjenjuju se i na uvedenim novim skupovima brojeva. Također, uočavaju se novi, složeniji objekti u ravni, različite linije i figure i njihovi međusobni odnosi. Definišu se elementi figura, neke njihove osobine i računa površina osnovnih figura. U poslednjoj, trećoj trijadi, uvodi se pojam realnog broja i sagledava uzajamni odnos svih uvedenih skupova brojeva (prirodnih, cijelih, racionalnih i realnih) i pokazuje kroz primjere na potrebu njihovog korištenja u realnim situacijama. Upoređuju se ili povezuju brojevnim izrazima brojevi zapisani u različitim oblicima. U domenu geometrije uočavaju se u ravni nove figure krug i mnogougao, i u prostoru neka osnovna geometrijska tijela. Definišu se osnovne osobine tijela, njihovi elementi i računaju površine i zapremine.

Programski koncept postepenog širenja obavezuje nastavnika da prije obrade novih pojmova i sadržaja provjeri koliko su odrasli usvojili osnovna matematička znanja i vještine, koji su predviđeni programima prethodnih razreda, i da, u slučaju potrebe, ponovi neke osnovne sadržaje. Ovakav pristup u poučavanju matematike je izuzetno važan, jer se novi, složeniji pojmovi zasnivaju na jednostavnijim, prethodno naučenim, koje odrasli treba da razumije i usvoji tako da može da ih koristi u daljem učenju i za rješavanje realnih problema. To znači da se ishodi predmeta razvijaju kontinuirano, u dužem periodu, korištenjem i oslanjanjem na više različitih predmetnih sadržaja. Glavni zadatak nastavnika je da radi na ostvarivanju ovih ishoda. Programski sadržaji odabrani su tako da se predmetni ishodi dostižu postepenim razvijanjem pojmova tokom cijelog osnovnog obrazovanja. Utvrđivanje prethodno stečenog i savladavanje novog znanja ostvaruje se, prije svega, kroz primjere iz svakodnevnog života odraslih.

Za razumijevanje pojma razlomka, upoređivanje razlomaka i računске operacije sa razlomcima najbolja je vizuelna prezentacija. Za upoređivanje i pretvaranje razlomaka u decimalne brojeve i obrnuto može se koristiti pretvaranje jedinica za mjerenje dužine, površine, zapremine, mase i vremena. Potreba za uvođenjem cijelih brojeva može se objasniti navođenjem primjera: plus i minus na tekućem računu, pozitivna i negativna temperatura, nadmorska visina iznad i ispod nivoa mora i sl. Računska operacija

oduzimanje prirodnih brojeva uvodi potrebu za cijelim brojevima, a računska operacija dijeljenje cijelih brojeva pri kojoj se, kao rezultat, mogu dobiti negativni razlomci i decimalni brojevi, uvodi potrebu uvođenja skupa racionalnih brojeva. Ovaj skup obuhvata prirodne, razlomke/decimalne i cijele brojeve, ali i negativne razlomke/decimalne brojeve. U izvođenju računskih operacija posebno treba obratiti pažnju na prioritet računskih operacija i upotrebu zagrada. Ukazati da postoje i brojevi koji nisu racionalni, a javljaju se kao posljedica računске radnje suprotne stepenovanju. Racionalni i iracionalni brojevi zajedno čine skup realnih brojeva.

U nastavi geometrije, za razumijevanje osnovnih definicija, osobina i odnosa, značajno može pomoći vizuelno opažanje u okruženju. Također, važno je iskoristiti i znanje koje odrasli imaju iz sopstvenog iskustva, npr. u sadržaju koji se odnosi na mjerenje i mjerne jedinice.

Navedene preporuke o načinima uvođenja određenih matematičkih apstrakcija putem uočavanja realnih situacija koje zahtijevaju uvođenje novih matematičkih pojmova jasno ukazuje da se za uvježbavanje poređenja, procjene i izračunavanja sa različitim vrstama brojeva preporučuje da se odaberu primjeri i problemi iz svakodnevnog života kako bi bili što jasniji odraslima. Treba ih podsticati da sami osmisle zadatke iz svog svakodnevnog života na temu koja se obrađuje. Razgovarati o tome gde je sve odrasli bio u prilici da primjeni matematička znanja i šta je od toga koristio, šta mu je stvaralo probleme i šta misli koja znanja mu nedostaju da bi uspješno riješio određeni problem.

Tokom realizacije programa potrebno je stalno podsticanje polaznika da razmišljaju na matematički način, koji podrazumijeva uočavanje, rješavanje, provjeravanje, zaključivanje, apstrahovanje, generalizovanje, što doprinosi razvijanju logičkog i apstaktnog mišljenja.

Upoznavanje osnovnih svojstava računskih operacija i tehnika osnovnih izračunavanja treba realizovati na što konkretnijim primjerima, koji će polaznicima biti jasni i svrsishodni. Ako je potrebno, izračunavanja najprije treba vršiti sa manjim brojevima (jednocifrenim i dvocifrenim), a kasnije i sa višecifrenim brojevima. Svojstva računskih operacija treba objasniti na jednostavnim primjerima, koji su bliski iskustvu polaznika (svojstvo zamjene mjesta sabiraka ili združivanja sabiraka na primjerima kupovine više različitih artikala.)

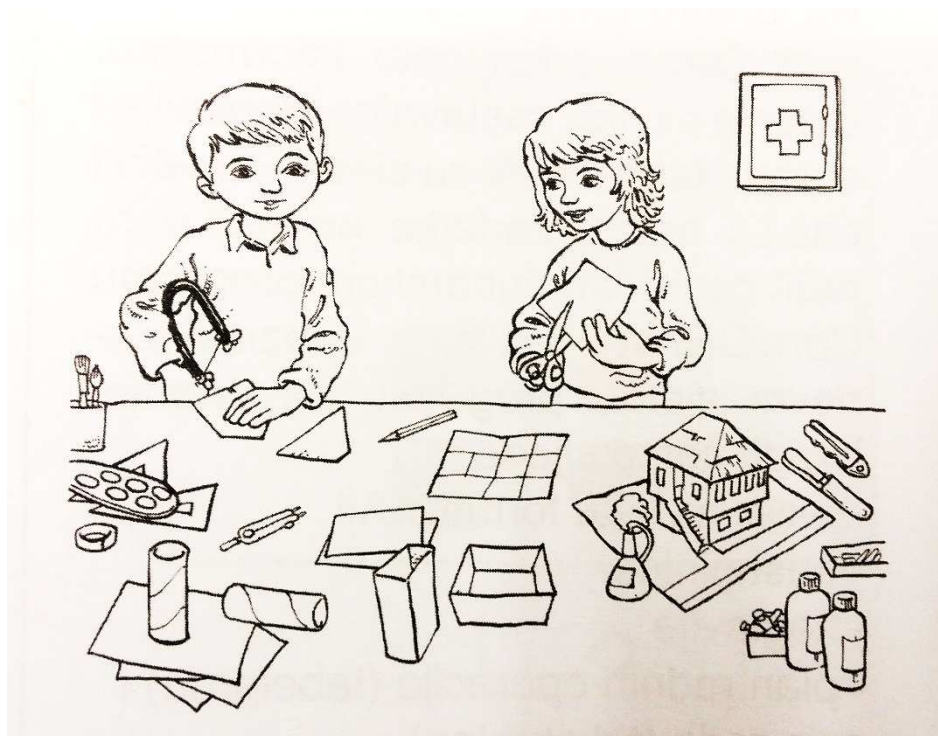
Imajući u vidu da polaznici imaju ograničeno iskustvo u obrazovanju, odnosno da nisu pohađali školu ili su je vjerovatno rano napustili, odrasli polaznici će vjerovatno biti iznenađeni koliko je matematika prisutna u njihovim životima i koliko će im znanja i vještine koje budu sticali kroz ovu nastavu unaprijediti kvalitet života. Zbog toga je cilj programa nastave matematike da ovoj grupi odraslih pomogne da prevaziđu prepreke koje ih sprečavaju da se obrazuju i ponudi im odgovarajući pristup koji će biti relevantan, zanimljiv.

Važno je napomenuti da prilikom realizacije datih sadržaja polaznike treba uključiti u izradu materijala za učenje. Iako možda nemaju povjerenje u svoje sposobnosti polaznici će vjerovatno biti iznenađeni koliko znaju i kako uz podsticaj nastavnika mogu i sami da osmisle neki zadatak za ostale članove iz grupe. Polaznike treba ohrabrivati u pronalaženju primjera iz svakodnevnog života i izradi zadataka. Uloga nastavnika u ovim aktivnostima je velika, jer on treba da podstakne polaznike tako što će im dati model ili prijedlog, odnosno tako što će pomoći da ideju realizuju do kraja.

Kroz rad na izradi materijala nastavnik će biti u prilici da bolje sagleda sposobnosti i znanja polaznika, da lakše prati njihov napredak, a časovi će biti dinamičniji i kvalitetniji. Stvaranje pozitivne i podsticajne atmosfere znatno će uticati na motivaciju polaznika i na njihov brži napredak.

9. LITERATURA

- [1] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Službene novine, br. 40, godina XX, Sarajevo 2016.
- [2] Odluka o standardima i normativima za realizaciju Programa obrazovanja odraslih Službene novine, br. 32, godina XXI, Sarajevo 2016.
- [3] Nastavni plan i program za osnovnu školu, predmet- matematika, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Sarajevo 2016.
- [4] Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2016.
- [5] Primjena ishoda učenja, četvrta kvalifikacija iz serije o Europskom kvalifikacijskom okviru (EQF), Zagreb 2013.
- [6] Ishodi učenja, Priručnik, Knin 2013.
- [7] Ključne kompetencije i učenje odraslih, Međunarodni andragoški simpozij, Biograd na Moru, 2013.
- [8] Pravilnik o programu ogleđa funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, „Sl. glasnik RS – Prosvetni glasnik“, br. 6/ 2011
- [9] Matematika-vodič za nastavnike i polaznike, Projekat “Druga šansa”
- [10] Pravilnik o nastavnom planu i programu osnovnog obrazovanja odraslih, Sl. gl. RS - Prosv. glasnik br. 13/13
- [11] Nastavni plan i program za osnovno obrazovanje odraslih, Ministarstvo prosvjete i športa, Službeni list RH NN 136/2003

OSNOVE TEHNIKE

Članovi komisije za *Osnove tehnike*:

Amel Mujkić i Ajla Halilović

1. UVOD

U okviru Programa za obrazovanje odraslih u Kantonu Sarajevo, program predmeta Osnove tehnike se izučava u prvoj trijadi, u III razredu, a realizira se kroz 24 sata. Sadržaj predmeta Osnove tehnike je koncipiran tako da se u prvom dijelupredmeta izučava tehnika, a u drugom dijelu informatika. Realizacija nastave predmeta Osnove tehnike izvodi se u kabinetima, radionicama i multimedijalnim učionicama. Kabineti trebaju biti opremljeni računarima, alatima, mašinama, priborima, materijalima potrebnim za izvođenje nastave. Nastava iz ovog predmeta se izvodi putem predavanja, vježbi i praktičnih radova. Na predavanjima se usvajaju teorijske podloge i obrađuju razni primjeri, s ciljem potpunog i adekvatnog razumijevanja gradiva, te se kroz auditorne i praktične vježbe stečeno znanje primjenjuje i nadograđuje.

Tehnika počinje od vremena kada je čovjek, svojim radom i iskustvom, počeo da stvara prva sredstva i oruđa i kada je učinio prve pokušaje u ovladavanju prirodnim silama i njihovom iskorištavanju. Kroz nastavu ovog predmeta polaznici će steći nova tehničko-tehnološka znanja i radne navike. Broj predloženih sati po nastavnim cjelinama je orijentacioni i obuhvata časove obrade, utvrđivanja, vježbanja, izrade praktičnih radova, te većim dijelom časovi mogu biti i kombinirani.

Upoznavanje s osnovama informatike stvorit će osnovnu sliku o dijelovima računara i osnovama rada računara koja su temelj za razumijevanje daljnjih sadržaja.

2. KOMPETENCIJE

Danas svaki ljudski rad zahtijeva određenu kompetenciju.

Jezička pismenost

- Komunikacija putem crteža, skica i digitalnih medija unaprijeđuje jezičke kompetencije.

Digitalna pismenost

- Koristiti ICT kao sredstvo za istraživanje, kao sredstvo za predstavljanje sopstvenih ideja i kao način za realizaciju planiranih zadatka.

Matematička pismenost

- Upotreba osnovnih računarskih operacija omogućava primjenu logičkog mišljenja i direktno utječu na razvoj matematičkih kompetencija.

Naučna pismenost

- Računar nam nudi brz i atraktivan ulazak u niz naučnih oblasti i produblјivanje znanja iz njih.

Socijalne kompetencije

- Cijeli skup nastavnikovog znanja, sposobnosti i stajališta koja utječu na sticanje očekivanih polaznikovih socijalnih kompetencija, na način da odrastaju u osobe koje se umiju brinuti o sebi i o drugima, slušaju druge, razumiju druge, koje saraduju, dolaze do kompromisa, kontroliraju ljutnju; sebe i druge uključuju u zajednički rad, primjenjuju pravdu i odgovornost, potiču druge na odgovorno i pravedno ponašanje, potiču prijateljske odnose.

Rješavanje problema

- Razvijanje sposobnosti raščlanjivanja problema na dijelove, njegova analiza i sinteza, manipuliranje podacima, formiranje uslova ispitivanja i sl.

Spremnostna učenje

- Odnosi se na sposobnost organiziranja i praćenja vlastitog učenja i ustrajanja u učenju, uključujući organizaciju vremena za učenje i prilikama za učenje, te primjenu novih znanja.

Kreativnost

- Uz razvoj vještine rješavanja problema i kritičkog mišljenja uporedo se razvija i kreativnost pri rješavanju problema putem računara, najčešće na više načina. Informatika uz razvoj kreativnosti polaznicima omogućava da se zapitaju, postavljaju, isprobaju, provjere i procjene različita rješenja za neki problem ili situaciju.

Zdravstvene i ekološke kompetencije

- Polaznici će biti upoznati za pozitivnim i negativnim utjecajem materijala na čovjeka i okolinu.

Poduzetništvo

- Odnosi se na sposobnost polaznika za pretvaranje ideja u djela, a uključuje kreativnost, inovativnost i spremnost za preuzimanje rizika, te sposobnost planiranja i vođenja aktivnosti koje će dovesti do cilja.

3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA

Predmet Osnove tehnike ima cilj da upozna polaznike sa osnovnim elementima tehnike kao bitnim segmenatom života savremenog čovjeka, kao i da pripremi polaznike za uspješno pohađanje nastave Tehnička kultura i Informatika u višim razredima. Polaznici treba da steknu radne navike, osnovna pravila tehničkog crtanja i tehničkog pisma, da formiraju svijest o tome kako se primjenom tehnike i tehnologije mijenja svijet u kome žive. Polaznici treba da uoče kako tehnika i tehnologija na okolinu i život čovjeka utječe pozitivno. Osim usvajanja tehničkih znanja polaznici će steći znanja o materijalima (papir, karton, ljepenka), njihove osobine i savladavanje radnih operacija pri izradi predmeta od navedenih materijala. Predmet Osnove tehnike omogućava polazniku da razvije sposobnost otkrivanja novih rješenja i afirmiše sopstvenu kreativnost i originalnost, razvije sposobnost praktičnog stvaranja, odnosno da realizuje sopstvene ideje prema sopstvenom planu rada, razvija logičko mišljenje.

Predloženi program treba polaznicima da omogući:

- sticanje osnovnih znanja iz tehnike
- uvođenje polaznika u tehnička i informatička znanja
- osposobljavanje za samostalnu upotrebu pribora za crtanje

- samostalno pisanje uz upotrebu tehničkog pisma
- poticanje na samostalnost i samoinicijativu
- razlikovanje materijala
- uvođenje polaznika u kreativan rad
- razvoj za dalje učenje i napredovanje
- usvajanje osnovnih pojmova iz informatike
- upoznavanje sa strukturom (najvažnijim dijelovima) i načinom rada računara
- nabranje programa za crtanje.

4. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	0	0	2	24
UKUPNO I TRIJADA					48

4.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Po završetku **I trijade** polaznik/ca će znati da:

- prepoznaje tehnička sredstva
- navodiznačajne pronalaskе
- objašnjava zanimanja u tehnicima
- koristi tehničko pismo
- navodi pribor za crtanje
- razlikuje vrste linija
- opisuje materijale i njihovu upotrebu
- racionalno koristi materijal kod kreativnih radionica
- definira predmet izučavanja informatike
- prepoznaje i imenuje osnovne dijelove računara
- koristi računar za izradu osnovnog tehničkog crteža.

4.2. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U NASTAVNI PREDMET	2
TEHNIČKO CRTANJE	6
MATERIJALI	2
KREATIVNA RADIONICA	2
HISTORIJSKI RAZVOJ RAČUNARA	2
OSNOVE INFORMATIKE	4
PROGRAM ZA CRTANJE	6
UKUPNO SATI	24

4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U NASTAVNI PREDMET 1.1. Uvod u predmet, značaj tehnike, organizacija radnog mjesta, rad u kabinetu, mjere HTZ 1.2. Pojam tehnika, tehnologija, razvoj tehnike, pronalasci, zanimanja u tehnicima 2. TEHNIČKO CRTANJE PREDMET 2.1. Tehničko pismo 2.2. Pribor za crtanje, mreža geometrijskog tijela	- Poznaje termine koji se koriste u nastavnom predmetu - Uočava značaj tehnike u svijetu - Sastavlja plan radnog mjesta - Navodi mjere zaštite na radu - Tumači pojam tehnika - Razumije osnovna elemente pojmatehnologija - Razlikuje tehnike - Navodi zanimanja u tehnicima - Usvaja osnovna znanja o tehničkom crtanju - Razumije vrste tehničkog pisma - Primjenjuje tehničko pismo na tehničkom crtežu - Navodi osnovni komplet pribora za crtanje - Razumije pravilnu upotrebu pribora - Prezentira svrhu pribora za crtanje - Skicira mrežu geometrijskih tijela - Navodi vrste linija - Skicira vrste linija na crtežu - Interpretira značenje linija na tehničkom crtežu

2.3. Vrste linija i upotreba na tehničkom crtežu	- Upotrebom pribora za crtanje crta linije - Primjenjuje vrste linija - Skicira jednostavni crtež - Upotrebom pribora za crtanje nacрта mrežu tijela
2.4. Vježba: Crtanje geotrijskih tijela i likova	- Svojim riječima opisuju nastanak papira - Objašnjava upotrebu papira u životu - Nabraja vrste papira - Razlikuje papir od kartona - Opisuje upotrebu kartona - Sastavlja opis namjene ljepenke
3. MATERIJALI	
3.1. Materijali (papir, karton, ljepenka)	- Opisuje namjenu alata kod papira, kartona i ljepenke - Pojašnjava pravilnu upotrebu alata - Planira radne operacije za obradu papira - Grupira alat za obradu papira, kartona i ljepenke
3.2. Alat i pribor za obradu papira, kartona i ljepenke	- Planira radne operacije - Grupiše potreban pribor - Pravilno koristi pribor za crtanje - Bira odgovarajući alat za obradu materijala - Primjenjuje odgovarajuću vrstu linija - Pravilno rukuje alatom za obradu
4. KREATIVNA RADIONICA	
4.1. Izrada geometrijskih tijela	
4.2. Izrada čestitki, koverti, panoa, igračaka	
5. HISTORIJSKI RAZVOJ RAČUNARA	
5.1. Razvoj računara kroz generacije	- Polaznici opisuju kratki historijski razvoj računara. - Opisuje način rada prvih računara i razvoj kroz generacije - Komentira ulogu računara nekad i sad - Navodi funkcije i izgled abakusa
6. OSNOVE INFORMATIKE	
6.1. Elektronski uređaj, računar 6.2. Hardver i softver 6.3. Vrste računara	- Opisuje ulogu računara - Imenuje osnovne dijelove računara - Navodi ulogu i podjelu hardvera i softvera

6.4. Uključivanje i isključivanje računara 6.5. Pokretanje programa	- Raspoznaje vrste računara - Uključuje računar uz prijavu na sistem - Zatvara aktivne aplikacije i bezbjedno isključuje računar - Pokreće program sa određene lokacije
7. PROGRAM ZA CRTANJE	
7.1. Osnovni elementi programa za crtanje	- Objašnjava i pokazuje način rada osnovnih programa za crtanje u operativnom sistemu
7.2. Upotreba alata i boja za kreiranje crteža	- Navodi dijelove ekrana - Koristi alatke za crtanje
7.3. Crtanje linija	- Uspješno koristi ponuđene načine za ispunu unutrašnjosti
7.4. Snimanje crteža	- Boji nacrtane objekte - Primjenjuje stečeno znanje o vrsti linija, te ih crta u programu za crtanje - Manipulira objektima u programu za crtanje - Snima crtež na podrazumijevanoj lokaciji/mediju - Pronalaze i otvaraju snimljene crteže

5. DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Nastava iz predmeta Osnove tehnike trebala bi da se realizuje u kabinetima tehničke kulture, multimedijalnim učionicama i kabinetima informatike. Broj navedenih sati za pojedina područja dat je samo kao orijentaciona naznaka vremena za realizaciju predviđenih programskih sadržaja.

Najvećim dijelom primjenjuje se metoda crtanja, uz uvod koji se sastoji od objašnjenja i demonstracije na grafičkom primjeru. Vježbama i ponavljanjem stiče se spoznaja o važnosti crteža i sposobnost njegovog čitanja.

Prije svake vježbe na računaru ukratko se objasni sadržaj vježbe i demonstrira postupak. Polaznik tada oponaša viđeni postupak i nastoji postići što bolje rezultate.

Zbog povezanosti nastavnih sadržaja, uvjetovanosti dinamike njihova izvođenja i organizacijskoga gledišta, nužna je saradnja između nastavnika koji predaju Tehničku kulturu i Informatiku u višim razredima.

6. LITERATURA

1. Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine, (Okvirni nastavni plan i program za peti razred devetogodišnje osnovne škole, 2008. godine.) Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke.
2. Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu, predmet

- osnove tehnike, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kanton Sarajevo, Sarajevo 2016.
3. Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2016.
  4. Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Službene novine, br. 40, godina XX, Sarajevo 2016.
  5. "Kompetencije nastavnika u obrazovanju odraslih – perspektiva tržišta rada" Istraživački izvještaj, Split 2015.
  6. "Predmetni program Osnovi tehnike za V i VII razred osnovne škole", Zavod za školstvo, Podgorica 2011.
  7. Odluka o standardima i normativima za realizaciju Programa obrazovanja odraslih Službene novine, br. 32, godina XXI, Sarajevo 2016.
  8. Nastavni plan i program (od VI do IX razreda devetogodišnje osnovne škole), Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Srednjobosanski Kanton, Travnik 2014.
  9. Ishodi učenja, Priručnik, Knin 2013.
  10. "Androgoška profesija i kompetencije stručnjaka u obrazovanju odraslih" Zbornik radova 5. međunarodne konferencije, Murter 2011.
  11. "Kako uspješno podučavati odrasle", Agencija za strukovno obrazovanje odraslih, Zagreb, 2012.
  12. Ćamil Ahmetović "Osnove tehnike" udžbenik za peti razred devetogodišnje osnovne škole, Vrijeme Zenice – Nam Tuzla 2008.
  13. Odobreni udžbenici osnove tehnike za osnovne škole u školskoj 2017/2018. godini.

INFORMATIKA

Članovi komisije za *Informatiku*:

Ajla Halilović i Daliborka Vilić

1. UVOD

U okviru Programa za osnovno obrazovanje odraslih u Kantonu Sarajevo, program predmeta Informatika ima na raspolaganju 120 sati da polaznike osposobi za samostalnu upotrebu računara i osnovne radnje manipulacije digitalnim informacijama vezane za privatno i radno okruženje. Program za nastavni predmet Informatika razvijen je po modelu formalnog osnovnog obrazovanja; funkcionalno je prilagođen odraslim polaznicima.

S obziromna to da je era digitalizacije u punom zamahu, jedan dio društva sve manje učestvuje i manje je u mogućnosti da daje koristan doprinos procesima u društvu. Ovaj marginalizirani dio populacije ne zna da pristupi i da koristi informacije i usluge digitalnog svijeta. Kako ICT ubrzavaju mogućnost procesa cjeloživotnog učenja, oni koji znaju da pristupe digitalnom svijetu u mogućnosti su da svoj život unaprijede. Prema tome, težište ovog programa je na digitalnoj pismenosti koja će omogućiti polaznicima da se uspješno realizuju u svojim životnim ulogama i na tržištu rada.

Polaznici trebaju da steknu takav nivo znanja i vještina da mogu samostalno da obavljaju osnovne radnje sa digitalnim informacijama važnim za posao, porodicu, društvenu sredinu ili lični razvoj.

2. KOMPETENCIJE

Kroz nastavni predmet Informatika razvijaju se ključne kompetencije:

Jezičke kompetencije

- Komunikacija putem digitalnih medija unaprjeđuje jezičke kompetencije, kako na maternjem tako i na stranim jezicima.

Digitalne kompetencije

- Upotreba ICT-a omogućava pristup najvećoj biblioteci na svijetu i direktan pristup informacijama, a samim tim omogućava stjecanje svih drugih vještina.

Matematičke kompetencije

- Upotreba računara omogućava primjenu interaktivnih programa i sadržaja za nastavu matematike, fizike, hemije i sl, koji razvijaju forme logičkog mišljenja i direktno utječu na razvoj matematičkih kompetencija.

Naučne kompetencije

- Računar nam nudi brz i atraktivan ulazak u niz naučnih oblasti i produbljivanje znanja iz njih.

Socijalne interakcije

- Realizacija nastave iz predmeta Informatika omogućava unaprjeđenje efikasnosti rada, razvija kooperativnost i jača timski rad (npr. kroz elektronsku komunikaciju polaznika).

Kreativnost

- Uz razvoj vještine rješavanja problema i kritičkog mišljenja uporedo se razvija i kreativnost pri rješavanju problema putem računara, najčešće na više načina. Informatika uz razvoj kreativnosti polaznicima omogućava da se zapitaju, postavljaju, isprobaju, provjere i procjene različita rješenja za neki problem ili situaciju.

Zdravstvene i ekološke kompetencije

- Polaznici će biti upoznati za pozitivnim i negativnim utjecajem računara na zdravlje čovjeka i okolinu. Putem interneta polaznicima će biti omogućen uvid u mnoštvo informacija iz oblasti zdravlja, prevencije, liječenja i ekologije, kroz niz ličnih pitanja, razmjene mišljenja, savjeta i sl.

Poduzetništvo

- Omogućava da se ideje pojedinca pretvore u djela. Digitalna pismenost omogućava pronalaženje potencijalnih poslovnih partnera, uspostavljanje veza sa njima, održavanje saradnje, ispitivanje tržišta, intenziviranje komunikacije, prikupljanje velike količine podataka i sl.

Odgovornost

- Mogućnost pristupa različitim informacijama uči polaznike da budu kritični prema njima, svjesni jednostavnosti i slobode u proizvodnji i razmjeni informacija. Informatika na taj način doprinosi obrazovanju za građansko odgovorno ponašanje.

Stručne kompetencije

- Ove kompetencije podrazumijevaju osposobljavanje polaznika za samostalno savladavanje svih radnih zadataka. Informatika otvara širok spektar mogućnosti, te uz primjenu postojećih znanja usmjerava polaznika da prezentira svoja znanja i mogućnosti na tržištu rada.

Poduzetničke kompetencije

- Unaprjeđenje obrazovanja potiče nove inovativne pristupe obrazovanju te osigurava usklađenost obrazovanja s promjenama u privredi. Uz sposobnost preuzimanja odgovornosti za postupke, postavljanje i ispunjavanje ciljeva i motivisanost za uspjeh polaznicima se omogućava najveći vid napretka.

Rješavanje problema

- Razvijanje sposobnosti raščlanjivanja problema na dijelove, njegova analiza i sinteza, manipuliranje podacima, formiranje uslova ispitivanja i sl.

Samoučenje

- Najvrjednije znanje koje polaznici dobiju, uz digitalnu pismenost, je znanje kako i gdje mogu pronaći željene informacije, a samim tim i kako i gdje mogu nešto naučiti. Ovo dugoročno utječe na njihov razvoj i usavršavanje.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Stjecanje osnovnih znanja iz Informatike radi unaprjeđenja općih i profesionalnih znanja, vještina i sposobnosti, u cilju jačanja prilika na tržištu rada, boljoj društvenoj integraciji i vlastitom razvoju.

Na najosnovnijem nivou, digitalne kompetencije podrazumijevaju vještinu da manipuliraju informacijama (pronađu, selektiraju, sačuvaju, razmijenjuju,...), i da imaju dobro razvijene vještine komunikacije.

ZADACI

Predloženi program treba polaznicima da omogući:

- usvajanje osnovnih pojmova informacijske i komunikacijske tehnologije;
- djelotvorno korištenje hardverske i softverske opreme;
- vještu upotrebu ulaznih/izlaznih uređaja;
- stjecanje vještina za pisanje dokumenata, njihovu pohranu, štampu i sl.;
- osposobljavanje za korištenje osnovnih internetskih usluga;
- upoznavanje radnog okruženja operativnog sistema;
- savladavanje osnovnih radnji pri radu sa datotekama;
- timski rad pri rješavanju problema;
- osposobljavanje za upotrebu primjerenih softverskih i multimedijskih alata kao podrške u učenju i istraživanju;
- shvatanje uloge ICT-a u savremenom društvu;
- djelotvorno korištenje softverskih rješenja za pisanje dokumenata, kreiranje prezentacija, tabelarnih proračuna, obradu fotografija, za pristup do udaljenih informacija, te za udaljeno komuniciranje i sl.;
- spoznaju opasnosti od neumjerenog i nepravilnog korištenja ICT-a, kao i posljedice narušavanja osnovnih načela (pravnih i etičkih) legalne upotrebe istih;
- upoznavanje mogućnosti softvera, kako bi ga u budućem radu mogli koristiti i usavršavati se u njegovoj primjeni praktično radeći na računaru i koristeći literature;
- osposobljavanje za samostalno korištenje ostalih izvora znanja

4. ISHODI NA KRAJU OSNOVNOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

Polaznik/ca na kraju devetog razreda (osnovnoškolskog obrazovanja):

- definira osnovne informatičke pojmove;
- opisuje i razlikuje vrste računara i način njihovog rada;
- imenuje osnovne dijelove računara i dodatnu opremu;
- opisuje funkcionalne cjeline i ulogu centralne jedinice i perifernih jedinica računara;
- uključuje računar, prijavljuje se na sistem i bezbijedno ga isključuje;
- razumije ulogu operativnog sistema;
- primjenjuje postupke za prilagođavanje postavki računara;
- primjenjuje odgovarajuće načine pohrane i prijenosa podataka;
- instalira i deinstalira određene programe;
- bira primjereni program za obradu zadanih podataka;
- izrađuje dokument korištenjem standardnih programa za obradu teksta;
- izrađuje prezentacije na osnovu postavljenih zahtjeva;
- izrađuje proračunske tablice;
- uspješno sačuva dokument na određenoj lokaciji
- edituje i oblikuje podatke i dokumente
- osmišljava, razvija i kreira obradu skupine podataka;
- prosuđuje značaj i posljedice računarskih virusa i važnost odgovarajuće zaštite;
- definira pojmove vezane za računarske mreže i Internet;
- pristupa internetskoj stranici na osnovu adrese;
- razlikuje i uspješno koristi osnovne usluge Interneta;
- kritički se odnosi prema izvoru prikupljenih podataka

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	12	1	12	1	24
UKUPNO II TRIJADA					48

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Po završetku II trijade polaznik/ca će znati da:

- definira predmet izučavanja informatike;
- prepoznaje i imenuje osnovne dijelove računara;
- prilagođava izgled radnog okruženja prema svojim željama;
- demonstrira pravilan rad sa prozorima;
- pronalazi i organizuje dokumente u računaru;
- kreira dokument sa tekstom, slikom i tabelom;
- piše/pošalje e-mail, popunjava online formular, postavlja oglas, kreira profil;
- prenosi dokumente sa vanjske memorije u računar i obratno;
- štiti privatnost i poštuje pravila ponašanja u virtuelnom okruženju;
- pronalazi i preuzima podatke sa Interneta, uz uslove bezbjednosti

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED

IV razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U INFORMATIKU	2
RAČUNARSKI SISTEM	5
OPERATIVNI SISTEM	5
UKUPNO SATI	12

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U INFORMATIKU 1.1. Pojam informatike kao nauke 1.2. Potreba za računarskom tehnologijom u historiji razvoja pojedinih ljudskih djelatnosti i društva u cjelini	- Polaznici iskazuju definiciju informatike - Izražavaju svojim riječima predmet izučavanja informatike - Razlikuju predmet izučavanja računarstva i informatike - Navode porijeklo naziva - Navode primjere primjene računara u raznim djelatnostima - Opisuju primjere primjene računara u raznim djelatnostima - Opisuju kratki historijski razvoj računara - Komentiraju potrebu za savremenom tehnologijom

2. RAČUNARSKI SISTEM 2.1. Građa računara 2.2. Ulazne i izlazne jedinice 2.3. Centralna jedinica 2.4. Memorijske jedinice	- Polaznici svojim riječima opisuju funkciju računara - Prepoznaju i imenuju osnovne dijelove računara - Razlikuju hardver i softver - Uspoređuju njihovu važnost - Opisuju ulogu programske podrške - Opisuju ulogu ulaznih jedinica, sa posebnim osvrtom na tastaturu - Opisuju ulogu izlaznih jedinica - Grupiraju ulazne i izlazne jedinice - Tumače ulogu centralne jedinice i način rada - Imenuju glavne komponente centralne jedinice, uz kratak opis njihovih funkcija - Tumače važnost memorije - Razlikuju unutrašnju i vanjsku memoriju - Prepoznaju jedinice vanjske memorije - Navode jedinice za kapacitet memorije
3. OPERATIVNI SISTEM 3.1. Radna površina. Podešavanje radnog okruženja 3.2. Pokretanje/zatvaranje programa. Rad s prozorima 3.3. Organizacija podataka	- Prepoznaju dijelove radne površine operativnog sistema - Demonstriraju podešavanje Desktop Background-a, sortiranje ikona, pražnjenje Recycle Bin-a, vraćanje određenog sadržaj iz kante, podešavanje datuma/vremena - Vladaju načinima pokretanja/zatvaranja programa - Sprovode osnovne radnje u radu s prozorima (otvaranje, zatvaranje, prilagođavanje veličine, pomijeranje) - Prepoznaju fascikle (folder-e) i datoteke - Postavljaju, imenuju i organiziraju fascikle i datoteke. - Vladaju operacijama nad datotekama (kopiranje, premještanje, brisanje), te presnimavanjem sa jednog medija na drugi

5.3. TEMATSKJE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
IKT OSNOVE	2
OBRADA TEKSTA	6
INTERNET	4
UKUPNO SATI	12

5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. IKT OSNOVE 1.1. Uključivanje i isključivanje računara 1.2. IKT i savremena komunikacija	- Uključuju računar uz prijavu na sistem (za odgovarajući User upisati password/lozinku) - Bezbjedno isključuju računar, a da ne dođe do oštećenja podataka - Odjavljuju se sa jednog User-a i po potrebi ponovo se prijavljuju na isti ili drugi User - Uočavaju prednosti korištenja IKT-a u savremenom komuniciranju kroz upotrebu smartphone i wifi - Opisuju šta je neophodno za savremenu komunikaciju - Analiziraju način savremenog komuniciranja kroz upotrebu e-maila, Viber, Skype....
2. OBRADA TEKSTA 2.1. Osnovni pojmovi u obradi teksta 2.2. Radna površina tekst procesora 2.3. Snimanje i otvaranje snimljenog dokumenta 2.4. Osnove uređivanja teksta 2.5. Ispis dokumenta	- Pokreću tekst procesora - Zatvaraju tekst procesor - Razlikuju osnovne pojmove kod obrade teksta (znakove, rečenicu, paragraf, red, kolonu, dokument, stranicu) - Selektuju dijelove teksta - Raspoznaju osnovne dijelove radne površine - Upotrebljavaju opciju Zoom za povećavanje/smanjenje pregleda nastranicu - Snimaju dokument na podrazumjevanoj lokaciji/mediju. - Pronalaze snimljene dokumente - Otvaraju snimljene dokumente - Vladaju operacijama prijenosa dokumenta sa jednog medija/lokacije na drugi medij/lokaciju - Unose tekst u dokument, kreću se kroz njega - Uspješno koriguju dijelove teksta - Kopiraju, premještaju i brišu - Podešavaju veličinu, boju i vrstu teksta - Uspješno koriste opcije za poravnanje teksta - Kreiraju adekvatan dokument (Molba, Prijava, CV i sl.) - Izvršavaju pregled stranice - Podešavaju margine - Ispisuju document
3. INTERNET 3.1. Osnovni pojmovi i usluge Internet-a 3.2. Preglednik www stranica 3.3. Pretraživačke stranice	- Definišu osnovne pojmove i usluge Interneta (ISP, www, browser, e-mail, IP adresa) - Uočavaju razliku između preglednika stranica i pretraživačke stranice - Pokreću Web preglednik i raspoznaju osnovne dijelove ekrana - Pristupaju internetskoj stranici na osnovu IP adrese - Koriste opciju otvaranja više stranica unutar jednog preglednika - Koriste pretraživače na Internetu - Pronalaze informaciju na Internetu na osnovu ključne riječi (konkurs za posao, adresa neke institucije i sl.) - Izdvajaju pronađeni sadržaj (kopiraju i snimaju u

	poseban dokument)

5.4. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
OSNOVNA INFORMATIČKA PISMENOST	6
OBRADA TEKSTA	12
ZAŠTITA I SIGURNOST	6
UKUPNO SATI	24

5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. OSNOVNA INFORMATIČKA PISMENOST 1.1. Funkcije tastera na tastaturi 1.2. Osnovne aplikacije MS Office-a 1.3. Korištenje online usluga	- Polaznici opisuju funkcije osnovnih tastera, kucanje velikih slova, uključivanje/isključivanje numeričkog dijela tastature - Navode kombinacije tipki za „blagi“ Reset,... - Prepoznaju Office-ovu aplikaciju za obradu teksta, prezentacije, e-mail, tabelarne proračune, po nazivu i ikoni programa - Demonstriraju pokretanje i zatvaranje istih - Opisuju osnovne pojmove i vještine koje se odnose na pregledavanje web-a, efikasno pretraživanje informacija, online komunikaciju i e-poštu - Demonstriraju korištenje on line usluge u području vijesti, zapošljavanja, putovanja, edukacije/školovanja i sl. - Pišu primjer e-maila, popunjavaju obrazac za prijavu, podnose molbu za zaposlenje, prijavljuju se za obrazovanje, kreiraju profil, objavljuju oglas i sl.
2. OBRADA TEKSTA 2.1. Otvaranje dokumenta 2.2. Osnovna formatiranje teksta	- Polaznici kreiraju i uređuju male tekstualne dokumente. Iste spremaju pod odgovarajućim nazivom - Otvaraju već sačuvani dokument i nastavljaju rad na njemu - Spremaju izvršene promjene - Primjenjuju različite vrste oblikovanja na dokumente. - Prave dokument po datim zahtjevima - Vladaju prijenosom teksta u dokument (kopiranje teksta sa različitih izvora informacija) - Demonstriraju označavanje riječi, dijela teksta i cijelog sadržaja dokumenta - Vladaju spremanjem dokumenta u određeni folder - Primjenjuju umetanje slika u dokument, te vrše osnovna formatiranja nad njima - Prezeniraju umetanje slike iz galerije crteža, sa

2.3. Dodavanje slika 2.4. Odnos slika i teksta 2.5. Tabele	interneta (iz određenog foldera ili kopiranjem) - Razlikuju različite odnose teksta i slika i iste uspješno primjenjuju po potrebi - Primijenjuju umetanje tabele u dokument, te vrše osnovna formatiranja nad njima - Prezentiraju umetanje tabele ručnim crtanjem i automatskim formatiranjem - Manipuliraju tabelom (selektiraju cijelu tabelu, jedan red/kolonu, pomijeraju tabelu)
3. ZAŠTITA I SIGURNOST 3.1. Sigurnost i zaštita zdravlja pri radu sa računarom 3.2. Antivirusi 3.3. Autorska prava, privatnost i lični podaci 3.4. Pravila ponašanja u virtuelnom svijetu	- Opisuju i demonstriraju neutralni položaj pri radu sa računarom - Prepoznaju pravilan i nepravilan položaj za računarom, te posljedice istih na zdravlje - Daju primjere prevencije - Predlažu načine recikliranja e-otpada - Opisuju načine čišćenja računara (vanjsko) - Opisuju ulogu antivirusa i način skeniranja memorijskih medija, značaj updatea antivirusa, formatiranje USB sticka - Demonstriraju pokretanje skeniranja računara - Nabrajaju neke od najpoznatijih antivirusa - Navode šta se podrazumijeva pod pojmovima autorsko pravo, privatnost i lični podaci - Kritički prosuđuju o značaju poštovanja autorskog prava, privatnosti i ličnih podataka, predviđaju moguće posljedice o nepoštovanju istih - Izražavaju svojim riječima pravila internetskog bontona - Navode primjere neprimjerenih načina ponašanja - Procijenjuju/predviđaju posljedice neprimjerenih ponašanja - Navode osnovna internetska pravila pisanja. - Daju preporuke za bezbjedno ponašanje na Internetu

6. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	1	24	1	24
UKUPNO III TRIJADA					72

6.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

Po završetku III trijade polaznik/ca će znati da:

- definira računarske mreže i navodi vrste;
- opisuje ulogu računarskih mreža i prednosti umrežavanja;
- definira i opisuje osnovne internet servise;
- uspješno pronalazi/šalje informacije putem Interneta;
- kreira multimedijalne prezentacije;
- vlada sa osnovnim radnjama u radu sa audio/video zapisima;
- razvija odgovorno ponašanje u virtuelnom okruženju;
- štiti privatnost i poštuje pravila ponašanja u virtuelnom okruženju;
- kreira tabele i dijagrame za svrsishodnu pomoć u radu ili lične potrebe;
- kreira i uređuje tekstualne dokumente u vlastitom stilu;
- preuzima potrebne sadržaje i programe, uz uslove bezbjednosti

6.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
RAČUNARSKE MREŽE	6
KOMUNIKACIJA NA INTERNETU	9
RAČUNARSKE PREZENTACIJE	9
UKUPNO SATI	24

6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. RAČUNARSKE MREŽE 1.1. Vrste i uloga računarskih mreža 1.2. Načini i prednosti povezivanja računara u mreže (žičani i bežični pristup) 1.3. Osnovni internet servisi (www, e-mail, chat, ...)	- Nabrajaju vrste mreža s obzirom na veličinu i način povezivanja - Opisuju ulogu računarske mreže - Navode načine povezivanja na Internet - Navode neophodne uslove za ostvarivanje bežične/ žičane veze - Obrazlažu prednosti povezivanja računara u mreže. - Nabrajaju osnovne Internet-servise, značaj i ulogu servisa - Definišu Internet i način funkcionisanja Interneta, te usluge i vrste podataka na Internetu - Snimaju i štampaju internetske stranice
2. KOMUNIKACIJA NA INTERNET-U 2.1. Elektronska pošta i Internet 2.2. Kreiranje ponovnog naloga elektronske pošte i primanje/slanje poruke 2.3. Bezbijednapošta 2.4. Attachment – prilog u pošti	- Prepoznaju razliku između elektronske pošte i drugih servisa Interneta - Definišu dijelove Internet-adrese i e-mail adrese - Pristupaju internetskoj stranici na osnovu adrese - Samostalno kreiraju nalog elektronske pošte - Navode elemente radnog okruženja - Pristupaju nalogu elektronske pošte - Sastavljaju poruke, unose, brišu i označavaju tekst, "kreću" se po tekstu - Primaju i čitaju pristigle poruke. - Odgovaraju na poruku, prosljeđuju poruke i šalju poruke na više adresa - Pretražuju i organizuju poruke - Razlikuju vrste poruka - Raspoznaju bezbijednu poruku - Znaju šta raditi sa neželjenim porukama - Prepoznaju oznaku poruke sa attachmentom/prilogom - Preuzimaju i otvaraju prilog - Posjeduju vještine slanja poruke sa prilogom (npr. kako da pošalju CV i sl)
3. RAČUNARSKE PREZENTACIJE 3.1. Kreiranje prezentacija 3.2. Uređivanje prezentacije	- Pokretanje programa za kreiranje prezentacija - Pokazuju osnovne dijelove programa za prezentacije - Prave nove slajdove i popunjavaju ih sadržajem. - Ubacuju slajdove uz korištenje gotovih predložaka - Ubacuju različite vrste medija na slajdove - Shvataju da je potrebno uskladiti kontrast između pozadine i podataka radičitljivosti. - Razumiju važnost ograničavanja broja detalja u

3.3. Snimanje prezentacije i ponovno otvaranje 3.4. Pregledanje prezentacije	grafičkim i tekstualnim informacijama i upotrebljavaju usklađene šeme - Uspješno dodaju multimedijalne elemente uz njihovo dodatno podešavanje - Uspješno primjenjuju podešavanje tranzicije i animacije dijelova sadržaja slajda, uz izbjegavanje šarenila - Podešavaju izvođenje prijelaza - Snimaju prezentaciju na podrazumijevanoj lokaciji/mediju - Pronalaze i otvaraju snimljenu prezentaciju. - Nakon otvaranja snimljene prezentacije nastavljaju sa dopunjavanjem sadržaja - Vladaju operacijama prijenosa prezentacije sa jednog medija/lokacije na drugi medij/lokaciju - Uspješno pregledavaju kreirane prezentacije - Prezentuju svoj rad

6.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED

VIII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
MULTIMEDIJA	6
DRUŠTVENE MREŽE	6
TABELARNI PRORAČUNI	12
UKUPNO SATI	24

6.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. MULTIMEDIJA 1.1. Multimedija - pojam 1.2. Rad sa slikama: pregledanje, pretraživanje na Internetu, skidanje slika, osnovna editiranja 1.3. Pokretanje i skidanje	- Polaznici opisuju šta se podrazumijeva pod pojmom multimedija i njen značaj u prezentiranju sadržaja. - Navode osnovne elemente multimedije - Koriste opcije za prijenos, pregledanje, pronalaženje odgovarajuće slike, pretraživanje na Internetu, pohranjivanje željene slike, uređivanje slike (rotiranje slike, podešavanje kontrasta i sl.) - Demonstriraju reprodukciju audio/video zapisa

audio/video zapisa 1.4. Kompresija podataka	odgovarajućim programima - Vrše osnovne manipulacije sa zapisom - Snimaju pronađeni audio/video zapis sa Interneta na računar - Opisuju i sprovode osnovne koncepte skladištenja podataka - Koriste programe za pakovanje (compress) i raspakivanje (extract) velikih fajlova
2. DRUŠTVENE MREŽE 2.1. Kreiranje profila 2.2. Podešavanje postavki privatnosti 2.3. Objavljivanje posta, fotografije ili albuma 2.4. Dopisivanje (chat)	- Kreiraju profil sa osnovnim informacijama, uz osnovna pravila zaštite privatnosti - Uređuju već postavljene informacije - Navode najpoznatije društvene mreže - Opisuju razvoj društvenih mreža i utjecaj na lični i profesionalni razvoj pojedinca - Analiziraju prednosti i nedostatke društvenih mreža - Prepoznaju važnost i utjecaj digitalnih tragova na svakodnevni život - Analiziraju posljedice nepromišljenog objavljivanja sadržaja - Razvijaju odgovorno ponašanje na Internetu - Samostalno objavljuju obavijesti i fotografiju - Primjenjuju naučene načine i osnovna pravilapisane elektronske komunikacije - Razlikuju dopisivanje u realnom vremenu i e-mail
3. TABELARNI PRORAČUNI 3.1. Upoznavanje radnog okruženja programa za tabelarne proračune 3.2. Elementi radnog lista 3.3. Unos podataka 3.4. Formule i funkcije 3.5. Formatiranje podataka 3.6. Grafikoni 3.7. Štampanje	- Rade sa aplikacijama za tabelarno računanje i znaju njihovu namjenu - Navode poznate aplikacije za tabelarne proračune. - Imenuju vrstu datoteke ovih programa. - Navode osnovne elemente radnog lista - Otvaraju, preimenuju, kopiraju i brišu radni list - Demonstriraju kretanje u okviru radnog lista i između radnih listova - Primjenjuju unos podataka u ćeliju, selektiranje, sortiranje, kopiranje i brisanje podataka - Primjenjuju opciju Auto Fill - Koriste osnovne standardne funkcije (SUM i AVERAGE). - Prepoznaju greške u formulama - Postavljaju određeni tip podataka - Podešavaju broj decimala, usmjerenje teksta - Kreiraju tabelu za kućne izdatke, otplatu rata kredita i sl. - Biraju, kreiraju i formatiraju grafikone - Daju primjere moguće primjene - Opisuju značaj vizuelnog predstavljanja odnosa podataka - Analiziraju vrste dijagrama prema datim podacima. - Podešavaju stranice tabelarnih računanja i štampaju radni list, grafikon ili selektirani dio

6.4. TEMATSKE CJELINE ZA IX RAZRED

IX razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
TABELARNI PRORAČUNI (VIŠI NIVO)	8
UREĐIVANJE DOKUMENTA	8
RAZMJENA PODATAKA	8
UKUPNO SATI	24

6.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. TABELARNI PRORAČUNI (VIŠI NIVO) 1.1. Formatiranje tabele 1.2. Sortiranje i filtriranje podataka 1.3. Upotreba osnovnih funkcija	- Organizuju tekstualne i numeričke podatke u tabeli - Oblikuju tekst i brojeve - Dodaju obrub, boju i sjenčenje - Uključivanje/isključivanje filtera u tabeli - Sortiraju podatke po tekstu (od A do Ž ili od Ž do A), brojevima (od najmanjih do najvećih ili od najvećih do najmanjih), te datumima i vremenima (od najstarijih do najnovijih i od najnovijih do najstarijih) - Sortiraju i filtriraju podatke po zadatoj koloni. - Stvaraju naviku upotrebe tabelarnog programa za izradu raznih izvještaja, npr. potrošačka korpa. - Izvršavaju proračune koristeći osnovne funkcije (min, max, sum, average...) - Povezuju mogućnosti tabelarnog programa sa opcijama kalkulatora
2. UREĐIVANJE DOKUMENTA 2.1. Oblikovanje dokumenta 2.2. Uređivanje odlomka – poravnanje, razmak, numerisanje,	- Prepoznaju osnovne elemente u tekstualnom dokumentu - Razvijuju kreativnost i organizacijske sposobnosti kod pisanja CV-a, prijave, molbe, žalbe, ponude, plana rada i sl. - Formatiraju tabele u tekstualnom dokumentu: kreiranje, popunjavanje, dodavanje/brisanje ćelije, reda ili kolone, sjenčenje, uređivanje linija, spajanje/podjela ćelija - Koriste slijedeće efekte na tekst: precrtano,

nabrajanje 2.3. Uređivanje stranice – format, orijentacija, margine, numerisanje stranice	indeks, eksponent, tekst efekat, kapitalizacija slova - Kreiraju odlomke, podešavaju prored, numerišu i stavljaju teksta u popis - Primjenjuju mogućnosti obruba i sjenčenja teksta ili odlomka - Podešavaju formate stranica, margine, orijentaciju i numerisanje - Uređuju dokument po vlastitom stilu - Umeću/brišu, uređuju, mijenjaju veličine obruba oko stranice i sjenčenje - Numerišu stranice u dokumentu
3. RAZMJENA PODATAKA 3.1. Prijenos podataka sa računara na optički medij i obrnuto 3.2. Razmjena podataka između računara i vanjskih uređaja (USB, eksterni HDD, memorijske kartice, telefon, foto aparat i sl.), žičanom i bežičnom mrežom 3.3. Bezbjedno preuzimanje podataka (datoteka, programa) sa Interneta	- Otvaraju dokumenta sa optičkih diskova i prenose ga u računar - Pakuju dokumenat i pripremaju ga za prijenos na optički uređaj - Upotrebljavaju opcije za snimanje podataka sa računara na optički uređaj - Otvaraju i prenose dokumenata sa USB stika, memorijske kartice, eksternog hard diska na računar i obrnuto - Razmjenjuju podatke putem bežične/žičane mreže - Bezbjedno preuzimaju podatke sa Interneta. - Odabiru i primjenjuju odabranu aplikaciju za skeniranje podataka preuzetih sa Interneta

7. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE

U realizaciji programa važno je osloniti se na dosadašnja iskustva i znanja polaznika. Težište rada treba staviti na njihova interesovanja i potrebe.

Kroz aktiviranje polaznika i interaktivni proces učenja omogućiti im osnovnu samostalnu primjenu računara.

Rad u informatičkoj učionici bi trebao biti organiziran za najviše do dva polaznika za računarom.

Broj predloženih sati po nastavnim cjelinama je orijentacioni i obuhvata časove obrade, utvrđivanja i vježbanja; većim dijelom mogu biti i kombinirani (specifično za izvođenje nastave informatike).

Praćenje i provjeravanje treba biti neprekidno, s praktičnom provjerom nakon većih cjelina, u vidu online kvizova ili kraćih vježbi.

Upoznavanje s osnovama informatike stvorit će osnovnu sliku o dijelovima računara i osnovama rada računara koja su temelj za razumijevanje daljnjih sadržaja.

Operativni sistem kao interfejs između računara i korisnika potrebno je prikazati kao jednostavni niz postupaka koji omogućuje funkcionalnu primjenu računara.

Primjenu IKT-a fokusirati na savladavanje savremenih načina komunikacije.

Pravilno korištenje osnovnih uredskih aplikacija počevši od osnovnih opcija, te prema afinitetima grupe/pojedinca dodatno proširivati po potrebi, a sve u cilju maksimalnog osposobljavanja za samostalnu i funkcionalnu primjenu.

Insistirati na razvoju kritičkog odnosa prema preuzetim informacijama, u svrhu razvijanja društveno odgovornog ponašanja.

Realizacija programa pretpostavlja određene tehničke uslove: umreženu informatičku učionicu sa internetskom konekcijom. Poželjno je da za jednim računarom bude jedan polaznik (maksimalno dva), na svim računarima isti operativni sistem i uredske aplikacije iste verzije, te da na računarima polaznika bude pisač optičkih medija i čitač memorijskih kartica. Na računar predavača poželjno je da bude povezan video-projektor, štampač i skener.

8. LITERATURA

- [1] *Revidirani NPP za devetogodišnju osnovnu školu* (2016), Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kanton Sarajevo, Sarajevo.
- [2] *Okvirni NPP za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine*, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke.
- [3] *Zakon o obrazovanju odraslih* (2015), Službene novine Kantona Sarajevo br. 40/15, Sarajevo.
- [4] *Koncepcija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini* (2016), GIZ, Sarajevo.
- [5] *Obrazovanje odraslih u Crnoj Gori i međunarodnim okvirima* (2016), JU Centar za stručno obrazovanje, Podgorica.
- [6] *Ključne kompetencije u obrazovanju odraslih* (2013), Hrvatsko andragoško društvo, Zagreb.
- [7] Kulić, R., Despotović, M. (2005): *Uvod u andragogiju*, Svet knjige, Beograd.
- [8] Alibabić, Š. (2002): *Teorija organizacije obrazovanja odraslih*, Institut za pedagogiju i andragogiju, Beograd.

TEHNIČKA KULTURA

Član komisije za *Tehničku kulturu*:

1. UVOD

U današnjem vremenu obrazovanje odraslih je važna komponenta sistema cjeloživotnog učenja. Ako je osnovni cilj doživotnog učenja sretan pojedinac u društvu, a samim tim i društvo u cjelini, nesumnjivo je misija obrazovanja odraslih, u svim vidovima formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja, od izuzetnog značaja. Učenjem i obrazovanjem pojedinci ostvaruju svoje pravo i stiču potrebne sposobnosti. Obrazovanje odraslih treba zadovoljiti pravo građanina na obrazovanje, i to predstavlja društvenu korist. Prilikom realizacije programa obrazovanja odraslih preventivno se treba osloniti na njihova dosadašnja iskustva i znanja, a težište staviti na njihove potrebe i interesovanja. Temelji cjeloživotnog učenja postavljaju se već tokom osnovnog odgoja i obrazovanja koje svim sudionicima treba omogućiti sticanje osnovnih kompetencija i pripremiti ih za život u savremenom svijetu te im pomoći da krenu stazama cjeloživotnog učenja.

Djelatnost Tehničke kulture obuhvata odgoj, obrazovanje i osposobljavanje za sticanje tehničkih, tehnoloških znanja i vještina, inventivni rad i širenje znanstvenih i tehničkih dostignuća. Program tehničke kulture osmišljen je tako da se polaznici kroz znanje ovog predmeta upoznaju s bitnim elementima u raznim granama tehnike: građevinske tehnike, mašinske tehnike, elektrotehnike, elektronike, mehatronike, robotike, informatike, saobraćaja, itd. Također se upoznaju sa osnovnim elementima historijata pojedinih tehničkih dostignuća, bez kojih bi život savremenog čovjeka bio nezamisliv. Čovjek je u velikoj mjeri postao ovisan o tehnici i njenim dostignućima. Tako se u savremenom svijetu čovjekove radne i intelektualne (stvaralačke) i profesionalne sposobnosti mjere po tome koliko je pojedinac ovladao tehnikom, odnosno tehničkim sredstvima, znanjima i vještinama. Tehnički uređaji u moderno doba sve više zamjenjuju rad čovjeka. U okviru praktičnih radova iz ovog predmeta polaznici razvijaju svoje vještine, radne navike, inventivnost, spretnost, navikavaju se na timski rad i usvajaju navike koje su vezane za racionalno trošenje materijala i energije, očuvanje životne sredine, elemente tehničke zaštite na radu i sl.

U osnovnom obrazovanju odraslih Program za predmet Tehnička kultura koncipiran je u skladu sa principima, ciljevima i ishodima Programa za funkcionalno osnovno obrazovanje odraslih.

Program osnovnog obrazovanja odraslih ima devet obrazovnih nivoa podijeljenih u tri trijade. **Prva trijada** uglavnom je analogna razini redovnog osnovnoškolskog obrazovanja od I do III razreda osnovne škole. U III razredu se izučava predmet Osnove tehnike koji predstavlja uvod u Tehničku kulturu i Informatiku u višim razredima.

Druga trijada odgovara dijelu programa redovnog osnovnoškolskog obrazovanja učenika od IV do VI razreda. Tehnička kultura se realizuje u **IV razredu** jednom sedmično (12 sati), **V razredu** jednom sedmično (12 sati) i **VI razredu** jednom sedmično (24 sata).

Treća trijada odgovara dijelu programa redovnog osnovnoškolskog obrazovanja učenika od VII do IX razreda. Tokom tih nivoa obrađuju se gotovo svi nastavni predmeti kao i u redovnoj školi, dok se broj predmeta kreće od 7 do 11 po razredu. Tehnička kultura se realizuje u **VII razredu** jednom sedmično (24 sata), **VIII razredu** jednom sedmično (24 sata) i **IX razredu** jednom sedmično (24 sata).

2. KOMPETENCIJE

Svaki ljudski rad zahtijeva određenu kompetenciju.

Jezička pismenost

- Komunikacija u usmenom i pisanom obliku putem crteža, skica i digitalnih medija unaprijeđuje jezičke kompetencije jer omogućava razumijevanje i razmjenu poruka. Sposobnost pisanja tekstova u vidu tehničke i druge dokumentacije upotrebom tehničkog pisma razvija jezičke kompetencije.

Digitalna pismenost

- Informaciono-komunikacione tehnologije, one omogućavaju polazniku da dođe do novih informacija, da ih procjenjuje, kritički sagledava i da se njima koristi na razumljiv način. Digitalna pismenost omogućuje polazniku više načina komunikacije, pregleda sadržaja i učestvovanje u internet mreži.

Matematička pismenost

- Sposobnost primjene osnovnih elemenata matematičke pismenosti omogućava primjenu logičkog mišljenja, razmišljanja i direktno utiče na razvoj matematičkih kompetencija u svakodnevnom životu i radu. Ova kompetencija uključuje sposobnost i volju korištenja matematičkog načina mišljenja i izražavanja.

Naučna pismenost

- Tehnika ima veliki značaj u životu svakog čovjeka, a u budućnosti će ta važnost biti sve veća s obzirom da će i razvoj tehnike biti sve veći i prisutniji, kako u svim poslovima, tako i u životu.

Socijalne kompetencije

- Cijeli skup znanja, sposobnosti i stajališta koja utiču na sticanje očekivanih polaznikovih socijalnih kompetencija, na način da se formiraju kao osobe koje se znaju brinuti o sebi i o drugima, slušati druge, razumijeti druge, sarađivati, doći do kompromisa, kontrolirati ljutnju, sebe i druge uključiti u zajednički rad, primjenjivati pravdu i odgovornost, poticati druge na odgovorno i pravedno ponašanje, poticati prijateljske odnose.

Rješavanje problema

- Usmjerenje prema pomoći u rješavanju problema na koje polaznici nailaze u procesu odgoja i nastave utemeljeno je na sposobnostima i vještinama nastavnika, njegovom uspješnom i odgovornom korištenju problemskih rješenja u različitim nastavnim situacijama. Važno je imati realna očekivanja te u početku polazniku pomoći, ohrabrivati ga i naglasiti da je do uspjeha moguće doći dodatnim trudom.

Spremnost na učenje

- Predstavlja sposobnost i umijeće organiziranja i uređivanja vlastitog učenja. To uključuje umijeće učinkovitog raspolaganja vlastitim vremenom, rješavanje problema, sticanje, procesuiranje, ocjenjivanje i asimiliranje znanja te primjenu novog znanja i vještina u različitim kontekstima - kod kuće, na poslu i sl.

Kreativnost

- svaka osoba posjeduje kreativni potencijal samim rođenjem, a hoće li se on aktualizirati ovisi o brojnim faktorima kreativnosti. Kreativnost je mentalni proces koji uključuje stvaranje novih ideja, pojmova, ili rješenja problema, ili novih poveznica između postojećih ideja ili pojmova koja se u velikoj mjeri realiziraju kroz nastavu Tehničke kulture.

Kompetencije učenja

- uključuje spoznavanje vlastitih metoda učenja te vlastitih potreba, prepoznavanje mogućnosti i sposobnost savladavanja prepreka s ciljem uspješnog učenja, sticanje i usvajanje novih vještina, uključujući traženje i korištenje savjeta.

Zdravstvene i ekološke kompetencije

- Osposobljenost za vođenje brige o vlastitom zdravlju i zdravlju okoline. Biti svjestan i prepoznati važnosti redovnog i pravilnog održavanja higijene pri radu sa alatima, materijalima i mašinama, te biti upoznat sa pozitivnim i negativnim uticajem materijala, mašina i uređaja na okolinu.

Poduzetništvo

- Ono uključuje sklonost da sami unosimo promjene te sposobnost da prihvatamo, podržavamo i prilagođavamo inovacije vanjskih sudionika. Poduzetništvo podrazumijeva prihvatanje odgovornosti za vlastite postupke, pozitivne ili negativne, razvijanje strateške vizije, postavljanje ciljeva i njihovo postizanje te motiviranost za njihov uspjeh. Poduzetništvo ukazuje na sposobnost polaznika za pretvaranje ideja u djela.

Gradanske kompetencije

- Osposobljava pojedinca u aktivnog i odgovornog građanina koji u potpunosti sudjeluje u radu zajednice u kojoj živi i radi, a time posredno doprinosi i razvoju društva u cjelini; prepoznata je kao ključna kompetencija kojoj treba dati prioritet u perspektivi cjeloživotnog učenja.

3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA

Kod obrazovanja odraslih cilj je da se obrazuju i žele primijeniti naučeno što je moguće prije. Informacije im stoga treba predstaviti organizovano i sistematizovano, s ključnim elementima koji su jasno vidljivi i praktično primjenjivi. Temeljni ciljevi Tehničke kulture su: promocija i razvoj tehničke kulture, tehničke pismenosti, poticanje na stvaralački i znanstveni rad, tehnički odgoj i obrazovanje, znanstveno i tehničko osposobljavanje. Cilj nastavnog predmeta je da polaznici steknu osnovna samostalna znanja o materijalima, njihovoj proizvodnji, obradi i upotrebi u stvarnom životu. Također, važno je sticanje osnovnih znanja, radnih navika i kulta rada, pravilno rukovanje priborom, alatima,

racionalno korištenje materijala te pripremanje polaznika za pravilan izbor budućeg zanimanja, odnosno za dalje obrazovanje.

U drugoj trijadi cilj predmeta Tehnička kultura je sticanje osnovnog obrazovanja i znanja o tehničkom crtanju, pravilnoj upotrebi pribora, upotrebi i nastanku materijala, reciklaži, te izradi jednostavnih tehničkih crteža.

Cilj nastave u trećoj trijadi je sticanje osnova općeg osnovnog obrazovanja i uspostavljanje i razvoj intelektualnih, socijalnih i praktičnih vještina iz oblasti mašinstva, elektrotehnike, elektronike i mehatronike koje su neophodne za unapređenje kvaliteta ličnog, porodičnog i socijalnog života, nastavak učenja, socijalnu integraciju i postepenu tranziciju ka odabiru budućeg zanimanja i tržištu rada.

Nastavni sadržaji koji se realiziraju imaju cilj da vode polaznika do samozapošljavanja, zapošljavanja i zadržavanja zaposlenja, a sastoje se od teorijskog i praktičnog dijela za najjednostavnije poslove.

Teorijski dio i nastavno osposobljavanje usmjereno je na ona osnovna tehnička znanja koja su potrebna za nastavak rada i praćenje novosti u tehnologijama, jer se tehnologije stalno mijenjaju. Nastavni sadržaji u pravilu trebaju da se oslanjaju na životno i radno iskustvo polaznika i već stečene kompetencije polaznika koje je potrebno nadograditi radi očuvanja zaposlenja ili pronalaženja zaposlenja ili samozaposlenja.

Predloženi program polaznicima treba da omogući:

- sticanje osnovnih znanja iz tehnike;
- ispoljavanje ljubavi prema tehnici;
- osposobljavanje za samostalnu upotrebu pribora za crtanje;
- samostalno pisanje uz upotrebu tehničkog pisma;
- poticanje na samostalnost i samoinicijativu;
- samostalno prepoznavanje razlikovanje materijala;
- uvođenje polaznika u kreativan rad;
- razvoj za dalje učenje i napredovanje;
- razvijanje sposobnosti praktičnog stvaranja;
- pokazivanje sposobnosti da primijeni osnovno opće znanje iz građevinske tehnike u praksi;
- razvijanje interesa za zanimanja;
- sposobnosti da opisuje saobraćaj i učesnike u saobraćaju
- osposobljavanje polaznika za samostalni rad i cjeloživotno učenje
- analiziranje obrade metala u mašinskoj tehnici;
- na jednostavnim primjerima (modelima) prepoznavanje upotrebe određenih alata;
- sposobnost da opisuje šta se podrazumijeva pod pojmom elektrotehnika;
- da prepozna elektroničke uređaje koje koristi u svakodnevnom životu;
- da prepozna mehatroničke mašine u proizvodnji i stvarnom životu;
- sposobnost da prepozna najbolja tehnička rješenja za obnovljive izvore električne energije, te primjenu istih;
- samostalno i tačno izvodi radne vještine uz odgovarajuću pažnju i koncentraciju;
- poznate ideje i koncepte primjenjuje u novim situacijama

4. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	12	1	12	1	24
UKUPNO II TRIJADA					48

4. 1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Po završetku druge trijade polaznik/ca će umjeti:

- prepoznati svrhu kotiranja predmeta;
- da razlikuje prirodne i vještačke materijale;
- interpretirati pojam reciklaža i klasificirati materijale koji se mogu reciklirati;
- prepoznati mjerilo i primjeniti ga u praksi;
- imenovati učesnike u saobraćaju;
- odabrati upotrebu materijala (drvo, plastične mase, žica) u svakodnevnom životu;
- formulirati namjenu građevinske tehnike;
- nabrojati alate i mašine u građevinarstvu;
- opisati upotrebu građevinskih materijala u građenju objekata;
- nabrojati faze gradnje objekata;
- organizirati radno mjesto;
- upotrijebiti stečena znanja u praktičnim primjerima

4.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED

IV razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U TEHNIČKU KULTURU	1
TEHNIČKO CRTANJE	4
MATERIJALI	3
TEHNIKA U ZAŠTITI OKOLINE	3
SAOBRAĆAJ	1
UKUPNO SATI	12

4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U TEHNIČKU KULTURU 1.1. Uvod u nastavni predmet, organizacija rada, mjere HTZ, tehnički pronalasci 2. TEHNIČKO CRTANJE 2.1. Kotiranje, pravila i vrste kotiranja 2.2. Kotiranje jednostavnih geometrijskih likova 2.3. Kotiranje tehničkih crteža 2.4. Formati papira, okviri za izradu tehničkih crteža 3. MATERIJALI 3.1. Materijali (koža, platno, vinil folija) 3.2. Pribor i alat za obradu materijala (redosljed radnih operacija) 3.3. Izrada okvira za sliku, omota za CD, novčanika, futrola za USB i naočare 4. TEHNIKA U ZAŠTITI ŽIVOTNE OKOLINE 4.1. Tehnika i tehnologija u zaštiti okoliša – reciklaža 4.2. Praktična reciklaža starog papira	- pravilno upotrebljava osnovne tehničke pojmove - uočava značaj tehničke kulture u svakodnevnom životu - prezentira značajne pronalaskе - navodi grane tehnike - prepoznaje zaštitna sredstva - prepoznaje svrhu kotiranja - definiše pojam <i>kotiranje</i> - objašnjava sastavne dijelove kotiranja - nakon učenja, zna pravila kotiranja - koristi vrste linija u kotiranju - prepoznaje vrstu kotiranja - kotira jednostavne likove - prepoznaje osnovne formate papira - opisuje svrhu okvira tehničkog crteža - objašnjava nastanak materijala - navodi porijeklo i vrste kože - kategorizira materijale - upotrebljava materijale u izradi praktičnih radova - razlikuje materijale po nastanku - predlaže materijale za nove proizvode - sastavlja plan rada za izradu praktičnih radova - učestvuje u prenošenju tehničkog crteža na materijale - osmišljava red radnih operacija pri obradi materijala - pravilno koristi alat - opisuje životnu sredinu - prepoznaje najveće zagađivače okoline - definira pojam <i>ekologija</i> - opisuje pojam <i>reciklaža</i> - klasificira skupinu materijala koji se mogu reciklirati - navodi prednosti reciklaže papira - objašnjava korist reciklaže metala

4.3. Izrada eko-panoa	
5. SAOBRAĆAJ	- opisuje ponašanje u saobraćaju - navodi propise u saobraćaju
5.1. Pravila i propisi u saobraćaju	- navodi lica za regulisanje saobraćaja - demonstrira odvijanje saobraćaja
5.2. Osnovni pojmovi u saobraćaju	- objašnjava pojam <i>put</i> - navodi saobraćajna sredstva - nabraja sredstva javnog prijevoza

4.3. TEMATSKJE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U TEHNIČKU KULTURU	1
TEHNIČKO CRTANJE	3
MATERIJALI	5
SAOBRAĆAJ	3
UKUPNO SATI	12

4.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U TEHNIČKU KULTURU	- pravilno upotrebljava osnovne tehničke pojmove - zna podjelu tehnike
1.1. Uvod u nastavni predmet, organizacija rada, mjere HTZ, vrste tehnike, tehnički pronalasci	- prezentira značajne tehničke pronalasci koje korisiti - primjenjuje zaštitnu opremu
2. TEHNIČKO CRTANJE	- definiše pojam <i>mjerilo</i> - navodi vrste mjerila
2.1. Mjerilo ili razmjera	- prepoznaje vrstu mjerila na crtežu - pravilno koristi pribor za crtanje
2.2. Crtanje predmeta u mjerilu	- konstruira crteže u mjerilima - prilagođava mjerilo na praktičnom radu - upotrebljava mjerilo u stvarnom životu

2.3. Izrada jednostavnih predmeta u mjerilu (umanjeno, u prirodnoj veličini, uvećano)	- odabire alat za obradu određenih materijala - prenosi tehnički crtež na materijal
3. MATERIJALI	- analizira proizvode od drveta - navodi primjenu materijala u svakodnevnom životu i praksi
3.1. Materijal (drvo, plastične mase, žica)	- kategorizira materijale
3.2. Alati i mašine za obradu drveta, plastičnih masa i žice	- izdvaja alat za obradu drveta - navodi proizvode od plastičnih masa u svakodnevnom životu
3.3. Redoslijed radnih operacija kod mehaničke i termičke obrade materijala (drvo, plastične mase, žica)	- upotrebljava materijale u izradi praktičnih radova - razlikuje materijale po nastanku - predlaže materijale za nove proizvode - sastavlja plan rada za izradu praktičnih radova - učestvuje u prenošenju tehničkog crteža na materijale
3.4. Izrada jednostavnih modela suncobrana, stola, stolice, fotelje, poklon-kutije, stalka za olovke	- osmišljava red radnih operacija pri obradi materijala
3.5. Izrada jednostavnih slova od žice, lanca, nakita, geometrijskih likova	- pravilno koristi alat - razlikuje žice po estetskim osobinama - imenuje alat za rezanje žice
4. SAOBRAĆAJ	- definira podjelu saobraćaja - interpretira saobraćajna sredstva
4.1. Podjela saobraćaja i regulisanje saobraćaja	- razlikuje vertikalnu od horizontalne signalizacije - na osnovu svojstva opisuje odvijanje saobraćaja na raskrsnicama
4.2. Saobraćajna signalizacija (horizontalana i vertikalna)	- navodi načine regulisanja saobraćaja - objašnjava svojim riječima svjetlosne saobraćajne znakove
4.3. Saobraćajni znakovi (prepoznavanje na crtežima i raskrsnicama)	- poznaje i pokazuje ulogu policajca u saobraćaju - definira bicikl kao prevozno sredstvo - komentira kretanje bicikla u saobraćaju
4.4. Bicikl, dijelovi i oprema	- uočava prednosti bicikla kao prijevoznog sredstva
4.5. Izrada saobraćajnih znakova i saobraćajnih sredstava	- osmišljava red radnih operacija pri izradi praktičnih radova - pokazuje važnost zaštite na radu

4.4. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U TEHNIČKU KULTURU	1
URBANIZAM, RURIZAM, ARHITEKTURA I GRAĐEVINARSTVO	2
GRAĐEVINSKI MATERIJALI	3
ALATI I MAŠINE U GRAĐEVINARSTVU	1
GRAĐEVINSKA TEHNIKA - PROJEKTOVANJE GRAĐEVINSKIH OBJEKATA	7
FAZE IZGRADNJE GRAĐEVINSKIH OBJEKATA	2
SAOBRAĆAJNO-TEHNIČKA KULTURA	4
TEHNIKA U ZAŠTITI ČOVJEKOVE OKOLINE	4
UKUPNO SATI	24

4.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U TEHNIČKU KULTURU 1.1. Uvod u nastavni predmet, organizacija rada, mjere HTZ, općenito o graditeljstvu, zanimanja	- primjenjuje zaštitnu opremu u građevinarstvu - uočava značaj tehničke kulture u svakodnevnom životu i osposobljavanju - prezentira značajne pronalaskе u građevinarstvu - navodi najznačajnije građevine u svijetu - izdvaja zanimanja u građevinarstvu
2. URBANIZAM, RURIZMA, ARHITEKTURA I GRAĐEVINARSTVO 2.1. Pojmovi urbanizam, rurizam, arhitektura i građevinarstvo	- definira pojam <i>urbanizam</i> - objašnjava svojim riječima pojam rurizam - opisuje zanimanje arhitekta - objašnjava poslove u građevinarstvu - navodi stilove gradnje - imenuje historijske objekte u svojoj regiji

2.2. Historijat arhitekture i građevinarstva u svijetu i Bosni i Hercegovini	- nabraja planove koji postoje - navodi sadržaje objekata u naselju - razlikuje stambenu zonu od industrijske - sačinjava popis komunalne infrastrukture u svom mjestu
2.3. Planovi u gradnji i sadržaji objekata u naselju	
2.4. Izrada planova u skiciranom obliku	- prepoznaje građevinske materijale - pravi popis konstrukcionih građevinskih materijala za izradu kuća - imenuje vezivne materijale
3. GRAĐEVINSKI MATERIJALI	
3.1. Građevinski materijali: konstrukcioni, vezivni	- objašnjava ulogu cementa u građevinarstvu - razlikuje cement od kreča
3.2. Građevinski materijali: instalacioni, izolacioni, novi građevinski materijali	- komentira ulogu betona u građevinarstvu i mjesto ugradnje - analizira izolacije na objektima koje se ugrađuju radi boljeg kvaliteta života
3.3. Pravljenje krečnog, cementnog i produžnog maltera	- pokazuje instalacije koje se nalaze u kućama - pravi praktično krečni i cementni malter - procjenjuje sam sebe i svoj rad u izradi maltera - umije da izradi zid u praksi
3.4. Izrada zida konstrukcionim materijalima	
4. ALATI I MAŠINE U GRAĐEVINARSTVU	
4.1. Ručni alati za rad u građevinarstvu	- klasificira mjerni alat u građevinarstvu - razlikuje zidarski alat od mjernog - izdvaja set zidarskog alata - umije da koristi ručne alate
4.2. Građevinske mašine i strojevi	- pravi popis ručnih alata za zemljane radove - objašnjava svojim riječima zadatak mješalice u građevinarstvu - pokazuje mašine koje se koriste u građevinarstvu
5. GRAĐEVINSKA TEHNIKA – PROJEKTOVANJE GRAĐEVINSKIH OBJEKATA	
5.1. Građevinsko tehničko crtanje, simboli	- pravi popis oblasti u građevinarstvu - razlikuje pojam visokogradnje od niskogradnje - pokazuje građevinske simbole - skicira tlocrt stana i ucrtva simbole po prostorijama
5.2. Ortogonalna projekcija (nacrt, tlocrt, bokocrt)	- objašnjava svojim riječima ortogonalnog prikazivanja predmeta - razlučuje projekciju nacrt od bokocрта - pravi skicu tlocrta stana i iskotira je - izračunava kvadraturu prostorija
5.3. Kotiranje i mjerilo u građevinarstvu	- pravi popis građevinskih projekata - sačinjava popis potrebnog materijala i alata za izradu makete
5.4. Tehnika građenja (vrste projekata)	- poznaje i primjenjuje racionalno korištenje materijala
5.5. Izrada makete kuće, zgrade,	- izvodi radne operacije pažljivo primjenjujući HTZ

mosta 6. FAZE IZGRADNJE GRAĐEVINSKIH OBJEKATA 6.1. Faze izgradnje: pripremni, temeljni, zidarski, krovni i ostali radovi 6.2. Opće i lične mjere zaštite na radu 7. SAOBRAĆAJNO-TEHNIČKA KULTURA 7.1. Podjela puteva, objekti na putu i oprema puta 7.2. Saobraćajni znakovi, podjela saobraćaja, saobraćajne patrole 7.3. Izrada saobraćajnih znakova 7.4. Izrada saobraćajnih petlji, nadvožnjaka, mostova 8. TEHNIKA U ZAŠTITI ČOVJEKOVE OKOLINE 8.1. Odlaganje otpada, reciklaža, građevinskog otpada 8.2. Izrada panoa ili praktična primjena (reciklaža građevinskog otpada) 8.3. Uređaji za sprječavanje zagađenja vode, tla i zraka; uređaji za gašenje požara 8.4. Izrada kanti za selektivno odlaganje otpada	- definiše pojam <i>gradilište</i> - pravi popis pripremnih radova - samostalno reda faze izgradnje po redoslijedu - imenuje materijal za izgradnju temelja - razlikuje materijale za zidanje zidova - navodi instalacije u stanu - objašnjava svojim riječima vrste krovova na građevinama - navodi lične mjere zaštite na gradilištu svakog radnika - objašnjava svojim riječima pojam <i>put</i> - pokazuje podjelu puteva - razlikuje lokalne od magistralnih puteva - uspoređuje lokalni put i autoput - pravi popis objekata na putu koji su od značaja za sve učesnike u saobraćaju - poznaje saobraćajne znakove - definira podjelu saobraćaja - poznaje ulogu saobraćajnih patrola u saobraćaju - pravi skicu za izradu rada - pokazuje redoslijed radnih operacija pri izradi praktičnih radova - planira i predviđa materijal za praktičan rad - primjenjuje mjere zaštite HTZ - interpretira lokacije za odlaganje otpada - razlikuje građevinski otpad od ostalog - poznaje pojam <i>reciklaža</i> - pravi popis građevinskog otpada koji se može reciklirati - izdvaja najveće zagađivače okoline - objašnjava svojim riječima sprječavanja zagađivanja vode - pokazuje na koji način spriječiti zagađenje zraka - razlikuje sredstva za gašenje požara - identificira gorive materijale - izvodi racionalno korištenje materijala pri prenošenju crteža na materijal - izvodi radne operacije pažljivo

5. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	1	24	1	24
UKUPNO III TRIJADA					72

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

Po završetku druge trijade polaznik/ca će:

- primjenjivati osnovna znanja o tehničkom crtanju u mašinstvu;
- razlikovati metalne, nemetalne i kompozitne materijale;
- demonstrirati način spajanja metala;
- nabrojati alat i mašine za obradu metala;
- definisati podjelu motora sa unutrašnjim sagorijevanjem i njihovu namjenu;
- definisati nauku elektrotehnika;
- označavati mjesta gdje se proizvodi električna energija;
- nabrojati alat i materijal za elektrotehniku;
- prepoznati uređaje za komunikaciju;
- opisati pojam mehatronika;
- analizirati ulogu hidraulike i pneumatike u mehatronici;
- pravilno koristi alate za izradu predmeta u okviru praktične nastave;
- racionalno koristi materijale pri izradi praktičnih radova

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U NASTAVNI PREDMET	1
TEHNIČKO CRTANJE U MAŠINSTVU	5
MATERIJALI U MAŠINSTVU	3
OSNOVNI ELEMENTI MAŠINA	5
ALATI I MAŠINE ZA OBRADU METALA	3
POSTUPCI OBRADU MATERIJALA	3
MOTORISTIKA	3
ROBOTIKA	1
UKUPNO SATI	24

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U NASTAVNI PREDMET 1.1. Upoznavanje sa planom, rad u kabinetu za tehničku kulturu, mjere HTZ, uvod u mašinsku tehniku 2. TEHNIČKO CRTANJE U MAŠINSTVU 2.1. Osnove tehničkog crtanja u mašinstvu, tehničko pismo 2.2. Formati tehničkih crteža, vrste linija i primjena u mašinskoj tehnici 2.3. Kotiranje, vrste kotiranja, izrada crteža mašinskih elemenata 2.4. Mjerilo 2.5. Vrste tehničkih crteža. Ortogonalna projekcija 2.6. Čitanje mašinskih crteža 2.7. Izrada jednostavnih mašinskih tehničkih crteža (igla za crtanje, svijećnjak, držač mobilnog telefona, model kolica, pinceta, vjetrokaz, stol, šilo, stalak za lemilicu, ugaonik, i sl.) 3. MATERIJALI U MAŠINSTVU 3.1. Vrste mašinskih materijala,	- shvata značaj tehničke kulture - objašnjava rad u kabinetu za tehničku kulturu - upotrebljava zaštitu na radu - objašnjava mašinstvo kao tehniku - objašnjava ulogu tehničkog pisma - poznaje vrste tehničkog pisma - nabraja pribor za crtanje - poznaje osnovne formate sveski - nabraja vrste linija - opisuje svrhu kotiranja - označava kojom vrstom linija se kotiraju crteži - nabraja sastavne dijelove kotiranja - ponavlja definiciju mjerila - sačinjava popis vrsta mjerila - demonstrira mjerilo M 1:1 - objašnjava vrste tehničkih crteža - objašnjava pojam originalni crtež - daje primjer skica-crteža - označava tri projekcije ortogonalnog crteža - identifikuje tlocrt projekciju - pravi crtež jednostavnog predmeta u ortogonalnoj projekciji - samostalno čita tehničke crteže - samostalno izrađuje jednostavne tehničke crteže - prepoznaje značaj mašinskih materijala u mašinskoj tehnici - nabraja tri vrste materijala

metalni materijali	- objašnjava dobijanje metala - daje primjer metala s kojim se najviše susreće
3.2. Legure (slitine), osobine metala i legura	- pravi spisak predmeta napravljenih od aluminijuma - tumači da je legura mješavina dva ili više elemenata
3.3. Nemetalni i kompozitni materijali	- nabraja legure koje poznaje - zaključuje po kojim osobinama se metali prepoznaju - daje primjer upotrebe nemetalnih materijala
4. OSNOVNI ELEMENTI MAŠINA	- demonstrira razdvojivu vezu - identifikuje šta je vijak a šta navrtka - pravi spisak alata koji se koriste za razdvojivu vezu
4.1. Elementi za ostvarivanje razdvojive veze	- označava primjer razdvojive veze - grupiše potreban alat i materijal
4.2. Izrada navoja pomoću ureznice i nareznice	- samostalno izvršava radne operacije pri izradi navoja - obraća pažnju na mjere zaštite pri radu
4.3. Elementi za ostvarivanje nerazdvojive veze	- definiše nerazdvojivu vezu - izdvaja načine nerazdvojive veze - razvija želju za zanimanjem obrade metala
4.4. Izrada nerazdvojive veze pomoću zakovce, lemljenjem, lijepljenjem	- prepoznaje elemente za kružno kretanje - zaključuje kakvu ulogu imaju ležajevi kod kretanja - izdvaja uređaje u kojima se nalaze zupčanci
4.5. Elementi za kružno kretanje, za prenošenje kružnog kretanja, za pretvaranje kružnog u pravolinijsko kretanje i obrnuto (mehanizmi za prijenos snage na biciklu)	- svojim riječima objašnjava remeni prijenos - imenuje mašine kod kojih se snaga prenosi remenovima - dokazuje kod bicikla kako se kružno kretanje pretvara u pravolinijsko - definiše zadatak opruge - označava mjesta gdje se upotrebljavaju opruge
4.6. Elementi za prihvatanje i ublažavanje udara, elementi za vođenje tečnosti i fluida	- nabraja materijale od kojih se izrađuju opruge - objašnjava kako se provode tečnosti i fluidi - nabraja materijale od kojih se mogu praviti cijevi za vođenje tečnosti - objašnjava ulogu ventila u vodoinstalaciji
4.7. Izrada opruge	- predlaže alat za obradu žice - gradi opruge od čeličnih žica
5. ALATI I MAŠINE ZA OBRADU METALA	- imenuje alate za ručnu obradu metala - nabraja alate za mjerenje i obilježavanje na metalu
5.1. Alati i mašine za obradu metala	- opisuje alate za savijanje - daje primjer rezanja metala
5.2. Mjerenje pomičnim mjerilom i označavanje na metalu	- objašnjava postupak bušenja rupa u limu - demonstrira finu obradu metala, tj. turpijanje - uspješno izvršava mjerenje metala pomičnim mjerilom

5.3. Mašine za obradu metala, održavanje mašina, mjere HTZ na radu	- prepoznaje mašine za obradu metala - opisuje postupke pružanje prve pomoći u slučaju povrede na radu
5.4. Pružanje prve pomoći u slučaju povrede na radu	
6. POSTUPCI OBRADJE METALA	- organizira radno mjesto
6.1. Postupci obrade metala: siječenje, rezanje, bušenje, turpijanje, savijanje, kontrola, spajanje, brušenje i zaštita metala od korozije	- uspješno prenosi crtež na materijal - vodi računa o racionalnom korištenju materijala - nabraja postupke obrade metala - samostalno izvršava rezanje žice - uspješno izvršava savijanje žice - pravi nove proizvode od žice - objašnjava zaštitu metala od korozije
6.2. Izrada od žice (igla za crtanje, šilo, lanac, ugaonik i sl.)	- radi na osnovu prethodno nacrtanog tehničkog crteža - pod nadzorom vrši bušenje mašinama
6.3. Izrada od lima (svijećnjak, držač mobilnog telefona, model kolica, pinceta, vjetrokaz, stol, stalak za lemilicu i sl.)	- uspješno izvodi operaciju rezanja metala - opisuje zadatak burgije kod bušilica - izvodi operaciju turpijanja uspješno - pokazuje spajanje dijelova vijcima - demonstrira načine spajanja metala
6.4. Izrada jednostavnih predmeta od lima (ašov, grablje, podmetač i sl.)	- gradi jednostavne modele od lima - predlaže zaštitne mjere pri radu
7. MOTORISTIKA	- analizira upotrebu SUS motora
7.1. Vrste motora, princip rada motora sa unutrašnjim sagorijevanjem	- objašnjava podjelu motora prema vrsti goriva - objašnjava šta je četverrotaktni motor - nabraja najpoznatije proizvođače motora - imenuje glavne dijelove motora
7.2. Označavanje naziva dijelova četveritaktnog i dvotaktnog SUS motora	- svojim riječim objašnjava rad SUS motora - imenuje mašine u kojima se koriste dizelski motori - predlaže prednosti dizel motora u odnosu na benzinske
7.3. Dizel motor, Vankelov motor, mlazni motor, označavanje naziva dijelova	- daje primjer upotrebe mlaznog motora - definiše da goriva mogu biti tečna i gasovita - zaključuje od čega se pravi benzin gorivo - definiše ulogu ulja i maziva u motorima
7.4. Goriva i maziva, održavanje i servisiranje motora	- nabraja osnovne dijelove koji se mijenjaju na redovnim servisima kod motora
8. ROBOTIKA	- definiše pojam <i>robotika</i>
8.1. Razvoj robota i načini prijenosa kretanja kod robota	- objašnjava šta je robot - nabraja mjesta gdje se roboti koriste - poznaje prostor u kojem se robot može kretati

8.2. Radni prostor i pogon robota	- navodi kako se upravlja robotom

5.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED

VIII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U NASTAVNI PREDMET	1
ELEKTROTEHNIKA	11
ELEKTRONIKA	6
TELEKOMUNIKACIJE	3
SAOBRAĆAJNA KULTURA	2
ENERGIJA I OKOLINA	1
UKUPNO SATI	24

5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U NASTAVNI PREDMET 1.1. Upoznavanje sa programskim sadržajima i organizacijom rada, mjere HTZ- a, značajni pronalasci u elektrotehnici 2. ELEKTROTEHNIKA 2.1. Elektrotehnika, osnovni pojmovi, izvori električne energije, pojam i prednosti energije 2.2. Vrste izvora električne energije, generator, dinamo mašina 2.3. Elektrane (hidroelektrane,	- opisuje Pravilnik o radu u kabinetu - primjenjuju higijensko-tehničku zaštitu u radu - nabraja elektrotehničke pronalasci koje koristi - nabraja ulogu električne struje u životu - definiše pojam elektrotehnike - opisuje zanimanja u elektrotehnici - daje primjer racionalnog korištenja energije - definiše podjelu elektrotehnike - objašnjava pojam <i>električna struja</i> - imenuje izvore električne energije - objašnjava svojim riječima generator mašinu - opisuje mjesta nastanka električne struje - razlikuje vrste elektrana - locira mjesta u BiH gdje se nalaze elektrane - imenuje elektrane koje ne zagađuju okolinu

termoelektrane, nuklearne elektrane, geotermalne, vjetroelektrane, solarne elektrane)	- zaključuje o štetnostima termoelektrana u BiH - definiše pojam <i>agregat</i> - demonstrira upotrebu baterija
2.4. Izrada panoa ili rada elektrane na obnovljive izvore i njihove prednosti	- objašnjava šta su punjive, a šta nepunjive baterije - daje primjer upotrebe akumulatora - pokazuje prijenos električne struje od elektrane do potošača
2.5. Agregat, baterije i akumulatori	- razlikuje nadzemni od podzemnog kućnog priključka na elektroenergetsku mrežu - identifikira osnovne simbole
2.6. Praktično spajanje baterija (serijsko i paralelno), mjerenje unimerom	- skicira jednostavne šeme uz upotrebu simbola - opisuje osnovni alat za elektrotehniku - daje primjer pravilne upotrebe ispitivača faze - objašnjava šta su provodnici
2.7. Prijenos i distribucija električne energije, kućni priključci, mjere zaštite od strujnog udara	- imenuje materijale za izradu provodnika - nabraja gdje se sve upotrebljavaju provodnici - samostalno skida izlaciju sa provodnika - opisuje ulogu osigurača u strujnim kolima - locira mjesta u kućama gdje se nalaze osigurači
2.8. Simboli i šeme u elektrotehnici, crtanje jednopolnih i dvopolnih šema jednostavnih strujnih kola	- opisuje čemu služe utičnice - objašnjava od kojih materijala se prave utičnice - analizira mjesta gdje se nalaze utičnice - nabraja gdje se nalaze utikači
2.9. Alat i pribor za elektrotehniku, materijali: provodnici, osigurači, utičnice i utikači	- demonstrira skidanje izolacije sa provodnika primjenjujući mjere zaštite na radu - izvodi spajanje provodnika sa utikačem uz pravilnu upotrebu alata - pravilno povezuje utičnicu na provodnik
2.10. Priprema i spajanje kabla sa utikačem i utičnicom	- objašnjava zadatak prekidača - opisuje namjenu sijaličnog grla - pravilno poveže sijalično grlo na provodnik
2.11. Prekidači, sijalična grla i sijalice, izrada strujnog kola osigurača, prekidača i sijalice	- interpretira zadatak električnog brojila - definiše pojam elektromotor - nabraja podjelu elektromotora - objašnjava svojim riječima održavanje motora
2.12. Priprema i spajanje kabla sa utikačem, sijaličnim grlom i sijalicom	- planira potreban alat za izradu istosmjernog elektromotora - nabraja podjelu električnih kućnih aparata - prepoznaje elektromehaničke aparate u domaćinstvu
2.13. Priključni i razvodni ormarić, električno brojilo, proračun utroška električne energije	- imenuje elektrotplotne aparate - opisuje ulogu elektromotora u kućnim aparatima - nabraja glavne dijelove mašine za veš
2.14. Elektromotori (vrste, namjena, spajanje, održavanje)	- imenuje aparate u kući koji su najveći potošači električne energije
2.15. Izrada modela istosmjernog elektromotora	
2.16. Električni kućni aparati: elektromehanički,	

elektrotoplotni i kombinovani 3. ELEKTRONIKA 3.1. Historijski razvoj i pojam elektronike, elektronski uređaji, alat i pribor za elektroniku 3.2. Mjerenje napona, struje i otpora univerzalnim mjernim instrumentom 3.3. Grafički simboli i šeme u elektronici, čitanje i analiza elektronske šeme 3.4. Pasivni elektronski elementi, spajanje otpornika i kondenzatora 3.5. Praktično spajanja otpornika i kondenzatora (serijska i paralelna veza) 3.6. Aktivni elektronski elementi, diode, ispitivanje ispravnosti diode 3.7. Izrada LED ispitivača provodnika 3.8. Izrada jednostavnog detektora pokreta 3.9. Izrada LED žmigavca 4. TELEKOMUNIKACIJE 4.1. Telekomunikacioni sistem, telegraf, telefon i telefonske centrale 4.2. Radio-veza (radio-predajnik, radio-prijemnik), izrada šema 4.3. Rastavljanje radio-prijemnika i prepoznavanje glavnih dijelova 4.4. Televizija i drugi uređaji za reprodukciju video-signala u	- definiše pojam <i>elektronika</i> - opisuje svrhu elektronike u životu - nabraja uređaje koje koristi, a koji imaju elektroničke komponente u sebi - nabraja alat za elektroniku - demonstrira rad lemilice - objašnjava svojim riječima uređaj mjerni instrument - identifikuje elektronske simbole - čita jednostave elektronske šeme - opisuje podjelu elektronskih elemenata - nabraja pasivne elemente - objašnjava da se vrijednost otpornika može mjeriti instrumentom kao i označenim bojama na njemu - daje primjer upotrebe potenciometra - nabraja aktivne elemente - objašnjava led diodu - nabraja uređaje u kojima se nalazi integralno kolo - pravi šemu spoja pomoću simbola serijsko spajanje otpornika - pristupa spajanju otpornika upotrebom lemilice - pravi plan rad za praktične radove - priprema alat i materijal za rad - gradi praktične radove - demonstrira funkcionisanje napravljenih radova - objašnjava mjere zaštite pri radu - objasni svojim riječima pojam komunikacija - pokazuje na koje načine se može komunicirati - razlikuje telefon od mobitela - razlikuje telefon od telegrafa - izdvaja dijelove mobitela - objašnjava ulogu centrala u telekomunikaciji - pravi popis uređaja za komunikaciju u stanu - analizira pojam <i>radio-veza</i> - razlikuje radio-predajnik od radio-prijemnika - nabraja uređaje koji koriste radio-vezu - definira zadaću televizije - poznaje suštinu prijema tv signala u kućama - nabraja vrste televizora

stanu ili kući	
5. SAOBRAĆAJNA KULTURA	
5.1. Čovjek kao ključni faktor bezbjednosti u saobraćaju	- interpretira pojam <i>saobraćaj</i> - pravi popis prijevoznih sredstava javnog saobraćaja
5.2. Faktori koji utječu na bezbjednost u saobraćaju	- objašnjava svojim riječima pravilno korištenje sredstava javnog saobraćaja - opisuje ulogu čovjeka u saobraćaju
5.3. Uočavanje složenih saobraćajnih situacija i izrada „mape puta (od kuće do škole)“	- objašnjava kako put utiče na bezbjednost u saobraćaju - identifikuje mjesta na kojima se najčešće dešavaju saobraćajne nesreće
6. ENERGIJA I OKOLINA	
6.1. Energija i okolina	- poznaje podjelu energije - razlikuje prednost obnovljivih izvora
6.2. Izrada idejnog rješenja regionalne deponije	- razlikuje energente za zagrijavanje domova - objašnjava svojim riječima načine ventilacije prostorija - diskutuje o problemu odlaganja otpada - pravi/crta skice ekoloških deponija

5.4. TEMATSKE CJELINE ZA IX RAZRED

IX razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U NASTAVNI PREDMET	1
MEHATRONIKA - MAŠINSTVO	7
MEHATRONIKA - ELEKTROTEHNIKA	5
MEHATRONIKA - ELEKTRONIKA	4
AUTOMATIKA	3
OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE	4
UKUPNO SATI	24

5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IX RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U NASTAVNI PREDMET	- nabraja zanimanja u mehatronici

1.1. Upoznavanje sa programom, primjena mehatronike, organizacija radnog mjesta i mjere HTZ-a	- primjenjuje zaštitnu opremu - uočava značaj mehatronike u proizvodnji - objašnjava organizaciju radnog mjesta - navodi dijelove mehatroničkog proizvoda - izdvaja oblasti gdje se primjenjuje mehatronika
1.2. Osnove mehatronike, pojam i definicija, zanimanja	
2. MEHATRONIKA-MAŠINSTVO	
2.1. Prijenos snage i signala pomoću hidrauličkih i pneumatskih sistema	- prepoznaje osnovne elemente hidrauličkog sistema - definira pojam hidraulika - pravi skicu hidraulične kočnice automobila - objašnjava svojim riječima prijenos snage - demonstrira pojam <i>radni fluid</i>
2.2. Osnovni elementi i primjena hidrauličnih sistema	- izdvaja mašine sa primjenom hidraulike - definira pojam <i>pneumatika</i> - opisuje rad pneumatike sistema
2.3. Osnovni elementi i primjena pneumatskih sistema	- pokazuje rad kompresora u pneumatici - navodi dijelove pneumatskog sistema
2.4. Veza između hidraulično - pneumatskih sistema	- pravi spisak mašina sa upotrebom pneumatike - uspoređuje oblasti primjene pneumatskih sistema - razlikuje sisteme za prijenose velikih i malih sila
2.5. Izrada crteža mehatroničkog sklopa	- pravi skicu mehatroničkih sistema - izdvaja alat za izradu praktičnih radova kod pneumatike
2.6. Izrada rada sa pneumatskim elementima	- izvodi pravilno radne operacije - pravi popis potrebnog materijala za jednostavne radove
2.7. Izrada rada sa hidrauličnim elementima	- pokazuje zaštitu na radu
3. MEHATRONIKA-ELEKTROTEHNIKA	
3.1. Veza između glavnih elemenata elektromotornog pogona, elektromotori	- interpretira pojam <i>elektrotehnika</i> - imenuje oblasti primjene električne struje - demonstrira elektromehanički sistem - objašnjava svojim riječima šta je elektromotor - nabroja glavne dijelove elektromotora - definiše radni mehanizam
3.2. Karakteristične osobine radnih mehanizama	- pokazuje radni mehanizam na bušilici - objašnjava priključak elektromotornog pogona na električnu mrežu
3.3. Pravila i propisi pri provjeri mehatroničkih sistema	- opisuje podjelu elektromotora prema vrsti struje - opisuje oblast primjene koračnih elektromotora - demonstrira pravilnu upotrebu alata
3.4. Rastavljanje elektromotora i označavanje glavnih dijelova	- objašnjava pojam <i>standard</i> - konstruiše natpisnu pločicu električnog aparata
3.5. Izrada osnovne tehničke dokumentacije pri mjerenju	- poznaje i tumači pojam <i>mjerenje</i> - pravi kratak izvještaj kod jednostavnih mjerenja

3.6. Spajanje istosmjernih motora na baterije i akumulatore	- planira radne operacije pri spajanju istosmjernih motora - sačinjava spisak potrebnog alata - piše izvještaj nakon spajanja motora
4. MEHATRONIKA - ELEKTRONIKA	
4.1. Mjerenje veličina u elektronici	- definiše pojam elektronika - opisuje značaj elektronike u mehatronici
4.2. Izrada panoa sa elektronskim simbolima	- konstruira jednostavnu šemu spoja pomoću simbola - opisuje mjerni proces
4.3. Analiza mjernih vrijednosti u upravljačkom sistemu	- parafrazira izvještaj načinjen poslije mjerenja - komentira pojam kontrola - izdvaja vrste mjerenja
4.4. Aktuatori i senzori	- objašnjava svojim riječima aktuator - opisuje mjesta primjene aktuatora - demonstrira ulogu senzora
4.5. Prikupljanje, elektronska obrada podataka i memorisanje podataka	- locira ubotrebu senzora u svakodnevnom životu - opisuje pojam <i>podatak</i> - objašnjava načine obrade podataka - nabraja medije za memoriranje podataka
5. AUTOMATIKA	
5.1. Automatika i sistem upravljanja, podjela	- demonstrira pojam <i>automatika</i> - objašnjava korist automatike u životu - locira oblasti primjene automatike
5.2. Prednosti automatskih mašina za obradu metala nad klasičnim mašinama	- objašnjava razlike između običnih i automatizovanih mašina - definiše CNC mašinu
5.3. CNC mašine	- opisuje prednosti upotrebe alatnih mašina - nabraja dijelove CNC mašine
5.4. Izrada panoa sa automskim upravljanim mašinama	- daje primjer upotrebe CNC mašine - nabraja prednosti CNC mašina u industriji
6. OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE	
6.1. Energija - podjela izvora energije	- interpretira pojam energija - razlikuje podjelu energije
6.2. Obnovljivi izvori energije, vodeni tokovi, plima i oseka, vjetrovi, energija sunca	- čini popis vrsta energije - objašnjava svojim riječima pretvaranje energije - razlikuje obnovljive od neobnovljivih izvora
6.3. Problemi energije u svijetu	- pokazuje prednosti obnovljivih izvora - navodi nedostatke neobnovljivih izvora
6.4. Izrada panoa sa prednostima	- objašnjava svojim riječima načine upotrebe

obnovljivih izvora energije	energije Sunca, vjetra i vode - diskutuje o problemu energije u svijetu - izvodi radne operacije pažljivo

6. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Nastava tehničke kulture se izvodi putem predavanja, ponavljanja, vježbi i praktičnih radova. U postupku ispitivanja ili provjere znanja mogu se upotrebljavati različiti postupci kojima se nastoji olakšati ispitna situacija polaznika. Polaznike također treba upućivati na korištenje dodatnih informacija znanja kako u radu u školi tako i u radu kod kuće te vodeći računa da budu primjereni raspoloživom vremenu koje polaznici mogu odvojiti za predmet.

Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti, uzrasta polaznika kao i materijalnih mogućnosti škole.

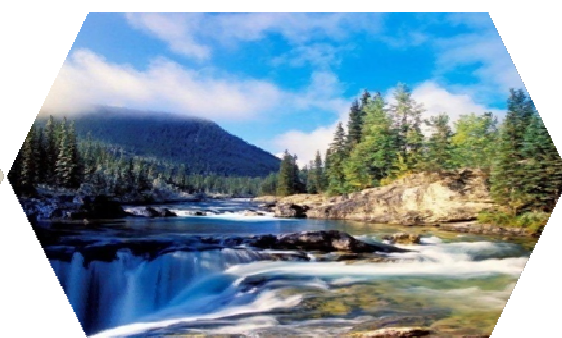
Kod izvođenja praktičnih radova korištenje alata i mašina mora se postupiti pravilno i uz upute nastavnika. Kroz praktičnu nastavu polaznici će steći osnovna znanja i vještine pravilnog rukovanja alatom, te znanje o koristi i načinu racionalnog korištenja materijala. Praktični radovi u kabinetu tehničke kulture se trebaju realizovati individualno, u paru ili grupi.

Važno je napomenuti da nastavu tehničke kulture mora pratiti prilagođeni udžbenik, priručnik, radna sveska kao i korelacija sa drugim predmetima: fizika, matematika, informatika, (rješavanje problema, mjerilo, kotiranje i sl.).

7. LITERATURA

- [1] Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu, predmet tehnička kultura, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kanton Sarajevo, Sarajevo 2016.
- [2] Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine, (Okvirni nastavni plan i program za šesti, sedmi, osmi i deveti razred devetogodišnje osnovne škole, 2008. godine.) Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke.
- [3] Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2016.
- [4] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Službene novine, br. 40, godina XX, Sarajevo 2016.
- [5] Ključne kompetencije u obrazovanju odraslih”, Zbornik radova 6. međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih, Hrvatsko andragoško društvo, Zagreb 2013.
- [6] Odluka o standardima i normativima za realizaciju Programa obrazovanja odraslih Službene novine, br. 32, godina XXI, Sarajevo 2016.
- [7] Nastavni plan i program (od VI do IX razreda devetogodišnje osnovne škole), Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Srednjobosanski Kanton, Travnik 2014.
- [8] Ishodi učenja, Priručnik, Knin 2013.
- [9] “Andragoška profesija i kompetencije stručnjaka u obrazovanju odraslih“ Zbornik radova 5. međunarodne konferencije, Murter 2011.
- [10] “Kako uspješno podučavati odrasle”, Agencija za strukovno obrazovanje odraslih, Zagreb, 2012.

- [11] "Ključne kompetencije u obrazovanju odraslih", Zbornik radova 6. međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih, Hrvatsko andragoško društvo, Zagreb 2013.
- [12] Odobreni udžbenici tehničke kulture za osnovne škole u školskoj 2017/2018.godini.
- [13] Primjena ishoda učenja, četvrta kvalifikacija iz serije o Europskom kvalifikacijskom okviru (EQF), Zagreb 2013.
- [14] Ključne kompetencije i učenje odraslih, Međunarodni andragoški simpozij, Biograd na Moru, 2013.

MOJA OKOLINA

1. UVOD

U nastavi *Moje okoline* važno je osposobljavati polaznike da kritički razmišljaju i razumiju koncepte, na način koji je svojstven nauci. Zato je neophodno podsticati istraživački pristup svijetu koji ih okružuje. Dominantno mjesto treba da imaju ogledi koje izvode individualno ili u timovima. Pri tome je neophodno objasniti procedure i tehnike izvođenja oglada, predviđati, bilježiti i kritički razmatrati uočeno i donositi odgovarajuće zaključke.

Moja okolina zasnovana je na senzitivnom iskustvu prirodne i društvene sredine. Predstavlja nastavak i usmjeravanje polaznikovih iskustava i istraživanja i otkrivanja međuzavisnosti pojava i procesa u prirodnom i društvenom okruženju. Ta saznanja se u nastavi produbljuju i proširuju. Predmet je istovremeno i izvor informacija za upoznavanje načina kako što više saznati, a znanja povezati i upotrijebiti. Značaj predmeta *Moja okolina* leži u tome što je to jedan od glavnih nosilaca spoznajnog razvoja. *Moja okolina* ujedinjuje sadržaje različitih naučnih područja. Osnovni cilj mu je doživjeti i osvijestiti složenost, raznolikost i međusobnu povezanost svih faktora koji djeluju u prirodnom i društvenom okruženju, razvoj pravilnog odnos prema društvenom i prirodnom okruženju, razvijanje pravilnog odnosa prema ljudima i događajima, prihvatanje različitih stavova i mišljenja te poticanje znatiželje za otkrivanjem pojava u prirodnom i društvenom okruženju.

U svakom razredu šire se znanja o sadržajima obrađenim prethodnom razredu. Ovakav izbor nastavnog gradiva i njegovo strukturiranje osigurava povezanost društvenih i prirodnih pojava i proučavanje prirode u njenom jedinstvu sa različitih aspekata.

Programski sadržaji *Moje okolini* su pojmovna podloga za buduće predmete prirodnih i društvenih nauka.

Date teme treba razraditi kroz kontekst pojava i procesa koji su polaznicima interesantni, primjenjivi i korisni uzimajući u obzir razvoj nauke, njenu primjenu i korištenje, te uticaj na društvo i okolinu.

Program ovog nastavnog predmeta će se realizovati od prvog do četvrtog razreda kroz 12 časova u svakom razredu.

2. KOMPETENCIJE

Očekivani opšti ishodi/međupredmetne kompetencije nastavnog programa *Moja okolina* kao integrisane cjeline funkcionalnog obrazovanja odraslih su:

Jezičke kompetencije i komunikacija na maternjem jeziku

- Nastava nastavnog predmeta Moja okolina, doprinosi daljem razvoju i unapređenju jezičke pismenosti kroz čitanje, slušanje različitih informativnih tekstova u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka, citiranje konkretnih tekstova u svrhu argumentovanja, usvajanje i ispravno korištenje novih riječi i izraza, određivanje ključnih ideja i tema.

Jezičke kompetencije i komunikacija na stranom jeziku

- Ove kompetencije u nastavi Moje okoline potiču se kroz čitanje i interpretaciju izvora znanja koji su napisani na stranim jezicima. Prilikom komunikacije na stranim jezicima važno je uzeti u obzir različite individualne razlike polaznika tj. nivo ove kompetencije.

Matematičke kompetencije

- Unapređivanje matematičke pismenosti sadržano je u primjeni numeričke pismenosti u analizi i predstavljanju podataka, matematičkih operacija, zakona i mišljenja u kontekstu čitanja i razumijevanja i primjene. Ogleda se i u sklonost kritičkom mišljenju i poštivanju istine kao temelja matematičkog razmišljanja.

Naučne kompetencije

- Polaznici će steći potrebna znanja i pojmovne podloge za buduće predmete prirodnih nauka i društvenih nauka. Razvijanje naučne pismenosti u nastavi Moje okoline sadržano je u procesu objašnjavanja prirodnih i društvenih fenomena i njihovih uzajamnih veza i odnosa zasnovanih na provjerenim i valjanim znanjima, istraživanjima i dokazima.

Informatičke kompetencije

- Ova kompetencija u nastavi Moje okoline ogleda se u korištenje računara na nivou osnovne pretrage, pronalaženje i prenos podataka u različitim izvorima. U skladu sa individualnim mogućnostima polaznik će koristiti savremena multimedijalna i informatička sredstava.

Ekološke kompetencije

- Programski sadržaji Moje okoline pružaju mogućnosti za prepoznavanje, izražavanje i objašnjavanje uticaja čoveka na prirodu, razlikovanje pozitivne i negativne posledice čovekovog djelovanja na prirodu, prepoznavanje uloge i značaja održivog korišćenja prirodnih resursa, reciklaže i uštede energije.

Kompetencije upravljanja sopstvenim učenjem

- Programski sadržaji Moje okoline omogućavaju polazniku da organizuje sopstveno učenje u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, da procenjuje nivo svojih kompetencija i da na osnovu utvrđenog nivoa svog postignuća planira njihov dalji razvoj, da preduzima i ostvaruje različite inicijative u porodici, društvenoj zajednici i lokalnoj sredini. Ovakav vid aktivnosti kod polaznika razvija samopouzdanje za učenje i napredovanje.

Stručne kompetencije

- Ove kompetencije podrazumjevaju osposobljavanje polaznika za samostalno savladavanje svih radnih zadataka koji uvažavaju prethodna znanja i vještine polaznika i odgovaraju potrebama poslodavaca.

Poduzetničke kompetencije

- Primjena ove kompetencije moguća je u temama koje se odnose na uzgoj i zaštitu biljaka, proizvodnja zdrave hrane i zaštitu životne sredine, turizam, transport, putovanja, industriju.

Građanske kompetencije

- Građanska odgovornost razvija se kroz socijalne interakcije i saradnja sa drugima, korištenje savremenih sredstva komunikacije i odgovornog ponašanja. Razvojem ove kompetencije polaznik će na primjeren način raspravljati o različitim situacijama i pitanjima koji su od interesa za njega lično, za njegovu porodicu, za druge ljude i demokratsko društvo u cjelini.

Zdravstvene kompetencije

- Programski sadržaji pružaju mogućnosti za prepoznavanje, izražavanje i objašnjavanje važnosti zdravlja, prevencije, pravilne ishrane, zdravih životnih stilova kao doprinosa očuvanju i unapređenju zdravlja.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Cilj nastave Moje okoline od prvog do četvrtog razreda osnovnog obrazovanja odraslih da polaznicima na odabranim temama omogući usvajanje temeljnih znanja potrebnih za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu, kao i razvijanje vještina i vrednosnih stavova potrebnih za odgovorno djelovanje i građenje odgovornog odnosa prema prirodi i društvu.

ZADACI

- svjesno i aktivno usvajanje znanja prirodnih i društvenih nauka;
- spoznavanje zakonitosti o prirodi i društvu;
- uočavanje povezanosti žive i nežive prirode, ulogu i značaj ljudskog rada u korištenju i unapređenju prirode i društvenih odnosa;
- upoznavanje s historijskom i savremenom društvenom stvarnošću užeg i šireg zavičaja;
- razvijanje ljubavi prema zavičaju i domovini kroz upoznavanje prirodnih ljepota i historijskih znamenitosti;
- njegovanje osjećaja pripadnosti prema svojoj domovini i spremnost za aktivno učestvovanje u njenom razvitku;
- razvijanje svijesti o važnosti brige o očuvanju i unapređenju zdravlja;

- prepoznavanje pozitivnih i negativnih uticaja čovjeka na životnu sredinu, ovisnosti okoline od rada čovjeka i njegovog odnosa prema njoj;
- izražavanje potrebe za očuvanjem raznovrsnosti biljnog i životinjskog svijeta;
- razvijanje znanja, vještina i vrijednosti kulture življenja u svakodnevnom životu;
- sticanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja problema;
- razvijanje radoznalosti i samostalnosti;
- razvijanje svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima, daljoj profesionalnoj orijentaciji
- razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja

4. ISHODI

Po završetku osnovnog obrazovanja, polaznik će znati:

- izvodi ogled, objasni postupak i izvede zaključak;
- navede osnovne razlike između žive i nežive prirode;
- opiše uvjete života neophodne za život živih bića;
- objasni na osnovu čega se živa bića grupišu u određene sistematske kategorije;
- prepozna, navede i uporedi osnovne karakteristike pojedinih grupa živih bića;
- opiše građu životinjskog organizma, osnovne sličnosti i razlike u spoljašnjoj građi između pojedinih predstavnika različitih životinjskih grupa;
- prepozna značaj uzgoja životinja za čovjeka;
- izrazi potrebu za očuvanjem raznovrsnosti životinjskog svijeta;
- opiše čovjeka kao prirodno, misaono i društveno biće;
- objasni osnovnu građu i način funkcionisanja sistema organa čoveka;
- definira uzročnike bolesti viruse i bakterije;
- prepozna značaj zdravlja i primjeni znanja o očuvanju zdravlja;
- prepozna pozitivne i negativne uticaje čovjeka na životnu sredinu i predlaže mjere za njenu zaštitu i unapređivanje,;
- primjenjuje osnovna biološka znanja u svakodnevnom životu;
- razlikuje i opiše osnovne oblike reljefa u širem zavičaju i BiH;
- odredi glavne i sporedne strane svijeta u prostoru i na geografskoj karti;
- imenuje i pokaže reljefna obilježja užeg i šireg zavičaja na geografskoj karti;
- posjeduje osnovna znanja o privredi i njenoj razvijenosti u kantonu, te turizmu kao značajnoj privrednoj grani;
- objasni saobraćajnu povezanost šireg zavičaja;
- prepoznaje značajna geografskih obilježja na osnovu boje, linije, kartografskih znakova;
- koristi geografsku kartu, čita mapu i plan grada i snalazi se na njoj;
- imenuje i pokaže na geografskoj karti prirodno geografske odlike BiH;
- upozna se sa važnim događajima iz prošlosti i sadašnjosti sredine u kojoj živi;
- navodi važne osobe i događaje iz zavičaja i objašnjava njihov doprinos zavičaju
- stavlja ih u historijski slijed;
- navodi primjere i načine zaštite i očuvanja prirodne, kulturne i historijske baštine;
- pravilno upotrebljava (primjenjuje) osnovnu orijentaciju u vremenu i prostoru.

5. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	12	1	12	1	12
UKUPNO I TRIJADA					36

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Po završetku I trijade polaznik/ca će znati da:

- uoči osnovne karakteristike pojedinih grupa živih bića;
- imenuje i opiše osnovnu građu čoveka;
- prepozna značaj zdravlja i primjeni znanja o očuvanju zdravlja;
- prepozna pozitivne i negativne uticaje čovjeka na životnu sredinu;
- predlaže mjere za zaštitu i unapređenje životne sredine;
- objašnjava važnost razvrstavanja otpadnih tvari u okolini;
- razvrstava otpad;
- imenuje vodu, vazduh, sunčevu svjetlost i toplotu kao uvjete života
- razlikuje i opiše osnovne oblike reljefa;
- odredi glavne i sporedne strane svijeta u prostoru i na geografskoj karti;
- umanjeno predstavlja predmete i udaljenosti u prirodi;
- prepoznaje značajna geografskih obilježja na osnovu boje, linije, kartografskih znakova;
- imenuje i pokaže reljefna obilježja užeg i šireg zavičaja na geografskoj karti;
- posjeduje osnovna znanja o privredi i njenoj razvijenosti u kantonu, te turizmu kao značajnoj privrednoj grani;
- koristi geografsku kartu, čita mapu i plan grada i snalazi se na njoj;
- razlikuje vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstva;
- uočava saobraćajnu povezanost naselja u užem i širem zavičaju;
- bezbjedno se kreće putevima u naselju i izvan naselja poštujući usvojena saobraćajna pravila;
- upozna se sa važnim događajima iz prošlosti i sadašnjosti sredine u kojoj živi;
- prikazuje vremenski slijed događaja na vremenskoj crti – lenti;
- primenjuje osnovnu orijentaciju u vremenu i prostoru.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED

I razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
SAOBRAĆAJ	2
ČOVJEK	3
BILJKE I ŽIVOTINJE	4
MOJE MJESTO	3
UKUPNO SATI	12

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. SAOBRAĆAJ 1.1. Vrste saobraćaja 1.2. Prevozna sredstva 1.3. Osnovni saobraćajni znaci u okolini 1.4. Pravila ponašanja u saobraćaju 1.5. Vozila javnog prevoza	- Prepoznaje elemente saobraćajnica - Pravilno se kreće putevima u naselju i van naselja - Uočava i objašnjava saobraćajne znakove - Razlikuje vrste saobraćaja i vozila - Primjenjuje pravila ponašanja u raznim prevoznim sredstvima
2. ČOVJEK 2.1. Ljudsko tijelo 2.2. Čula (osjetila) 2.3. Čuvanje zdravlja 2.4. Higijena 2.5. Zdrava ishrana	- Objasni građu ljudskog tijela - Uoči važnost čula u procesu saznanja i svakodnevnom životu - Uočava uzročnike bolesti- mikroorganizme - Navodi načine zaštite, sprečavanja i liječenja bolesti - Redovno održava ličnu higijenu i higijenu prostora u kojem boravi i radi. - Ima razvijene higijenske navike - Objašnjava važnost pravilne ishrane - Pravi jelovnik zdrave hrane -

3. BILJKE I ŽIVOTINJE 3.1. Živa bića i njihova staništa 3.2. Živa bića su povezana međusobno i sa neživom prirodom 3.3. Nastanak i rast životinja i biljaka, vrste i održavanje 3.4 Uočavanje promjena na biljkama i životinjama u različita godišnja doba, 3.5. Koristi od biljaka i životinja 3.6. Domaće i divlje životinje, kućni ljubimci, mladunčad životinja	- Razlikuje živa bića od nežive prirode - Zaključuje da je za život biljaka i životinja potrebna svjetlost, voda i toplota - Grupiše živa bića prema vidljivim sličnostima i razlikama - Opisuje nastanka potomstva kod različitih životinjskih vrsta - Uočava (prati i bilježi) promjene na biljkama i životinjama u različita godišnja doba - Objašnjava način uzgoja životinja - Razlikuje vrste uzgajanih životinja - Primjenjuje znanja o uzgoju i zaštiti životinja, načinu i značaju uzgoja i njihove zaštite
4. MOJE MJESTO 4.1. Mjesto kao uređena zajednica ljudi 4.2. Važniji podaci o mjestu 4.3. Izgled mjesta i okoline 4.4. Život i rad ljudi u mjestu (Kulturne i javne ustanove Preduzeća i drugi privredni objekti) 4.5. Prirodne ljepote u mjestu 4.6. Moja domovina Bosna i Hercegovina 4.7. Državni simboli Bosne i Hercegovine: zastava, grb, himna	- Imenuje i opisuje mjesto u kojem živi - Uočava reljef – izgled mjesta i okoline - Imenuje zanimanja ljudi u mjestu - Navodi ustanove i preduzeća - Uočava povezanost ljudi u mjestu - Imenuje kulturne ustanove i javne ustanove - Prepoznaje njihovu ulogu i značaj - Primjenjuje pravila ponašanja na javnom mjestu - Pravilno piše naziv države - Uočava i opisuje državne simbole Bosne i Hercegovine

5.3. TEMATSKJE CJELINE ZA II RAZRED

II razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ORIJENTACIJA U VREMENU	2
PRAZNICI	2
ORIJENTACIJA U PROSTORU	3
PRIRODA I PRIRODNI PROCESI	5
UKUPNO SATI	12

5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. ORIJENTACIJA U VREMENU 1.1. Prošlost, sadašnjost, budućnost 1.2. Mjerenje vremena	- Razlikuje termine; prošlost, sadašnjost, budućnost - Uočava način život ljudi u prošlosti i sadašnjosti. - Upoređuje zavičaju u prošlosti sa sadašnjim - Navodi važne osobe i događaje iz zavičaja i objašnjava njihov doprinos zavičaju i stavlja ih u historijski slijed - Prikazuje vremenski slijed događaja na vremenskoj crti – lenti - Izrađuje lentu vremena navodeći važnije događaje iz prošlosti i sadašnjosti kraja - (decenija/desetljeće njegove porodice, vijek /stoljeće/ i milenijum /tisućljeće/ na primjeru kulturno-historijskih spomenika
2. PRAZNICI 2.1. Praznici: međunarodni, državni, vjerski, lokalni	- Razlikuje međunarodne, državne, vjerske i lokalne praznike - Opisuje načina proslave pojedinih praznika - Učestvuje u proslavi državnih i vjerskih praznika. - Piše čestitke, čestita praznike
3. ORIJENTACIJA U PROSTORU 3.1. Glavne i sporedne strane svijeta 3.2. Različiti načini orijentacije u prirodi	- Imenuje glavne i sporedne strane svijeta - Poznae oznake strana svijeta na engleskom jeziku - Orjentiše se u prostoru - Snažni se u prirodi pomoću Sunca, elemenata iz prirode - Pravilno upotrebljava kompas
4. PRIRODA I PRIRODNI PROCESI 4.1. Uvjeti pod kojima se razvijaju živi organizmi 4.2. Sunčeva svjetlost, voda i vazduh kao uvjeti života 4.3. Sunčeva svjetlost i toplota 4.4. Voda –uvjet života 4.5. Kretanje i kruženje vode u prirodi 4.6. Vazduh –uvjet života 4.7. Kretanje vazduha, vjetar; nastanak i vrste vjetrova, brzina i smjer vjetra, lokalni vjetrovi	- Izvodi oglede, objašnjava postupak, predviđa šta će se desiti - Donosi zaključke o sunčevoj svjetlosti, vodi i vazduhu kao uvjetima života - Uočava osnovna svojstva vode i vazduha kroz izvođenje ogleda - Opisuje kruženje vode u prirodi, nastanak i vrste vjetrova

5.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
GEOGRAFSKA KARTA	4
IZGLED ŠIREG ZAVIČAJA	3
PRIVREDA U ZAVIČAJU	2
SAOBRAĆAJ U ŠIREM ZAVIČAJU	1
ZDRAV OKOLIŠ	2
UKUPNO SATI	12

5.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. GEOGRAFSKA KARTA 1.1. Umanjeno predstavljanje predmeta i udaljenosti 1.2. Tlocrt 1.3. Plan 1.4. Izrada geog karte uže okoline 1.5. Snalaženje na geografskoj karti	- Umanjeno predstavlja predmete i udaljenosti u prirodi - Objašnjava razmjer 1:10, 1:100 - Izrađuje tlocrt predmeta u prirodnoj veličini. - Tlocrte većih predmeta prikazuje umanjeno - Određuje međusobni položaj tlocrta predmeta na planu - Snalazi se na planu grada - Služi se različitim materijalima i tehnikama za izradu geografske karte bliže okoline škole - Objašnjava faze nastanka geografske karte kao umanjenog predstavljanja jednog dijela zemljine površine - Snalazi se na geografskoj karti - Prepoznaje značajna geografskih obilježja na osnovu boje, linije, kartografskih znakova
2. IZGLED ŠIREG ZAVIČAJA; RELJEFNA OBILJEŽJA (KANTONA SARAJEVO) 2.1. Širi zavičaj –kanton; prirodna obilježja 2.2. Ravnice i polja 2.3. Uzvišenja- planine 2.4. Rijeke	- Uočava (na osnovu linije, boje, kartografskih znakova) prirodno –geografske odlike Kantona Sarajevo - Pokazuje na geografskoj karti prirodno – geografske odlike Kantona Sarajevo - Izrađuje tematske karte - Istražuje i prikuplja materijale o širem zavičaju - Izrađuje tematski pano prirodnih ljepota šireg zavičaja

3. PRIVREDA U ZAVIČAJU 3.1. Uzajamni odnos privrede i obilježja zavičaja 3.2. Razvijenost šireg zavičaja: privreda, turizam	- Analizira razvijenost privrede i pojedinih privrednih grana u širem zavičaju - Objašnjava značaj razvijenosti privrede za život ljudi - Navodi mogućnosti razvoja pojedinih privrednih grana - Upoređuje uzajamni odnos reljefa i razvijenosti privrede - Uočava turizam kao značajnu privrednu granu
4. SAOBRAĆAJ U ŠIREM ZAVIČAJU 4.1. Saobraćajna povezanost u širem zavičaju –kantonu	- Razlikuje vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstva - Uočava saobraćajnu povezanost naselja u užem i širem zavičaju - Pokazuju na geografskoj karti najvažnije saobraćajnice u KS - Analizira razvijenost infrastrukture u KS (saobraćaj, PTT mreža) - Prepoznaje značaj saobraćane povezanosti za razvoj šireg zavičaja
5. ZDRAV OKOLIŠ 5.1. Zagađenost tla, vode i vazduha 5.2. Zaštita i očuvanje prirode	- Objašnjava značaj čistog vazduha, vode, tla i značaj boravka u prirodi za zdravlje - Prepoznaje znak za reciklažu na ambalaži - Razvrstava otpad i odlaže ga na za to predviđeno mjesto - Objašnjava da je čovjek i njegovo djelovanje najveći– zagađivač - Navodi najveće zagađivače vode, vazduha i tla u širem zavičaju - Prati stepen zagađenja KS - Predlaže mjere za unapređenje kvaliteta vode, vazduha i tla

6. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	12	0	0	0	0
UKUPNO II TRIJADA					12

6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Po završetku četvrtog razreda polaznik/ca će znati da:

- objasni osnovnu građu i način funkcionisanja sistema organa čoveka;
- definira uzročnike bolesti viruse i bakterije;
- imenuje zarazne bolesti i bolesti ovisnosti;
- objasni kako bolesti ovisnosti nepovoljno utiču na ukupan kvalitet života;
- prepozna značaj zdravlja i važnost prevencije;
- primjeni znanja o očuvanju zdravlja;
- imenuje i pokaže na geografskoj karti prirodno geografske odlike BiH;
- koristi geografsku kartu, čita i snalazi se na njoj;
- opiše građu životinjskog organizma, osnovne sličnosti i razlike u spoljašnjoj građi između pojedinih predstavnika različitih životinjskih grupa,
- uočava različite načine ishrane, snabdijevanja kisikom, razmnožavanja i ponašanja kod životinja;
- prepozna značaj savremenog uzgoja životinja za čovjeka;
- uoči raznovrsne pojave i procese u prirodi;
- navode uslove i posljedice za njihovo odvijanje u prirodi;
- izvode ogled, objasni postupak i izvede zaključak.

6.2. TEMATSKE CJELINE ZA IV RAZRED

IV razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ČOVJEK KAO PRIRODNO I DRUŠTVENO BIĆE	4
PRIRODNO GEOGRAFSKE ODLIKE BiH	2
UZGOJ I ZAŠTITA ŽIVOTINJA	4
RAZNOVRSNOST POJAVA I PROCESA PRIRODI	2
UKUPNO SATI	12

6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA IV RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. ČOVJEK KAO PRIRODNO I DRUŠTVENO BIĆE 1.1. Odlike čovjeka kao prirodnog i društvenog bića 1.2. Čovjekov organizam 1.3. Uzročnici bolesti –neprijatelji zdravlja 1.4. Bolesti ovisnosti Duhan, alkohol, droga	- Opisuje osnovne odlike čovjeka (uspravan hod, mišljenje, govor, društvenost) - Uočava organe u organskim sistemima - (nervni sistem, krvotok, varenje, kretanje, izlučivanje, razmnožavanje) - Objašnjava ulogu i značaj svakog pojedinog sistema organa - Definiira uzročnike bolesti viruse i bakterije - Imenuje zarazne bolesti i bolesti ovisnosti - Zna kako se zaštititi od bolesti i očuvati zdravlje - Preventivno djeluje u sprečavanju zaraznih bolesti i bolesti ovisnosti - Uočava važnost prevencije : redovna kontrola, vakcinacija i zdrav stil života - Primjenjuje usvojeno unapređujući svoj odnos prema zdravlju
2. PRIRODNO GEOGRAFSKE ODLIKE BOSNE I HERCEGOVINE 2.1. Prirodno geografskim odlike Bosne i Hercegovine (reljefu- planine, ravnice, polja, riječne kotline)	- Uočava na geografskoj karti prirodno geografske odlike BiH - Koristi geografsku kartu - Imenuje i pokazuje na geografskoj karti planine, ravnice, polja, riječne kotline - Navodi karakteristike brdsko-planinskih, ravničarskih i primorskih krajeva BiH - Primjenjuje osnove kartografske pismenosti - Prikuplja materijale o Bosni i Hercegovini - Samostalno izrađuje tematske panoe prirodnih ljepota svoje domovine
3. ŽIVOTINJE 3.1. Građa i uloga životinjskog organizma 3.2. Potreba životinja za hranom i kisikom 3.3. Razmnožavanje i ponašanje životinja 3.4. Uzgoj i zaštita životinja	- Razlikuje grupe kičmenjaka i beskičmenjaka - Opisuje građu i ulogu životinjskog organizma - Uočava načine ishrane kod životinja - Imenuje biljojede, mesojede i svejede - Opisuje razlike u sistemu organa za varanje - Analizira kako se tijelo pojedinih životinja snabdijeva kisikom i hranjivim tvarima. Navodi karakteristike razmnožavanja riba, ptica i sisara - Istražuje ponašanje životinja - Stiču znanja o savremenom načinu uzgoja životinja koji osigurava kvalitetnu ishranu i stalnu kontrolu zdravlja
4. RAZNOVRSNOST POJAVA I PROCESA U PRIRODI 4.1. Klijanje, rasteenje, opadanje lišća 4.2. Gorenje, disanje, hrđanje, truljenje, vrenje 4.3. Kretanje Zemlje oko svoje ose i oko Sunca 4.4. Svjetlosne, električne i magnetne	- Prepoznaje raznovrsne pojave i procese u prirodi - Opisuje uočene pojave i procese - Navodi uslove za njihovo odvijanje - Objašnjava njihov značaj - Može izvesti jednostavne ogleda

pojave	

7. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE

Prilikom realizacije navedenih programskih sadržaja važno je poznavati specifičnosti učenja odraslih koje se ogledaju u prethodnom znanju, vještinama i iskustvu koje im pomažu u učenju. Nastavnik/ca mora imati andragoški pristup usmjeren na polaznika.

Njihove potrebe i interesi polazne su smjernice za osmišljavanje obrazovnih aktivnosti pa je uloga uspješnog nastavnika/ce da ih usmjerava i potiče tako da uvažava specifičnosti učenja odraslih. Nastavnik/ca mora prilagoditi način i truditi se da upozna i što bolje razumije odraslog polaznika/cu.

Stoga je važno izvršiti provjeru prethodnih znanja i nastavu individualizirati u skladu sa individualnim potrebama polaznika/ca. Potrebno je voditi računa o međusobnim razlikama (životno iskustvo, godine). Tu različitost treba iskoristiti upotrebom dijaloga i grupnih diskusija ili projekata s ciljem razmjene iskustava.

Uvijek voditi računa da se odrasli obrazuju s ciljem i žele primijeniti naučeno što je moguće prije. Nove informacije poučavati organizirano i sistematizirano, s ključnim elementima koji su jasno vidljivi. Sadržaji poučavanja moraju odgovarati potrebama onih koji sudjeluju u edukaciji. Odrasli očekuju i zahtijevaju poštovanje, a nastavnik/ca im to pokazuje uvažavanjem njihovih ideja i mišljenja. S druge strane otežavajući faktor mogu biti već oblikovane navike, koje mogu biti u suprotnosti od onih koje se žele postići u procesu učenja. Neke odrasle promjena motivira, drugi joj se odupiru. Učenje obično zahtijeva promjenu stavova, uvjerenja, oblika ponašanja i načina djelovanja.

Uvijek treba imati na umu da odrasli sami odlučuju što je važno učiti i očekuju da će im naučeno odmah biti korisno. U nastavi Moje okoline važan je istraživački pristup svijetu koji ih okružuje. Polaznicima treba omogućiti svjesno i aktivno usvajanje znanja kroz koje je jasno vidljiva uloga, značaj i primjena u profesionalnom ili privatnom životnom okruženju.

Polaznike treba naučiti da posmatraju šta se dešava u prirodi i šta se dešava prilikom izvođenja ogleđa, te kako objasniti i koristiti dobivene rezultate. Moja okolina predstavlja nastavak i usmjeravanje njihovog samostalnog istraživanja i otkrivanja međuzavisnosti pojava i procesa u prirodnom i društvenom okruženju.

Ta saznanja se u nastavi treba produbiti i proširiti kroz upoznavanje zakonitosti o prirodi i društvu. Predmet Moju okolinu treba shvatiti kao jedan od glavnih nosilaca spoznajnog razvoja. U svakom narednom razredu šire se znanja o sadržajima obrađenim u prethodnom.

U skladu s tim potrebno je provjeriti kvalitet i kvantitet usvojenog i voditi računa i o međupredmetnoj korelaciji. Nastavu stalno prilagođavati individualnim potrebama i mogućnostima polaznika, uvažavajući specifičnosti polaznika i potrebe za individualizacijom.

8. LITERATURA

1. Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine
2. Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, (2015.)
3. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, (2016.)
Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu:
Moja okolina I, II, III, IV razred
4. De Zan, I. (2005). Metodika prirode i društva, Školska knjiga, Zagreb
5. Jensen, E., (2003). Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje, Educa, Zagreb.
6. Bezić, K. (1996). Metodika nastave prirode i društva, Školska knjiga, Zagreb
7. Devernay, B., Garašić, D., Vučić, V. (2001), Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj, Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, Zagreb.
8. Pravilnik o programu ogleđa funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2011)
9. Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2012.), Kako uspješno podučavati odrasle, Zagreb
10. Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2009.), Andragoški modeli poučavanja, Priručnik za rad s odraslim polaznicima Modul I, Zagreb
11. Dragičević T., Dželalija M. (2010.), Kako napisati ishode učenja? , Agencija za odgoj i obrazovanje, Split
12. Ministarstvo prosvete, nauke i regionalnog razvoja (2012.), Razvoj sistema funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih „Druga šansa“, Beograd

Internetski izvori:

<http://www.skole.hr/> <http://www.azoo.hr/>
<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2354> <http://www.zlatnadjeca.com/>
<http://biologija.com.hr/>
<http://www.geografija.hr/>http://www.azoo.hr/images/izdanja/nastava_povijesti/07.html
https://www.dvv-international.de/fileadmin/files/Inhalte_Bilder_und_Dokumente/Materialien/Curriculum_globALE/Curriculum_BOSANSKI_final.pdf <http://www.asoo.hr/default.aspx?id=669>
<http://www.asoo.hr/UserDocsImages/CARDS2004/Program%20osnovnog%20obrazovanja%20odraslih.pdf>

PRIRODA

Član komisije za *Prirodu*:

Gabrijela Hrga

1. UVOD

Nastavni predmet Priroda predstavlja nastavak usmjerenog istraživanja i otkrivanja međuzavisnosti pojava i procesa u prirodnom okruženju.

Ta saznanja se u nastavi produbljuju i proširuju.

Šire se znanja o sadržajima o živim bićima i njihovim staništima, o značaju i građi biljke kao i ekologiji kao temeljnoj nauci o očuvanju zdrave životne sredine. Navedene tematske cjeline svrsishodno je integrisati, npr. kroz životne zajednice upoznati uslove života, biljke i životinje i načine njihovog prilagođavanja na različite uslove života te u okviru svake životne zajednice izdvajati rijetke i zaštićene biljne i životinjske vrste.

Priroda je novi nastavni predmet u drugoj trijadi u (V razred) osnovnog obrazovanja odraslih. Ona uvodi polaznika u svijet istraživanja i spoznavanja prirode.

Njene specifičnosti se ogledaju u mogućnostima objedinjavanja i povezivanja prirodnih cjelina koje se odnose na različita područja prirode.

Polaznik se usmjerava polaznika na postavljanje pitanja o prirodi i promjenama koje se zbivaju u njoj, otkrivanje povezanosti i međuovisnosti procesa i pojava, istraživanje i brigu za prirodu i spoznavanje ličnog odnosa prema njoj.

Prirodno okruženje je potrebno spoznavati sa aspekta bioloških, hemijskih i fizikalnih procesa. Takav način pristupa predmetu je priprema pojmovne podloge za buduće predmete prirodnih nauka tj. biologiju, fiziku i hemiju.

Kroz istraživačku nastavu u kojoj polaznici samostalno, posmatraju, prate i bilježe prirodne pojave i procese, potiče se prirodna radoznalost, želje za učenjem i otkrivanjem svijeta oko sebe, razvija se zanimanje za prirodne pojave, usvajaju se ključna znanja i koncepti navedenih područja te razvijaju vještine i stavovi za promišljen, aktivan i odgovoran lični doprinos zajednici.

Program ovog nastavnog predmeta će se realizovati u petom razredu kroz 12 časova.

2. KOMPETENCIJE

Očekivani opšti ishodi/međupredmetne kompetencije nastavnog programa Prirode kao integrisane cjeline funkcionalnog obrazovanja odraslih su:

Jezičke kompetencije i komunikacija na maternjem jeziku

- Nastava nastavnog predmeta Priroda, doprinosi daljem razvoju i unapređenju jezičke pismenosti kao pretpostavke za aktivnu participaciju odraslih u svakodnevnom privatnom, radnom i društvenom životu u kontekstu tumačenja činjenica, ideja i mišljenja u usmenom i pisanom obliku (slušanje, govor, pisanje, čitanje).

Jezičke kompetencije i komunikacija na stranom jeziku

- Ove kompetencije u nastavi Prirode potiču se kroz čitanje i interpretaciju izvora znanja koji su napisani na stranim jezicima.

Matematičke kompetencije

- Unapređivanje matematičke pismenosti sadržano je u primjeni numeričke pismenosti u analizi i predstavljanju podataka, matematičkih operacija, zakona i mišljenja u kontekstu čitanja i razumijevanja i primjene. Ogleda se i u sklonost kritičkom mišljenju i poštivanju istine kao temelja matematičkog razmišljanja.

Naučne kompetencije

- Polaznici će steći potrebna znanja i pojmovne podloge za buduće predmete prirodnih nauka. Razvijanje naučne pismenosti u nastavi Prirode sadržano je u procesu objašnjavanja prirodnih fenomena i njihovih uzajamnih veza i odnosa zasnovanih na provjerenim i valjanim znanjima, istraživanjima i dokazima. Pored toga, polaznik se podstiče da pravilno koristi osnovne naučne pojmove, naučno-popularnu literaturu i druge pouzdane izvore informacija, što će doprinijeti da bolje razumije promjene koje nastaju djelovanjem čoveka u prirodnoj sredini.

Informatičke kompetencije

- Ova kompetencija u nastavi Prirode ogleda se u korištenje informatičkih znanja. U skladu sa individualnim mogućnostima polaznik će koristiti savremena multimedijalna i informatička sredstva. Polazniku se omogućava da unapređuje digitalnu pismenost sa jedne i efikasnije i kvalitetnije saznavanje, razumijevanje i primjenu različitih vrsta procesa i pojava koji su predmet izučavanja.

Ekološke kompetencije

- Programski sadržaji Prirode pružaju mogućnosti za prepoznavanje, izražavanje i objašnjavanje uticaja čoveka na prirodu, razlikovanje pozitivne i negativne posledice čovekovog djelovanja na prirodu, prepoznavanje uloge i značaja održivog korišćenja prirodnih resursa, reciklaže i uštede energije. Polaznik će steći znanja i izgraditi stavove o potrebi očuvanja i unapređivanja životne okoline, razumjet će koje aktivnosti čovjeka kao pojedinca dovode do zagađivanja vazduha, voda, tla i biće u stanju da racionalno i planski preduzima mjere, organizuje i aktivno učestvuje u akcijama očuvanja i unapređivanja životnog prostora.

Kompetencije upravljanja sopstvenim učenjem

- Nastava Prirode omogućava polazniku da organizuje sopstveno učenje u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, da procenjuje nivo svojih kompetencija i da na osnovu utvrđenog nivoa svog postignuća planira njihov dalji razvoj, da preduzima i ostvaruje različite inicijative u porodici, društvenoj zajednici i lokalnoj sredini. Ovakav vid aktivnosti kod polaznika razvija samopouzdanje za učenje i napredovanje.

Stručne kompetencije

- Ove kompetencije podrazumjevaju osposobljavanje polaznika za samostalno savladavanje svih radnih zadataka koji uvažavaju prethodna znanja i vještine polaznika i odgovaraju potrebama poslodavaca.

Poduzetničke kompetencije

- Ova kompetencija uključuje sposobnost i spremnost prihvatanja tuđih, odnosno kreiranja sopstvenih inovacija; preuzimanje odgovornosti za postupke, razvoj strateške vizije, postavljanje i ispunjavanje ciljeva i motivisanost za uspjeh. Primjena preduzetničkog učenja u nastavi Prirode moguća je u temama koje se odnose na uzgoj i zaštitu biljaka, proizvodnja zdrave hrane i zaštitu životne sredine i sl.

Građanske kompetencije

- Građanska odgovornost razvija se kroz socijalne interakcije i saradnja sa drugima, korištenje savremenih sredstva komunikacije i odgovornog ponašanja. Polaznik može da koristi različite izvore i sredstava informisanja u svrhu obavještenosti i razumijevanja prirodnih i društvenih događanja u svojoj sredini, u svojoj zemlji i šire u svijetu i da na primjeren način raspravlja o različitim situacijama i različitim pitanjima koji su od interesa za njega lično, za njegovu porodicu, za druge ljude i demokratsko društvo u cjelini.

Zdravstvene kompetencije

- Programski sadržaji Prirode pružaju mogućnosti za prepoznavanje, izražavanje i objašnjavanje negativnog uticaja čoveka na prirodu koja se ogleda u primjeni umjetnih gnojiva, razumijevanje važnosti sastava i načina upotrebe umjetnih gnojiva i štetnost po ljudsko zdravlje. Uočavanje važnosti korištenja zdrave ishrane zasnovane na organskom uzgoju biljaka. Razumijevanje važnosti zdravlja pravilne ishrane kao doprinosa očuvanju i unapređenju zdravlja.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Cilj nastave Prirode u petom razredu je da polaznicima na odabranim temama omogući unapređenje i povezivanje temeljnih znanja o prirodi i njenim zakonitostima, kao i razvijanje vještina i vrijednosnih stavova potrebnih za odgovorno funkcionisanje u svakodnevnom životu i građenje odgovornog odnosa prema prirodi.

ZADACI

- sticanje šire obrazovne osnove potrebne za dalje razumijevanje i usvajanje sadržaja prirodnih nauka;
- razvijanje svijesti o očuvanju i unapređenju životnog prostora i zdravlja;
- razvijanje svijesti o značaju i potrebi zaštite ugroženih biljaka, životinja, zaštićenih područja u BiH;
- njegovanje nacionalnog identiteta kroz upoznavanje nacionalnih parkova, rezervata, parkova i spomenika prirode u BiH;
- sticanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja problema
- razvijanje kritičkog stava u mišljenju;

- osposobljavanje za čitanje, razumijevanje, tumačenje i vrednovanje podataka iz različitih izvora;
- razvijanje radoznalosti i samostalnosti;
- razvijanje svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima, daljoj profesionalnoj orijentaciji;
- razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja;

Imajući u vidu navedene ciljeve i zadatke, kreirani su sljedeći:

4. ISHODI

Životne zajednice

Polaznik/ca na kraju petog razreda:

1. Nabraja i opisuje uvjete života i rasta biljaka i životinja životnih zajednica
2. Analizira uvjete života u prirodnim i kultivisanim životnim zajednicama
3. Posmatra uvjete života i rasta biljaka i životinja u životnim zajednicama,
4. Uočava uzajamni odnos biljaka i životinja u životnoj zajednici
5. Pravi lance uzajamnih odnosa biljaka i životinja u životnim zajednicama
6. Doprinosi poboljšanju uvjeta života u životnim zajednicama

Biljke - proizvođači hrane i kisika, važnost biljnog svijeta za život na zemlji

Polaznik/ca na kraju petog razreda:

1. Analizira raznovrsnost biljnog svijeta
2. Prepoznaje važnost biljnog svijeta za život na Zemlji
3. Uočava biljke kao proizvođače hrane i kisika
4. Izvede jednostavne oglede
5. Opisuje i upoređuje način na koji biljke dišu i proizvode hranu i kisik
6. Imenuje i pravi razliku između osnovnih dijelova biljke
7. Prepoznaje ulogu i značaj pojedinih biljnih dijelova za život biljke
8. Razlikuje vrste biljaka i njihov značaj u ishrani ljudi
9. Prepoznaje načine uzgoja i zaštite biljaka

Ekologija; očuvanje životne sredine

Polaznik/ca na kraju petog razreda:

1. Definiira ekologiju kao nauku o očuvanju zdrave životne sredine
2. Prikuplja podatke i procjenjuje zagađenost vode, vazduha i tla u svojoj okolini
3. Imenuje nacionalne parkove, rezervate, parkove i spomenike prirode u BiH
4. Prikuplja i interpretira podatke o rijetkim i ugroženim biljkama, životinjama, zaštićenim područjima u BiH
5. Obrazlaže i ocjenjuje potrebu zaštite i očuvanja životne sredine
6. Pokazuje brigu o očuvanju i unapređenju životne sredine

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	1	12	0	0
UKUPNO II TRIJADA					12

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Realizacija programskih sadržaja nastavnog predmeta u cjelini treba rezultirati sljedećim ishodima:

- primenjuje osnovna biološka znanja u svakodnevnom životu;
- izvede jednostavne oglede/istraživanja;
- objasni postupak i izvede zaključak;
- objasni po kojim se obilježjima biljke grupišu u određene sistematske kategorije;
- navede, imenuje i opiše osnovnu građu biljaka i ulogu u životu biljke;
- navede osnovne karakteristike biljaka i objasni njihovu ulogu u prirodi i za čoveka;
- prepozna i opiše osnovne životne procese koji su karakteristični za biljni svijet;
- izrazi i objasni potrebu za očuvanjem raznovrsnosti biljnog svijeta;
- navede i objasni osnovne karakteristike životne zajednice;
- prepozna i opiše odnose ishrane između pojedinih članova lanaca ishrane;
- imenuje i opiše značaj zaštićenih prirodnih područja u BiH;
- imenuje i opisuje neke od zaštićenih biljnih i/ili životinjskih vrsta
- predlaže načine njezina očuvanja;
- navede primjere i načine zaštite i očuvanja biljnih i životinjskih vrsta;
- prepozna, izrazi i objasni uticaj čovjeka na biološku raznovrsnost;
- razlikuje pozitivne i negativne posljedice čovjekovog djelovanja na prirodu;
- prepozna i primjeni znanja, vještine i vrijednosti kulture življenja u svakodnevnom životu.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ŽIVOTNE ZAJEDNICE	5
BILJKE - proizvođači hrane i kisika, važnost biljnog svijeta	5
EKOLOGIJA; OČUVANJE ŽIVOTNE SREDINE	2
UKUPNO SATI	12

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. ŽIVOTNE ZAJEDNICE 1.1. Živa bića i njihova staništa 1.2. Životne zajednice 1.3. Prirodne životne zajednice (livada, listopadna šuma, zimzelena šuma) 1.4. Kultivisane životne zajednice (povrtnjak, njiva, voćnjak, vinograd) 1.5. Životne zajednice kopnenih voda (tekućice, stajaćice) 1.6. Životne zajednice mora	- Nabraja i objašnjava uvjete života i rasta biljaka i životinja u životnim zajednicama - Imenuje biljke i životinje prirodnih i kultivisanih životnih zajednica - Obrazlaže uzajamni odnos biljaka i životinja u životnoj zajednici, pravi hranidbene lance, doprinosi poboljšanju uvjeta života u životnim zajednicama, posmatra i zaključuje brojnost članova pojedinih lanaca - Procjenjuje čovjekov pozitivni i negativni uticaj na okoliš - Imenuje rijetke i ugrožene vrste biljaka i životinja u životnim zajednicama
2. BILJKE - građa i uloga biljke 2.1. Biljke proizvođači hrane i kisika. 2.2. Važnost biljnog svijeta za život na Zemlji 2.3. Građa biljaka 2.4. Korijen, građa i uloga 2.5. Stablo, građa i uloga 2.6. List, građa i uloga 2.7. Cvijet i cvat, građa i uloga 2.8. Oprašivanje i oplodnja 2.9. Značaj biljaka za čovjeka 2.10. Divlje i gajene biljke 2.11. Uzgoj i zaštita biljka	- Uočava i objašnjava biljke kao proizvođače hrane i kisika izvodeći oglede - Obrazlaže i ocjenjuje važnost biljnog svijeta za život na Zemlji - Imenuje i pokazuje osnovne dijelove biljke, uočava i objašnjava građu i ulogu pojedinih biljnih dijelova - Izvodi oglede - Razlikuje cvijet i cvat - Navodi osnovne dijelove cvijeta i objašnjava njihovu ulogu - Prikuplja cvjetove, posmatra i upoređuje njihovu građu - Objašnjava pojavu oprašivanja i značaj - Navodi tipove oprašivanja i uočava njihov značaj - Primjenjuje znanja o prirodnom i vještačkom oprašivanju i oplodnji biljaka - Uočava značaj biljaka za čovjeka - Prepoznaje jestive biljake - Objašnjava važnost upotrebe biljaka u ishrani ljudi i životinja - Razlikuje divlje od gajenih biljaka, opisuje izgled i upotrebu - Uočava načine uzgoja i zaštite biljaka. Razumije i naglašava važnost prirodnog gnojenja za zdrav urod i očuvanje raznolikosti živog svijeta

3. EKOLOGIJA; OČUVANJE ŽIVOTNE SREDINE 3.1. Ekologija- zaštita životne sredine 3.2. Uticaj čovjeka na promjene u okolini 3.3. Zaštićeni dijelovi prirode u BiH, zaštićene biljke i životinje	- Posjeduje znanja o ekologiji kao nauci o očuvanju zdrave životne sredine - Objašnjava njenu ulogu i značaj - Prikuplja podatke i procjenjuje zagađenost vode, vazduha i tla u svojoj okolini. Obrazlaže i ocjenjuje potrebu zaštite i očuvanja životne sredine - Imenuje nacionalne parkove, rezervate, parkove i spomenike prirode u BiH - Imenuje rijetke i ugrožene vrste biljaka i životinja - Objašnjava uzroke njihovog nestajanja - Daje lični doprinos očuvanju životne sredine, učestvuje u akcijama uređenja okoliša

6. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE

Prilikom realizacije navedenih programskih sadržaja važno je poznavati specifičnosti učenja odraslih. Nastavnik/ca mora imati andragoški pristup usmjeren na polaznika.

Njihove potrebe i interesi polazne su smjernice za osmišljavanje obrazovnih aktivnosti pa je uloga uspješnog nastavnika/ce da ih usmjerava i potiče uvažavajući specifičnosti učenja odraslih. Nastavnik/ca mora prilagoditi pristup i truditi se da upozna i što bolje razumije odraslog polaznika/cu. Potrebno je provjeriti kvalitet i kvantitet usvojenog i voditi računa i o međupredmetnoj korelaciji.

Nastavu stalno prilagođavati individualnim potrebama i mogućnostima polaznika, uvažavajući specifičnosti polaznika i potrebe za individualizacijom.

Uvijek voditi računa da se odrasli obrazuju s ciljem i žele primijeniti naučeno što je moguće prije. Programski sadržaji o biljkama i njihovom uzgoju mogući su sadržaji za poduzetništvo i inovativnost.

Pružanjem veće slobode nastavniku pri izboru sadržaja, metoda i oblika rada, učenje i poučavanje usklađeno s interesima polaznika postaje zanimljivije i motivirajuće polazniku i nastavniku. Navedene tematske cjeline svrsishodno je integrisati, npr. kroz životne zajednice upoznati uslove života, biljke i životinje i načine njihovog prilagođavanja na različite uslove života te u okviru svake životne zajednice izdvajati rijetke i zaštićene biljne i životinjske vrste.

Potrebno je sistematski stvarati veze između stečenih spoznaja polaznika, vlastitoga iskustva i primjene u svakodnevnome životu.

Iskustvena, istraživački usmjerena i problemska nastava u kojoj je polaznik u središtu procesa učenja osigurava njegovu aktivnu ulogu u učenju i poučavanju.

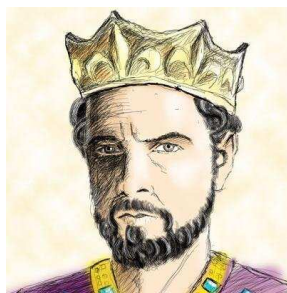
Bitno je osmisliti sadržajno primjerene i polazniku zanimljive, otvorene i integrirane metodičke scenarije učenja i poučavanja s različitim aktivnostima koji potiču interes, daju konkretan smisao onome što se uči i omogućavaju polazniku primjenu u stvarnim životnim situacijama.

8. LITERATURA

1. Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine
2. Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, (2015.)
3. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, (2016.)
Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu:
Priroda V razred
4. De Zan, I. (2005). Metodika prirode i društva, Školska knjiga, Zagreb
5. Jensen, E., (2003). Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje, Educa, Zagreb.
6. Bezić, K. (1996). Metodika nastave prirode i društva, Školska knjiga, Zagreb
7. Devernay, B., Garašić, D., Vučić, V. (2001), Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj, Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, Zagreb.
8. Pravilnik o programu ogleđa funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2011)
9. Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2012.), Kako uspješno podučavati odrasle, Zagreb
10. Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2009.), Andragoški modeli poučavanja, Priručnik za rad s odraslim polaznicima Modul I, Zagreb
11. Dragičević T., Dželalija M. (2010.), Kako napisati ishode učenja? , Agencija za odgoj i obrazovanje, Split
12. Ministarstvo prosvete, nauke i regionalnog razvoja (2012.), Razvoj sistema funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih „Druga šansa“, Beograd

Internetski izvori:

<http://www.skole.hr/> <http://www.azoo.hr/>
<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2354> <http://www.zlatnadjeca.com/>
<http://biologija.com.hr/>
<http://www.geografija.hr/>http://www.azoo.hr/images/izdanja/nastava_povijesti/07.html
https://www.dvv-international.de/fileadmin/files/Inhalte_Bilder_und_Dokumente/Materialien/Curriculum_globALE/Curriculum_BOSANSKI_final.pdf <http://www.asoo.hr/default.aspx?id=669>
<http://www.asoo.hr/UserDocsImages/CARDS2004/Program%20osnovnog%20obrazovanja%20odraslih.pdf>

DRUŠTVO

Član komisije za *Društvo*:

Gabrijela Hrga

1. UVOD

Nastavni predmet Društvo predstavlja nastavak (predmeta Moja okolina) i usmjeravanje istraživanja i otkrivanja međuzavisnosti pojava i procesa u prirodnom i društvenom okruženju. Ta saznanja se u nastavi Društva produbljuju i proširuju s posebnim naglaskom na društveno okruženje. Šire se znanja o sadržajima iz društvenog okruženja obrađenim u prvoj trijadi.

Planirani programski sadržaji predstavljaju uvod u geografske/zemljopisne/ i povijesne sadržaje koji će se izučavati u VI I VII razred, tj. na kraju druge trijade i početku treće trijeda osnovnog odgoja i obrazovanja odraslih.

Izučavanjem ovako predviđenih sadržaja polaznici će steći potrebna znanja i pojmovne podloge za buduće predmete društvenih nauka.

Program ovog nastavnog predmeta će se realizovati u petom razredu kroz 12 časova.

Programski sadržaji Moja domovina i Geografska/zemljopisna obilježja BiH realizovani su iz predmeta Moja okolina u prvoj trijadi i u IV razredu. Programski sadržaji II razreda Orijehtacija u vremenu podloga su za realizaciju tematske cjeline Kulturno – historijske / povijesne znamenitosti

Sada se ovi programski sadržaji nedovezuju i produbljuju.

2. KOMPETENCIJE

Samo funkcionalno pismena osoba može uspješno obavljati sve zadaće koje proizlaze iz svakodnevnog života. U društvu temeljenom na kompetencijama nije više dovoljno samo znati već i moći primijeniti. Očekivani opšti ishodi/međupredmetne kompetencije nastavnog programa Društva kao integrisane cjeline funkcionalnog obrazovanja odraslih su:

Jezičke kompetencije i komunikacija na maternjem jeziku

- Nastava nastavnog predmeta Društvo, doprinosi daljem razvoju jezičke pismenosti u kontekstu tumačenja geografskih činjenica, ideja i mišljenja u usmenom i pisanom obliku (slušanje, govor, pisanje, čitanje). Sposobnost čitanja, slušanja različitih informativnih tekstova u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka, citiranje konkretnih tekstova u svrhu argumentovanja, usvajanje i ispravno korištenje novih riječi i izraza, određivanje ključnih ideja i tema.

Jezičke kompetencije i komunikacija na stranom jeziku

- Ove kompetencije u nastavi Društva potiču se kroz čitanje i interpretaciju geografskih izvora koji su napisani na stranim jezicima. Prilikom komunikacije na stranim jezicima važno je uzeti u obzir različite individualne razlike polaznika tj. nivo ove kompetencije.

Matematičke kompetencije

- Unapređivanje matematičke pismenosti sadržano je u primjeni numeričke pismenosti u analizi i predstavljanju podataka, matematičkih operacija, zakona i mišljenja u kontekstu čitanja i razumijevanja geografskih elementa karte, određivanju i čitanju razmjera, određivanju udaljenosti, rastojanja, visine i nadmorske visine i sl. Oglada se i u sklonost kritičkom mišljenju i poštivanju istine kao temelja matematičkog razmišljanja.

Naučne kompetencije

- Polaznici će steći potrebna znanja i pojmovne podloge za buduće predmete društvenih nauka. Razvijanje naučne pismenosti u nastavi Društva sadržano je u procesu objašnjavanja prirodnih i društvenih geografskih fenomena i njihovih uzajamnih veza i odnosa zasnovanih na provjerenim i valjanim znanjima, istraživanjima i dokazima. Pored toga, polaznik se podstiče da pravilno koristi osnovne naučne pojmove, naučno-popularnu literaturu i druge pouzdane izvore informacija, što će doprinijeti da bolje razumije promjene koje nastaju djelovanjem čoveka u prirodnoj i društvenoj sredini.

Informatičke kompetencije

- Ova kompetencija u nastavi Društva ogleda se u korištenje računara na nivou osnovne pretrage, pronalaženje i prenos podataka u različitim izvorima. U skladu sa individualnim mogućnostima polaznik će koristiti savremena multimedijalna i informatička sredstva. Polazniku se omogućava da unapređuje digitalnu pismenost sa jedne i efikasnije i kvalitetnije saznavanje, razumijevanje i primjena različitih vrsta procesa i pojava koji su predmet izučavanja.

Ekološke kompetencije

- Programski sadržaji Društva pružaju mogućnosti za prepoznavanje, izražavanje i objašnjavanje uticaja čoveka na prirodu, razlikovanje pozitivne i negativne posledice čovekovog djelovanja na prirodu, prepoznavanje uloge i značaja održivog korišćenja prirodnih resursa, reciklaže i uštede energije. Polaznik će steći znanja i izgraditi stavove o potrebi očuvanja i unapređivanja životne okoline, razumjeti će koje aktivnosti čovjeka kao pojedinca dovode do zagađivanja vazduha, voda, tla i biće u stanju da racionalno i planski preduzima mjere, organizuje i aktivno učestvuje u akcijama očuvanja i unapređivanja životnog prostora.

Kompetencije upravljanja sopstvenim učenjem

- Nastava Društva omogućava polazniku da organizuje sopstveno učenje u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, da procenjuje nivo svojih kompetencija i da na osnovu utvrđenog nivoa svog postignuća planira njihov dalji razvoj, da preduzima i ostvaruje različite inicijative u porodici, društvenoj zajednici i lokalnoj sredini. Ovakav vid aktivnosti kod polaznika razvija samopouzdanje za učenje i napredovanje.

Stručne kompetencije

- Ove kompetencije podrazumjevaju osposobljavanje polaznika za samostalno savladavanje svih radnih zadataka koji uvažavaju prethodna znanja i vještine polaznika i odgovaraju potrebama poslodavaca.

Poduzetničke kompetencije

- Ova kompetencija uključuje sposobnost i spremnost prihvatanja tuđih, odnosno kreiranja sopstvenih inovacija; preuzimanje odgovornosti za postupke, razvoj strateške vizije, postavljanje i ispunjavanje ciljeva i motivisanost za uspeh. Primjena preduzetničkog učenja u nastavi Društva moguća je u temama koje se odnose na turizam, transport, putovanja, industriju, demografiju, tržište rada, zaštitu životne sredine i sl.

Građanske kompetencije

- Građanska odgovornost razvija se kroz izučavanje historijsko-geografskih sadržaja. Polaznik koristi različite izvore i sredstava informisanja u svrhu obavještenosti i razumijevanja društvenih i političkih događanja u svojoj sredini, u svojoj zemlji i šire u svijetu i na primjeren način raspravlja o različitim situacijama i različitim pitanjima koji su od interesa za njega lično, za njegovu porodicu, za druge ljude i demokratsko društvo u cjelini.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Cilj nastave Društva u petom razredu je da polaznicima na odabranim temama omogući unapređenje stečenih znanja o pojavama i procesima u društvenom okruženju, kao i razvijanje vještina i vrijednosnih stavova potrebnih za odgovorno funkcionisanje u svakodnevnom životu i građenje odgovornog odnosa prema društvu. Jedan od osnovnih ciljeva nastave Društva je podrška svrsishodnom korištenju i daljem razvijanju sposobnosti, koje pomažu pojedincu da ostvaruje svoje potrebe koje su neophodne za rad, dalje formalno i neformalno obrazovanje.

ZADACI

- sticanje šire obrazovne osnove potrebne za dalje razumijevanje i usvajanje sadržaja društvenih nauka;
- razvijanje ljubavi prema domovini kroz upoznavanje vrijednosti vlastitog kulturnog naslijeđa i povezivanje sa drugim kulturama i tradicijama;
- razvijanje svijesti o značaju kulture i potrebe da se podstiče njen razvoj, kao i potrebe da se sačuva kulturna baština naroda u BiH;
- razvijanje humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca;
- uspostavljanje ličnih i kulturnih veza među ljudima, nezavisno od njihovog spola, rase, religijske pripadnosti ili ličnih uvjerenja;
- razvijanje svijesti o važnosti brige o očuvanju i unapređenju životnog prostora;
- njegovanje nacionalnog i kulturnog identiteta;
- sticanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja problema;
- razvijanje kritičkog stava u mišljenju;

- osposobljavanje za čitanje, razumijevanje, tumačenje i vrednovanje podataka iz različitih izvora;
- razvijanje radoznalosti i samostalnosti;
- razvijanje svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima, daljoj profesionalnoj orijentaciji;
- razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja

4. ISHODI

Moja domovina

Polaznik/ca na kraju petog razreda:

1. Određuje položaj BiH i granice sa susjednim državama
2. Pokazuje položaj BiH i granice sa susjednim državama
3. Prepoznaje obilježja domovine i zna ih objasniti
4. Uočava *teritorijalno uređenje* BiH, granice entiteta i kantona/ županija
5. Pokazuje *teritorijalno uređenje* BiH, granice entiteta i kantona/ županija
6. Razumije ulogu i značaj glavnog grada (administrativno-političko uređenje).
7. Koristi geografsku kartu

Kulturno – historijske / povijesne znamenitosti

Polaznik/ca na kraju petog razreda:

1. Analizira kulturno- historijske spomenike u BiH prema starosti i prema važnosti.
2. Tumači šta simboliziraju određeni spomenici u okruženju;
3. Navodi važne osobe i događaje iz prošlosti i objašnjava njihov doprinos
4. Stavljaju ih u historijski slijed;
5. Navodi primjere i načine zaštite i očuvanja kulturne i historijske baštine;
6. Opisuje strukturu stanovništva, narode i nacionalne manjine u BiH.
7. Upoznaje religije u BiH i poštuje njihove specifičnosti
8. Analizira osebenosti u nacionalnom, kulturnom i vjerskom pogledu naroda i nacionalnih manjina u BiH.
9. Uspostavljanja veze sa ljudima, nezavisno od njihovog spola, religijske pripadnosti ili ličnih uvjerenja

Geografska / zemljopisna obilježja BiH

Polaznik/ca na kraju petog razreda:

1. Uočava i pokazuje na geog. karti prirodno- geografske odlike BiH
2. Koristi geografsku kartu
3. Primjenjuje osnove kartografske pismenosti.
4. Navodi karakteristike regija u ekonomskom, saobraćajnom i kulturnom pogledu.
5. Obrazlaže i ocjenjuje razvijenost pojedinih privrednih grana u BiH, njihovu povezanost i zastupljenost.

Saobraćaj/Promet

Polaznik/ca na kraju petog razreda:

1. Razlikuje vrste saobraćaja u BiH
2. Uočava najvažnije saobraćajnice/ prometnice u BiH
3. Pokazuje na karti gdje se nalaze najvažnije saobraćajnice
4. Razumije njihov značaj za život ljudi i za razvoj privrede

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	1	12	0	0
UKUPNO II TRIJADA					12

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Realizacija programskih sadržaja nastavnog predmeta u cjelini treba rezultirati sljedećim ishodima:

- određuje na geografskoj karti Evrope i Balkanskog poluostrva geografski položaj BiH i susjednih država;
- navede i opiše osnovne prirodno- geografske odlike BiH;
- opiše teritorijalno uređenje BiH, granice entiteta i kantona/ županija;
- koristi geografsku kartu, geografske termine, sliku, tabelu;
- imenuje i pokaže geografske regije u BiH i navede njihov značaj u ekonomskom, saobraćajnom i kulturnom pogledu;
- samostalno procjenjuje prirodne resurse
- razlikuje obnovljive i neobnovljive prirodne resurse i razumije načine njihovog korišćenja za potrebe društva;
- opiše razmještaj stanovništva i naselja u BiH;
- razlikuje i pravilno upotrebljava (primenjuje) osnovne vremenske odrednice (datum, decenija, vijek, milenijum, era);
- navedi najvažnije događaje, ličnosti, pojave i procese iz prošlosti BiH;
- samostalno određuje njihov značaj;
- pokaže odgovoran odnos prema kulturnom i historijskom naslijeđu svoje domovine.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
MOJA DOMOVINA BiH	2
KULTURNO-HISTORIJSKE (POVIJESNE) ZNAMENITOSTI	3
GEOGRAFSKA/ZEMLJOPISNA OBILJEŽJA BiH	5
SAOBRAĆAJ (PROMET)	2
UKUPNO SATI	12

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. MOJA DOMOVINA 1.1. Moja domovina BiH 1.2. Geografska obilježja Bosne i Hercegovine 1.3. Bosna i Hercegovina i okruženje 1.4. Glavni grad BiH, središta kantona/županija i uloga.	- Objašnjava i pokazuje položaj BiH i granice sa susjednim državama (geografski <i>položaj BiH</i>) na geografskoj karti - Prepoznaje obilježja domovine i zna ih objasniti (državna obilježja) - Na kartama pokazuje <i>teritorijalno uređenje</i> BiH, granice entiteta i kantona/ županija - Povezuje ulogu i značaj glavnog grada (administrativno-političko uređenje)
2. KULTURNO - HISTORIJSKE / POVIJESNE ZNAMENITOSTI 2.1. Kulturno-povijesne znamenitosti BiH 2.2. Značajni kulturno-historijskih spomenici u zavičaju 2.3. Religija – pojam, vjerska slika zavičaja i naroda u BiH	- Navodi i opisuje najvažnije kulturno- historijske spomenike u BiH - Analizira spomenike prema starosti i prema važnosti - Može objasniti što simboliziraju određeni spomenici u okruženju, prepoznaje obilježja vjerskih spomenika - Opisuje borbu naroda za slobodu i neovisnost domovine u toku njenog dugogodišnjeg postojanja - Upoznaje religije u BiH i razumije njihove specifičnosti - Poznaje strukturu stanovništva, narode i nacionalne manjine u BiH - Samostalno utvrđuje osebenosti u nacionalnom, kulturnom i vjerskom pogledu - Uočava važnost multikulturalnosti - Prikuplja, procjenjuje i organizuje ideje i informacije od važnosti za kulturno i historijsko naslijeđe

3. GEOGRAFSKA / ZEMLJOPISNA OBILJEŽJA BIH 3.1. Prirodni resursi, geografska obilježja BiH (osnovne oblike reljefa, geografske regije) 3.2. Razvijenost BiH, privreda i turizam (poljoprivreda, stočarstvo, ribogojstvo, šumarstvo, energetika, rudarstvo, turizam)	- Uočava na geografskoj karti prirodno geografske odlike BiH - Koristi geografsku kartu, primjenjuje osnove kartografske pismenosti - Objašnjava regionalnu podjelu Bosne i Hercegovine, navodi karakteristike regija u ekonomskom, saobraćajnom i kulturnom pogledu. - Prikuplja podatke i procjenjuje razvijenost pojedinih privrednih grana u BiH, njihovu povezanost i zastupljenost - Obrazlaže i ocjenjuje značaj unapređenja bh turizma za razvoj i zapošljavanje stanovništva - Uočava uzajamni odnos razvijenosti privrede i obilježja reljefa
4. SAOBRAĆAJ/PROMET 4.1. Vrste saobraćaja u BiH 4.2. Najvažnije saobraćajnice i saobraćajna povezanost	- Navodi vrste saobraćaja koji je zastupljen u BiH - Pokazuje najvažnije saobraćajnice/ prometnice u BiH - Obrazlaže važnost dobrih saobraćajnica za život ljudi i za razvoj privrede

6. DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Prilikom realizacije navedenih programskih sadržaja važno je poznavati specifičnosti učenja odraslih. Nastavnik/ca mora imati andragoški pristup usmjeren na polaznika o kojem smo opširnije pisali u didaktičko-metodičkim napomenama iz predmeta Moja okolina.

S obzirom da se tematske cjeline u predmetu Društvo nadovezuju i produbljuju potrebno je provjeriti kvalitet i kvantitet usvojenog. U realizaciji programskih sadržaja treba naglasiti regionalnu podjelu Bosne i Hercegovine i navesti karakteristike regija u ekonomskom, saobraćajnom i kulturnom pogledu.

Ovakav pristup omogućava pojmovnu podlogu sa sadržajima iz predmeta Geografija i Historija koji slijede u drugoj i trećoj trijadi.

Nastavu je nužno stalno prilagođavati individualnim potrebama i mogućnostima polaznika, uvažavajući specifičnosti polaznika i potrebe za individualizacijom.

8. LITERATURA

1. Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine
2. Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, (2015.)
3. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, (2016.)
Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu:
Društvo V razred
4. De Zan, I. (2005). Metodika prirode i društva, Školska knjiga, Zagreb

5. Jensen, E., (2003). Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje, Educa, Zagreb.
6. Bezić, K. (1996). Metodika nastave prirode i društva, Školska knjiga, Zagreb
7. Devernay, B., Garašić, D., Vučić, V. (2001), Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj, Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, Zagreb.
8. Pravilnik o programu ogleđa funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2011)
9. Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2012.), Kako uspješno podučavati odrasle, Zagreb
10. Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2009.), Andragoški modeli poučavanja, Priručnik za rad s odraslim polaznicima Modul I, Zagreb
11. Dragičević T., Dželalija M. (2010.), Kako napisati ishode učenja? , Agencija za odgoj i obrazovanje, Split
12. Ministarstvo prosvete, nauke i regionalnog razvoja (2012.), Razvoj sistema funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih „Druga šansa“, Beograd

Internetski izvori:

<http://www.skole.hr/> <http://www.azoo.hr/>
<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2354> <http://www.zlatnadjeca.com/>
<http://biologija.com.hr/>
<http://www.geografija.hr/>http://www.azoo.hr/images/izdanja/nastava_povijesti/07.html
https://www.dvv-international.de/fileadmin/files/Inhalte_Bilder_und_Dokumente/Materialien/Curriculum_globALE/Curriculum_BOSANSKI_final.pdf <http://www.asoo.hr/default.aspx?id=669>
<http://www.asoo.hr/UserDocsImages/CARDS2004/Program%20osnovnog%20obrazovanja%20odraslih.pdf>

KULTURA ŽIVLJENJA

Član komisije za *Kulturu življenja*:

Amela Mahmutović

1. UVOD

Prema Nastavnom planu za osnovno obrazovanje odraslih, kultura življenja se izučava u drugoj trijadi, odnosno u V razredu - 12 časova.

Nastavni plan i program funkcionalno je prilagođen odraslim polaznicima.

Obrazovanje u oblasti predmeta Kultura življenja potrebno je odraslima da bi na osnovu stečenih znanja donosili odluke o sopstvenom zdravlju, zdravlju porodice i očuvanju životne sredine.

Polaznici usvajaju principe pravilne ishrane, higijene, kulture stanovanja i odijevanja, ekonomike i kulture opće potrošnje, usvajanje praktičnih znanja i vješina te osposobljavanje za aktivnu primjenu svih znanja u svakodnevnom životu.

Kultura življenja predstavlja skup svih općih elemenata ponašanja.

2. KOMPETENCIJE

KOMPETENCIJE predstavljaju dinamičku kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, međuljudskih i praktičnih vještina te etičkih vrijednosti.

Jezičko-komunikacijske kompetencije na maternjem jeziku

- Usvajanje općih pojmova iz kulture življenja (kulture stanovanja, odijevanja i ishrane), polaznici razvijaju društveno-komunikacijsku kompetenciju na maternjem jeziku u smislu ostvarivanja adekvatne komunikacijske linije (pošiljalac-primatelj poruke).

Jezičko-komunikacijske kompetencije na stranom jeziku

- Jezičko-komunikacijske kompetencije na stranom jeziku uključuju znanje i upotrebu stranog jezika, kao i sposobnosti razumijevanja, izražavanja, tumačenja pojmova, činjenica i sl. na poslu, kući, u slobodno vrijeme,...

Matematička pismenost i kompetencije u nauci i tehnologiji

- Kroz predmet Kultura življenja matematička pismenost uključuje sposobnost sabiranja i oduzimanja, množenja i dijeljenja, izračunavanja postotka i omjera u svrhu planiranja pravilne ishrane, planiranja budžeta porodice kao i planiranje štednje.
- Kompetencija u nauci je sposobnost i spremnost polaznika da kroz predmet Kultura življenja upotrijebe naučeno znanje i vještine kako bi se promijenilo prirodno okruženje u skladu sa ljudskim potrebama.

Informatička pismenost

- Učenjem kulture življenja polaznici se oslanjaju i na izvore informacija u elektronskom vidu.

Kompetencije upravljanja vlastitim učenjem

- Učenjem kulture življenja razvijaju se opće vještine analiziranja sadržaja, uočavanja i izdvajanja bitnog, povezivanja sa prethodno učenim gradivom iz prirode, biologije..., sa svakodnevnim životom, korištenje različitih izvora informacija, raspodjela vremena za različite aktivnosti.

Socijalne interakcije i saradnja sa drugima

- Rezultati do kojih se dođe u individualnom ili grupnom radu ili korištenjem različitih izvora informacija, mogu se dijeliti sa drugima u cilju formulisanja objašnjenja ili izvođenja zaključaka. Polaznici formiraju znanje na osnovu koga mogu argumentovano diskutovati. Razvijanje sposobnosti stvaranja povjerenja i empatije prema drugim pojedincima (polaznicima).

Građanska odgovornost u/za demokratiju

- Izučavanjem predmeta Kultura življenja kod polaznika se razvijaju i socijalno – građanske kompetencije u smislu da polaznici nauče i shvate sadržaje koji se odnose na očuvanje ličnog prostora (kuće, stana), okoline, zatim u pogledu higijene odnosno zdravog načina života. Razvijanje sposobnosti pokazivanja solidarnosti iskazivanjem interesa za rješavanje problema koji pogađaju lokalnu i širu zajednicu. Razvijanje svijesti o pripadnosti nekoj lokalnoj zajednici. Načini i postupci za ostvarivanje prava i obaveza građana i nemogućnost njihovog ostvarivanja bez ličnih dokumenata.

Zdravstvene kompetencije

- U okviru oblasti Kulture stanovanja, odijevanja i ishrane predviđeni su sadržaji (higijenski i zdravstveni zahtjevi savremenog stanovanja, higijensko zdravstvena uloga odijevanja i bolesti nepravilne i nehigijenske ishrane) koji osnažuju odrasle da odgovorno pristupe svom zdravlju, zdravlju svoje porodice i okoline i na taj način direktno razvijaju zdravstvene kompetencije, a indirektno utiču i na razvoj ekološke kompetencije.

Ekološke kompetencije

- Znanje o kulturi stanovanja, odijevanja i ishrane je osnova za preduzimanje potrebnih aktivnosti za očuvanje životne sredine, od pravilnog odlaganja otpada do preduzimanja akcija čišćenja.

Samoinicijativa i poduzetničke kompetencije

- Kroz samoinicijativnost i poduzetničke kompetencije polaznici razvijaju vještine planiranja, organiziranja, komuniciranja, obavljanja, izvještavanja, ocjenjivanja, bilježenja ....(npr. planiranja zdrave ishrane, analiziranja budžeta,...). Postavljanje ciljeva, planiranje i donošenje odluka o unapređivanju porodičnog i društvenog života, školovanja i rada. Upravljanje ličnim potencijalima i mogućnostima.

Kulturna svijest, multikulturalnost i kreativnost

- Dostignuća nauke pripadaju svima. Ona su osnova za razvoj novih tehnologija i društva.

3. CILJ I ZADACI NASTAVE KULTURE ŽIVLJENJA

3.1. CILJ

U cilju promoviranja zdravlja i kvaliteta života, današnja situacija nameće imperativ promjene svijesti i odgovornosti prema vlastitom biću, prirodnom i društvenom okruženju čiji je čovjek dio. Kultura življenja podrazumjeva „način“ odnosno „stil“ života savremenog čovjeka.

Cilj nastave kulture življenja je upoznavanje polaznika sa kulturom stanovanja, kulturom odijevanja, principima pravilne ishrane, higijene, ekološke kulture, političke kulture, tolerancije, demokratije,...

3.2 ZADACI

- Razvijanje interesovanja kod polaznika za nove nastavne sadržaje;
- Da polaznik stekne osnovna znanja o različitim tipovima stanova i kuća;
- Razvijanje smisla za njegovanje stambene kulture stanovanja;
- Doprinos cjelokupnom razvoju estetskog smisla kod polaznika;
- Ukazivanje na složenost ekonomike stanovanja i odijevanja;
- Upoznavanje hranjivih vrijednosti namirnica i načina čuvanja;
- Sticanje znanja o pravilnoj, raznovrsnoj i ekonomičnoj upotrebi namirnica;
- Razvijanje higijenskih navika u rukovanju namirnicama;
- Ukazivanje na značaj ekonomike ishrane;
- Upoznavanje sa pojmom demokratija i demokratsko društvo.

4. ISHODI UČENJA NA KRAJU OSNOVNOŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH

Po završetku osnovnog obrazovanja polaznik će moći / biti u stanju da :

- opiše ulogu porodice u savremenom društvu;
- nabroji životne potrebe jedne porodice;
- objasni tipove stanova i kuća kroz historiju;
- navede osnovne funkcije savremenog stanovanja;
- upozna se sa principima kreiranja zdravog i udobnog stambenog okruženja kao osnove za razvoj porodičnog života i rada, kao i razvoja ličnosti;
- nabroji osnovna pravila kućnog reda u stambenoj zgradi;
- razvije smisao za njegovanje kulturne baštine;

- objasni elemente estetskog uređenja stana;
- navede vlakna za proizvodnju tekstilnih materijala;
- objasni boje u odijevanju (slaganje boja);
- razvije smisao za estetsko odijevanje;
- prezentira vezivanje kravate i marame;
- istakne važnost dobrog planiranja budžeta;
- objasni pojam demokratije i demokratskog društva.
- nabroji osnovne sastojke hrane;
- tumači principe pravilne ishrane;
- navede termičke i tehničke postupke obrade namirnica;
- usvoji znanja o posljedicama nepravilne ishrane;
- ukaže na značaj ekonomike ishrane;
- nabroji osnovne bolesti nepravilne ishrane

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	1	12	0	0
UKUPNO II TRIJADA					12

5.1. TEMATSKE CJELINE ZA V RAZRED

V razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
SAVREMENA PORODICA (OBITELJ)	1
KULTURA STANOVANJA	3
KULTURA ODIJEVANJA	3
PREHRANA	4
EKONOMIKA DOMAĆINSTVA	1
UKUPNO SATI	12

5.1.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA V RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. SAVREMENA PORODICA (OBITELJ) 1.1. Savremena porodica	- Polaznik će moći/ biti u stanju da: - objasni ulogu porodice u današnjem društvu - navodi ustanove koje pružaju pomoć porodici - opiše razvijanje pravilnog odnosa među članovima svoje porodice
2. KULTURA STANOVANJA 2.1. Historija stanovanja 2.2. Higijenski i estetski zahtjevi stana/kuće i okoline 2.3. Demokratija i tolerancija	- navede različite tipove stambenih kuća (stanova) i mogućnost njihovog prilagođavanja vlastitim potrebama - objasni funkcije savremenog stanovanja ukaže na osnovne higijenske i estetske zahtjeve savremenog stanovanja - nabroji osnovni pribor i sredstva za održavanje higijene stana - definiše pojam tolerancije - objasni pojam demokratije i demokratskog društva
3. KULTURA ODIJEVANJA 3.1. Tekstilni materijali 3.2. Higijensko-zdravstvena uloga odijevanja 3.3. Estetski i tradicionalni elementi i principi savremenog odijevanja	- nabroji osnovne sirovine za proizvodnju tekstilnih materijala - razlikuje tekstilna vlakna - navede osnovni pribor i sredstva za održavanje higijene odjeće - navede načine skidanja mrlja - objasni kombinovanje dijelova odjeće u jednu estetsku cjelinu - imenuje vrste boja - nabroji prateće dijelove odjeće; - demonstrira način vezivanja kravate/marame
4. PREHRANA 4.1. Osnovni sastojci hrane 4.2. Bolesti nepravilne i nehigijenske ishrane 4.3. Planiranje ishrane za odrasle osobe	- nabroji osnovne sastojke hrane - ukaže na važnost pravilne ishrane - nabroji i objasni bolesti nepravilne i nehigijenske ishrane, - opiše značaj pojedinih hranjivih tvari u organizmu čovjeka - objasni značaj i ulogu vode u ishrani - razvijanje higijenskih navika u rukovanju namirnicama - planira ishranu za odraslu zdravu osobu

5. EKONOMIKA DOMAĆINSTVA 5.1. Prihodi i rashodi u domaćinstvu	- imenuje prihode i rashode jedne porodice - objasni planiranje budžeta jedne porodice - predloži načine štednje

6. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE

U realizaciji programa važno je osloniti se na dosadašnja iskustva i znanja polaznika. Težište rada treba staviti na njihova interesovanja i potrebe.

Broj predloženih sati po nastavnim cjelinama je orijentacioni , što nastavnicima daje slobodu planiranja i organizacije časa. Od pripreme sredstava za rad i zainteresovanost polaznika zavisi i sama organizacija časa. Nastavnik ,po mogućnosti, treba da bira sredstva kako bi mogao ostvariti planirane ishode, metode zanimljive polaznicima, ...Polaznici moraju biti aktivno uključeni u proces nastave, jer je to za njih glavno mesto na kome se odvija proces učenja.

7. OCJENJIVANJE

Ocjenjivanje je složen proces koji se sastoji od različitih i međusobno povezanih aktivnosti kao što su: planiranje, praćenje procesa nastave i učenja, registrovanje podataka o napredovanju polaznika, saopštavanje povratnih informacija, vrednovanje nastave i učenja. Navedene aktivnosti omogućavaju da se kontinuirano prati i vrednuje napredovanje polaznika, kao i kvalitet i efikasnost nastave u ostvarivanju ishoda.

8. RESURSI ZA REALIZACIJU

Za realizaciju ovog programa kulture življenja neophodno je da škola osigura prostoriju (kabinet) za nastavu kulture življenja. Neophodno je da nastavnik upozna sredinu iz koje polaznik dolazi kako bi što bolje realizovao nastavne sadržaje koji su namjenjeni za unapređenje života u porodici i društvu. Uvijek je potrebno istaći zdravstveno-higijenski i kulturno-ekonomski značaj sadržaja predmeta kako bi se kroz realizaciju nastavnih sadržaja razvile higijenske, zdravstvene i kulturne navike te racionalizirala potrošnja, a suzbio potrošački mentalitet.

U školskoj biblioteci je potrebna određena stručna literatura za nastavnike.

U realizaciji sadržaja treba koristiti:

- prirodne materijale
- printane materijale
- informatička sredstva
- referate, prezentacije, istraživanja, radionice, diskusije.

9. LITERATURA

- [1] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Službene novine, br. 40, godina XX, Sarajevo 2016.
- [2] Odluka o standardima i normativima za realizaciju Programa obrazovanja odraslih Službene novine, br. 32, godina XXI, Sarajevo 2016.
- [3] Nastavni plan i program za osnovnu školu, predmet - kultura življenja, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Sarajevo 2016.
- [4] Udžbenik "Kultura življenja 5 i 6,, autor: Subhija Kapić, Bosanska riječ -Tuzla, 2003.g.
- [5] Udžbenik "Kultura življenja 5,, autori: Sadeta Ajanović i Mediha Musić, Svjetlost-Sarajevo, 2008.g.
- [6] Udžbenik "Kultura življenja 5,, autori: Tatjana Neidhardt i Zijad Numić, Bosanska riječ-Sarajevo, 2008.g.
- [7] Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2016.
- [8] Primjena ishoda učenja, četvrta kvalifikacija iz serije o Europskom kvalifikacijskom okviru (EQF), Zagreb 2013.

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

Član komisije za Tjelesni i zdravstveni odgoj:

1. UVOD

Briga o zdravlju osnovni je princip na kojem se zasnivaju sadržaji Tjelesnog i zdravstvenog odgoja u osnovnoj školi. Tom je principu sve podređeno. Kretanje je potreba svakog čovjeka, a svrsishodno kretanje u osnovi je Tjelesnog i zdravstvenog odgoja. U ovom nastavnom predmetu polaznik usvaja osnovna znanja o zdravlju, stiče navike i vještine, ali i uči kako da ih primijeni u životu. Uči kako da postane fizički spreman, lično predani dnevno fizički aktivan. Poboljša li se zdravlje generacije koja dolazi imat ćemo zdraviju populaciju, a to znači i radno spremniju, kreativniju i zadovoljniju. U ovom vremenu Tjelesni i zdravstveni odgoj ima posebnu važnost zbog sve prisutnijih pojava koje ugrožavaju zdravlje djece/ljudi (dominacija medija i smanjivanje kretanja kao prijekne ljudske potrebe, pojava deformiteta, prisustvo droge i drugih nepoželjnih sredstava).

2. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Cilj nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja u osnovnoj školi je zadovoljavanje biološke, psihološke i socijalne potrebe polaznika određenog uzrasta za kretanjem kao izrazom zadovoljenja određenih potreba kojima pospješujemo adaptivne, kreativne sposobnosti uslovima koji okružuju učenika (polaznika).

Komplementarni ciljevi Tjelesnog i zdravstvenog odgoja tiču se napora usmjerenog ka stvaranju sistema uvjeta, koji će polaznicima pomoći da:

- usvoje osnovna znanja i razviju interes i naviku za njegu i zaštitu zdravlja;
- usvoje osnovna kineziološka znanja (iz područja naučnih disciplina kineziologije) i steknu kineziološka iskustva (iz područja psihomotornih aktivnosti) za cjeloživotno tjelesno vježbanje; usvoje znanja o kontroli osnovnih parametara kineziološkog statusa;
- aktivno koriste slobodno vrijeme i snalaze se u urgentnim situacijama;
- zadovolje potrebu za igrom i kretanjem i razviju interes za bavljenje sportskim, rekreativnim i, eventualno, kinezio-terapijskim aktivnostima;
- razumiju, poštuju i promoviraju ekološke vrijednosti u duhu biocentrizma
- uvažavaju svoje kompetencije i racionalno ih afirmiraju

Zadaci nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja su:

- Shvatanje smisla, vrijednosti i principa tjelesnog vježbanja;
- Očuvanje, njegovanje i unapređenje zdravlja;

- Razvijanje i usavršavanje motoričkih sposobnosti u skladu sa individualnim karakteristikama;
- Sticanje motoričkih znanja i razvijanja motoričkih vještina i navika;
- Osposobljavanje za svrsishodno i efektivno samostalno vježbanje u slobodno vrijeme;
- Razvijanje pozitivne slike o sebi;
- Promoviranje pozitivnih socijalnih interakcija, svrsishodne i humane primjene psihomotoričkih sposobnosti, motoričkih znanja, vještina i navika

Odgojna komponenta ima za cilj stvaranje takvog sistema vrijednosti u vezi s tjelesnim vježbanjem da polaznici tokom života samoinicijativno i trajno provode tjelesnu vježbu. Odgojni zadaci koji se podjednako odnose na sve razrede osnovne škole su:

- stjecanje higijenskih navika
- razvijanje individualne odgovornosti za vlastito zdravlje
- podsticanje interesa za bavljenje sportom i sportskom rekreacijom
- prihvatanje i uvažavanje različitosti
- prihvatanje vlastite ličnosti
- razvijanje pozitivne slike o sebi
- razvijanje sposobnosti samokontrole
- razvijanje vještine savladavanja straha
- podsticanje ustrajnosti
- postavljanje cilja i postupno dolaženje do njega
- razvoj saradničkog ponašanja
- prihvatanje i razumijevanje potreba osoba s teškoćama
- praćenje vlastitog napretka
- razvijanje komunikacijskih vještina
- razvijanje osjećaja zadovoljstva
- poznavanje i pridržavanje mjera opreza za očuvanje života i zdravlja.

3. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	12	1	12	1	12
UKUPNO I TRIJADA					36

3.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Ishodi

Polaznik/ca:

- Zna ulogu dijelova tijela prilikom vježbanja;
- Razlikuje pravilno od nepravilnog držanja tijela;
- Poznaje termine za označavanje osnovnih položaja, stavova, pokreta i kretanja;
- Prepoznaje osnovne vrste vježbi oblikovanja (vježbe jačanja, vježbe istezanja, vježbe labavljenja);
- Prepoznaje fiziološke znake umjerenog opterećenja i zamora (npr. brži rad srca, znojenje, nesvjestica, itd.);
- Posjeduje informacije o značaju zdravlja;
- Posjeduje informacije o značaju tjelesne aktivnosti i boravka u prirodi za pravilan rast, razvoj i otpornost organizma;
- Poznaje principe pravilne i redovne ishrane; ima kulturu objedovanja;
- Zna zašto je prekomjerna tjelesna težina izvor brojnih tegoba i zdravstvenih problema i da joj je najčešći uzrok nepravilna ishrana i nekretanje;
- Održava ličnu higijenu (pranje ruku i zuba, umivanje, tuširanje i dr.);
- Održava kolektivnu higijenu (provjetravanje prostorija i odlaganje otpadaka)
- Posjeduje informacije o štetnosti duhana, alkohola i droga;
- Razlikuje i tumači termine tipa: zlostavljanje, zanemarivanje, agresivnost i dr.
- Zna da može tražiti pomoć i od koga ukoliko je zlostavljan/a (tjelesno, emocionalno ili seksualno) i (ili) zanemaren/a, ili zna za takav slučaj;
- Izbjegava situacije u kojima može da se povrijedi i umije da traži pomoć;
- Umije da traži pomoć ako se loše osjeća;
- Poznaje osnovna načela sigurnosti u sali, na ulici i bazenu;
- Zna zašto kvalitet, oblik i veličina, te vanjskim prilikama i aktivnostima neprimjerena obuća i odjeća, mogu negativno utjecati na zdravlje;
- Porodično koristi zdravstvene usluge;

- Ima usklađen dnevni ritam odmora, spavanja, učenja i zabave

Vrijednosti, stavovi i navike

- Pravilno drži tijelo pri sjedenju, stajanju i hodanju;
- Pozitivno doživljava i vrednuje nastavu Tjelesnog i zdravstvenog odgoja;
- Upoznaje i prihvata svoje osobine, sposobnosti i ograničenja značajna za učešće u tjelesnoj aktivnosti;
- Samostalno primjenjuje naučene modele tjelesne aktivnosti: jutarnja gimnastika, zagrijavanje i smirivanje organizma, tesportske igre;
- Posjeduje pozitivno iskustvo uspješnosti kroz ovladavanje sve složenijim kretnim zadacima;
- Uvažava suprotan spol;
- Uvažava kolektiv i međusobnu saradnju;
- Prepoznaje nesportsko ponašanje: gruba igra, kršenje pravila, nepristojno ponašanje;
- Razvija dobre ekološke navike

3.1. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED

I razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ATLETIKA	5
GIMNASTIKA	5
ŽIVJETI ZDRAVO	2
UKUPNO SATI	12

3.1.2. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA

1. ATLETIKA 1.1. TRČANJA: - Ciklična kretanja - Brzo trčanje 1.2. SKOKOVI - Skok u vis - Skok u dalj - Zgrčeni skok	Posjeduje osnovna teorijska znanja i praktično izvodi sljedeće vježbe: - ciklično se kreće različitim tempom do 6 min; - brzo trči do 60 m iz niskog starta. Posjeduje osnovna teorijska znanja i praktično izvodi sljedeće vježbe: - skače u vis prekoračnom tehnikom „škare“; - skače u dalj zgrčnom tehnikom; - skače zgrčeni skok odrazom s odskočne daske.
2. GIMASTIKA 1.1. UPIRANJA I PENJANJA - Kolut naprijed - Kolut nazad - Dokorak naprijed po tlu i na gredama različitih visina - Vaga zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina - Jednonožni uzmah na niskoj pritci ili niskom vratilu 1.2. PRESKOCI - Raznoška	- Posjeduje osnovna teorijska znanja i praktično izvodi sljedeće vježbe: - kolut naprijed; - kolut nazad; - dokorak naprijed po tlu i na gredama različitih visina; - vaga zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina; - jednonožni uzmah na niskoj pritci ili niskom vratilu. - Posjeduje osnovna teorijska znanja i praktično izvodi sljedeću vježbu: preskače kozlič raznoškom.
2. ŽIVJETI ZDRAVO 3.1. ISHRANA - Pravilna prehrana 3.2. ZDRAVLJE: - Zdravlje i tjelesne aktivnosti	- Posjeduje osnovna znanja o pretilosti, o dnevnom rasporedu uzimanja hrane i tekućine uz tjelesni napor. - Zna zašto je prekomjerna tjelesna težina izvor brojnih tegoba i zdravstvenih problema i da joj je najčešći uzrok nepravilna ishrana i nekretanje. - Posjeduje osnovna znanja o dnevnoj organizacija rada, odmora i zabave i njenom značaju za zdravlje. - Ima usklađen dnevni ritam odmora, spavanja, učenja i zabave. - Posjeduje osnovna znanja o dobrobiti tjelesne aktivnosti i boravka u prirodi. - Posjeduje osnovna znanja o djelovanju tjelesnog vježbanja na čovjekov metabolizam, te funkciju krvožilnog, dišnog i koštano-zglobnog sistema.

3.2. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED

II razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ATLETIKA	2
GIMNASTIKA	2
PLIVANJE	5
ŽIVJETI ZDRAVO	3
UKUPNO SATI	12

3.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. ATLETIKA - Hodanja i trčanja - Poligon	- Posjeduje osnovna teorijska znanja i praktično izvodi sljedeće vježbe: - hoda razlilitom brzinom i dužinom koraka, - trči na 100 m, 400 m i 800 m, - korektno primjenjuje različite vrste hodanja i trčanja u rekreaciji i sportu. - Postiže optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, gibljivosti i ravnoteže u složenijim kretnim zadacima.
2. GIMNASTIKA 2.1. UPIRANJA - Poligon	- Posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja i praktično izvodi sljedeće vježbe: - njiše se u uporu na razboju do sjeda raznožno - jednonožni uzmah na niskoj pritki - stoji na rukama uz vertikalnu površinu. - Postiže optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, gibljivosti i ravnoteže u složenijim kretnim zadacima.
3. PLIVANJE - Plivanje osnovnim	- Samostalno pliva osnovnim plivačkim stilovima, prsno i leđno. - Jača pozitivnu sliku o sebi kroz razvijenu

plivačkim stilovima – prsno i leđno	sposobnost plivanja.
4. ŽIVJETI ZDRAVO 4.1. ZAŠTITA ZDRAVLJA - Psihoaktivne supstance 4.2. ORIJENTACIJA - Orijetiring 4.3. PRVA POMOĆ	- Posjeduje osnovna znanja o štetnosti nikotina, alkohola, dopinga i drugih sredstava koja stvaraju ovisnost. - Orijetiše se u prostoru (orijetiring). - Izbjegava situacije u kojima može da se povrijedi i umije da traži pomoć. - Pruža prvu pomoć.

3.3. TEMATSKJE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
SPORTSKE IGRE	9
ŽIVJETI ZDRAVO	3
UKUPNO SATI	12

3.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA

1. SPORTSKE IGRE 1.1. NOGOMET 1.2. ODBOJKA 1.3. KOŠARKA 1.4. RUKOMET	Nogomet: - Dodaje loptu unutrašnjim dijelom stopala. - Vodi loptu desnom i lijevom nogom i kombinovano - Zaustavlja loptu donjim dijelom stopala (rist) principom amortizacije. - Uspješno oduzima loptu suigraču - Žonglira loptu Odbojka: - Izvodi gornje odbijanje iz srednjeg odbojkaškog stava - Izvodi donje odbijanje (čekić) - Izvodi donji servis i prima servis gornjim odbijanjem - Igra gornjim odbijanjem 1:1, 2:2. Košarka: - Zauzima osnovni košarkaški stav u napadu s loptom i pivotira - Šutira jednom rukom s prsa iz mjesta. - Vodi loptu lijevom i desnom rukom i kombinovano - Uspješan u slobodnoj igri 1:1. Rukomet: - Dodaje i hvata loptu različitim načinima - Vodi loptu različitim načinima - Šutira s tla osnovnim načinom
2. ŽIVJETI ZDRAVO 2.1. HIGIJENA - Lična higijena - Higijena odjeće i obuće 2.2. NAVIKE I PONAŠANJA - Nasilnično ponašanje	- Održava ličnu higijenu i higijenu zdravlja. - Redovno održava higijenu ruku, zubi i usne šupljine - Redovno održava higijenu odjeće i obuće - Odjeću i obuću prilagođava vremenu - Zna da kvalitet, oblik i veličina, te vanjskim prilikama i aktivnostima neprimjerena obuća i odjeća mogu negativno utjecati na zdravlje - Prepoznaje i imenuje nasilničko ponašanja i djeluje u skladu sa situacijom, interveniše ili prijavljuje - Razlikuje i tumači termine tipa: zlostavljanje, zanemarivanje, agresivnost i dr. - Zna da može tražiti pomoć i od koga ukoliko je zlostavljan/a (tjelesno,

2.3. EKOLOGIJA	emocionalno ili seksualno) i (ili) zanemaren/a, ili zna za takav slučaj - Posjeduje ekološke navike i aktivno učestvuje u rješavanju ekoloških problema.

4. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Polazni kriteriji za što kvalitetniji obrazovni standard nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja jesu:

- objektivnost – prilagođenost sadržaja materijalnim uvjetima;
- primjerenost sadržaja dobi i spolu učenika/polaznika;
- sigurnost učenika/polaznika;
- korisnost sadržaja za svakodnevni život, sportsku rekreaciju, urgentne situacije ili pogodnost za nadogradnju različitih kinezioloških aktivnosti;
- razvoj antropoloških obilježja učenika/polaznika;
- interes i potreba učenika/polaznika

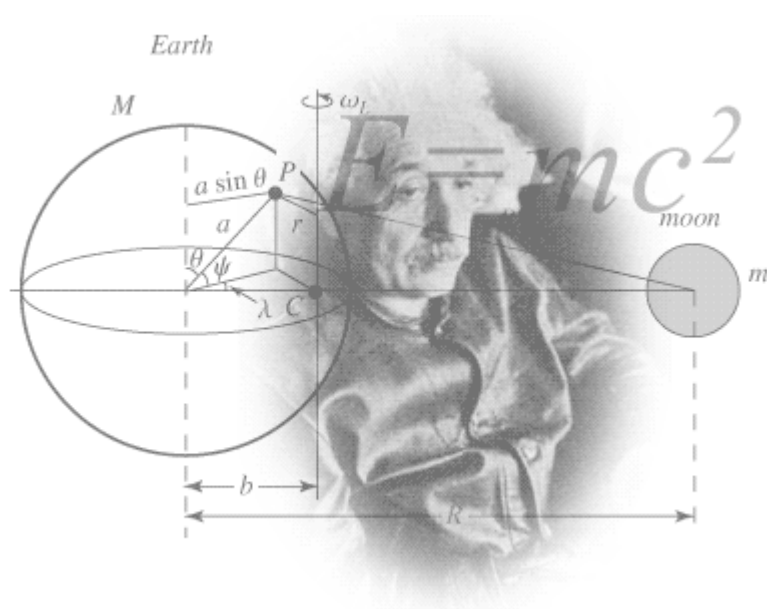
S obzirom na to da su polaznici odrasle osobe treba uzeti u obzir njihove tjelesne karakteristike, potebe, te motivaciju za nastavu Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

Zbog efikasnosti vježbe i bolje motivacije, program Tjelesnog i zdravstvenog odgoja odraslih zahtijeva savremeniji didaktičko-metodički postupak nastavnika, što se, u prvom redu, odnosi na slobodniju kompoziciju časa Tjelesnog i zdravstvenog odgoja i na usavršavanje i osavremenjivanje tehnologije nastave. Četverodijelnu kompoziciju časa treba shvatiti samo kao obavezno polazište, koje osigurava optimalne psihološke, fiziološke i pedagoške preduvjete za realizaciju neposrednog zadatka časa Tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Na toj osnovi, sa dosta slobode, treba i komponirati konačnu strukturu časa za svaki zadatak. Intenzivnije se koriste metode rada kao što su: metod dopunskog vježbanja, kružno-intervalni metod, metod stanica, target-trening i sl. Da bi intenzitet vježbanja bio optimalan, treba voditi računa o racionalnom korištenju objekata, sprava, rekvizita i ostalog nastavnog pribora, te o racionalnijem korištenju raspoloživog vremena za čas i sl.

U svakom slučaju, obavezan dio svakog planiranog nastavnog sata bi morale biti vježbe postrojavanja i prestrojavanja, vježbe oblikovanja, vježbe pravilnog držanja tijela, vježbe sa spravama (loptice, palice, krugovi, lopte i kratke vijače), vježbe na spravama (niska greda, švedska klupa), vježbe u obliku postavljanja motoričkih zadataka, vježbe sa raznim estetskim sadržajima kojim bi se polaznici poticali na svakodnevno vježbanje u slobodno vrijeme, kroz jutarnju gimnastiku i /ili neki drugi vid organizovanih tjelesnih aktivnosti.

5. LITERATURA

- [1] Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu, (2016) Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kanton Sarajevo, Sarajevo
- [2] Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine, (Okvirni nastavni plan i program za sedmi, osmi i deveti razred devetogodišnje osnovne škole, 2008. godine.), Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
- [3] “Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini” (2016), German corporation – implemented by GIZ, Sarajevo
- [4] Furlan, I. (1987): “Čovjekov psihički razvoj”, Školska knjiga, Zagreb
- [5] Furlan, I. (1989): Primijenjena psihologija učenja”, Školska knjiga, Zagreb
- [6] Findak, V. (2009): “Kineziološka metodika - Kineziološka paradigma kurikula tjelesnog i zdravstvenog odgojnoobrazovnog područja za 21. stoljeće”, Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu
- [7] Klapan, A. (2001). Obrazovne potrebe odraslih - ključno pitanje andragogije, Obrazovanje odraslih - časopis za obrazovanje odraslih i kulturu, Sarajevo 1-3; 79-87
- [8] https://bib.irb.hr/datoteka/711221.Zbornik_HAD_Vodice_2013.pdf
- [9] http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Kurikulum_zdravstvenog_odgoja_.pdf- Kurikulum zdravstvenog odgoja
- [10] http://www.azoo.hr/images/zdravstveni/zdravstveni_nastavni_plan_i_program.pdf - Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja za osnovne i srednje škole
- [11] <https://www.google.ba/search?q=7.+“Ključne+kompetencije+u+obrazovanju+odraslih”+Zbornik+radova>

FIZIKA

Član komisije za *Fiziku*:

Dijana Briga

1. UVOD

Fizika je fundamentalna prirodna nauka i osnova razvoja tehnologije. Kako naučna i tehnološka dostignuća predstavljaju neodvojiv dio kulturnog naslijeđa čovječanstva, nastava fizike značajno doprinosi opštem obrazovanju.

Znanja koja odrasli stiču na nastavi fizike su znanja koja mu u savremenom tehnološkom društvu daju mogućnost da uspješno komunicira, da bolje razumije prirodne pojave, da se efikasnije ponaša u procesu rada i svakodnevnom životu. Na ovaj način fizika može da

ohrabri polaznika da zdravorazumski razmišlja da se oslobodi predrasuda, stereotipa i manipulacije. Kompetencije koje se postižu nastavom fizike omogućavaju odraslom da razumije i da se ne plaši pojava u prirodi (npr. pomračenje sunca i mjeseca) i da se zaštiti od strujnog udara i udara groma.

Praktično, u sadržaju fizike nema ničega posebno nepoznatog za odrasle. Iskustveno znanje odraslog čovjeka se u nastavi fizike uređuje u logičku strukturu a stalnim navođenjem primjera fizike u svakodnevnom životu, polaznik uviđa upotrebljivost, znanja i vještina koje fizika razvija.

Cilj nastave fizike je da kod polaznika razvija samostalnost u posmatranju i razumjevanje prirodnih pojava, tako da znanja o pojavama koje fizika objašnjava primenjuje u svakodnevnom životu i radu. Polaznik koji ima logičko i kritičko mišljenje u onoj mjeri da ne postupa nasumično, da ne nagađa i ne bude praznovjeran, uspjeće brže da se snađe u situacijama koje su dio savremenog života i rada.

2. KOMPETENCIJE

Program osnovnog obrazovanja odraslih kao cjelina razvija određenu kompetenciju polaznika.

Jezička pismenost

- Opisivanjem pojava, tehničkih uređaja i zakonitosti na nastavi fizike, polaznik razvija jezičku pismenost. Govorna kompetencija se razvija usvajanjem novih pojmova i njihovom svjesnom upotrebom u komunikaciji. Mnoge pojmove polaznik već koristi, samo će se u nastavi oni pravilno upotrebljavati. Potrebno je nastojati da se polaznici izražavaju preciznim i potpunim iskazima čime se razvija jezička kultura u oblasti fizike i prirodnih nauka. Kroz usvajanje simbola za fizičke veličine i mjerne jedinice polaznik se opismenjuje simbolima nauke.

Matematička pismenost

- Na konkretnim primjerima objašnjavaju se fizičke zakonitosti koristeći računske operacije što doprinosi matematičkoj pismenosti.

Digitalna pismenost

- Većina sadržaja iz fizike se može uvoditi korištenjem odabranih sajtova. Ovim se razvija digitalna pismenost, tj. pretraživanjem značenja ključnih riječi polaznik postaje efikasni korisnik elektronskih podataka.

Ekološka kompetencija

- Kroz učenje fizike polaznik stiče elementarno znanje o „čistim“ izvorima energije, o razlikovanju supstanci koje se mogu reciklirati što mu omogućava aktivno uključivanje da se radno angažuje i stvara dodatni dohodak.

Zdravstvena kompetencija

- Sadržajima fizike koji se odnose na štetno zračenje, zaštitu od strujnog udara i buke kao i navođenjem primjene u medicini polazniku se unapređuje svijest o sopstvenom zdravlju ai zdravlju njegove porodice.

Inicijativnost i preduzimljivost

- Incijative poput štednjaenergije, modernizacija života, zaštita na radu, zaštita životne sredine stiču sekroz znanje i vještine pri izučavanju fizike.

Socijalna interakcija i saradnja sa drugima

- Rad u malim grupama kao i rad u paru na različitim problemima i zadacima omogućava razvijanje saradnje polaznika sa drugim polaznicima kao i nastavnika. Rad u grupi omogućava kod polaznika prepoznavanje osobina kao što su vođstvo, timski rad i zajedništvo.

Upravljanje sopstvenim učenjem

- Nastava fizike omogućava da polaznici uočavaju, posmatraju, opisuju pojave, provjeravaju stečena znanja kroz primjenu, traže podatke i informacije. Polaznik kroz sve ovo naučit će kako da dođe do informacija, to jeste uči kako da uči. Polaznik traži različite načine rješavanja praktičnih zadataka i problema pa razvija sposobnost za donošenje odluka o izboru rješenja koje je najefikasnije.

Kulturna svjest, multikulturalnost i kreativnost

- Znanja fizike su globalnog karaktera i brišu razlike između kultura. Nivo primjene znanja fizike državi definišu njen tehnološki razvoj i njenu ekonomsku snagu.

Rješavanje problema

- Polaznik usvaja zakone fizike i time se osposobljava za rješavanje situacija u svakodnevnom životu oslanjajući se na znanje. Izučavanjem fizike omogućava se pravilno uočavanje problema, njegovo stavljanje u okvire zakona i pravila fizike i predviđanja načina rješavanja. Polaznik postaje pouzdan i odgovoran saradnik u rješavanju problema na poslu, ulici i u svojoj kući.

3. CILJ NASTAVNOG PREDMETA

Cilj predmeta fizike je da sa jedne strane osposobi polaznika da smostalno posmatra prirodne pojave i razumije zakonitosti koje važe za njih, a sa druge strane da stečeno znanje i vještine primjenjuju u svakodnevnom životu. Polaznik može predviđati tok i ishod pojava iz svakodnevnog života tako što ih posmatra i upotrebljava znanje iz fizike. Polaznik koji ima razvijeno logičko i kritičko mišljenje u mjeri da ne postupa nasumično, da ne nagađa i ne bzde praznovjeran, uspjeće brže da se snađe u situacijama koje su dio savremenog života i rada.

Zadaci:

- steći navike promatranja fizikalnih pojava;
- usvojiti temeljne fizikalne pojmove;
- spoznati najvažnije fizikalne pojave i njihove zakonitosti;
- razvijati samostalno logično zaključivanje i kritičko mišljenje;
- razumjeti cjelovitost svijeta i povezanost prirodnih procesa;
- osposobiti za ispravan odnos prema prirodi i okolišu

Ishodi za kraj osnovnog obrazovanja

Po završetku osnovnog obrazovanja polaznik/ca će znati da:

- nabroji osnovne fizičke veličine koje opisuju pojave u prirodi;
- koristi SI sistem u zapisivanju prefiksa deci, centi, mili, mikro, kilo i mega;
- mjeri i određuje dimenzije tijela, površine ploha i zapreminu tijela;
- mjeri i određuje masu i gustoću tijela i tvari, te vrijeme trajanja različitih procesa;
- interpretira značenje temeljnih kinematičkih veličina;
- analizira odabrana mehanička kretanja služeći se kinematičkim veličinama;
- prepoznaje u realnim situacijama djelovanje sile trenja (štetno ili korisno), kao i djelovanje sile otpora sredine;
- istražuje uslove ravnoteže i analizira proste mehanizme;
- opisuje gravitaciono, električno i magnetno uzajamno djelovanje u neposrednom okruženju i imenuje odgovarajuće sile;
- povezuje djelovanje sile na predmete i posljedice tog djelovanja;
- procjenjuje vrijednost pritiska tečnosti i vazduha i njegov uticaj pri ronjenju, kretanju podmornica i aviona;
- analizira pojam energije, rada i snage te tumači konkretne primjere pretvaranja energije;

- analizira pojam proticanja električne struje u čvrstim tijelima, tečnostima i gasovima;
- sastavlja i evaulira strujno kolo;
- kombinuje znanje o temperature, toploti, prenosu toplote radi analiziranja toplotnih pojava;
- analizira i istražuje temeljne zakonitosti i pojave iz optike.

4. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	0	0	2	24
UKUPNO II TRIJADA					24

4.1. ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Polaznik treba da:

- nabroj osnovne fizičke veličine koje opisuju pojave u prirodi;
- koristi SI sistem u zapisivanju prefiksa deci, centi, mili, mikro, kilo i mega;
- odredi dimenzije tijela korištenjem odgovarajućih mjerila
- odredi površinu i zapreminu različitih geometrijskih likova
- razlikovati vremenski trenutak i vremenski interval
- objasni jednostavan model strukture tvari (molekula i atom)
- opisuje gravitaciono, električno i magnetno uzajamno djelovanje
- povezuje djelovanje sile na predmete i posljedice tog djelovanja;
- u realnim situacijama djelovanje sile trenja (štetno ili korisno), kao i djelovanje sile otpora sredine;
- navodi različite efekte koji mogu nastupiti usljed djelovanja sile

4.2. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 2 4 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
TIJELA I TVARI	10
MEĐUDJELOVANJE TIJELA, SILA	14
UKUPNO SATI	24

4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. TIJELA I TVARI 1.1. Upotreba i važnost fizičkih znanja u svakodnevnom životu. 1.2. Pojave koje fizika izučava, načini koje koristi pri proučavanju i primjeri fizičkih pojava u neposrednom okruženju. 1.3. Pojam fizičkog tijela i osnovne fizičke veličine, mjerne jedinice, mjerila. 1.4. Pojam gustine, mjerni instrumenti. 1.5. Mjerenje dužine, površine i zapremine. 1.6. Mjerenje vremena, mase, određivanje gustine čvrstih tijela i tečnosti.	- nabroji osnovne fizičke veličine koje opisuju pojave u prirodi; - koristi SI sistem u zapisivanju prefiksa -odredi dimenzije tijela korištenjem odgovarajućih mjerila -odredi površinu različitih geometrijskih likova sa akcentom na jedinice za mjerenje površine zemljišta -odrediti zapreminu korištenjem formula a i pomoću menzure - izvede jednostavne oglede po datom usmenom ili pismenom uputstvu; - koristi podatke za gustinu, - razlikovati vremenski trenutak i vremenski interval -objasni jednostavan model strukture tvari (molekula i atom)

2. MEĐUDJELOVANJE TIJELA, SILA

2.1. Vrste uzajamnog djelovanja u prirodi

2.2. Naelektrisano tijelo, vrste naelektrisanja. Stalni magneti i elektromagneti.

2.3. Sile koje djeluju između tijela koja se uzajamno ne dodiruju (gravitaciona, magnetna, električna sila - Kulonov zakon).

2.4. Sile koje djeluju između tijela koja se uzajamno dodiruju (sila trenja, sila otpora sredine, sila elastičnosti).

2.5. Mjerenje sile. Dinamometar.

2.6. Sila kao vektorska veličina. Pravac i smjer sile.

2.7. Zakon inercije i zakon akcije i reakcije (Njutnovi zakoni). Primjeri gdje se na osnovu Njutnovih zakona predviđakretanje tijela (naglo kočenje vozila, nagli polazak vozila, kretanje rakete, odgurivanje čamca veslom).

2.8. Sila Zemljine teže, težina tijela.

- opisuje gravitaciono, električno i magnetno uzajamno djelovanje

- povezuje djelovanje sile na predmete i posljedice tog djelovanja;

- u realnim situacijama djelovanje sile trenja (štetno ili korisno), kao i djelovanje sile otpora sredine;

- navodi različite efekte koji mogu nastupiti usljed djelovanja sile

5. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	2	48	0	0
UKUPNO III TRIJADA					72

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

- shvati pojam kretanja, relativnog mirovanja;
- razlikuje osnovne vrste kretanja i kretanja u gravitacionom polju;
- izračuna srednju brzinu kretanja i izrazi u različitim mjernim jedinicama;
- shvati prenošenje hidrostatičkog pritiska i primjenu kod presa;
- objasni spojene posude i primjenu kod vodovoda;
- procjenjuje vrijednost pritiska tečnosti i vazduha i njegov utjecaj pri ronjenju, kretanju podmornica i aviona;
- objasni zašto nešto pliva, a nešto tone;
- primenjuje polugu, strmu ravan i koturaču;
- razlikuje mehanički rad, snagu, energiju i toplotu;
- objasniti najvažniji zakon prirode zakon o održanju energije kroz primjere iz svakodnevnog života;
- objasniti promjene zapremine tijela pri zagrijavanju i korištenje tog znanja u građevinarstvu;
- opisati različite načine prenosa toplotne energije unutar tijela i sa tijela na tijelo;
- imenuje izvore električne struje;
- razumije definiciju električne struje;
- nacrtu šemu prostog električnog kola;
- procjeni kako snaga potrošača utiče na napon i jačinu električne struje u električnom kolu;
- definiše zakon pretvaranja električne energije u toplotnu;
- u različitim električnim aparatima prepoznaje pretvaranje električne energije u toplotnu, mehaničku, magnetnu, svjetlosnu, hemijsku energiju;
- opisuje kako od prostiranja svjetlosti nastajanje sjenke i lika u ogledalu
- objasniti pojamsvjetlosti i izvoresvjetlosti;
- opisati pojavu sjenke i polusjenke i pomračenja Sunca i Mjeseca;
- prelamanje svjetlosti i stvaranje slike u oku

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 2 4 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
KRETANJE	16
PRITISAK	8
UKUPNO SATI	24

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. KRETANJE 1.1. Mehaničko kretanje - pravolinijsko i krivolinijsko. Put, pomak, brzina, ubrzanje, mjerne jedinice. 1.2. Drugi Njutnov zakon. Zavisnost ubrzanja od vučne sile i mase tijela. 1.3. Ravnomjerno i promenljivo pravolinijsko kretanje. Ubrzavanje - start vozila i kočenje vozila. 1.4. Procenjivanje dužine zaustavnog puta vozila. 1.5. Grafičko predstavljanje veličina kretanja 1.6. Kretanje u polju Zemljine teže - slobodni pad. 1.7. Oscilacije i talasi. Prostiranje talasa kroz čvrsta tijela (zemljotresi) i tečnosti (talasi).	– shvati pojam kretanja, relativnog mirovanja – razlikuje put od pomaka – koristi grafički prikaz promjene brzine tokom kretanja – razlikuje osnovne vrste kretanja u gravitacionom polju – izračuna srednju brzinu kretanja – brzine izražene različitim mjernim jedinicama; poredi ih.

1.8. Zvuk, izvori zvuka. Zaštita od buke.	
2. PRITISAK ČVRSTIH TIJELA I TEČNOSTI	
2.1. Pritisak čvrstog tela i mjerne jedinice (paskal, bar, atmosfera).	– shvati prenošenje hidrostatičkog pritiska i primjenu kod presa
2.2. Pritisak koji stvaraju tečnosti na potopljena tijela (hidrostatički pritisak).	– objasni spojene posude i primjenu kod vodovoda
2.3. Atmosferski pritisak, mjerenje. Promjene vremenskih prilika kao posljedica promjene atmosferskog pritiska.	– procjenjuje vrijednost pritiska tečnosti i vazduha i njegov utjecaj pri ronjenju, kretanju podmornica i aviona
2.4. Prenošnje pritiska kroz tečnosti i gasove. Hidraulične mašine (kočnica, dizalica, presa).	– objasni zašto nešto pliva, a nešto tone.
2.5. Sila potiska. Arhimedov zakon.	

5.3. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED

VIII razred/treća trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO - 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
RAVNOTEŽA, PROSTI MEHANIZMI	6
MEHANIČKA I TOPLOTNA ENERGIJA, RAD I SNAGA	14
ELEKTRIČNA STRUJA	14
OPTIKA	14
UKUPNO SATI	48

5.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. RAVNOTEŽA, PROSTI MEHANIZMI 1.1. Pojam i vrste ravnoteže. Proste mašine - poluga, strma ravan, koturača. 1.2. Vrste poluga, moment sile i ravnoteža poluge. 1.3. Ravnoteža čvrstih tela u tečnostima - plivanje tijela.	– primenjuje polugu, strmu ravan i koturaču – određuje težište tijela.
2. MEHANIČKA I TOPLOTNA ENERGIJA , RAD I SNAGA 2.1. Mehanički rad. Pojam mehaničke snage. 2.2. Pojam energije i vrste energija. Kinetička energija i potencijalna energija u gravitacionom polju. 2.3. Transformacija energije u hidrocentralama, termoelektranama, vjetrenjačama, solarnim panelima, motorima sa unutrašnjim sagorjevanjem. 2.4. Zakon održanja energije. Transformacija mehaničkog rada u toplotnu energiju. 2.5. Pojam temperature. Mjerenje temperature. 2.6. Toplotni provodnici i toplotni izolatori. 2.7. Promjene agregatnih stanja.	– razlikuje mehanički rad, snagu, energiju i toplotu – objasniti najvažniji zakon prirode; zakon o održanju energije kroz primjere iz svakodnevnog života – objasniti promjene zapremine tijela pri zagrijavanju i korištenje tog znanja u građevinarstvu – opisati različite načine prenosa toplotne energije unutar tijela i sa tijela na tijelo
3. ELEKTRIČNA STRUJA	

3.1. Metali, elektroliti i jonizovani gasovi kao električni provodnici. Izolatori i poluprovodnici u domaćinstvu i svakodnevnom okruženju. 3.2. Električni izvori (baterija, akumulator, generator), pojava električne struje. Jačina električne struje. 3.3. Električno kolo i Omov zakon. 3.4. Gubici pri prenosu električne struje. Mjerni uređaji i njihovo vezivanje u električnom kolu. 3.5. Otpornici (sijalica) u električnom kolu. Vezivanje otpornika (sijalica) u električnom kolu. 3.6. Djelovanja električne struje: mehaničko, magnetno, toplotno, hemijsko, svjetlosno. 3.7. Električne pojave u atmosferi i zaštita od groma i električnog udara.	– imenuje izvore električne struje – razumije definiciju električne struje – nacrtava šemu prostog električnog kola – procjeni kako snaga potrošača utječe na napon i jačinu električne struje u električnom kolu – definiše zakon pretvaranja električne energije u toplotnu – u različitim električnim aparatima prepoznaje pretvaranje električne energije u toplotnu, mehaničku, magnetnu, svjetlosnu, hemijsku energiju
4. OPTIKA 4.1. Svjetlost kao prirodna pojava. 4.2. Pravolinijsko prostiranje svjetlosti (pomračenje Sunca i Mjeseca). 4.3. Brzina svjetlosti. 4.4. Odbijanje svjetlosti (lik u ravnom i sfernom ogledalu). 4.5. Prelamanje svjetlosti. 4.6. Formiranje slike predmeta kod oka. Sočiva (kratkovidnost i dalekovidnost). 4.7. Mikroskop i durbin i njihov značaj u razvoju nauke i tehnike.	– opisuje kako od prostiranja svjetlosti zavisi nastajanje sjenke i lika u ogledalu-objasniti pojam svjetlosti i izvore svjetlosti. – opisati pojavu sjenke i polusjenke i pomračenja Sunca i Mjeseca – prelamanje svjetlosti i stvaranje slike u oku – opisati lupu, mikroskop i durbin kao optičke elemente

6. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

U ostvarivanju programa nužno je da se nastavnik koristi predznanjem polaznika. Nastavne sadržaje treba povezati sa životnim i radnim iskustvom polaznika kao osloncem u spoznajnom procesu. Važna je zadaća nastavnika motiviranje polaznika. Polaznici trebaju razumjeti sadržaje tokom direktne obrade u bilo kojem obliku nastave i istodobno učenjem ostvarivati zadatke, a manji dio ostvarivati kući.

Pristup obradi sadržaja u prvom je redu pojavni, pri čemu demonstracijski ogled ima veliku poticajnu i spoznajnu važnost. Nastavnik ostvaruje primjere za pojava i eksperimente, a problemsko oblikovanje sadržaja omogućava pravilno dolaženje do rezultata rada.

Praćenje i provjeravanje polaznika treba biti kontinuirano, a nakon većih tema i cjelina provodi se pismeno provjeravanje postignuća polaznika.

Broj sati nameće potrebu da se nastavnik planski pridržava predviđenog programa. Svaki čenastavnik sam procijeniti koliko je potrebno intenzivno i ekstenzivno ostvariti sadržaje programa u zavisnosti od spremnosti polaznika i ostalim odrednicama u sklopu zadanoga programa.

Izabrani su samo temeljni sadržaji koji tumače fiziku kao nauku i pogled na svijet te oni koji primjenom pokazuju važnost fizike za savremenu tehnologiju i gospodarstvo. U obradi pojmova mase i gustoće treba raspraviti raspon masa i gustoća u prirodi. Čestični sistem tvari obrađuje se fenomenološki stvaranjem pretpostavke i modela o čestičnosti na logici usitnjavanja tvari.

Na temelju primjera različitih međudjelovanja tijela u okolici polaznici usvajaju osnovni koncept sile (međudjelovanja: Zemlje i tijela, dvaju magneta, trenje). Pojam sile utvrđuju istežanjem opruge (dinamometra) uočavajući razmjernost sile i produljenja opruge.

Spoznaju pojmova energije, rada i snage polaznici zasnivaju na iskustvu iz svakodnevnog života o prenosu i pretvaranju energije. Pojam energije određuju kao stanje u kojem se nalazi neko tijelo ili sistem čestica. Nakon usvajanja pojmova unutrašnje energije, toplote i temperature polaznici utvrđuju da se energija sistema može promijeniti radom ili zagrijavanjem.

Obrada osnovnih pojmova iz elektriciteta zasniva se na poimanju električne struje kao kretanja električni nabijenih čestica, čime se dalje razrađuje ideja o čestičnosti tvari. Glavna je zadaća razumijevanje ovisnosti električnog otpora o karakteristikama provodnika i primjena Ohmova zakona.

U poglavlju Kretanje polaznici trebaju usvojiti osnovne kinematičke veličine za opis kretanja, odrediti srednju brzinu, a zatim na primjeru jednolikoga pravolinijskog kretanja grafički prikazati ovisnost brzine i pređenog puta o vremenu.

Poglavlja Valovi i Svjetlost obrađuju se uglavnom kvalitativno pri čemu treba naglasiti valnu fenomenologiju svjetlosti, ali i različitost u odnosu na mehaničke valove. Zakone geometrijske optike prikazujemo u primjerima njihove primjene na ravnom ogledalu i lupi. Polaznici trebaju usvojiti pojam jačine sočiva i primijeniti ga na lupi te naočalama. Boju svjetlosti trebaju povezati s frekvencijom odnosno talasnom dužinom.

7. LITERATURA

- [1] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Službene novine, br. 40, godina XX, Sarajevo 2016.
- [2] Odluka o standardima i normativima za realizaciju Programa obrazovanja odraslih Službene novine, br. 32, godina XXI, Sarajevo 2016.
- [3] Nastavni plan i program za osnovnu školu, predmet - fizika, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Sarajevo 2016.
- [4] Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2016.
- [5] Ishodi učenja, Priručnik, Knin 2013.
- [6] Pravilnik o programu oglada funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, „Sl. glasnik RS – Prosvetni glasnik“, br. 6/ 2011
- [7] Pravilnik o nastavnom planu i programu osnovnog obrazovanja odraslih, Sl. gl. RS - Prosv. glasnik br. 13/13
- [8] Nastavni plan i program za osnovno obrazovanje odraslih, Ministarstvo prosvjete i športa, Službeni list RH NN 136/2003

HEMIJA/KEMIJA

Član komisije za *Hemiju*:

Amela Mahmutović

1. UVOD

Obrazovanje u oblasti hemije potrebno je odraslima da bi na osnovu stečenih znanja donosili odluke o sopstvenom zdravlju, zdravlju porodice i očuvanju životne sredine.

Potreba za učenjem hemije proizilazi iz činjenice da se u svakodnevnom životu koriste različite supstance(tvari) i izvode njihove promjene. Da bi polaznici razumijeli okruženje u kome žive, planirali i izvodili aktivnosti, potrebno je da sagledaju oblast hemije u tom okruženju: kuhinja (namirnice, fizičke i hemijske promjene koje se dešavaju tokom njihove pripreme), kupatilo (sapuni, šamponi, deterdženti, dezodoransi, razna sredstva za čišćenje), restorani (hrana, pića), bašte, vrtovi (đubriva, pesticidi, herbicidi,...), automobili i ostala prevozna sredstva (benzin i drugi derivati nafte, razne vrste plastičnih masa, metali i legure), domovi zdravlja i bolnice (lijekovi, reagensi za razne dijagnostičke testove), prodavnice (od plastičnih kesa u koje se pakuju kupljeni proizvodi, do cijelokupne ponude prodavnice)...

Važnost znanja i viještina koje se formiraju učenjem hemije proizilazi iz doprinosa hemije u rješavanju strateških problema savremenog svijeta kao što su zdravlje, hrana, energija, materijali i ekologija.

Učeći hemiju, važno je da polaznici sagledaju i prirodu hemije kao eksperimentalne nauke, tj. da hemičari dolaze do saznanja kroz eksperimentalno-istraživački rad (posmatraju i ispituju svojstva supstanci (tvari) u brojnim ogledima, traže pravilnosti među prikupljenim podacima, traže uzroke za te pravilnosti, pretpostavljaju objašnjenja (hipoteze), provjeravaju pretpostavke u novim ogledima, izvode zaključke).

2. KOMPETENCIJE

Pod kompetencijama podrazumjevamo kombinaciju znanja, vještina, stavova, motivacije i ličnih karakteristika koje omogućuju pojedincu aktivno i efikasno djelovanje u određenoj (specifičnoj, stručnoj) situaciji.

Jezička pismenost

- Hemija obuhvata specifične termine - naučna terminologija kojom polaznici bogate svoj rječnik.

Matematička pismenost

- Učenje hemije obuhvata izračunavanja kojima se povezuje mikro i makro nivo. Kvantitativni (količinski) aspekt fizičkih i hemijskih promjena ima praktičan značaj u svakodnevnom životu i proizvodnji.

Osnovne naučne pismenosti

- Činjenice, pojmovi, principi, teorije i zakoni u oblasti hemije, kao i metode kojima se formira znanje o njima, s jedne strane oslikavaju prirodu nauke, a s druge, predstavljaju osnovu za razumijevanje okruženja, donošenje odluka i izvođenje aktivnosti u svakodnevnom životu i profesionalnoj djelatnosti.

Digitalna pismenost

- Učenje hemije se oslanja na izvore informacija u elektronskom vidu.

Upravljanje sopstvenim učenjem

- Učenjem hemije razvijaju se opšte vještine analiziranja sadržaja, uočavanja i izdvajanja bitnog, povezivanja sa prethodno učenim gradivom iz hemije, fizike, biologije, sa svakodnevnim životom, korištenje različitih izvora informacija, raspodjela vremena za različite aktivnosti.

Rješavanje problema

- Učenjem hemije polaznici se osposobljavaju da stečeno znanje primenjuju u rješavanju svakodnevnih problema u radu sa supstancama (tvarima).

Socijalne interakcije i saradnja sa drugima

- Rezultati koji se dobiju izučavanjem hemije kroz različite oblike rada ili korištenjem različitih izvora informacija, mogu se dijeliti sa drugima u cilju formulisana objašnjenja, ili izvođenja zaključaka. Polaznici formiraju znanje na osnovu koga mogu argumentovano diskutovati.

Građanska odgovornost u/za demokratiju

- Izučavajući nastavu hemije polaznici dolaze do znanja koja se mogu iskoristiti za razmatranje bitnih pitanja i problema savremenog života (pitanja u oblasti hrane, zdravlja, materijala, energije i ekologije).

Zdravstvene kompetencije

- Znanje o svojstvima supstanci je osnova za njihov izbor prema potrebama i pravilan rad s njima, brigu o sopstvenom zdravlju i zdravlju porodice.

Ekološke kompetencije

- Znanje o svojstvima supstanci je osnova za preduzimanje potrebnih aktivnosti za očuvanje životne sredine, od pravilnog odlaganja otpada, do preduzimanja akcija čišćenja.

Inicijativa i preduzetništvo

- Učenjem hemije sagledava se njena uloga u različitim profesijama, ali i različite profesije iz ugla hemije. Donošenje valjanih odluka podržavaju različita znanja i vještine stečene u hemiji o svojstvima supstanci, promjenama kojima podliježu i praktičnoj primjeni, njihovom bezbjednom i racionalnom korištenju u svakodnevnom životu i praksi.

Kulturna svijest, multikulturalnost i kreativnost

- Dostignuća nauke pripadaju svima. Ona su osnova za razvoj novih tehnologija i društva.

3. CILJ I ZADACI NASTAVE HEMIJE

3.1. CILJ

Opći cilj nastave hemije je da osposobi odraslu osobu (polaznika) da u svakodnevnom životu i u poslu kojim se bavi primjeni znanje o svojstvima (osobinama) tvari i o hemijskim promjenama sa kojima se svakodnevno susreće; da poznaje i pridržava se mjera predostrožnosti u radu sa opasnim tvarima (supstancama), te i odgovarajućem načinu odlaganja istih.

U VII razredu polaznik savladava pojmove koji se tiču opće i anorganske hemije (tvar-vrste, osobine, promjene, hemijske oznake, metale i nemetale), dok u VIII razredu izučava osnovna znanja o sastavu Zemlje – stijene, mineral i rude, te anorganske spojeve (okside, kiseline, baze, soli) i organske spojeve (ugljikohidrate, alkohole, kiseline, masnoće, bjelančevine,...).

3.2. ZADACI

- Razvijanje interesovanja kod polaznika za nove naučne sadržaje;
- Osposobljavanje polaznika da usvoje i znaju da primjene određena znanja o hemijskim pojavama i zakonitostima;
- Razvijanje sposobnosti promatranja i uočavanja pojava i izvođenja zaključaka na temelju činjenica;
- Razvijanje radnih navika, upornosti, urednosti i discipliniranosti u izvršavanju radnih zadataka;
- Razvijanje smisla za samostalno i kreativno rješavanje problema;
- Razvijanje svijesti o značaju i ulozi hemije u tehnici, poljoprivredi, zdravstvu, ekologiji i drugim oblastima svakodnevnog života.

4. ISHODI UČENJA NA KRAJU OSNOVNOŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA ODRASLIH

Po završetku osnovnog obrazovanja polaznik će moći/ biti u stanju da:

- definiše hemiju kao naučnu discipline;
- razlikuje čiste supstance (elemente i jedinjenja) i smjese na osnovu njihove složenosti (homogene i heterogene);
- navede osobine nekih metala i nemetala;

- nabroji poznate legura i njihov praktični značaj;
- uoči fizička i hemijska svojstva supstanci koje koristi u svakodnevnom životu i poslu koji obavlja;
- razlikuje fizičke i hemijske promjene supstanci i primenjuje Zakon održanja mase, tj. da se pri promjenama ukupna masa supstanci ne mijenja;
- objasnigrađu supstance (jon, atom i molekula)
- prepozna na osnovu simbola hemijske elemente, a na osnovu hemijskih formula najvažnije predstavnike klasa neorganskih i organskih jedinjenja;
- objasni šta su rastvori i kako nastaju, prepozna primjere rastvora u svakodnevnom životu i praksi;
- razlikuje šta je zasićen, nezasićen i prezasićen rastvor;
- bezbjedno rukuje supstancama, posuđem i priborom, zagrijava supstancu na bezbjedan način, mijeri masu, zapreminu i temperaturu supstance;
- ispita svojstva supstanci u jednostavnim ogledima (agregatno stanje, miris, boju, magnetna svojstva, rastvorljivost), i ta svojstva opisuje;
- bira na osnovu svojstava sastojaka smijese odgovarajući postupak za njihovo razdvajanje i izvodi ga;
- pravi rastvor određenog procentnog sastava i mijenja sastav rastvora dodavanjem rastvorene supstance ili rastvarača (razblaživanje i koncentrovanje);
- opiše osnovna fizička i hemijska svojstva nemetala i metala;
- poveže svojstava nemetala i metala s njihovom praktičnom primjenom;
- opisuje osnovna fizička i hemijska svojstva oksida, kiselina, baza i soli i poveže ih sa praktičnom primjenom ovih jedinjenja;
- opiše osnovna fizička i hemijska svojstva ugljikovodika, alkohola, ugljikovih jedinjenja, karboksilnih kiselina i estera i povezuje ih sa praktičnim značajem ovih jedinjenja;
- prezentira fizička svojstva (agregatno stanje i rastvorljivost) masti i ulja, ugljenih-hidrata i proteina (bjelančevina);
- navede primjere namirnica koje sadrže masti i ulja, ugljene -hidrate i proteine (bjelančevine);
- opiše najvažnije uloge masti i ulja, ugljenih hidrata i proteina u živim organizmima;
- navede zagađivače vazduha, vode i zemljišta , opisuje njihov uticaj;
- objasni značaj bezbjednog postupanja sa supstancama, načine njihovog pravilnog skladištenja, s ciljem očuvanja zdravlja i životne sredine;...

Važno je istaći da se od polaznika očekuje i razvijanje vještina za eksperimentalni rad i za bezbjedno rukovanje sa supstancama (hemikalijama) u svakodnevnom životu ili praksi.

5. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	2	48	0	0
UKUPNO III TRIJADA					72

5.1. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U HEMIJU	1
TVARI/SUPSTANCE U OKRUŽENJU	7
HEMIJSKA SISTEMATIKA	10
NEMETALI	3
METALI	3
UKUPNO SATI	24

5.1.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U HEMIJU 1.1. Uvod u hemiju (historijski osvrt)	- Polaznik će moći/ biti u stanju da: - definiše hemiju kao naučnu disciplinu; - navede karakteristike iz historijskog razvoja hemije; - uoči vezu sa drugim naukama.
2. SUPSTANCE (TVARI) U OKRUŽENJU 2.1. Materija -pojam (tvar i fizičko polje) 2.2. Fizičke i hemijske promjene tvari	- opiše šta je materija i od čega je građena; - prepozna fizička i hemijska svojstva supstanci koje koristi u svakodnevnom životu i djelatnosti koju obavlja; - uspostavi veze između svojstava - supstanci, praktične primjene i bezbednog rada sa supstancama. - prepozna fizičke i hemijske promjene supstanci u svakodnevnom životu i djelatnosti koju obavlja; - navede hemijske promjene tvari;

2.3. Podjela tvari 2.4. Rastvori 2.5. Legure i njihov praktičan značaj	- opiše riječima fizičke i kemijske promjene tvari; - definiše pojam smjese; - navede primjere smjesa u svakodnevnom životu i praksi; - razlikuje čiste tvari od smjese; - bira i izvodi odgovarajuće postupke za razdvajanje tvari iz smjese; - razlikuje pojmove otopina, otapalo i otopljena tvar; - demonstrira pravljenje rastvora; - objasni značenje procentnog sastava rastvora i primenjuje ga u praksi.
3. HEMIJSKA SISTEMATIKA 3.1. Hemijski elementi – pojam, podjela i građa 3.2. Hemijski spojevi-pojam i građa 3.3. Hemijski simboli 3.4. Hemijske formule 3.5. Kvalitativno i kvantitativno značenje hemijskih simbola i formula 3.6. Hemijske veze (hemijske reakcije – jednačine)	- uoči razliku između elementarnih tvari: metala i nemetala; - prepozna hemijske elemente i jedinjenja, koja se koriste u svakodnevnom životu i praksi, na osnovu hemijskih simbola i formula; - opiše čestičnu građu supstance do nivoa čestica koje čine elemente - atoma i molekula, i čestica koje čine jedinjenja - molekula i jona; - nauči i prepozna formule tvari koje svakodnevno koristi u životu (kuhinjska so, voda, solna kiselina, kisik, neki metali i nemetali,...) - prepozna na osnovu hemijskih simbola hemijske elemente, a na osnovu hemijskih formula najvažnije spojeve koje koristi u životu.
4. NEMETALI 4.1. Svojstva nemetala - (H,C,N,O,P,S,Cl) - zastupljenost u prirodi i njihov značaj	- objasni rasprostranjenost nemetala u prirodi; - opiše osnovna fizička i hemijska svojstva nemetala; - poveže osobine nemetala s njihovom praktičnom primjenom; - formira znanje o svojstvima oksida nemetala kao što su ugljen-monoksid, ugljen-dioksid, sumpor-dioksid, sumpor-trioksid i oksidi azota i o njihovom uticaju na životnu sredinu i zdravlje čovjeka. - objasni ulogu kisika u organizmu čovjeka; - prezentira dobivanje kisika procesom fotosinteze.
5. METALI 5.1. Svojstva metala (K, Na, Mg, Ca, Al, Fe, Cu, Pb) - zastupljenost u prirodi i njihov značaj	- objasni rasprostranjenost metala u prirodi; - opiše osnovna fizička i hemijska svojstva metala i poveže ih s njihovom praktičnom primjenom; - navede poznate rude iz kojih dobivamo neke od metala; - definiše pojam biogeni element; - prepozna ulogu biogenih elemenata; - objasni ulogu željeza i kalcija u organizmu; - opiše šta je korozija i primjena metoda zaštite metala od korozije- farbanje, pocinčavanje,... - uoči bitnost zaštite metala od korozije.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VIII RAZRED

VIII razred/druga trijada - Programski sadržaj 2 ČASA SEDMIČNO – 48 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
HEMIJSKI SASTAV ZEMLJINE KORE	7
ANORGANSKI SPOJEVI	12
ORGANSKI SPOJEVI SA KISIKOM	9
BIOLOŠKI VAŽNI ORGANSKI SPOJEVI	13
SINTETIČKI SPOJEVI I EKOLOGIJA	7
UKUPNO SATI	48

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VIII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. HEMIJSKI SASTAV ZEMLJINE KORE 1.1. Rasprostranjenost elemenata u zemljinoj kori 1.2. Stijene i rude	- Polaznik će moći/ biti u stanju da: - prepozna raznovrsne promjene (proces) u prirodi; - tumači građu Zemljinog omotača; - izdvoji najbitnije elemente koji grade planetu Zemlju; - objasni značaj stijena i ruda; - shvati postupke dobivanja važnih metala iz njihovih ruda; - definiše pojam legura i njihov značaj u praksi; - zaključi vezu između stijena, minerala i ruda.
2. ANORGANSKI SPOJEVI 2.1. Oksidi - metala (Na, Ca, Mg, Al, Fe) i nemetala (S, C, N, P) 2.2. Kiseline i njihov praktični značaj (HCl, H ₂ SO ₄ , HNO ₃ , H ₂ CO ₃ , H ₃ PO ₄) 2.3. Određivanje Ph vrijednosti rastvora 2.4. Baze (hidroksidi) i njihov praktični značaj (NaOH, Ca(OH) ₂ , NH ₄ OH) 2.5. Soli i njihov praktični značaj (NaCl, Na ₂ CO ₃ , NaHCO ₃ , CaCO ₃ , CaSO ₄ , CuSO ₄ *5H ₂ O)	- usvoji pojmove oksidi, kiseline, baze i soli; - opiše osnovna fizička i hemijska svojstva oksida, kiselina, baza i soli i poveže ih s praktičnom primenom i bezbjednim radom; - kritički razmatra upotrebu tvari i njihov utjecaj na čovjekovo zdravlje i okoliš; - imenuje neke osnovne kiseline iz domaćinstva; - odredi ph vrijednost nekog rastvora npr. sredstava za održavanje higijene, kozmetičkih preparata, prehrambenih proizvoda, čaja,... - objasni štetnost za organizam uzimajući većih količina kuhinjske soli; - razvije umijeće sigurnoga i urednoga rukovanja hemijskim priborom i hemikalijama.

3. ORGANSKI SPOJEVI SA KISIKOM 3.1. Ugljikovodici-izvori, fizička hemijska svojstva i njihov značaj 3.2. Nafta i zemni gas-izvori ugljikovih jedinjenja i energije	- objasni građu ugljika; - nabroji važne ugljikovodike ; - opiše osnovna fizička i hemijska svojstva ugljovodika i poveže ih sa praktičnim značajem i bezbjednim radom; - ukaže na značaj nafte i zemnog plina (kao izvora energije) u svakodnevnom životu; - navede glavne proizvođače nafte u svijetu.
4. BIOLOŠKI VAŽNI ORGANSKI SPOJEVI 4.1. Organski spojevi sa kisikom-hemijska svojstva i praktični značaj 4.2. Alkoholi 4.3. Kiseline 4.4. Ugljikohidrati 4.5. Masnoće 4.6. Bjelančevine (proteini)	- opiše osnovna fizička i hemijska svojstva alkohola i karboksilnih kiselina i poveže ih s praktičnim značajem i bezbjednim radom; - navede predstavnike alkohola i organskih kiselina; - nabroji osnovne sirovine za pravljenje alkohola etanola; - odredi funkcionalne grupe za alkohole i kiseline; - objasni jednostavan način pravljenja alkoholnog pića (vina ili rakija) - istakne štetno fiziološko djelovanje alkohola na organizam čovjeka i problem alkoholizma u društvu; - opiše fizička svojstva (agregatno stanje i rastvorljivost) masti i ulja, ugljenih hidrata i proteina (bjelančevina); - ukaže na široku zastupljenost ugljenih hidrata u prirodi i njihovu primjenu u svakodnevnom životu; - razlikuje proste ugljikohidrate od složenih; - navodi glavne sirovine za dobivanje šećera saharoze; - opiše najvažnije uloge masti i ulja, ugljenih hidrata, proteina i vitamina u živim organizmima; - nabroji namirnice koje sadrže masti i ulja, ugljene hidrate, proteine i vitamine; - argumentuje kvalitet crnog hljeba; - prezentira hemijske promjene na primjerima reakcija organskih tvari
5. SINTETIČKI SPOJEVI I EKOLOGIJA 5.1. Plastične mase 5.2. Sapuni i deterdženti 5.3. Zagađenje zraka, vode i tla 5.4. Zaštita životne sredine	- imenuje štetene i opasne hemikalije u domaćinstvu, kako se njima rukuje i kako su obilježene; - prezentira pravilno korištenje sredstva za higijenu; - tumači značaj sintetičkih spojeva u svakodnevnom životu; - objasni primjenu plastičnih masa u svakodnevnom životu; - nabroji glavne zagađivače životne sredine; - uoči značaj sortiranja plastičnih masa (ambalaže) kao prve faze gospodarenja otpadom; - upozna se sa programom recikliranja otpada; - predloži mjere zaštite životne sredine.

6. DIDAKTIČKO- METODIČKE NAPOMENE

Za realizaciju nastavnog procesa planirane nastavne sadržaje treba uskladiti sa dosadašnjim znanjima i iskustvima polaznika, njihovim interesovanjima i potrebama. Nastavne sadržaje treba realizovati uz demonstracione ogledе i laboratorijske vježbe.

Učenje hemije bi trebalo da doprinese razvijanju komunikacionih sposobnosti (uključujući i komunikaciju korišćenjem hemijske simbolike i specifičnih termina), sposobnosti da se iznesu ideje, navode argumenti, da se donose odluke (na primjer, koji proizvod kupiti, kako skladištiti supstancu, kako odlagati otpad) i preuzimanje odgovornosti.

Program hemije se realizuje u korelaciji sa gradivom fizike (fizičke veličine, supstanca, energija), gradivom biologije (biološki važna organska jedinjenja i njihova uloga u živim bićima, uticaj alkohola na organizam), gradivom geografije (sastav stijena). Pored toga, nastava hemije kroz zadatke i aktivnosti polaznika doprinosi ostvarivanju ishoda koji se odnose na funkcionalnu pismenost i bogati riječnik polaznika novim terminima specifičnim za hemiju.

Posebnu pažnju treba posvetiti kreiranju zadataka kojima se prati i vrednuje napredak polaznika, da li ti zadaci zaista govore o postignutom ishodu ili se izašlo izvan planiranog nivoa postignuća. Takođe, važno je da se prati osposobljenost polaznika da primenjuju stečeno znanje na primjerima iz svakodnevnog života i prakse, a ne da rješavaju klasične školske zadatke koji nemaju vidljivu vezu sa realnim životom.

7. SREDSTVA ZA REALIZACIJU NASTAVE HEMIJE

Literatura iz oblasti hemije, prezentacije na CD-u, slajdovi, internet, časopisi, fotografije, laboraorijski pribor i hemikalije, periodni sistem elemenata, panoj, kalotni modeli atoma i molekula, osnovna nastavna sredstva,...

Nastavnik treba znati kako pravilno odabrati i prilagoditi nastavna sredstva i pomagala, te u kojem dijelu procesa učenja primijeniti ista. Najbitnije je uskladiti nastavna sredstva sa ciljevima i ishodima učenja nastave hemije.

8. LITERATURA

- [1] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Službene novine, br. 40, godina XX, Sarajevo 2016.
- [2] Odluka o standardima i normativima za realizaciju Programa obrazovanja odraslih Službene novine, br. 32, godina XXI, Sarajevo 2016.
- [3] Nastavni plan i program za osnovnu školu, predmet- hemija / kemija, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Sarajevo 2016.
- [4] Udžbenik hemije za VIII razred devetogodišnje osnovne škole, autori: Milićević-Musić, Sarajevo Publishing, 2012.g.
- [5] Udžbenik hemije za IX razred devetogodišnje osnovne škole, autori: Milićević-Musić, Sarajevo Publishing, 2012.g.

- [6] Metodika nastave hemije, Milan Sikirica, Školska knjiga , Zagreb 2003.g.
- [7] Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2016.
- [8] Primjena ishoda učenja, četvrta kvalifikacija iz serije o Europskom kvalifikacijskom okviru (EQF), Zagreb 2013.
- [9] Ishodi učenja, Priručnik, Knin 2013.
- [10] Ključne kompetencije i učenje odraslih, Međunarodni andragoški simpozij, Biograd na Moru, 2013.
- [11] Pravilnik o programu ogleda funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, „Sl. glasnik RS – Prosvetni glasnik“, br. 6/ 2011.
- [12] Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2009.), Andragoški modeli poučavanja, Priručnik za rad s odraslim polaznicima Modul I, Zagreb
- [13] Dragičević T., Dželalija M. (2010.), Kako napisati ishode učenja? , Agencija za odgoj i obrazovanje, Split
- [14] Ministarstvo prosvete, nauke i regionalnog razvoja (2012.), Razvoj sistema funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih „Druga šansa“, Beograd

BIOLOGIJA

Član komisije za *Biologiju*:

Bahra Zorlak

1. UVOD

Biologija kao nauka o živim bićima i ima značajnu ulogu u razumijevanju različitih problema koji su direktno ili indirektno povezani sa prirodnim faktorima. Biologija proučava i ponašanje organizama, njihov rast, razvoj i razmnožavanje, kao i interakcije između različitih organizama, te organizama i njihove okoline. Biologija obuhvata široki spektar akademskih područja koja se često smatraju različitim disciplinama. Ove discipline zajedno proučavaju život na različitim razinama. Svi oblici života imaju izvjesne osobine koje ih čine specifičnima i razlikuju od mrtvih tvari. Ove su na primjer mogućnost reprodukcije, rasta, ali i mogućnost prilagođavanja okolini. Sve ovo je vrlo važno poznavati radi lakše egzistencije pa će se tako polazniku pružiti dovoljno znanja kako bi sebi olakšao egzistenciju. Ostvarivanje programa iz predmeta Biologija će se izvoditi kroz ostvarivanje ishoda koji su prioritet u realizaciji programa.

2. KOMPETENCIJE

Jezičke pismenost

- Nastava predmeta Biologija doprinosi razvoju jezičke pismenosti u svrhu tumačenja značenja ključnih bioloških pojmova i termina.

Matematička pismenost:

- Matematička pismenost tokom pohađanja nastave Biologije doprinosi polaznicima spoznavaju vrsti, brojnosti i populaciji u određenim područjima i polazniku omogućava grupisanje u biosistematske kategorije i raspoznavanje florističkog sastava po brojnosti i zastupljenosti, te također doprinosi polazniku saznanja o značaju statistike u Biologiji.

Osnove naučne pismenosti:

- Naučna pismenosti se zasniva na objašnjenju prirodnih fenomena, živih bića, njihovih međusobnih povezanosti i uticaja. Polazniku se omogućava pravilno korištenje osnovne naučne literature, kao značajnih stručnih bioloških pojmova te korištenje drugih pouzdanih izvora informacija. Sve to će omogućiti polazniku bolje razumijevanje o važnosti Biologije kao nauke o živim bićima te o značaju međusobnih odnosa živih bića.

Digitalna pismenost:

- Digitalna pismenost polazniku omogućava korištenje savremenih informatičkih sredstava u svrhu pronalazanja novih naučnih dostignuća i okriću naučne primjenjenosti te poređenje stručne literature.

Upravljanje sopstvenim učenjem:

- Polazniku se omogućava da organizuje sopstveno učenje u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima u užem i širem okruženju, da korektno procjenjuje nivo svojih mogućnosti i da na osnovu svog postignuća plasira dalji razvoj svojih mogućnosti i predlaže različite inicijative u užoji široj zajednici. Polazniku se povećava samopouzdanje za učenje i napredovanje.

Rješavanje problema:

- Polazniku se omogućava da na osnovu opštih pojmova i stručnih termina lakše savlada problem sa kojim se susreće, a tiču se bioloških pojmova, kao i sprečavanju i preveniranju zaraznih bolesti.

Socijalne interakcije i saradnja sa drugima:

- Omogućava polazniku saradnju sa drugima, prihvatanje različitosti drugih i drugačijih, omogućava međusobno razumijevanje, poštivanje u daljem radu i mogućnosti razmjene ideja i informacija.

Gradanska odgovornost i demokratija:

- Razvija se kroz nastavu Biologije kroz izučavanje bioloških sadržaja koji se odnose na biološku raznolikost u našoj državi, njihove značaj, zastupljenost, međusobnu povezanost, toleranciju, biološku ravnotežu. Polaznik može koristiti različite izvore i sredstva informisanja o očuvanju biološke raznovrsnosti, manipulisanju održivog razvoja, očuvanju biološke ravnoteže kako u svojoj državi tako i u svijetu, te da na primjeren način učestvuje u raspravi o globalnim biološkim problemima i suzbijanju istih.

Zdravstvene kompetencije:

- Polazniku se omogućava da se uključi u prevenciju i zaštiti od mnogih zaraznih bolesti i da zaštiti sebe i svoju porodicu i šire.

Ekološke kompetencije:

- Omogućavaju polazniku da očuva i unapređuje životnu sredinu, da ne ugrožava biološku ravnotežu, da racionalno raspolaze prirodnim resursima (voda, zemlja, zrak, flora, fauna, rude, šume, nafta). Polaznik će znati da utiče na smanjivanje primjene zagađujućih materija, na primjer pesticide i drugih štetnih materija u cilju očuvanja prirode za buduće generacije.

Inicijativa i poduzetništvo:

- Omogućava sposobnost i spremnost prihvatanja tuđih i kreiranju sopstvenih inovacija, preuzimanje odgovornosti za postignuće, razvoj strategije u užoj okoline, postavljanje i ispunjavanje ciljeva i motivisanost za uspjeh. Primjena poduzetništva u nastavi Biologije je moguće u fenomenu koji se odnose na: uzgoj biljaka i životinja, sakupljanje plodova i ljekovitog bilja, podizanje plantaža, zaštita životne sredine, branje gljiva ...

Kulturna svijest, multikulturalnost i kreativnost:

- Razvijanjem Biologije i bioloških disciplina omogućava se polazniku kao biološkom i društvenom biću razvijanje svijesti o značaju bioloških i društvenih osobina. Omogućava mu se uključivanje u savremeni svijet tehnologije, kulturnih i tradicionalnih zbivanja, razvijanje svijesti o primjenama znanja iz predmeta Biologija u užoj i široj zajednici, značaj međusobnog komuniciranja i razvijanje svojih postignuća, da je creator inicijativa za unapređenje i zaštitu životne sredine, očuvanje zdravlja i zaštitu od globalnog ugrožavanja planete Zemlje. Polazniku se omogućava da spozna, prati i učestvuje u manifestacijama vezanih za prirodu i živa bića.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Cilj nastave iz predmeta Biologija je da polaznicima omogući izgradnju osnovnih znanja o građi živih bića i fiziološkim procesima živih bića, da razumiju pojam i značaj Biologije kao nauke u savremenom dobu i njenu primjenu u svakodnevnom životu.

4. ISHODI PO ZAVRŠETKU OSNOVNOG OBRAZOVANJA

Po završetku osnovnog obrazovanja za odrasle, potrebno je da polaznik zna i umije da:

- Primjenjuje osnovna biološka znanja u svakodnevnom životu;
- Razlikuje živa bića od nežive prirode;
- Usvoji elementarnu terminologiju za svaku zasebnu cjelinu;
- Razlikuje mjesto življenja živih bića kao i način života;
- Objasni po kojim parametrima se živa bića grupišu u sistematske kategorije;
- Objasni nastanak i razvoj života na Zemlji;
- Navede i raspozna najmanju i najveću sistematsku kategoriju;
- Usvoji znanja o izvornoj stvarnosti na osnovu promatranja prirodnih procesa i pojava;
- Razvija odgovornost za vlastito zdravlje i sticanje pravilnih higijensko – zdravstvenih navika;
- Razvija sposobnost za saradnju, humanost i demokratiju;
- Razvije sposobnost tačnog i preciznog izražavanja, kako govornog tako i pismenog i grafičkog te da razvije vještine logičkog zaključivanja i kritičkog mišljenja;
- Razvije sposobnost aktivnog, samostalnog i praktičnog učenja i da usavrši jezičku pismenost;
- Razlikuje životne sredine: vodenu u vazdušnu i način prilagođavanja uslovima života;
- Objasni odnose ishrane u ekosistemima, kao i kruženje materije u prirodi;
- Razlikuje klimatske promjene i faktore djelovanja na živa bića;
- Stekne znanja o zaštiti i očuvanju biodiverziteta na području BiH;
- Stekne znanja o zaštiti životinjskih vrsta i očuvanju endemičnih, rijetkih i ugroženih vrsta u BiH;
- Upozna prirodne resurse, primjenjuje racionalno iskorištavanje i štiti prirodne resurse;
- Razlikuje različit otpad, da savlada primjenu reciklaže i energetske efikasnost;
- Shvati ulogu čovjeka u očuvanju i unapređenju i zaštitu životne sredine, Nacionalni parkovi i rezervati BiH, zaštićena područja BiH;
- Upozna historijski razvoj čovjeka, njegovi preci i razvoj ljudske rase, porijeklo;
- Savlada osnovne sastojke hrane kao i sastav i ulogu kostiju i mišića kao potpornih organa;
- Primjenjuje pravilnu ishranu i zaštitu od probavnih zaraznih oboljenja;

- Uočava razliku između zagađenog i čistog zraka i da razlikuje bolesti disajnih organa i mogućnost pružanja prve pomoći;
- Savlada osnovnu građu srca, sastav krvi i krvne sudove;
- Raspoznaje krvne grupe i učestvuje u transfuziji krvi, da objasni imunitet i imunizaciju (vaccine);
- Primjenjuje postupak prve pomoći kod povreda kože (opekotine i smrzotine);
- Raspoznaje čulne organe i bolesti čulnih organa;
- Upozna građu i ulogu nervnog sistema, odnosno nervne ćelije i prenošenje informacija;
- Upozna nervna oboljenja i način zaštite i metode liječenja, savjetovaništa;
- Razlikuje poremećaje u funkcionisanju žlijezda sa unutrašnjim lučenjem, tj. hormonsku regulaciju;
- Razlikuje polno od bespolnog razmnožavanja, polne ćelije (muške i ženske), kao i primarna obilježja muškarca i žene, sekundarne polne odlike;
- Raspoznaje menstrualni ciklus, trudnoću i začeće, kao i planiranje porodice i da se upozna sa sredstvima kontracepcije;
- Održava higijenu polnih organa, higijenu pri trudnoći i porodu, zaštita od zaraznih polnih bolesti;
- Upozna sa osnovnim pojmovima u genetici i da razumije gen, genotip, fenotip, hromosom;
- Stekne znanja o nasljednim bolestima na X i Y hromosomu i nasljeđivanju spolno prenosivih bolesti

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	0	0	1	24
UKUPNO II TRIJADA					24

5.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Na kraju druge trijade i završene nastave iz predmeta Biologija, polazniku se omogućava sljedeće:

- Razumijevanje osnovnih bioloških pojmova
- Razumijevanje zajedničkih osobina živih bića
- Razlikovanje biljne i životinjske ćelije
- Razlikovanje pojedinih dijelova biljaka, njihovu funkciju i fiziološke procese biljaka

- Svrstavanje i razlikovanje biosistematskih kategorija, od vrste do carstva
- Upoređivanje i razlikovanje jednoćelijskih i višećelijskih organizama i njihove građe
- Uočavanje razlika između virusa (nećelijska građa), bakterija i gljive te virusna, bakterijska i gljivična oboljenja i da spoznaju mogućnost zaštite od zaraznih oboljenja, način liječenja i mogućnost cjepiva
- Da shvate značaj biljaka, uzgoj i očuvanje biljaka kao prirodnog resursa i primjenu biljaka u svakodnevnom životu

5.2. CILJEVI

Cilj nastave iz nastavnog predmeta Biologija za VI razred jeste da se polazniku omogući znanje o osnovnim biološkim pojmovima i zajedničkim karakteristikama živih bića te da prvenstveno razlikuje biljnu i životinjsku ćeliju na osnovu građe i uloge. Jedan od ciljeva je svakako i razlikovanje pojedinih biljnih dijelova i fizioloških procesa koji se odvijaju u njima. Također, cilj je i da polaznik zna razvrstati organizme na osnovu biosistematskih kategorija i da razlikuje jednoćelijske i višećelijske organizme. Polaznik će po završetku planiranja nastave iz VI razreda trebati znati i razlike između nećelijskih oblika života i ćelijske građe.

Cilj je i shvatanje značajnosti biljaka za čovjeka, njihov uzgoj i očuvanje kao prirodnog resursa i primjene u svakodnevnom životu.

5.3. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U BIOLOGIJU, NAUKA O ŽIVIM BIĆIMA	2
CITOLOGIJA I HISTOLOGIJA	4
GRAĐA I FUNKCIJA BILJAKA	6
BIOSISTEMATIKA BILJAKA	8
ZNAČAJ BILJAKA ZA ČOVJEKA	4
UKUPNO SATI	24

5.4. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U BIOLOGIJU NAUKA O ŽIVIM BIĆIMA 1.1. Podjela prema predmetu i problemu (biološke discipline) 1.2. Zajedničke osobine živih bića	- Razumjeti elementarnu terminologiju iz predmeta Biologija - Razlikovati živa bića od nežive prirode - Znati razlikovati problemske biološke discipline - Znati navesti zajedničke osobine živih bića
2.CITOLOGIJA I HISTOLOGIJA 2.1. Biljna ćelija; građa, oblik, veličina, razmnožavanje, razlike između biljne i životinjske ćelije 2.2. Biljna tkiva, pojam i vrste	- Razlikovati biljnu i životinjsku ćeliju, kao i jednoćelijske i višećelijske organizme - Razlikovati biljna tkiva od životinjskih kao i ulogu u životnim procesima - Znati definisati tkivo i navesti vrste tkiva
3. GRAĐA I FUNKCIJA BILJAKA 3.1. Dijelovi višećelijske biljke 3.2. Korijen , stablo, list 3.3. Cvijet, cvat, plod, oprašivanje i oplodnja 3.4. Sjemenka (primjena eksperimenta, npr. klijanje sjemenke) 3.5. Fiziološki procesi biljaka: fotosinteza, transpiracija, disanje, asimilacija	- Prepoznati značaj i ulogu biljnih dijelova (organa), kako za samu biljku tako i za životinje i čovjeka - Objasniti neke životne procese karakteristične za biljni svijet, npr: fotosinteza, disanje, transpiracija, oprašivanje, oplodnja, klijanje ... - Navesti uslove klijanja sjemenke - Zaključiti da samo biljke procesom fotosinteze stvaraju organsku materiju iz neorganskih
4. BIOSISTEMATIKA BILJAKA 4.1. Karl Line, biološka raznolikost, biosistematske kategorije: od vrste do carstva, klasifikacija prema sličnosti i srodnosti 4.2. Jednoćelijski i višećelijski organizmi 4.3. Nećelijski oblici života – virusi 4.4. Bakterije 4.5. Niže biljke – stieljnjače (alge, gljive, lišajevi) 4.6. Više biljke – stablašice	- Navesti po čemu se živa bića svrstavaju u sistematske kategorije, od vrste do carstva - Razlikovati carstvo biljaka, životinja, gljiva, prokariota i eukoariota - Razlikovati nećelijske oblike od ćelijske građe - Pravilno koristiti terminologiju - Razlikovati virusna oboljenja u svakodnevnom životu i mogućnosti sprečavanja, širenja zaraze i liječenja - Navesti virusne bolesti kod biljaka, životinja i čovjeka - Razlikovati bakterije od virusa i bakterijska oboljenja - Prepoznati liječenje od bakterijskih bolesti i njihovo sprečavanje

(mahovine, papratnjače, sjemenjače)	- Prepoznati korist bakterija u prirodi kao razarače organske materije - Upoznati se s načinom uništavanja spora bakterija , potpuno ili djelimično - Prepoznati alge iz tekućih (slatkih) voda imora - Razlikovati alge po boji i znati njihovu ulogu u ishrani - Savladati da gljive nemaju hlorofil - Razlikovati buđi, kvasce i prave gljive - Prepoznati hranjivu vrijednost gljiva i mogućnost preživljavanja u nepovoljnim uslovima - Znati ulogu kvasca u svakodnevnom životu u namirnicama - Razlikovati jestive i otrovne gljive - Prepoznati lišajeve kao pokazatelje čiste životne sredine - Znati da su lišajevi simbiotski organizmi (alge + gljive) - Prepoznati gljivična oboljenja i upoznati se sa metodama zaštite od farmerške bolesti, tzv. Mikoze
5. ZNAČAJ BILJAKA ZA ČOVJEKA 5.1. Samonikle biljke (jestive, hranjive, ljekovite i mirisne) 5.2. Uzgoj biljaka, ugroženost, zaštita i očuvanje raznovrsnosti biljaka	- Upoznati se sa samoniklim biljkama i razlikama od uzgojenih - Navesti neke predstavnike i područja na kojima rastu - Razlikovati jestive, hranjive, ljekovite i mirisne biljke - Upoznati se sa otrovnim biljkama u cilju razlikovanja od neotrovnih zbog mogućih sličnosti - Znati vrijeme i način branja, sušenja i pakovanja - Razlikovati korisne dijelove biljke (korijen, list, cvijet, plod) - Znati uslove za uzgoj biljaka - Upoznati se sa metodama zaštite i očuvanja biljaka - Procijeniti ekonomski značaj i mogućnost ostvarivanja dobiti

6. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	1	24	0	0
UKUPNO III TRIJADA					48

6.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

- Upoznati polaznike sa osnovnim biološkim zakonitostima u prirodi;
- Uočiti posebnosti u građi u funkcionisanju životinjskog organizma;
- Uočiti razvoj i usložnjavanje pojedinih organskih sistema;
- Upoznati specifičnosti pojedinih skupina životinja;
- Logički zaključivati i povezivati značaj životinjskog svijeta za čovjeka: u ishrani, za vrijeme elementarnih nepogoda i o uzgoju životinjskih vrsta;
- Razlikovati odnos živih bića u vodenoj i kopnenoj životnoj sredini, međusobnu povezanosti lancima ishrane;
- Uočiti klimatske promjene u ekosistemima i shodno tome se odnositi i prilagođavati u smislu očuvanja životinjskih vrsta;
- Primjenjivati pozitivan stav prema prirodnim resursima zaštite i unapređenja životne sredine;
- Osposobiti polaznike da pravilno postupaju prema odlaganju otpada i da adekvatno ga saniraju i učestvuju u procesu reciklaže;
- Motivisati polaznike za interesovanja prema nacionalnim parkovima i rezervatima Bosne i Hercegovine, te potaknuti ih na istraživanja i razmjenu iskustava o savremenim biološkim dostignućima širom svijeta kao i o zaštiti endemičnih životinjskih vrsta u Bosni i Hercegovini

6.2. CILJEVI

Cilj nastave iz nastavnog predmeta Biologija je da polaznicima omogući sticanje osnovnih znanja o živom svijetu u skladu sa dostignućima savremene biološke nauke i prakse čiji su sadržaji neophodni za razumijevanje bioloških pojava, procesa i zakonitosti u prirodi, očuvanju i zaštiti prirodnog nasljeđa Bosne i Hercegovine, kao i očuvanju prirodnih resursa.

6.3. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U BIOLOGIJU I RAZNOVRSNOST ŽIVOG SVIJETA	1
BIOSISTEMATIKA ŽIVOTINJA	15
EVOLUCIJA	2
EKOLOGIJA	6
UKUPNO SATI	24

6.4. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U BIOLOGIJU I RAZNOVRSNOST ŽIVOG SVIJETA 1.1. Razlike biljaka i životinja - Dioba i razmnožavanje - Životinjska ćelija i životinjska tkiva	- Objasniti razliku između biljaka i životinja i način razmnožavanja - Upoznati se sa građom životinjske ćelije i životinjskog tkiva i znati razlikovati dijelove
2. BIOSISTEMATIKA ŽIVOTINJA 2.1. BESKIČMENJACI 2.1.1. Jednoćelijski organizmi, opšte osobine i podjela, - amebe, bičevi, sporozoe, trepljaši 2.1.2. Višećelijski organizmi 2.1.3. Sunđer i dupljari 2.1.4. Pljosnate gliste (metilji i pantljičare) 2.1.5. Oble gliste (dječija glista, trihomonas) 2.1.6. Člankovite gliste	- BESKIČMENJACI: - Uočiti razliku između jednoćelijskih i višećelijskih životinja, tj. beskičmenjaka - Razlikovati zarazna oboljenja od praživotinja, mogućnost zaraze, prenošenje i zaštitu od muhe CE-CE, komarca malarca i amebijaze - Prepoznati predstavnike žarnjaka i zaključiti moguće važnosti za čovjeka, kao i načine zaštite od žarnjaka (npr. meduze) - Opisati građu metilja i trakavice, mogućnost zaraze i mjere predostrožnosti - Opisati razvojni ciklus dječije gliste i trihine, mogućnost zaraze i sprječavanja iste te metode liječenja

(prstenaste) - način života, kišna glista, pijavice) 2.1.7. Zglavkari: - rakovi - pauci - stonoge - insekti 2.1.8. Mekušci (puževi, školjke, glavonošci) 2.1.9. Bodljokošci (način života i značaj bodljokožaca)	- Razlikovati kišnu glistu i njen značaj za preradu zemljišta i mogućnost izgoja kalifornijske gliste - Razlikovati predstavnike rakova i spoznati značaj u ishrani čovjeka, zatim pauka kao parazita i insekata veoma značajnih u oprašivanju biljaka i kao ishrana mnogim drugim životinjama - Prepoznati predstavnike mekušaca i njihove značaj i primjenu u ishrani - Usvojiti znanje o prilagođenosti bodljokošaca uslovima života u moru i mogućnost iskorištavanja u izradi nakita
2.2. KIČMENJACI 2.2.1. Kičmenjaci- životni prostor, način života, spoljašnja i unutrašnja građa 2.2.2. Ribe – prilagođenost u vodi, značaj riba za čovjeka u ishrani i druga živa bića, razmnožavanje - riječne i morske ribe - endemične vrste riba BiH 2.2.3. Vodozemci – način života, građa tijela, razmnožavanje – metamorfozas, - raznovrnost vodozemaca, rijetke i ugrožene vrste BiH -endemične vrste -korištenje riba u vanrednim uslovima (preživljavanje) 2.2.4. Gmizavci: način života, građa tijela, razmnožavanje, tjelesna temperature - raznovrsnost	- KIČMENJACI: - Savladati gradivo o prostoru i načinu prilagođenosti, načinu kretanja, disanja i drugih sposobnosti - Razlikovati pokrivenost kože i prisustvo žlijezda u koži - Objasniti osnovne karakteristike riba, način kretanja, način disanja, način razmnožavanja i prisustvo krljušti - Navesti primjere riječnih i morskih riba i endemične ribe u Bosni i Hercegovini - Objasniti prilagođenost kopnenoj životnoj sredini - Razumjeti tjelesnu temperature i način preživljavanja - Navesti neke endemične, rijetke i ugrožene vrste vodozemaca u BiH - Objasniti proces metamorfoze kod žaba - Prepoznati hranjive vrijednosti u ishrani - Objasniti način života, način prilagođavanja i kretanja gmizavaca, npr. guštera i zmija - Razlikovati promjenljivu tjelesnu temperature od stalne, mogućnost zimske ukočenosti i razmnožavanje - Navesti neke rijetke i ugrožene vrste gmizavaca u BiH - Znati primijeniti gmizavce u ishrani u vanrednim uslovima života - Upoznati se sa načinom života i kretanja ptica i pojavom šupljih kostiju - Razlikovati perje i paperje - Objasniti seobu i razmnožavanje ptica i prisustvo stalne tjelesne temperature - Primijeniti znanje o značaju ptica u ishrani i uzgoju ptica - Savladavanje gradiva o sisarima te objasniti

gmizavaca - Rijetke i ugrožene vrste gmizavaca u BiH - Značaj za čovjeka u vanrednim uslovima (preživljavanje) 2.2.5. Ptice: način života, prilagođenost uslovima života, građa tijela, razmnožavanje - raznovrsnost, zaštita i uzgoj ptica - rijetke i ugrožene ptice u BiH - značaj za čovjeka u ishrani 2.2.6. Sisari – opšte osobine, način života, građa tijela, razmnožavanje - raznovrsnost i značaj za čovjeka	njihove način života i prilagođenost životnoj sredini - Znati karakteristike sisara - Razumjeti proces rađanja mladih - Obratiti pažnju na prisustvo mliječnih žlijezda i njihove ulogu
3. EVOLUCIJA 3.1. Teorija o postanku, živog svijeta na Zemlji, Č. Darwin 3.2. Dokazi i faktori evolucije	- Znati objasniti postanak živog svijeta - Razlikovati neke organe kao dokaze evolucije - Razlikovati faktore i spoznati njihov značaj i uticaj na živa bića tokom evolucije
4. EKOLOGIJA 1. Odnos živih bića i njihove životne sredine 2. Uslovi života na zemlji i prilagođavanje živih bića u različitim životnim sredinama (vodenoj i vazdušnoj) 3. Odnosi ishrane u ekosistemima	- Definisati uslove života i razumjeti ekološke faktore i njihove uticaj na živa bića - Razumjeti odnose, tj. lance ishrane u ekosistemima

4. Kruženje materije u prirodi i klimatske promjene u prirodi, efekat staklene baste, oštećenje ozonskog omotača, poplave, požari, suša, erozija tla 5. Ugroženost, zaštita i očuvanje biodiverziteta (raznovrsnosti) živih bića na području BiH 6. Zaštita životinjskih vrsta i očuvanje endemičnih vrsta BiH, rijetkih i ugroženih 7. Prirodni resursi: voda, zemlja, zrak, ruda, šume, flora, fauna, ugalj. - održivi razvoj i korištenje prirodnih resursa - otpad i reciklaža - energetska efikasnost 8. Uloga čovjeka u očuvanju, zaštiti i unapređenju životne sredine - budućnost održivog razvoja - zaštićena područja BiH, nacionalni parkovi i rezervati	- Razumjeti klimatske promjene tokom sezone i tokom godine - Navesti elementarne nepogode i aktuelne ekološke problem, globalno zagrijavanje i oštećenje ozonskog omotača kao svjetski problem - Osposobiti polaznika da ukazuju na ugrožena živa bića i njihove raznovrsnost u BiH i da predlažu rješenja o zaštiti biljnihi životinjskih vrsta - Znati nabrojati prirodne resurse, obrazložiti njihov značaj, ugroženost i zaštitu - Objasniti ulogu čovjeka u očuvanju, zaštiti i unapređenju životne sredine i zdravlja od zagađujućih materija - Navesti najpoznatija zaštićena područja u BiH (Nacionalne parkove i rezervate) i staviti se u ulogu očuvanja istih

6.5. OČEKIVANI REZULTATI NA KRAJU VIII RAZREDA

- Ukazati polazniku da je antropologija nauka o čovjeku i da postoji niz bioloških disciplina koje se bave proučavanjem čovjeka:
  - Anatomija – proučava tjelesnu građu organizma
  - Fiziologija – proučava životne procese u organizmu
  - Embriologija – proučava razvoj organizma od začeca do rađanja
  - Evolucija – proučava nastanak i razvoj živih bića
  - Ekologija – uzajamni odnos živih bića i njihove životne sredine
  - Genetika – nauka o nasljeđivanju
- Razumjeti građu i sastav čovječijeg tijela
- Navesti organske sisteme u ljudskom organizmu i objasniti ih
- Definisati pojam hrane i ishrane, navesti organske i neorganske materije kao glavne elemente bitne za rast i razvoj ljudskog organizma
- Spoznati najčešća oboljenja organskih sistema i pojedinih organa u organizmu, prevenciju i metode liječenja istih

- Primijeniti pružanje prve pomoći prilikom lomova i uganuća, krvarenja, gušenja, prestanka rada srca, pojave besvjesnog stanja itd.
- Razlikovati najčešće zagađivače po pitanju različitih oboljenja, npr. disajnih puteva, krvotoka i sl.
- Navesti krvne grupe kod ljudi i važnost transfuzije i moguće komplikacije zbog nepodudarnosti krvnih grupa
- Ukazati na toksikološke supstance i mogućnosti liječenja, odnosno prevencije istih
- Nabrojati žlijezde sa unutrašnjim lučenjem i objasniti hormonsku regulaciju i nedostatke i bolesti uzrokovane disbalansom hormona
- Shvatiti važnost genetike i ključnih genetičkih pojmova i mogućih bolesti izazvanih poremećajem građe i broja hromosoma

6.6. CILJEVI

Cilj nastave iz predmeta Biologija za VIII razred jeste osposobiti polaznika za sticanje potrebnih znanja o građi, tjelesnim funkcijama, razviću i porijeklu čovjeka te o njegovom prirodnom i društvenom određenju. Upoznati polaznika o pojavama i uzrocima nekih bolesti te o mjerama efikasne zaštite ljudskog zdravlja. Potrebno je pravilno shvatiti suštinu životnih procesa u organizmu i uspostaviti pravilan odnos prema sopstvenom tijelu, njezi i održavanju zdravlja i primijeniti pružanje prve pomoći.

6.7. PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA VIII RAZRED

VIII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
ČOVJEK KAO PRIRODNO (BIOLOŠKO) I DRUŠTVENO BIĆE	1
GRAĐA I FUNKCIJA LJUDSKOG ORGANIZMA – SISTEMI ORGANA	20
GENETIKA	3
UKUPNO SATI	24

6.8. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. ČOVJEK KAO PRIRODNO (BIOLOŠKO) I DRUŠTVENO BIĆE 1.1. Razvoj čovjeka, njegovi preci i razvoj ljudske rase 1. 2. Porijeklo čovjeka	- Objasniti postupnost razvoja života na Zemlji, navesti dokaze evolucije i fosilne ostatke čovjekovih predaka - Razlikovati biološku evoluciju čovjeka od kulturne tj. Društvene evolucije - Navesti glavne tipove ljudske rase i njihovu rasprostranjenost i ukazati na ravnopravnost
2. GRAĐA I FUNKCIJA LJUDSKOG ORGANIZMA – SISTEMI ORGANA 2.1. KOŠTANO – MIŠIĆNI SISTEM: 1. Kost i mišići (građa, sastav i uloga) 2. Njega, bolesti i zaštita kostiju i mišića 3. Prva pomoć kod povreda kostiju, zglobova i mišića 2.2. HRANA, ISHRANA I PROBAVNI SISTEM (SISTEM ZA VARENJE HRANE) 1. Definicija i sastav hrane (organske gradivne komponente: masti, bjelančevine, ugljikohidrati, vitamini i neorganske gradivne komponente: mineralne materije) 2. Posljedice nepravilne ishrane 3. Probavni sistem (trakt): usna duplja, jednjak, želudac, crijeva, probavne žlijezde 4. Njega i zaštita od bolesti zuba	- Navesti vrste (tipove) kostiju - Objasniti građu i hemijski sastav kostiju - Navesti vezi među kostima i moždine u pokretanju tijela - Shvatiti nepravilnosti, povrede i bolesti kojistuju - Objasniti pružanje prve pomoći pri ozljedama organa za kretanje - Definisati pojam i značaj hrane i ishrane - Razdvojiti organski i neorganski sastav hrane - Razumjeti značaj pojedinih gradivnih komponenti hrane i njihovu energetska vrijednost - Navesti načine pravilnog čuvanja i korištenja hrane u svrhu očuvanja kvaliteta hrane i unošenja u organizam - Nabrojati organe koji čine probavni sistem (sistem za varenje hrane) - Razlikovati vrste zuba i i njihove bolesti kao i bolesti kompletnog probavnog sistema - Spoznati način liječenja i zaštite od bolesti probavnog sistema

i drugih probavnih organa 2.3. SISTEM ZA DISANJE 1. Disajni putevi, razmjena gasova 2. Njega, bolesti i zaštita organa za disanje 3. Prva pomoć pri nesposobnosti organa za disanje 2.4. SISTEM ORGANA ZA CIRKULACIJU (KRVOTOK) 1. Srce, krv i krvni sudovi, limfa 2. Transfuzija krvi i krvne grupe 3. Imunitet i imunizacija (vakcine) 4. Njega, zaštita i bolesti od krvotoka 5. Prva pomoć pri zaustavljanju krvarenja 2.5. SISTEM ZA IZLUČIVANJE 1. Građa i uloga 2. Izlučivanje štetnih materija iz organizma putem bubrega i mokraćnih klanala 3. Njega, zaštita i bolesti organa za izlučivanje 2.6. KOŽNI SISTEM 1. Osnovna građa i uloga kože 2. Bolesti kože, njega i zaštita 3. Prva pomoć kod povreda kože (opekotine i smrzotine) 2.7. ČULNI SISTEM 1. Osnovna građa, čulne ćelije za vid, sluh, miris, okus 2. Tipovi čula: čula na svjetlosne draži, zvučne talase, hemijske draži, čula u koži: bol, dodir, toplota i	- Definirati sistem za disanje, njegove komponente i objasniti princip razmjene gasova - Razlikovati disajne puteve i organe za disanje - Osposobiti polaznika za pružanje prve pomoći pri prestanku disanja - Razvrstati zagađujuće materije kao uzročnike bolesti disajnih puteva - Definirati krvotok, objasniti građu srca i razumjeti princip krvotoka - Definirati krv i njen sastav (uobičajene elemente krvi) i njen značaj - Objasniti kretanje i značaj limfe - Nabrojati krvne grupe i objasniti ulogu u transfuziji krvi – mogućnost transfuzije krvi - Razlikovati imunitet i imunizaciju - Spoznati bolesti krvnih sudova - Znati pružiti prvopomoć pri prestanku rada srca - Definirati sistem za izlučivanje i njegove komponente - Razumjeti građu i ulogu pojedinih organa - Objasniti princip izlučivanja štetnih materija iz organizma - Navesti moguće bolesti organa za izlučivanje i metode prevencije i liječenja - Definirati kožu i kožni sistem - Spoznati građu kože i ključne komponente - Nabrojati uloge kože - Navesti bolesti kože i metode liječenja i zaštite - Razlikovati opekotine i smrzotine i znati primijeniti prvu pomoć kod povreda kože - Definirati čulni sistem - Nabrojati tipove čula i njihovu lokaciju

hladnoća 3. Njega, bolesti i zaštita čula 4. Prva pomoć kod povreda i zaštita čula na radu 2.8. NERVNI SISTEM (CNS, PNS) 1. Osnovna građa i uloga u prenošenju informacija nervnih ćelija, nervna vlakna, živci (senzibilni i motorni) 2. Svjesne i nesvjesne radnje; draž → podražaj→prenošenje 3. Bolesti nervnog sistema, faktori koji dovode do nervnih bolesti, alkoholizam, narkomanija, tabakizam 4. Njega, zaštita i pružanje prve pomoći/ savjetovališta pri zdravstvenim ustanovama 2.9. ŽLIJEZDE SA UNUTRAŠNJIM LUČENJEM 1. Građa i uloga 2. Lučenje hormona (hormonska regulacija) 3. Poremećaji funkcionisanja žlijezda sa unutrašnjim lučenjem 2.10. SISTEM ORGANA ZA RAZMNOŽAVANJE 1. Dioba ćelije (mitoza i mejoza) 2. Primarna obilježja muškarca i žene 3. Sekundarne polne odlike 4. Menstrualni ciklus žene, trudnoća i začeće, embrionalno razviće 5. Kontracepcija i planiranje porodice 6. Higijena polnih organa i higijena pri trudnoći i porodu	- Obraditi čulne ćelije - Spoznati moguće bolesti i oštećenja čula - Navestimetode prevencije i liječenja - Omogućiti znanje o pružanju prve pomoći pilikom povreda čulnih organa na radnom mjestu ili u svakodnevnom životu - Obraditi osnovnu građu nervnog sistema i podjelu na CNS i PNS - Uočiti razlike u građi i funkciji CNS –a i PNS-a - Definisati nervnu ćeliju, nervno vlakno, živac i navesti tipove nervnih vlakana - Spoznati razlike o svjesnim i nesvjesnim radnjama - Shvatiti princip prenosa draži - Navesti bolesti nervnog sistema i faktore koji dovode do istih - Ukazati na alkoholizma, narkomanije i tabakizma i metode liječenja i prevencije - Spoznati njegu i zaštitu određenih bolesti nervnog sistema i metode liječenja, savjetovališta i uticaj socijalizacije kao jedne od terapija - Definisati sistem žlijezda sa unutrašnjim lučenjem i gradivne komponente - Obraditi građui ulogu - Definisati samu žlijezdu i hormon - Objasniti proces lučenja hormona - Navesti značaj pravilnog lučenja hormone - Nabrojati neke hormone i njihove osnovne uloge - Nabrojati bolesti usljed disbalansa lučenja hormona - Obraditi sistem organa za razmnožavanje i kod muškarca i kod žena - Ukazati na anatomske razlike - Objasniti diobu ćelije (mitozu i mejozu)

	- Razvrstati primarna i sekunda obilježja muškarca i žene - Objasniti menstrualni ciklus žene, oplodnju nastanak trudnoće - Objasniti embrionalno razviće - Navesti kontracepcijske metode i ukazati na njihovu ulogu i značaj - Uporediti planiranje porodice od neželjene trudnoće - Primijeniti znanje o higijeni polnih organa, očuvati higijenu istih i ukazati navažnost higijene pri trudnoći i porodu -
3. GENETIKA 3.1. Pojam i definicija genetike kao nauke o nasljeđivanju 3.2. Gen, genotip, fenotip – nasljeđivanje osobina 3.3. Nasljeđivanje spola (X i Y hromosom) 3.4. Nasljeđivanje spolno prenosivih bolesti na X i Y hromosomu, tipovi nasljednih bolesti na X i Y hromosomu	- Definisati genetiku kao nauku o nasljeđivanju - Definisati gen kao nosioc nasljednog materijala, njegovu ulogu i značaj - Razlikovati genotip i fenotip - Objasniti proces nasljeđivanja osobina - Objasniti proces nasljeđivanja spola - Navesti spolno prenosive bolesti na X i Y hromosomu i njihov proces prenošenja - Ukazati na moguću prevenciju od nastanka određenih genetskih bolesti

7. DIDAKTIČKO–METODIČKE NAPOMENE

Za realizaciju nastavnog procesa osnovnog obrazovanja odraslih iz nastavnog predmeta Biologija, potrebno je planirane nastavne sadržaje realizovati kroz minimalno 75% predviđenog plana i programa. Ostalih 25% će odgovorni nastavnik imati pravo slobode da kreira nastavni proces po sopstvenim mogućnostima, u skladu sa vremenom i prostorom, odnosno mogućnosti škole opremljenošću kabineta za Biologiju.

Ovakav plan i program za nastavni predmet Biologija omogućava provođenje nastave teorijskog karakera, eksperimentalno – laboratorijskog i provođenja dijaloško-demonstracionog procesa.

Pohađanje nastave iz predmeta Biologija omogućava polazniku razvijanje komunikacijskih vještina, kreiranje sopstvenih djelatnosti u svakodnevnom životu, primjenu različitih spoznaja o živim bićima u različitim segmentima života, samoinicijativno zalaganje za

prosperitet.

Nastavni predmet Biologija je u korelaciji sa sljedećim nastavnim predmetima: Bosanski jezik, Hemija, Matematika, Fizika, Likovna kultura, Tehnička kultura, Kultura življenja.

8. LITERATURA

- [1] Mehmed Bašić: "Biologija, udžbenik za šesti razred devetogodišnje osnovne škole", Izdavač: NAM Tuzla, Tuzla, 2009.
- [2] Jasminka Hadžihalilović, Amela Begić, Rasima Tupkušić: "Biologija, udžbenik za sedmi razred devetogodišnje osnovne škole", Bosanska Knjiga, Sarajevo, 2010.
- [3] Zijad Numić, Naida Vidović: "Biologija, udžbenik za osmi razred devetogodišnje osnovne škole", Dječija knjiga – Bosanska riječ, Sarajevo, 2011.
- [4] Jasminka H. Halilović, Amela Begić: "Biologija, udžbenik za deveti razred devetogodišnje osnovne škole", Bosanska knjiga, Sarajevo, 2012.
- [5] Naida Vidović: "Priručnik za nastavnike uz Biologiju za 6. i 7. razred devetogodišnje osnovne škole", Dječija knjiga – Bosanska riječ, Sarajevo, 2010.
- [6] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Sarajevo [dostupno na:
- [7] <http://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/Zakon%20o%20obrazovanju%20o%20odraslih%20u%20Kantonu%20Sarajevo.pdf>]
- [8] Pravilnik o program ogleda funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih,
- [9] "Sl.glasnik RS-Prosvetni glasnik", br.6/2011, Srbija [dostupno na:
- [10] http://www.stevansremacsenta.edu.rs/Docs/PRAVILNIK_o_obrazovanju_odraslih.pdf]
- [11] Zakon o osnovnom obrazovanju odraslih u Republici Hrvatskoj, Hrvatska [dostupno na: <http://www.asoo.hr/UserDocsImages/CARDS2004/Program%20osnovnog%20obrazovanja%20odraslih.pdf>]

LIKOVNA KULTURA

Član komisije za *Likovnu kulturu*:

Amela Voloder

1. UVOD

Likovna kultura ima općevaspitnu vrijednost. Ona doprinosi i razvijanju mnogih sposobnosti i psihičkih funkcija. Veoma je važno istaći da ona priprema polaznike da postanu stvaralačke ličnosti koje će, mijenjajući sebe, mijenjati i okolinu u kojoj žive. Likovna kultura je u tijesnoj vezi sa kulturom ličnosti, a posebno sa njenim intelektualnim razvojem koji usmjerava konstruktivno društveno ponašanje uopšte. Nastava likovne kulture u sebi sadrži zahtjev da se svaki polaznik dovede u situaciju da upotrijebi svoj stvaralački potencijal tj. da mu se omogući razvoj stvaralačkih sposobnosti. Da bi se ovo postiglo, polaznicima se ne daju recepti, modeli i gotova rješenja, već da ih motivacioni sadržaji podstiču da daju svoja originalna rješenja, izazvana ličnom radoznalošću.

Kroz likovnu kulturu polaznik stiče kompetencije koje su neophodne kako bi ostvario vlastite potencijale, te samostalno djelovao u javnom životu.

2. KOMPETENCIJE

Očekivani opšti ishodi/međupredmetne kompetencije nastavnog programa Likovna kultura kao integrisane cjeline funkcionalnog obrazovanja odraslih su:

Jezička pismenost

- Likovna kultura i Likovna umjetnost doprinose razvoju različitih komunikacijskih kanala služeći se likovnim/vizualnim jezikom, refleksijom propitivanjem i raspravom, relevantnim izvorima literature i informacijama na stranome jeziku te njihovim prenošenjem na materinskom jeziku.

Matematička pismenost

- Matematičke kompetencije razvijaju se istraživanjem matematičkih principa, geometrijskih i proporcijских odnosa u umjetničkim djelima te iskustvenim razvijanjem osjećaja za prostor i prostorne koncepte.

Digitalna pismenost

- Digitalne kompetencije polaznici razvijaju tako da primjenjuju likovni/vizualni jezik pri upotrebi različitih medijskih tehnologija i računarskih programa u vlastitom stvaralačkom procesu. Upotrebljavaju ih za prezentaciju znanja, aktivnosti, pretraživanja i vrednovanja različitih izvora podataka. Istraživanjem inovacija u medijskim tehnologijama i njihova utjecaja na umjetnost, vrijednosti, kulture i ideje omogućuje se razumijevanje suoblikovanja društva i tehnologije.

Inicijativnost i preduzimljivost

- U polaznika se razvija poduzetnost upoznavanjem s mogućnostima upotrebe kreativnih potencijala i prijenosa ili dopune usvojenoga znanja u širokome spektru profesija kao i onim specifičnima poput vizualnih komunikacija, grafičkoga i industrijskoga dizajna, turizma i kreativnih industrija kao važnih gospodarskih grana.
- Istodobno ih se upoznaje s problemima održivoga razvoja razvijanjem svjesnosti o materijalima i alatima kojima se služe u stvaralačkome procesu te istraživanjem arhitektonskoga i urbanističkoga oblikovanja okoline propitivanjem utjecaja čovjeka djelovanja na okoliš.
- Razvijanje smisla za inicijativu i preduzetništvo odvijaće se posebno kroz oblast primjena znanja u realnim situacijama, gdje će polaznici na veoma očiglednim i konkretnim primjerima sagledavati mogućnosti kako da razne kreativne ideje pretvore u stvarnost. Ključno je preponavanje tih mogućnosti koje se nude pojedincu kako bi napredovao na ličnom, profesionalnom i poslovnom planu.

Gradanska odgovornost u/za demokratiju

- Saradnja sa drugim polaznicima i nastavnikom treba da bude i jedan od načina s kojim će se razvijati ravnopravnost i uvažavanje u komunikaciji, odnosno razvijanje tolerancije, uvažavanje argumenata i kontraargumenata što predstavlja osnovne demokratske principe.

Socijalne interakcije i saradnja sa drugim

- Izučavanje geografske sredine sa svim prirodnim i društvenim pojavama pruža mogućnosti polazniku da stekne znanje i izgradi stavove o potrebi očuvanja i unapređivanja svih elemenata uže i šire životne okoline. Pored toga, polaznik će razumjeti koje aktivnosti čovjeka kao pojedinca dovode do zagađivanja vazduha, voda, tla i bit će u stanju da racionalno i planski preduzima mjere, organizuje i aktivno učestvuje u akcijama očuvanja i unapređivanja životnog prostora.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Cilj nastavnog predmeta Likovna kultura je da se kroz teoretski i praktičan rad ostvari odnos polaznika prema likovnoj kulturi i njenim složenim, višeznačajnim i univerzalnim estetskim, psihološkim, socijalnim i historijskim zakonitostima uz primjenu korelativnosti, specifičnosti i autentičnosti sadržaja i oblika.

Upoznavanje i praktično izvođenje sadržaja doprinosi izgrađivanju estetskog odnosa prema stvaralaštvu, kriterija i moralnog stava polaznika prema životu i radu.

ZADACI

- razvijanje sposobnosti percepcije, doživljavanja, pamćenja, mišljenja, maštanja, i predočavanja oblika, boje, pojava i prostora;
- osposobljavanje za shvaćanje zakonitosti teorije olikovanja i njegovanje pravilnog odnosa prema likovno-kulturnom naslijeđu, naslijeđu naroda i narodnosti Bosne i Hercegovine;

- da polaznike sistematično uvodi u svijet likovnih umjetnosti i likovne kulture, u elementarno poznavanje i razumijevanje umjetnosti , elemenata i načela LIKOVNOG JEZIKA, LIKOVNE PISMENOSTI I LIKOVNOG STVARALAŠTVA, načela i sredstava likovnog izražavanja ili likovnog oblikovanja , upotrebe i korišćenja likovnih alata, pribora, i materijala, te da ih osposobi da se njima služe i da procjenjuju likovno-estetske vrijednosti u prirodi , u svojim sredinama i u likovnim umjetničkim djelima;
- uvođenje polaznika u proces estetskog i društvenog ponašanja;
- razvijanje sposobnosti polaznika da shvata prostor i komponiranje;
- da se znaju likovno izražavati, znaju primjenjivati u svom izrazu LIKOVNE ELEMENTE i međusobno ih povazivati određenim likovno-estetskim radom;
- razvijanje sposobnosti vizuelne percepcije doživljavanja i upoznavanja oblika i pojava i umjetničkih djela;
- da osposobi polaznika da svoja znanja, iskustva iz likovnih oblasti praktično koristi u raznim prilikama i područjima života i rada i u raznim životnim situacijama;
- da se samostalno dalje estetski i kulturno uzdižu, duhovno bogate i oplemenjuju i da aktivno doprinose jačanju i širenju vizuelno-estetske i likovne kulture;
- stvaranje i razvijanje kulturne navike i potrebe kod polaznika da posjećuju izložbe , muzeje, galerije, i druge vrijedne kulturno - umjetničke smotre i manifestacije;
- da razvija interes i ljubav za umjetnost i likovno stvaralaštvo, za likovne stvaraoce i njihova ostvarenja i za istinske, kulturne, umjetničke i likovne vrijednosti.
- da razvija likovno-estetske osjećaje u polaznika;
- koristiti pristup misaonih operacija: analize i sinteze;
- razvijati kreativni pristup likovnim djelima;
- razvijati kritički odnos prema vizualnoj realnosti;
- razvijati promatranje i upoređivanje;
- razvijati sposobnost za suradničke odnose na humanističkim i demokratskim načelima.

4. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	1	12	1	12
UKUPNO I TRIJADA					24

4.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Polaznik će, nakon odslušanih sadržaja planiranih u trećem i četvrtom razredu, prvom trijadom moći/bit će u stanju da:

- da razumije likovne elemente - prostor, volumen, površina, ploha, boja i linija;
- da pronalazi likovne elemente u umjetničkim djelima i u crtežu;
- da razlikuje boje u prirodi i umjetnosti;
- da proširuje znanja o bojama (spektar boja, primarne ili osnovne boje, sekundarne boje ili boje drugog reda, boje trećeg reda, ritmički niz boja, kontrast boja, akromatske i kromatske boje, tople i hladne boje, komplementarni kontrast);
- da miješa boje i da upotrebljava različite intenzitete boja;
- da je sposoban razlikovati liniju po izražajnim karakteristikama, po odnosima i pravcima u prostoru, po prostiranju;
- da uvidi da se linije mogu izvesti sa svim materijalima koji za sobom ostavljaju trag;
- da zna liniju koristiti kao likovno sredstvo u predstavljanju raznih scena /situacija/, događaja /tema/, ostvarivanju likovnih ideja, realizaciji likovne kompozicije
- da usavršava znanja o mogućnostima korištenja tehnike- crtačke (ugljen, kreda, olovka, tu), slikarske tehnike štafelajnog slikarstva (pastel, akvarel, tempera, uljane boje, kolaž), slikarske tehnike zidnog slikarstva (al fresco, mozaik, vitraj, tapiserija), grafičke tehnike (linorez, drvorez, suha igla, bakrorez, bakropis), kiparske tehnike ;
- da zna od kojih materijala kipar izrađuje skulpturu (glina, drvo, kamen, metal, staklo, žica, čavli, poliester)
- da izradi skulpturu;
- da tehnikom aplikacija - izrada kolaža izrađuju unikatne suvenire pronalazeći prirodne materijale u svom okruženju;
- da zna vrste likovnih umjetnosti- kiparstvo, slikarstvo, arhitektura i urbanizam;

- da zna materijale za gradnju objekata/kuća i njihovu namjenu;
- opisuje tipove kuća u BiH
- da predstavi likovnu baštinu Bosne i Hercegovine - umjetnička djela koja su napravili ljudi prije nas (slike, narodne nošnje, posuđe, ćilimi, skulpture, stari nakit, novac, ...)
- da vrednuje kulturnu baštinu i stvori potrebu za očuvanjem iste;
- da nabroji umjetnike/ djela umjetnika u kiparstvu i arhitekturi (razni spomenici, nadgrobni spomenici- stećci, stare građevine, mostovi,...)
- da imenuje najpoznatije likovne umjetnike Bosne i Hercegovine.
- da prati kulturne događaje (izložbe);

4.2. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED

II razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 1 2 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
LIKOVNI ELEMENTI	2
VRSTE LIKOVNIH UMJETNOSTI	2
LIKOVNE TEHNIKE	8
UKUPNO SATI	12

4.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. LIKOVNI ELEMENTI 1.1. Prostor, volumen, površina, ploha, boja i linija 1.2. Boje u prirodi i umjetnosti	- razlikuje likovne elemente - pronalazi likovne elemente u prirodi, umjetničkim djelima i radovima učenika - razlikuje boje u prirodi i umjetnosti (spektar boja, primarne ili osnovne boje, sekundarne boje ili boje drugog reda, boje trećeg reda) - predstavlja crtežom boje
2. VRSTE LIKOVNIH UMJETNOSTI 2.1. Kiparstvo, slikarstvo	- razlikuje punu plastiku (statua, mobil) i reljef (visoki, niski ulegnuti) - zna vrste skulpture - upoznaje elemente kiparske forme (prostor, volumen, površina, ploha, boja i linija) - upoznaje kulturnu baštinu BiH (spomenici, stećci, stare građevine, mostovi,...) - usvaja pojmove (slikar, tema, likovna forma, vrste kompozicije) - posjećuje Muzej grada Sarajeva, Kujundžiluk,...)

	- polaznik uspostavlja neposredan odnos s djelom, upoznaje se s radom i aktivnostima kulturnih ustanova i društava
3. LIKOVNE TEHNIKE 3.1. Crtačke tehnike 3.2. Slikarske tehnike štafelajnog slikarstva 3.3. Slikarske tehnike zidnog slikarstva	- nabraja suhe crtačke tehnike (ugljen, kreda, olovka) i mokre (tuš, i gušćje pero, tuš i metalno pero, tuš i trska) - znaju da suhe crtačke tehnike ostavljaju tragove vrlo određenog izgleda o čemu ovisi crtež - primjenjuje sredstvo u crtežu - upoznaje slikarske tehnike štafelajnog slikarstva (pastel, akvarel, tempera, uljane, boje, kolaž) - na štafelaju slika slike manjih formata (slike na platnu, slike na staklu, slike na drvenoj dasci) - upoznaje slikarske tehnike zidnog slikarstva (al fresko, mozaik, vitraj, tapiserija) - primjenjuje tehniku u individualnom ili grupnom radu

4. 3. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 1 2 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
LIKOVNI ELEMENTI	2
VRSTE LIKOVNIH UMJETNOSTI	1
LIKOVNE TEHNIKE	9
UKUPNO SATI	12

4.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA

1. LIKOVNI ELEMENTI 1.1. Prostor, volumen, površina, ploha, boja i linija 1.2. Boje u prirodi i umjetnosti	- razlikuje likovne elemente - pronalazi likovne elemente u prirodi, umjetničkim djelima i radovima učenika - razlikuje boje u prirodi i umjetnosti (ritmički niz boja, kontrast boja, akromatske i kromatske boje , tople i hladne boje, komplementarni kontrast) - predstavlja crtežom boje
2. VRSTE LIKOVNIH UMJETNOSTI 2.1. Arhitektura i urbanizam 2.2. Tipovi kuća u BiH	- zna elemente arhitekture (funkcija, konstrukcija, oblik) - izdvaja materijale za gradnju (kamen, cigla, drvo, beton, čelik, staklo,...) - razlikuje tradicionalne i moderne materijale - zna namjenu materijala - opisuje tipove kuća u BiH - upoznaje kulturnu baštinu BiH
3. LIKOVNE TEHNIKE 3.1. Grafičke tehnike 3.2. Kiparske tehnike 3.3. Tehnika aplikacija (Izrada kolaža)	- upoznaje grafičke tehnike visokog , dubokog i plošnog tiska - razlikuje grafičke tehnike visokog tiska (linorez i drvorez) i grafičke tehnike dubokog tiska (suha igla, bakrorez, i bakropis) - praktično primjenjuje tehniku u individualnom ili grupnom radu - nabraja tradicionalne kiparske materijale od kojeg kipar izrađuje skulpturu (glina, drvo, kamen, metal, staklo, žica, čavli, poliester,...) - praktično primjenjuje kiparske tehnike - upoznaje se sa suvenirima iz zavičajne kulturne baštine - pronalazi prirodni materijal u svom okruženju (kamenje, drvo, školjke, suho cvijeće, lišće, uže...) - izrađuje unikani suvenir - njeguje kulturnu baštinu BiH

5. DIDAKTIČKO-METODIČKENAPOMENE

Kada se formira nastava likovne kulture, nastavnik likovne kulture treba provesti prepoznavanje i procjenu pojedinaca. Da bi se došlo do prepoznavanja i procjene , nastavnik mora provesti inicijalni praktični rad kod kojeg će biti dostupne razne tehnike iz

oblasti primijenjenih umjetnosti, a nastavnik mora biti promatrač koji će samo sugestijama sudjelovati u tom radu. Polaznici će se prije početka inicijalnog rada izjasniti koje su njihove želje i da li ih uopće imaju obzirom na nižu razinu samopouzdanja. Kroz rad će se utvrditi kreativnost i sposobnost . Motivacija za takvu vrstu rada polazniku će biti kako podizanje samopouzdanja , tako i lična korist tj. mogućnost za samozapošljavanje. Rezultat inicijalnog testa je povratna informacijao opredijeljenosti za ovladavanje određenim tehnikama. Potrebno je ukazati polazniku da u svom okruženju može pronaći prirodni materijal (kamenje, drvo, školjke,...) kojim može započeti rad s konačnim ciljem plasiranja proizvoda na tržište. Takvim inicijalnim testiranjem je omogućeno prepoznavanje interesa i mogućnosti polaznika za usavršavanje određenih tehnika.

Kvalitet učenja u likovnoj kulturi je proces kada polaznici vizueliziraju problem koji ranije nisu znali, prepoznau ga i razriješe putem likovno tehničkih sredstava. Taj proces kod polaznika razvija kreativno mišljenje, sposobnosti i saznanja, što utiče na formiranje likovno oblikovnih temelja. Teme za likovno kretivni rad mogu se uzimati iz neposrednog okruženja, iz narodnih običaja/tradicije/ ,značajni datumi, praznici.

6. LITERATURA

- [1] Likovna kultura u nižim razredima osnovne škole (Priručnik za nastavnika), školska knjiga Zagreb, 1990
- [2] Priručnik za nastavnike LIKOVNA KULTURA, NAM Tuzla, 2007.g.
- [3] Osnove Likovne kulture, Jakubin Marijan , Zagreb, 1989.g.
- [4] Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine
- [5] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, (2015.)
- [6] Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, (2016.)
- [7] Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu: Likovna kultura I – IX razreda
- [8] Pravilnik o programu ogleđa funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2011)
- [9] Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2009.), Andragoški modeli poučavanja, Priručnik za rad s odraslim polaznicima Modul I, Zagreb
- [10] Ministarstvo prosvete, nauke i regionalnog razvoja (2012.), Razvo jsistema funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih „Druga šansa“, Beograd
- [11] Metodika nastave Likovne kulture, Jakubin M.
- [12] Ishodi učenja “ Učenje sa namjerom“ CKO

MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA

Član komisije za *Muzičku kulturu*:

Gabrijela Hrga

1. UVOD

Muzika je predstavljala nezaobilazni segment obrazovanja još u najstarijim civilizacijama. Smatrana je vitalno značajnom za razvoj čovjekovog bića, duha, tijela, morala. Muzika je igrala vitalnu ulogu u praistorijskim ritualima i danas je sastavni dio svakodnevnog života. Muzika je autentični medijum čovjekovog izražavanja, kroz koji se uči motivisano, sa zadovoljstvom i izazovom i ovladava analitičkim, kritičkim i kreativnim mišljenjem. Muzika doprinosi opštem, kognitivnom, emocionalnom i socijalnom razvoju, kao i razvoju kreativnih potencijala i omogućava ostvarenje visokog akademskog učinka.

Muzika predstavlja sredstvo za izgradnju i razvoj kapaciteta polaznika, koji tako postaje osoba koja misli, koja umije da sluša, da izrazi sebe, da stvara i traži lijepo u životu. Posebnost muzike u odnosu na druge predmete jeste u tome što se ona i događa, neposredno doživljava za vrijeme samog nastavnog procesa.

Nastava muzike pruža iskustvo jedinstvenog estetskog doživljaja, koji je njen neodvojivi dio i čini je specifičnom u odnosu na većinu predmeta u opštem nastavnom programu.

U okviru Programa za osnovno obrazovanje odraslih u Kantonu Sarajevo, predmet Muzička/Glazbena/kultura će se izučavati u prvoj trijadi tj. u II razredu/obrazovnom nivou kroz 12 časova i III razredu/obrazovnom nivou kroz 12 časova, ukupno 24 časa.

Program je funkcionalno prilagođen odraslim polaznicima i konciparan je u skladu sa principima, ciljevima i ishodima za osnovno obrazovanje odraslih.

Sadržaji su organizovani u okviru tema slušanja i upoznavanja:

- a) instrumenata simfonijskog orkestra,
- b) tradicionalnih narodnih instrumenata i
- c) vrijednih djela i kompozitora iz oblasti umjetničke i tradicionalne muzike.

Znanja i umijeća koja se razvijaju ovim programom potrebna su za kvalitetniji lični život i rad polaznika, jer ga osposobljavaju da usvoji vrijednosna mjerila za kritičko i estetsko procjenjivanje muzike/glazbe kako bi postao njen kompetentni korisnik.

Muzika/glazba je značajan dio ljudske kulture, te kao takva mora imati svoje mjesto i obrazovanju odraslih. Nastava muzičke/glazbene kulture treba polaznika upoznati s ljepotom muzičkog/glazbenoga izraza i bogatstvom muzičke/glazbene baštine da bi postao njen aktivan korisnik.

Nastava muzičke/glazbene kulture u sistemu savremenog opšteobrazovnog programa odraslih zauzima važno mjesto jer direktno utiče na svestrani razvoj ličnosti savremenog društva.

Kao nastavni predmet: potiče i razvija pozitivne emocije, oblikuje kriterijume za lijepo i vrijedno, razvija memoriju, maštu, kreativni izraz, opušta ih i rasterećuje

Programski sadržaj muzičke/glazbene kulture je vrlo otvoren i prilagodljiv polaznikovim mogućnostima i potrebama.

To ujedno znači da daje slobodu nastavniku da i sam organizira dobar dio nastave, uzimajući u obzir mogućnosti i želje polaznika. Stoga je predloženi broj kompozicija u programu više metodička preporuka.

Glavni naglasak stavljen se na kulturološki aspekt muzike/glazbe.

U činu pjevanja i slušanja polaznik doživljava i uči muziku/glazbu, obogaćuje svoj emocionalni svijet i izoštrava svoj umjetnički senzibilitet.

Rezultat tog procesa nije moguće izravno kvantificirati, pa nastavnik mora voditi računa o individualnim muzičkim/glazbenim sposobnostima učenika.

2. KOMPETENCIJE

Kroz nastavni predmet Muzička/Glazbena/ kultura razvijaju se ključne kompetencije:

Jezičke kompetencije i komunikacija na maternjem jeziku

- Iako su verbalne informacije svedene na minimum jer je naglasak na individualnom susretu sa muzikom, ova kompetencija razvija se kontekstu tumačenja poruka koje prenosi jezik muzike, kroz slušanje i govor u interpretaciji reprezentativnih djela.

Jezičke kompetencije i komunikacija na stranom jeziku

- Ove kompetencije integriše se kroz čitanje i interpretaciju muzičkih izvora koji su napisani na stranim jezicima i radu u programima za stvaranje muzike.

Matematičke kompetencije

- Oglada se i u sklonost kritičkom mišljenju i poštivanju istine kao temelja matematičkog razmišljanja.

Naučne kompetencije

- Razvijanje naučne pismenosti u nastavi Muzičke/Glazbene kulture sadržano je u procesu pravilnog korištenja osnovnih muzičkih pojmova, muzičke literaturu kao pouzdanih izvora informacija tumačenja poruka koje prenosi jezik muzike.

Informatičke kompetencije

- Korištenje IKT-a neizostavan je dio savremenog učenja.
- Korištenjem savremenih multimedijalnih i informatičkih sredstava, polaznik se upoznaje i koristi programima za stvaranje muzike. Rad u tim programima omogućava da unapređuje digitalnu pismenost i sagledava uticaj savremene tehnologije na muzički i multimedijalni izraz.

Kompetencije upravljanja sopstvenim učenjem

- Omogućava polazniku da organizuje sopstveno učenje u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, da korektno procenjuje nivo svojih kompetencija i da na osnovu utvrđenog nivoa svog postignuća planira njihov dalji razvoj, da preuzima i ostvaruje različite inicijative u porodici, društvenoj zajednici i lokalnoj sredini.

Stručne kompetencije

- Ove kompetencije podrazumjevaju osposobljavanje polaznika za samostalno vrednovanje muzike, izdvajanje trajno vrijednih muzičkih ostvarenja i učestvovanje u muzičkom životu svoje sredine (kompetentna publika).

Poduzetničke kompetencije

- Ova kompetencija uključuje sposobnost i spremnost kreiranja sopstvenih inovacija; preuzimanje odgovornosti za postupke, razvoj strateške vizije, postavljanje i ispunjavanje ciljeva i motivisanost za uspjeh. Primjena preduzetničkog učenja
- moguća je kroz upotrebu informacijsko-komunikacijskih tehnologija u muzici i multimediji i upoznavanje mogućnosti amaterskog bavljenja muzikom.

Građanske kompetencije

- Kroz upoznavanje muzike vlastite kulture i muzike svijeta, razvija se svijest o jednako vrijednim pojedincima i narodima. Izgrađuje se vlastiti identitet (lični, kulturni, nacionalni i globalni). Upoznavanje obilježja tradicionalne, klasične i savremene muzike uključuje elemente građanskog i interkulturalnog odgoja.
- Polaznik u svojoj sredini ispoljava estetsku osjetljivost za kvalitet muzike, stiče kompetencije da o muzici raspravlja na primjeren način.

2. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

CILJ

Cilj nastave Muzičke/Glazbene kulture u prvoj trijadi osnovnog obrazovanja odraslih je da polaznicima na odabranim temama omogući razvoj pozitivnog odnosa i estetske osjetljivosti prema muzici kroz slušanje i upoznavanje vrijednih djela iz oblasti umjetničke i tradicionalne muzike, kako bi muzika vremenom postala ne samo znanje nego i potreba njihove ličnosti.

ZADACI

- podsticanje navika i potreba za slušanjem vrijednih djela iz oblasti umjetničke i tradicionalne muzike;
- razvijanje ljubav prema muzici i umjetnosti;
- ispoljavanje estetske osjetljivosti polaznika za kvalitet muzike;
- bogaćenje emocionalnog života polaznika;
- razvijanje kognitivnih, socijalnih i kreativnih sposobnosti i potencijala;
- uvođenje polaznika u razumijevanje muzike i njenih zakonitosti;

- razvijanje muzikalnosti, sluha, slušne koncentracije, opšte i muzičke inteligencije, muzičke memorije i kreativnost;
- razumijevanje uloge muzike u društvu;
- upoznavanje muzičkih izražajnih sredstava, žanrova i oblika, kao i istaknutih stvaralaca i izvođača.
- razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja;
- upoznavanje polaznika sa izražajnim sredstvima muzičke/glazbene umjetnosti, muzičko/glazbenim pojmovima;
- podsticanje i razvoj trajnih interesa i ljubavi prema muzici/glazbi kako bi ona postala njihova trajna potreba;
- razvijanje ljubavi prema muzičkoj/glazbenoj i kulturnoj baštini domovine upoznavanjem karakterističnih narodnih pjesama;
- praćenje muzičko-kulturnih događaja u sredini u kojoj živi sa svrhom;
- podizanja estetske i etičke razine svakodnevnog življenja.

3. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	1	12	1	12
UKUPNO I TRIJADA					24

3.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Po završetku osnovnog obrazovanja (prve trijade), polaznik će znati:

- prepoznaje vizuelno i auditivno orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački, drveni i limeni, udaraljke);
- razlikuje vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna djela, muzičke oblike i izvođače i izvođačke sastave;
- informativno upoznaje obilježja tradicionalne, klasične i savremene muzike;
- upoređuje njihovu ulogu i osnovne karakteristike;
- prepoznaje reprezentativna djela i kompozitore iz oblasti umjetničke i tradicionalne muzike;
- poznaje bh. kompozitore i njihova najpoznatija djela;
- samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu;
- prepoznaje i imenuje tradicionalne igre i plesove svoje zemlje;
- prepoznaje narodnu muzičku tradiciju;
- izvodi pjesme iz naroda tekstom poštujući dikciju i uz razumijevanje teksta i poruke;
- prepoznaje i vizuelno i slušno membranofone, aerofone, kordofone instrumente;
- imenuje membranofone, aerofone, kordofone instrumente;

- uočava njihovu primjenu u modernoj muzici;
- poznaje određeni broj standardnih i latinoameričkih plesova;
- usvaja vrijednosna mjerila za kritičke estetsko procjenjivanje muzike;
- iskaže svoje mišljenje i kritiku;
- poštuje i cijeni mišljenja i stavove drugih;
- uoči i hvali, aplauzom nagrađuje najkvalitetnije izvođenje;
- prati muzičko-kulturne događaje u sredini u kojoj živi sa svrhom podizanja estetske i etičke razine svakodnevnog življenja;
- upozna mogućnosti amaterskog bavljenja muzikom.

3. 2. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED

II razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 1 2 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
SLUŠANJE MUZIKE	7
NARODNA MUZIČKA TRADICIJA	5
UKUPNO SATI	12

3.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. SLUŠANJE MUZIKE (Slušanje i upoznavanje instrumenata simfonijskog orkestra po grupama) 1.1. Gudački instrumenti (violina, viola, violončelo, kontrabas) i trzalački instrumenti (harfa, gitara) Slušani primjeri: -Meditacije s Bembaše, M. Jeličanin; -Tema iz filma Titanik, harfa; -My Heart Will Go On, Titanik, gitara; 1.2. Drveni duhački instrumenti (flauta, klarinet, oboa, fagot) i limeni duhački instrumenti (truba, trombon, tuba i horna) Slušani primjeri: -Sjećanje na Plzen, B. Smetana; -Fantazija za dvije flaute, A. Horozić; -Koncert za trubu i orkestar, I stav, J. Haydn 1.3. Instrumenti sa tipkama (klavir, čembalo, orgulje, harmonika).	- Sluša i upoznaje instrumente simfonijskog orkestra po grupama - Prepoznaje vizuelno i auditivno orkestarske instrumente po grupama (gudačke, trzalačke, duhački, drveni i limeni, instrumenti sa tipkama, udaraljke) - U slušanim primjerima uočava i upoređuje instrumente po grupama. - Razlikuje i samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu - Imenuje izvođače djela - Prepoznaje jačinu, tempo i druge karakteristike djela - Koristi jednostavan muzički jezik za imenovanje učenog (opis djela ili instrumenata)

Slušani primjeri: -Za Elizu, L. van Beethoven; -Mali preludij za čembalo u D ,BWV 926, J. S. Bach; -Tokata i fuga u d-molu, uvod, J. S. Bach, orgulje; Tarantela, E. P. Derbenko, harmonika 1.4. Udaraljke Opnozvučne timpani i razne vrste bubnjeva. Metalozvučne zvana, zvončići, čelesta, vibrafon trijagl, gong, čineli Drvozvučne klaves, drveni doboš, kastanjete, ksilofon, marimba, Slušani primjeri: - Varijacije na Purcellovu temu; B. Britten; - Tako je govorio Zaratustra, R. Strauss, timpani; -Karneval životinja, Fosili, C. S. Saens, ksilofon; 7.Simfonijski orkestar: - Uvertira za operu“Carmen“, Ć. Bizet; - Uvertira za operu“Seviljski Berberin“, G. Rossini; 1.5. Vokalna muzika Slušani primjeri: Zvijezda tjera mjeseca, ženski hor; - Westminster Chorus, Wouldn't It Be Nice, muški hor; U Budimu grdu, S.S. Mokranjac, mješoviti hor; 1.6. Vokalno instrumentalna muzika Slušani primjeri: -Hor Cigana iz opere“Trubadur“ G. Verdi- Kompozicija u izvodenju simfonijskog orkestra	- Razlikuje izvođačke ansamble: orkestar, gudački kvartet, hor (horski glasovi - ženski, muški) - Prepoznaje vokalno, instrumentalno i vokalno - instrumentalno izvođenje. - Pozna je i pamti imena bh. kompozitora i njihova najpoznatija djela. - Uočava i upoređuje slušana djela. - Samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu. - Brzo uočava i saopćava izvođača djela. - Samostalno određuje vokalno i vokalnoinstrumentalno izvođenje. - Prepoznaje orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački, drveni i limeni, udaraljke)
2. NARODNA MUZIČKA TRADICIJA Slušanje i upoznavanje tradicionalnih narodnih instrumenata Slušani primjeri: 1. Anterija, Bosna 2. Lindo, Hercegovina 3. Ćelem, Ćelem, romska pjesma; 4. Zelen lišće goru kiti, narodna 5. Adio cerida, sefardska Membranofoni instrumenti: bubanj, doboš, def, bubanj na đardinu Slušani primjeri: 1.Poskakuša, narodna (Bosna) 2. Tamburalo momće uz tamburu, narodna	- Prepoznaje narodnu muzičku tradiciju. - Sluša tradicionalne narodne instrumente. - Prepoznaje tradicionalne igre i plesove svoje zemlje - Upoznaje narodnu muzičku tradiciju BiH. - Vizuelno i auditivno uočava pokrete u narodnim kolima - Uočava karakter kompozicije. - Izraze usmeno svoj doživljaj nakon slušanja djela - Prepoznaje i vizuelno i slušno membranofone i aerofone instrumente kroz slušane primjere. - Imenuje membranofone instrumente bubabj, doboš, def, bubanj na đardinu. - Imenuje aerofone instrumente dvojnice, diple, zurna, jednojka

Aerofoni instrumenti: dvojnice, diple, zurna, jednojka Slušani primjeri: -Davul zurna halay10 -Duduk (Emvy Remix) -Dvojnice -Frula-etno muzika -Zurna Dance mix -Diple – etno muzika	- Uoči primjenu aerofonih instrumenata u modernoj muzici

3.2.2. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II RAZREDA

Po završetku II razreda polaznik/ca će znati da:

SLUŠANJE MUZIKE

Slušanje i upoznavanje instrumenata simfonijskog orkestra po grupama

- Sluša i upoznaje instrumente simfonijskog orkestra po grupama.
- Prepoznaje vizuelno i auditivno orkestarske instrumente po grupama (gudačke, trzalačke, duhački, drveni i limeni, instrumenti sa tipkama, udaraljke).
- U slušanim primjerima uočava i upoređuje instrumente po grupama.
- Razlikuje i samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu.
- Razlikuje vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna djela.
- Iskaže svoje mišljenje i kritiku.
- Poštuje i cijeni mišljenja i stavove drugih.

NARODNA MUZIČKA TRADICIJA

Slušanje i upoznavanje tradicionalnih narodnih instrumenata

- Prepoznaje reprezentativna djela i kompozitore iz oblasti tradicionalne muzike.
- Prepoznaje i imenuje tradicionalne igre i plesove svoje zemlje.
- Upozna narodnu muzičku tradiciju.
- Izvodi pjesme iz naroda tekstom poštujući dikciju i uz razumijevanje teksta i poruke.
- Prepoznaje i vizuelno i slušno membranofone, aerofone, kordofone instrumente.
- Imenuje membranofone, aerofone, kordofone instrumente.
- Uoči i hvali, aplauzom nagrađuje najkvalitetnije izvođenje.

3.3. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 1 2 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
NARODNA MUZIČKA TRADICIJA	2
MUZIKA U PERIODU RENESANSE	1
MUZIKA U DOBA BAROKA	1
MUZIKA U PERIODU KLASIKE	2
MUZIKA U PERIODU ROMANTIZMA	1
IMPRESIONIZAM	1
MUZIKA XX VIJEKA	3
DRUŠTVENI PLESIVI	1
UKUPNO SATI	12

3.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. NARODNA MUZIČKA TRADICIJA Slušanje i upoznavanje tradicionalnih narodnih instrumenata Kordofoni instrumenti: saz, šargija, gusle, lirica Slušani i pjevani primjer: Emina, A. Šantić, Muzička tradicija naroda BiH, Izvođenje muzičke/glazbene literature Slušani i pjevani primjer: -Voljelo se dvoje mladih, sevdalinka -Haj, ja zagrizoh šareniku jabuku, narodna pjesma, -Kad ja pođoh na Benbašu, narodna pjesma	- Sluša i upoznaje tradicionalne narodne instrumente - Prepoznaje kordofone instrumente. - Imenuje kordofone instrumente saz, šargija, gusle, lirica - Samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu - Vizuelno i auditivno razlikuje i poznaje instrumente - Izvodi pjesme iz naroda tekstom, poštujući dikciju i uz razumijevanje teksta i poruke. - Širi znanja o sevdalinkama i tradiciji BiH
2. MUZIKA U PERIODU RENESANSE Opšte karakteristike Predstavnici (G. P. Santa da Palestrina, O. Di Lasso, Franjo Bosanac), Karakteristike epohe: -Istorijski okviri ideja renesanse vraćanje	- Navodi glavne karakteristike i prepoznaje primjere renesansne muzike - Opisuje prve oblike višeglasja - Imenuje najznačajnije kompozitore renesanse i njihova najpoznatija djela

antičkim vrijednostima u novom ruhu, -Stil u umjetnosti, -Razvoj višeglasja, pojam polifonije i homofonije, -Misa, motet, madrigal i šansona, -Predstavnici (G. P. Santa da Palestrina, O. Di Lasso, Franjo Bosanac), Slušani primjeri: Greensleeves-Zeleni rukavi, Anonimus-vokalno instrumentalna; Chi la gagliarda, Baldassarre Donati (vokalna) - Ehho, Orlando di Lasso, - Franciscus Bossinensis (Franjo Bosanac)	- Opisuje tipične oblike instrumentalne muzike 16. vijeka. - Vizuelno i slušno prepoznaje instrumente renesanse
3. MUZIKA U DOBA BAROKA Opšte karakteristike, J. S. Bach Karakteristike stila: -Istorijski okvir, -Izražajna sredstva i odlike muzičkog jezika Muzički oblici: instrumentalni (koncert, suite, sonata, fuga) vokalno-instrumentalni (opera, motet, kantata, oratorij) Slušani primjer: Koncert za mandolinu i gudače u C-duru RV 425, I stav, Antonio Vivaldi, Uvodni dio opera Orfej Savall, Claudio Monteverdi.	- Prepoznaje muziku barokne epohe - Objašnjava i navodi osnovne karakteristike baroknog muzičkog stila - Objašnjava i definiše muzičke oblike (instrumentalne) koncert, svite, sonata i fuga. - Navodi najznačajnije podatke o J. S. Bach., Antonio Vivaldi - Prepoznaje slušane primjere - Navodi i opisuje, auditivno i vizuelno identifikuje najznačajnije instrumente barokne epohe
4. MUZIKA U PERIODU KLASIKE Predklasika Istorijski okvir i opšti pregled razvoja muzike/glazbe, J. Haydn Vokalno-instrumentalna muzika W. A. Mozarta Vokalno-instrumentalna muzika W. A. Mozarta Instrumentalna muzika L. van Beethovena Vokalno-instrumentalna muzika L. van Beethovena Slušani primjeri: -Simfonija br. 104, IV stav, finale, D-dur, J. Haydn -Gudački kvartet op. 76. br. 2 I stav, J. Haydn -Dan praznični“ -Proba za koncert, -Čežnja za proljećem W. A. Mozart -Simfonija br. V, I stav i “Oda radosti”, odlomak iz IX simfonije L.van Beethoven -	- Prepoznaje muziku predklasike - Navodi predstavnike - Određuje istorijski okvir i prepoznaje muziku iz perioda klasike - Opisuje najznačajnije karakteristike muzike u periodu klasika - Prepoznaje i nabraja ciklične klasičarske forme - Prepoznaje slušane primjere muzike J. Haydna - Navodi Haydnova najpoznatija djela i osnovne biografske podatke iz života - Razumije pojam simfonije - Objašnjava pojam simfonije - Navodi instrumente simfonijskog orkestra - Navodi Mozartova najpoznatija djela i osnovne biografske podatke iz života - Nabroji Mozartove vokalno- instrumentalne kompozicije - Navodi Beethovenova najpoznatija djela i osnovne biografske podatke iz života - Prepoznaje slušane primjere muzike - Objašnjava pojam simfonije - Imenuje instrumente simfonijskog orkestra - Nabraja Beethovenove vokalno-instrumentalne kompozicije.

Sumrak	
5. MUZIKA U PERIODU ROMANTIZMA Opšte karakteristike stila, Solo pjesma, Klavirska minijatura, Suita, Stilizovane igre, Opera, Ozbiljna i komična opera, Predstavnici: J. Brahms, P. I. Čajkovski Programska muzika Slušani primjeri: Vltava, Bedrich Smetana	- Prepoznaje muziku romantizma - Navodi najbitnije elemente iz života kompozitora. - Nabroja njihova djela. - Određuje istorijski okvir i prepoznaje muziku iz perioda romantizma - Opisuje najznačajnije karakteristike muzike u periodu romantizma. - Definiše pojam solo pjesme i njene vrste. - Nabroji muzičke oblike: sonata, simfonija, koncert, gudački kvartet, klavirska minijatura, solo pjesma, opera, simfonijska pjesma - Definiše pojam programske muzike, simfonijske pjesme kao muzičke forme - Prepoznaje i imenuje muzičke instrumente koji učestvuju u izvođenju - Interesuje se za samostalno istraživanje za naučne izume u periodu romantizma
6. IMPRESIONIZAM Karakteristike stila, Predstavnici: Ravela i Debussy, Slušani primjeri: -Arabeska br. 1, Claude Debussy -Bolero, Maurice Ravel	- Određuje istorijski okvir i prepoznaje muziku iz perioda impresionizma - Prepoznaje slušano djelo i navodi najpoznatija djela Ravela i Debussy. - Istražuje u kojim se prilikama izvodi bolero, prepoznaje i imenuje izvođače
7. MUZIKA XX VIJEKA Jazz i rock muzika Nastanak i razvoj jazz muzike Slušani i pjevani primjeri: -Oh When the Saints, L. Armstrong, i -The Entertainer, S. Joplin, Nastanak i razvoj rock muzike Slušani i pjevani primjeri: -Yesterday, The Beatles, -Satisfaction, The Rolling Stones; Zabavna muzika Nastanak i razvoj domaće rock i pop muzike, Indexi i Bijelo dugme Kemal	- Navodi istorijski razvoj jazz muzike - Učestvuje u izvođenju pjesme individualno i grupno - Samostalno istražuje i prikazuje razvoj jazz i rock muzike - Navodi istorijski razvoj rock i pop muzike kod nas - Učestvuje u izvođenju pjesme individualno i grupno - Napravi prezentaciju, referat o temi domaće

Monteno i Dino Merlin Slušani i pjevani primjer: -Predaj se srce, Indexi , Ne spavaj mala moja, Bijelo dugme, -Gitara moja, Kemal Monteno, Danas sam ok, Dino Merlin	rock i pop muzike
8. DRUŠTVENI PLESOVI Nastanak i razvoj društvenih plesova, valcer Slušani primjeri: -Bečki valcer, J. Strauss; -Dunavski valovi, Ion Ivanović Istorija i razvoj latinoameričkih plesova Tango, samba Slušani primeri: -Tango ljubomore, J. Gade -Brazil, Ary Barroso	- Navodi određeni broj standardnih plesova - Upoznaje kako je nastao i razvijao se valcer - Razlikuje i objašnjava vrste valcera - Poznaje istorijski razvoj latinoameričkih plesova - Vizuelno i auditivno uočava plesove tango i samba

3.3.2. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU III RAZREDA

Po završetku III razreda polaznik/ca će znati da:

NARODNA MUZIČKA TRADICIJA

- Upozna narodnu muzičku tradiciju.
- Sluša i upoznaje tradicionalne narodne instrumente.
- Prepoznaje kordofone instrumente.
- Imenuje kordofone instrumente saz, šargija, gusle, lirica.
- Samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu.
- Vizuelno i auditivno razlikuje kordofone instrumente.
- Izvodi pjesme iz naroda tekstom, poštujući dikciju i uz razumijevanje teksta i poruke.
- Širi znanja o sevdalinkama i tradiciji BiH

RAZVOJ MUZIKE KROZ ISTORIJU

- Informativno upoznaje obilježja klasične i savremene muzike.
- Upoređuje njihovu ulogu i osnovne karakteristike.
- Prepoznaje slušana reprezentativna djela i kompozitore iz oblasti umjetničke muzike.
- Razlikuje vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna djela, muzičke oblike i izvođače i izvođačke sastave.
- Poznaje bh. kompozitore xx vijeka i njihova najpoznatija djela.
- Samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu.
- Izvodi pjesme tekstom poštujući dikciju i uz razumijevanje teksta i poruke.
- Uočava primjenu tradicionalnih instrumenata u modernoj muzici.
- Usvaja vrijednosna mjerila za kritičkestetsko procjenjivanje muzike.
- Iskazuje svoje mišljenje i kritiku.
- Uoči i hvali, aplauzom nagrađuje najkvalitetnije izvođenje.
- Prati muzičko-kulturne događaje u sredini u kojoj živi.

- Upozna mogućnosti amaterskog bavljenja muzikom.

DRUŠTVENI PLESovi

- Poznaje određeni broj standardnih plesova.
- Razlikuje i objašnjava vrste valcera.
- Vizuelno i auditivno uočava plesove tango i samba

4. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Prilikom realizacije navedenih programskih sadržaja važno je poznavati specifičnosti učenja odraslih koje se ogledaju u prethodnom znanju, vještinama i iskustvu koje im pomažu u učenju. Nastavnik/ca mora imati andragoški pristup usmjeren na polaznika.

Njihove potrebe i interesi polazne su smjernice za osmišljavanje obrazovnih aktivnosti pa je uloga uspješnog nastavnika/ce da ih usmjerava i potiče tako da uvažava specifičnosti učenja odraslih.

Nastavnik/ca mora prilagoditi način i truditi se da upozna i što bolje razumije odraslog polaznika/cu.

Stoga je važno izvršiti provjeru prethodnih znanja i nastavu individualizirati u skladu sa individualnim potrebama polaznika/ca.

Nove informacije poučavati organizirano i sistematizirano, s ključnim elementima koji su jasno vidljivi.

Sadržaji nastave polaznicima pružaju znanja i informacije iz oblasti muzičke umjetnosti, koja su neophodna za dalje razumijevanje, doživljavanje, praćenje i procenjivanje osnovnih muzičkih vrijednosti.

Za uspešnu realizaciju sadržaja nastave muzičke kulture neophodno je ostvariti osnovni didaktički preduslov: kabinet sa nastavnim i očiglednim sredstvima

(klavir, komplet Orfovog instrumentarija, kvalitetni uređaj za slušanje muzike, a poželjni su i kompjuter, uređaj za emitovanje, sa pratećom opremom, slike pojedinačnih instrumenata simfonijskog orkestra, slike stranih i domaćih kompozitora i izvođača, uglednih i značajnih stvaraoca iz oblasti muzičke umjetnosti, kvalitetni snimci primjera).

Sadržaji muzičke kulture pružaju polaznicima dovoljno znanja i sposobnosti za formiranje kriterijuma za izbor pravih muzičkih sadržaja i razlikovanje stvarne vrijednosti i kvalitete u svijetu muzike koja ih okružuje.

Usvajanje znanja polaznika zavisi od metodičke organizacije časa, koja mora biti dobro planirana, osmišljena i zanimljiva. Na časovima je neophodno polaznike prethodno motivaciono pripremiti za aktivno učešće u nastavnom radu.

Različitim oblicima i metodama rada u nastavi, tehnikama i očiglednim sredstvima polaznici se podstiču na usvajanje novih znanja. Sadržaje nastave, kad god je to moguće, povezivati sa drugim nastavnim predmetima, muzičkim životom društvene sredine.

U programu predmeta Muzičke kulture istaknuto mjesto ima sticanje znanja o muzici, koje se ostvaruje praćenjem njenog razvoja u različitim epohama.

Cilj nastave zasnovan je na obradi tema značajnih za razumijevanje uloge muzike u društvu, upoznavanje muzičkih izražajnih sredstava, žanrova i oblika, kao i istaknutih stvaralaca i izvođača. Ovi ciljevi se ostvaruju slušanjem muzičkih djela i aktivnim muziciranjem (slušani i pjevani primjeri).

Osnovni princip u ostvarivanju ciljeva i zadataka nastave muzičkog vaspitanja jeste aktivno učešće polaznika na času. U tom procesu neophodno je na jednom času obuhvatiti različita područja iz programa predviđenog za taj razred i kombinovati različite metode i oblike rada u nastavi. Pri vrednovanju postignuća treba imati u vidu sposobnosti polaznika te

ocjenjivanjem istaknuti područja u kojima su najbolji. Treba voditi računa o ličnom afinitetu polaznika prema muzičkoj umjetnosti, njegovom druženju s muzikom tokom slobodnog vremena te najviše poticati i vrednovati aktivno bavljenje muzikom bilo da je individualno (rado sluša muziku, muzicira kod kuće) ili grupno.

8. LITERATURA

- [1] Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine
- [2] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, (2015.)
- [3] Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, (2016.)
- [4] Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu: Muzička /Glazbena / kultura VI, VII, VIII i IX razred 4. Čaušević M. (2014.), Muzičko opismenjavanje u opštem odgojno-obrazovnom sistemu;
- [5] Ferović S, Muzička/Glazbena kultura - priručnik za nastavnike
- [6] Popović D. Zatkalik M. Todić D. (2016.) Muzička kultura Priručnik za nastavnike za deveti razred osnovne škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica,
- [7] Pravilnik o programu oglada funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2011)
- [8] Agencija za strukovno obrazovanje odraslih (2012.), Kako uspješno podučavati odrasle, Zagreb
- [9] Agencija za strukovno obrazovanje odraslih(2009.), Andragoški modeli poučavanja, Priručnik za rad s odraslim polaznicima Modul I, Zagreb
- [10] Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta(2016.), Prijedlog nacionalnog kurikulum nastavnoga predmeta Glazbena kultura i glazbena umjetnost

HISTORIJA (POVIJEST)

Član komisije za *Historiju*:

Esada Šahinagić

1. UVOD

U okviru Programa za osnovno obrazovanje odraslih u Kantonu Sarajevo, predmet historija će se izučavati na kraju druge i početkom treće trijade, tj. u VI razredu/obrazovnom nivou kroz 24 časa i VII razredu/obrazovnom nivou kroz 24 časa, ukupno 48 časova.

U koncipiranju nastavnog programa, pošlo se od pretpostavke da polaznici posjeduju određena predznanja stečena tokom školovanja ili putem neposrednog iskustva. Osnovna komponenta Programa su ishodi učenja koji opisuju šta polaznik treba da poznaje, razumije i zna da uradi nakon završetka osnovnog obrazovanja. Poseban akcenat je stavljen na uvažavanje potrebe da se razjasne određene historijske i društvene pojave sa kojima se odrasla osoba susreće u svakodnevnom životu.

Svijest o historiji jedno je od temeljnih obilježja svakog društva, a znanje o prošlosti ključno je za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje budućnosti. Učenje o vlastitoj zajednici i drugim kulturama i društvima, doprinosi razumijevanju procesa koji utiču na oblikovanje vlastitih i kolektivnih identiteta (lokalnih, etničkih, nacionalnih, kulturnih, socijalnih, vjerskih, rodnih...). Učeci historiju polaznik stiče kompetencije koje su neophodne kako bi ostvario vlastite potencijale, te odgovorno djelovao u javnom životu lokalne, nacionalne i globalne zajednice.

2. KOMPETENCIJE

Kroz nastavni predmet historiju/povijest razvijaju se ključne kompetencije:

Jezičke kompetencije i komunikacije na maternjem jeziku

- razvijaju se tako što se polaznik podstiče da izrazi i interpretira koncepte, misli, osjećaje, činjenice i mišljenja i to u usmenom i pisanom obliku (razgovor na datu historijsku temu, diskusija, opis slikovnog historijskog izvora, analiza historijskih izvora, čitanje, pisanje eseja...)

Jezičke kompetencije i komunikacije na stranom jeziku

- podstiču se kroz čitanje i interpretaciju historijskih izvora koji su napisani nekim od stranih jezika. Prilikom komunikacije na stranim jezicima, važno je uzeti u obzir različite kulturne i društvene situacije, pa je važna sastavnica ove kompetencije vještina interkulturalnog razumijevanja.

Matematičke kompetencije

- predstavljaju sposobnost razvoja i primjene matematičkog mišljenja s ciljem da se riješe različiti problemi u svakodnevnim situacijama s time da je naglasak stavljen na proces, aktivnost i znanje. Ove kompetencije se razvijaju kroz osposobljavanje polaznika da se snalaze na karti (da znaju pročitati legendu), da tabelarno, poštujući hronološki pristup, prikažu najznačajnije događaje iz svog života.

Informatičke kompetencije

- razvijaju se tako što se polaznici upućuju da u skladu sa potrebama nastave historije, informacije o određenoj historijskoj temi potraže na internetu te da ih interpretiraju. Polaznici se upućuju na kritički pristup informacijama koje pronađu.

Naučne kompetencije (osnovne naučne pismenosti)

- historijsko znanje utemeljeno je na činjenicama za koje je uvijek potrebno navesti historijski izvor koji je osnova historijskog istraživanja. Polaznici se upućuju da pronalaze, upoređuju i analiziraju historijske izvore na osnovu kojih donose zaključke, te tako razvijaju osnove naučne pismenosti.

Kompetencije upravljanja vlastitim učenjem

- polaznici se potiču da efikasno koriste časove za učenje, planiraju učenje i maksimalno koriste vlastito iskustvo i predznanje koje im pomaže u lakšem i bržem savladavanju nastavnih sadržaja. Ove kompetencije razvijaju se kroz zanimljive sadržaje koje će polazniku olakšati svakodnevni život (upoznavanje sa poveljom o ljudskim pravima i institucijama u BiH i svijetu koje štite ta prava).

Građanske kompetencije

- za ovu kompetenciju bitno je naročito znanje društvenih i političkih koncepata i struktura (demokratije, pravde, jednakosti, građanskih prava) koje osposobljavaju pojedinca da sudjeluje kao aktivni građanin u demokratskom društvu. Kroz nastavu historije polaznici se upoznaju sa drugim kulturama što doprinosi rušenju stereotipa i razvoju interkulturalizma.

Poduzetničke kompetencije

- polaznici se podstiču da se samostalno organizuju i predstavne neki događaj/pojavu/ličnost iz prošlosti ljudskog društva na časovima, ili da organizovano obiđu neki zanimljiv historijski lokalitet u kraju u kojem žive. Kroz grupni rad podstiču se na inicijativu, preuzimanje odgovornosti i planiranje rada.

Stručne kompetencije

- kroz nastavu historije polaznici će naučiti da se kritički odnose prema informacijama koje primaju iz medija te da se događaji uvijek mogu sagledati iz različitih perspektiva. Razviće komunikativne osobine koje su neophodne za uspješno savladavanje radnih zadataka.

3. CILJ I ZADACI NASTAVE HISTORIJE/POVIJESTI

Upoznavanje polaznika sa važnim događajima, ličnostima, pojavama i procesima iz historije ljudskog društva i sredine u kojoj živi, kao i razvijanje osnovnih vještina neophodnih za građenje odgovornog odnosa prema društvu. Te vještine odnose se na upotrebu hronologije, razumijevanje funkcionisanja društva, organizaciju državnog uređenja, postojanje i domete ljudskih prava kao i način ostvarivanja tih prava.

ZADACI

- sticanje znanja iz opće i nacionalne historije;
- uočavanje međusobne povezanosti opće i nacionalne historije;

- razvijanje kritičkog mišljenja kroz sagledavanje uzročno-posljedičnih veza među historijskim događajima;
- ovladavanje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama;
- razvijanje svijesti o značaju kulture, kao i potrebe da se sačuva kulturna baština;
- razumijevanje hronologije, izgraditi osjećaj za tok i slijed događaja;
- smjestiti događaje, osobe i pojave u određeni vremenski i prostorni okvir ;
- razumijevanje historijskih procesa i njihovog uticaja na sadašnjost i budućnost;
- razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja;
- vrednovanje vlastitog kulturnog naslijeđa i razvoj interkulturalizma;
- osposobljavanje za korištenje različitih izvora znanja;
- razvijanje patriotizma, humanosti i tolerancije;
- razvijanje građanskih kompetencija;
- tumačenje historijskih događaja u na osnovu njihovog vremenskog i prostornog okvira.

4. ISHODI NA KRAJU OSNOVNOG OBRAZOVANJA

Po završetku osnovnog obrazovanja, polaznik/ca će znati :

- pravilno upotrebljavati osnovne historijske pojmove;
- prepoznati i razvrstati historijske izvore;
- razlikovati pisane historijske izvore od drugih historijskih tekstova;
- pravilno upotrijebiti historijske izvore kao izvore informacija;
- imenovati i pravilno upotrijebiti osnovne vremenske odrednice (datum, decenija, stoljeće, milenijum, era);
- navesti podjelu prahistorije i historije;
- primijeniti znanje iz historije na historijskoj karti (pokazati na kojem prostoru su se odigrali najvažniji događaji iz lokalne, nacionalne, regionalne, opće historije);
- imenovati i navesti događaje, ličnosti, pojave i procese iz opće historije;
- navesti uzroke i posljedice historijskih događaja kada bude govorio o njima;
- imenovati i navesti događaje, ličnosti, pojave i procese iz nacionalne historije;
- opisati značaj i pokazati odgovoran odnos prema historijskom kulturno - umjetničkom naslijeđu;
- razlikovati društvena uređenja u starom, srednjem i novom vijeku;
- razlikovati državna uređenja (parlamentarna monarhija, demokratska republika, apsolutistička monarhija);
- imenovati dokumente koji pokazuju razvoj ljudskih prava kroz historiju (Deklaracija o nezavisnosti u SAD-u, Deklaracija o pravima čovjeka i građanina u Francuskoj, Deklaraciju o ljudskim pravima);
- navesti prava i obaveze građanina u demokratskoj državi;
- navesti institucije koje štite ljudska prava;
- opisati razvoj bosanskohercegovačke državnosti od srednjeg vijeka do savremenog doba;

- na odgovarajućem primjeru pokazati da se isti historijski događaji mogu različito tumačiti;
- prepoznati povezanost nekih najvažnijih pojava iz prošlosti sa pojavama iz sadašnjosti;
- na odabranim primjerima uočiti povezanost nacionalne, regionalne i svjetske historije;
- imenovati i tumačiti ulogu značajnih ličnosti iz nacionalne i opće historije;
- vrednovati vlastito kulturno – historijsko naslijeđe kao i naslijeđe nacionalnih manjina.

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	0	0	1	24
UKUPNO II TRIJADA					24

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Po završetku druge trijade osnovnog obrazovanja polaznik/ca će znati da:

- pravilno upotrebljava osnovne historijske pojmove;
- navede, prepozna i razvrsta historijske izvore;
- pravilno upotrebljava (primjenjuje) osnovne vremenske odrednice (datum, decenija, stoljeće, milenijum, era);
- navede podjelu prošlosti na prahistoriju i historiju i da identifikuje osnovne odlike ovih razdoblja;
- imenuje, navodi po redoslijedu, opisuje i razlikuje historijske periode (stari, srednji, novi vijek i savremeno doba);
- prepozna prostor na historijskoj karti;
- navede najvažnije događaje, ličnosti, pojave i procese iz opće i nacionalne historije.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U HISTORIJU	5
PRAHISTORIJA	3
CIVILIZACIJE STAROG ISTOKA	3
STARA GRČKA	5
STARI RIM	8
UKUPNO SATI	24

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U HISTORIJU 1.1. Uvod u historiju (značaj historije, predmet proučavanja, podjela, razvoj historijske nauke) 1.2. Historijski izvori (vrste izvora, njihov značaj i primjena u historiji) 1.3. Računanje vremena i hronologija 1.4. Periodizacija prošlosti (podjela na prahistoriju i historiju). Podjela historijskog doba	- Polaznik/ca pravilno upotrebljava osnovne historijske pojmove. Razumije povezanost između opće i nacionalne historije. - Zna navesti historijske izvore - Prepoznaje različite vrste historijskih izvora - Polaznik hronološki reda događaje kada govori o njima. Određuje stoljeće na osnovu godine - Pravilno upotrebljava (primjenjuje) osnovne vremenske odrednice (datum-decenija, vijek, milenijum, era). Navodi podjelu prošlosti na historiju i prahistoriju
2. PRAHISTORIJA 2.1. Razvoj ljudskog društva i uloga društvenih zajednica u prahistoriji 2.2. Svakodnevni život prahistorijskog čovjeka (zanimanja ljudi i prva naselja) 2.3. Prahistorija na tlu Bosne i	- Prepoznaje različite historijske periode i njihove karakteristike - Navodi uzroke nastanka najstarijih ljudskih zajednica i razvoja ljudskog društva od hordi do plemena - Opisuje svakodnevni život čovjeka u prahistoriji. - Imenuje najznačajnije arheološke lokalitete u BiH

Hercegovine	iz prahistorije
3. CIVILIZACIJE STAROG ISTOKA 3.1. Nastanak prvih država (vrijeme, prostor i preduslovi za nastanak, robovlasništvo) 3.2. Egipat i Mezopotamija - oblici državnog uređenja 3.3. Kulturna dostignuća naroda starog istoka (pismo, religija i arhitektura)	- Uz pomoć karte polaznik pokazuje prostor na kojem nastaju prve države - Razumije značenje pojma državnog suvereniteta i oblik državnog uređenja - Navodi uzroke nastanka robovlasničkog društva - Razumije razvoj pisma od slikovnog do glasovnog (klinasto, hijeroglifi i alfabet) - Imenuje i prepoznaje kulturne spomenike civilizacija starog istoka
4. STARA GRČKA 4.1. Državne organizacije grčkih polisa, Atine i Sparte- oligarhija i demokratija 4.2. Grčka religija i mitologija 4.3. Kultura starih Grka 4.4. Olimpijske igre 4.5. Aleksandar Makedonski i helenizam	- Prepoznaje značenje osnovnih pojmova iz grčke civilizacije (polis, demokratija, oligarhija) - Razlikuje demokratiju od oligarhije - Imenuje osnovne pojmove iz grčke religije i mitologije - Prepoznaje kulturna dostignuća starih Grka, kroz olimpijske igre uočava povezanost prošlosti sa sadašnjosti - Razumije ulogu historijskih ličnosti
5. STARI RIM 5.1. Vremenski i prostorni okvir nastanka i širenja države, državna uređenja-kraljevina, republika i carstvo 5.2. Rimski građani (prava i obaveze građanina jedne države) 5.3. Spomenici kulture u starom Rimu (materijalni i pisani) 5.4. Svakodnevni život u starom vijeku (kultura življenja, patrijarhat- položaj i uloga žene i muškarca) 5.5. Monoteističke religije starog vijeka (kršćanstvo i judaizam) 5.6. Značajne ličnosti rimske	- Polaznik zna postaviti događaje u vremenski i prostorni okvir - Pokazuje na karti područje koje je zauzimalo Rimsko carstvo - Prepoznaje različita državna uređenja - Zna šta su prava i obaveze građanina jedne države - Razumije pojam odgovorno građanstvo - Prepoznaje i uvažava kulturna dostignuća Starih Rimljana - Razumije da su se uloge muškarca i žene mijenjale tokom različitih perioda ljudske prošlosti - Navodi monoteističke religije starog vijeka i opisuje njihov nastanak i širenje - Razumije uzroke širenja kršćanstva u Rimskom carstvu. - Prepoznaje i imenuje kulturno-historijske

historije (Gaj Julije Cezar, car Konstantin) 5.7. Područje današnje Bosne i Hercegovine u antičko doba 5.8. Seoba naroda i pad Zapadnog rimskog carstva	spomenike na području BiH nastale u doba antike. - Razumije uzročno - posljedične veze među događajima - Prepoznaje prekretnice u starom vijeku

6. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	0	0	0	0
UKUPNO III TRIJADA					24

6.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

Po završetku treće trijade osnovnog obrazovanja polaznik/ca će znati da:

- na odgovarajućem primjeru napravi razliku između tekstualnog historijskog izvora i drugih tekstova koji govore o istim historijskim pojavama;
- procijeni sadržaj historijskih izvora i njihovu funkciju (propaganda, stereotip, pristrasnost, informativna izvorna vrijednost);
- primijeni znanje iz historije na historijskoj karti (pokazuje na kojem prostoru su se odigrali najvažniji događaji iz lokalne, nacionalne, regionalne, opće historije);
- prepozna značenje osnovnih pojmova iz historije civilizacije;
- navede najvažnije događaje, ličnosti, pojave i procese iz opće historije srednjeg vijeka, novog vijeka i savremenog doba;
- navede najvažnije događaje ličnosti, pojave i procese iz nacionalne historije;
- pokaže, na odabranim primjerima, da isti historijski događaji mogu različito da se tumače;
- na odabranim primjerima uoči povezanost nacionalne, regionalne i svjetske historije;
- prepozna povezanost pojava iz prošlosti sa pojavama iz sadašnjosti;
- navede uzroke i posljedice nekih najvažnijih historijskih događaja u nacionalnoj i općoj historiji;
- opiše značaj i pokaže odgovoran odnos prema historijskom kulturno-umjetničkom naslijeđu;
- precizno navede i poveže uzroke i posljedice važnih historijskih događaja u nacionalnoj i općoj historiji;
- navede i opiše razvoj bosanskohercegovačke državnosti od srednjeg vijeka do savremenog doba;
- imenuje i tumači ulogu značajnih ličnosti iz nacionalne i opće historije;
- vrednuje vlastito kulturno naslijeđe kao i naslijeđe manjinskih naroda.

6.2. TEMATSKE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
EVROPA, BIZANT I ARAPSKI SVIJET U SREDNJEM VIJEKU	3
SREDNJOVIJEKOVNA BOSNA	3
BOSNA U OKVIRU OSMANSKOG CARSTVA	3
EVROPA I SVIJET U NOVOM VIJEKU	5
BiH U OKVIRU AUSTRO-UGARSKE MONARHIJE	1
EVROPA I SVIJET U XX STOLJEĆU	5
BiH U XX STOLJEĆU	4
UKUPNO SATI	24

6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. EVROPA, BIZANT I ARAPSKI SVIJET U SREDNJEM VIJEKU 1.1. Srednjovjekovno društvo 1.2. Srednjovjekovne države (Franačka država i Bizantija) 1.3. Arapski svijet i pojava islama	- Polaznik razlikuje robovlasništvo i feudalno društvo - Razumije prava i obaveze različitih društvenih klasa - Događaje iz srednjeg vijeka zna smjestiti na lenu vremena - Određuje kojem razdoblju pripada događaj ili tema koju proučava. - Polaznik pokazuje na karti prostor koji su zauzimala Franačka država, Bizantija i Arapska država - Tumači ulogu poznatih ličnosti u Arapskoj državi.
2. SREDNJOVIJEKOVNA BOSNA 2.1. Nastanak i razvoj bosanske države (vremenski i prostorni okvir) 2.2. Značajne ličnosti srednjovjekovne Bosne (ban Kulin, Tvrtko I Kotromanić...) 2.3. Kultura i religija u srednjovjekovnoj Bosni (pismo, stećci, crkva bosanska,	- Polaznik uočava povezanost između nacionalne i opće historije - Imenuje značajne historijske izvore (pisane i materijalne) za proučavanje srednjovjekovne Bosne - Zna odrediti prostorni i vremenski okvir nastanka i razvoja države - Tumači historijsku kartu - Ocjenjuje ulogu historijskih ličnosti na osnovu historijskih izvora

pravoslavlje i katoličanstvo)	- Vrednuje vlastito kulturno naslijeđe
3. BOSNA U OKVIRU OSMANSKOG CARSTVA 3.1. Bosanski ejalet u Osmanskom carstvu (položaj ejaleta, društveni odnosi) 3.2. Poznate ličnosti i njihova uloga (osmanski sultani, Isa-beg Ishaković, Gazi Husrev-beg, Husein-kapetan Gradašćević...) 3.3. Kulturno - historijsko naslijeđe (arhitektura, kultura življenja, Ahdnama i Hagada)	- Polaznik pokazuje na karti područje koje je zauzimao Bosanski ejalet - Imenuje gradove koji su bili sjedišta ejaleta - Prepoznaje pojmove koji se odnose na administrativno -teritorijalnu podjelu ejaleta, funkcije i titule poznatih ličnosti - Opisuje svakodnevni život ljudi na selu i u gradu, kao i prava i obaveze različitih društvenih slojeva. - Razumije da se historijski događaji moraju tumačiti u skladu sa periodom u kojem su se desili - Vrednuje vlastito kulturno naslijeđe, kao i naslijeđe manjinskih naroda - Opisuje svakodnevni život ljudi na selu i gradu. - Prepoznaje građevine koje su građene u periodu osmanske vladavine - Prepoznaje uticaj historijskih zbivanja na njegov sadašnji život (turcizmi u jeziku, ishrana, običaji i tradicija koja se sačuvala do danas)
4. EVROPA I SVIJET U NOVOM VIJEKU 4.1. Kapitalistička privreda i društvo 4.2. Nacionalni pokreti 4.3. Nastanak i razvoj SAD-a (Deklaracija o nezavisnosti) 4.4. Francuska građanska revolucija (Deklaracija o pravima čovjeka i građanina) 4.5. Apsolutistička i parlamentarna monarhija	- Polaznik/ca navodi značajne godine iz historije Evrope i svijeta u novom vijeku - Godine povezuje sa događajima. - Polaznik/ca upoređuje svakodnevni život u novom vijeku i danas - Razlikuje položaj i prava žena u novom vijeku i danas. - Analizira Konvenciju o pravima djeteta i Deklaraciju o ljudskim pravima i upoređuje ih sa Deklaracijom o nezavisnosti u SAD-u i Deklaracijom o pravima čovjeka i građanina u Francuskoj - Zna da je nacija tekovina novog vijeka - Prepoznaje faktore koji su zajednički jednoj naciji. - Razlikuje apsolutističku od parlamentarne monarhije - Navodi podjelu vlasti u demokratskoj državi na izvršnu, zakonodavnu i sudsku

5. BiH U OKVIRU AUSTRO-UGARSKE MONARHIJE 5.1. Berlinski kongres i državno-pravni položaj BiH u okviru Austro-Ugarske monarhije	- Polaznik/ca navodi značajne godine iz historije BiH pod upravom Austro -Ugarske monarhije i povezuje ih sa događajima - Uočava razliku između položaja BiH nakon okupacije i nakon aneksije
6. EVROPA I SVIJET U XX STOLJEĆU 6.1. Prvi svjetski rat (uzroci, povod rata i njegove posljedice) 6.2. Zemlje liberalne demokratije, socijalizam i komunizam 6.3. Drugi svjetski rat i njegove posljedice (holokaust, genocid, suđenje ratnim zločincima) 6.4. OUN 6.5. Evropske integracije	- Polaznik navodi značajne događaje koji su doveli do rata - Razlikuje uzroke od povoda rata - Analizira historijske izvore iz kojih su vidljive posljedice rata (slike, pisani izvori, historijska karta) - Definiše različite oblike državnih i društvenih uređenja i povezuje ih sa državama - Definiše pojmove holokaust i genocid - Zna nabrojati koncentracione logore II svjetskog rata - Opisuje antifašističku borbu naroda BiH - Razumije ulogu međunarodnog suda za ratne zločine - Polaznik navodi institucije OUN-a i zna kakva je njihova uloga u svijetu - Imenuje institucije Evropske Unije i objašnjava njihovu ulogu - Zna kojoj instituciji se ljudi obraćaju kada su ugrožena njihova prava - Navodi prava i obeveze koje imaju građani država članica EU - Polaznik pronalazi historijske izvore, ocjenjuje njihov sadržaj i funkciju (propaganda, stereotip, pristrasnost, informativna izvorna vrijednost).
7. BiH U XX STOLJEĆU 7.1. Obnova bosanskohercegovačke državnosti 7.2. Proglašenje nezavisnosti i međunarodno priznanje BiH 7.3. Uloga značajnih ličnosti u historiji BiH u XX stoljeću 7.4. Lokalna historija - prošlost moga kraja	- Definiše pojam državnosti i nezavisnosti - Opisuje i potkrepljuje činjenicama položaj republike BiH u Jugoslaviji - Imenuje i precizno vremenski određuje događaje koji su doveli do obnove bosanskohercegovačke državnosti (ZAVNOBiH I AVNOJ) i do proglašenja nezavisnosti - Imenuje značajne ličnosti u historiji BiH XX stoljeća, opisuje i ocjenjuje njihovu ulogu u historijskim događajima - Polaznik poznaje koja prava i obaveze ima na osnovu Ustava BiH - Polaznik pokazuje odgovoran odnos prema historijskom kulturno-umjetničkom naslijeđu

7 . DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

U realizaciji programa važno je osloniti se na dosadašnja iskustva i znanja polaznika. Težište rada treba staviti na njihova interesovanja i potrebe.

Broj predloženih sati po nastavnim cjelinama je orijentacioni i obuhvata časove obrade, ponavljanja i utvrđivanja koji većim dijelom mogu biti i kombinovani. Polaznici trebaju biti aktivno uključeni u proces nastave, jer je to za njih glavno mesto na kojem se odvija proces učenja. Aktivnosti nastavnika treba da budu usmjerene na ostvarivanje ishoda. U ostvarivanju ishoda moguće aktivnosti nastavnika su da:

bira sredstva za ostvarivanje ishoda (sadržaje, tekstualni i slikovni materijal kao izvor za tumačenje prošlosti, izvor za multiperspektivan pristup), bira način ostvarivanja ishoda (metode), predlaže polaznicima teme za istraživanje u okviru ponuđenih programskih sadržaja.

Aktivnosti polaznika zavise od sadržaja, metoda i nastavnikovih aktivnosti. Mogu biti: argumentovana diskusija, razgovor, analiza, povezivanje prošlosti i sadašnjosti, opisivanje, bilježenje, izlaganje, demonstracija.

Integralni dio procesa nastave i učenja je ocjenjivanje. To je složen proces koji se sastoji od različitih i međusobno povezanih aktivnosti kao što su: planiranje, praćenje procesa nastave i učenja, registrovanje podataka o napredovanju polaznika, saopštavanje povratnih informacija, vrednovanje nastave i učenja. Navedene aktivnosti omogućavaju da se kontinuirano prati i vrednuje napredovanje polaznika, kao i kvalitet i efikasnost nastave u ostvarivanju ishoda. Pored navedenih aktivnosti koje će nastavniku služiti kao osnova za ocjenjivanje, polaznicima se mogu dati pismene provjere u vidu pitanja i zadataka objektivnog tipa i zadaci sa slobodnim odgovorima (eseji). Pored eseja mogu se ocjenjivati i referati te različiti istraživački radovi gdje polaznici pokazuju razumijevanje historijskih sadržaja te sposobnosti lične interpretacije.

Sredstva za realizaciju nastave historije su:

historijska literatura, dokumenti na CD-u, historijski atlas, dokumentarni filmovi, slajdovi, internet, historijske karte, slijepe karte, časopisi, fotografije, autentični materijali i materijalni izvori. Nastavnik treba znati kako pravilno odabrati i prilagoditi, te u kojem dijelu procesa učenja primijeniti određena sredstva. Bilo bi dobro koristiti kombinacije izvora i materijala te medija, jer se na taj način polaznici angažiraju na interaktivniji način. Najbitnije je uskladiti sredstva sa ciljevima i ishodima učenja nastave historije.

8. LITERATURA

- [1] Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo, Službene novine, br. 40, godina XX, Sarajevo 2016.
- [2] Odluka o standardima i normativima za realizaciju Programa obrazovanja odraslih Službene novine, br. 32, godina XXI, Sarajevo 2016.
- [3] Nastavni plan i program za osnovnu školu, predmet- historija/ povijest, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Sarajevo 2016.
- [4] Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2016.
- [5] Primjena ishoda učenja, četvrta kvalifikacija iz serije o Evropskom kvalifikacijskom okviru (EQF), Zagreb 2013.
- [6] Ishodi učenja, Priručnik, Knin 2013.

- [7] Ključne kompetencije i učenje odraslih, Međunarodni andragoški simpozij, Biograd na Moru, 2013.
- [8] Odluka o odobravanju zajedničke jezgre Nastavnih planova i programa za historiju definisanih na ishodima učenja, Službeni glasnik BiH, br. 3/16
- [9] Pravilnik o programu ogleda funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, „Sl. glasnik RS – Prosvetni glasnik“, br. 6/ 2011

GEOGRAFIJA/ZEMLJOPIS

Član komisije za *Geografiju*:
Mirsad Durmišević

1. UVOD

U okviru Programa za osnovno obrazovanje odraslih u Kantonu Sarajevo, predmet Geografija će se izučavati na kraju druge i početkom treće trijade, tj. u VI razredu/obrazovnom nivou kroz 24 časa i VII razredu/obrazovnom nivou kroz 24 časa, ukupno 48 časova.

Program je funkcionalno prilagođen odraslim polaznicima i koncipiran je u skladu sa principima, ciljevima i ishodima za osnovno obrazovanje odraslih. Sadržaji su organizovani u okviru tema. Oslanjaju se na prethodna geografska znanja i postojeće iskustvo polaznika, dopunjuju ih, razvijaju, sistematizuju, funkcionalizuju i svrstavaju u odgovarajuće kategorije i sisteme. Geografska znanja i umijeća koja se razvijaju ovim programom potrebna su za kvalitetniji lični život i rad polaznika, jer ga osposobljavaju za valjanije razumijevanje i snalaženje u životnom prostoru i za efikasnije obavljanje važnih životnih poslova i aktivnosti. Nastava geografije je koncipirana u skladu sa potrebama odraslog polaznika, rasterećena je faktografije i omogućava da se kod polaznika postepeno grade, razvijaju i dopunjuju znanja, umijeća i vrijednosni stavovi koji su neophodni za kvalitetan i odgovoran život i rad u savremenom društvu. Na taj način nastava geografije omogućava polazniku da stekne osnovna znanja o prirodnim pojavama, njihovim odlikama, geografskom razmještaju, a posebno o njihovoj uzajamnoj povezanosti u konkretnoj životnoj, lokalnoj, odnosno geografskoj sredini. Ova znanja doprinose da polaznik planira i organizuje aktivnosti kojima unapređuje svoje životne prilike i svoj fizički, geografski i društveni prostor.

2. KOMPETENCIJE

Kroz nastavni predmet geografiju razvijaju se ključne kompetencije:

Jezičke kompetencije i komunikacija na maternjem jeziku

- Nastava geografije doprinosi razvoju jezičke pismenosti u kontekstu tumačenja geografskih činjenica, ideja i mišljenja u usmenom i pisanom obliku (slušanje, govor, pisanje, čitanje)

Jezičke kompetencije i komunikacija na stranom jeziku

- Ove kompetencije u nastavi geografije potiču se kroz čitanje i interpretaciju geografskih izvora koji su napisani na stranim jezicima. Prilikom komunikacije na stranim jezicima važno je uzeti u obzir različite kulturne i društvene situacije, pa je važna odrednica ove kompetencije vještina interkulturalnog razumijevanja.

Matematičke kompetencije

- Unapređivanje matematičke pismenosti sadržano je u primjeni matematičkih operacija, zakona i mišljenja u kontekstu čitanja i razumijevanja geografskih elementa karte, određivanju koordinata mjesta i tačaka na Zemlji, određivanju udaljenosti, rastojanja, visine i nadmorske visine i sl.

Naučne kompetencije

- Razvijanje naučne pismenosti u nastavi geografije sadržano je u procesu objašnjavanja prirodnih i društvenih geografskih pojava i njihovih interaktivnih veza i odnosa zasnovanih na provjerenim i valjanim znanjima, istraživanjima i dokazima. Polaznik se podstiče da pravilno koristi neke osnovne naučne pojmove, naučno-popularnu literaturu i druge pouzdane izvore informacija, što će doprinijeti da bolje razumije promjene koje nastaju djelovanjem čoveka u prirodnoj sredini, mogućnostima koje su mu u tom pogledu na raspolaganju i razvijanju odgovornosti za očuvanje i unapređivanje životnog prostora.

Informatičke kompetencije

- Korištenjem savremenih multimedijalnih i informatičkih sredstava, polazniku se omogućava da unapređuje digitalnu pismenost, te da efikasnije i kvalitetnije razaznaje, uočava, sagledava i razumije različite vrste procesa i pojava i u svom okruženju na planeti Zemlji.

Ekološke kompetencije

- Izučavanje geografske sredine sa svim prirodnim i društvenim pojavama pruža mogućnosti polazniku da stekne znanje i izgradi stavove o potrebi očuvanja i unapređivanja svih elemenata uže i šire životne okoline. Pored toga, polaznik će razumjeti koje aktivnosti čovjeka kao pojedinca dovode do zagađivanja vazduha, voda, tla i bit će u stanju da racionalno i planski preduzima mjere, organizuje i aktivno učestvuje u akcijama očuvanja i unapređivanja životnog prostora.

Kompetencije upravljanja sopstvenim učenjem

- Nastava geografije omogućava polazniku da organizuje sopstveno učenje u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, da korektno procjenjuje nivo svojih kompetencija i da na osnovu utvrđenog nivoa svog postignuća planira njihov dalji razvoj, da preduzima i ostvaruje različite inicijative u porodici, društvenoj zajednici i lokalnoj sredini. Ovakav vid aktivnosti kod polaznika razvija samopouzdanje za učenje i napredovanje.

Stručne kompetencije

- Ove kompetencije podrazumijevaju osposobljavanje polaznika za samostalno savladavanje svih radnih zadataka koji uvažavaju prethodna znanja i vještine polaznika i odgovaraju potrebama poslodavaca.

Poduzetničke kompetencije

- Poduzetnička kompetencija uključuje sposobnost i spremnost prihvatanja tuđih, odnosno kreiranja sopstvenih inovacija; preuzimanje odgovornosti za postupke, razvoj strateške vizije, postavljanje i ispunjavanje ciljeva i motivisanost za uspjeh. Primjena preduzetničkog učenja u nastavi geografije moguća je u temama koje se odnose na turizam, transport, putovanja, industriju, demografiju, tržište rada, zaštitu životne sredine i sl.

Građanske kompetencije

- Građanska odgovornost razvija se kroz nastavu geografije kroz izučavanje društveno-geografskih sadržaja koji se odnose na društveno-političke koncepte i strukture u našoj državi (demokratija, građanska prava, ravnopravnost, jednakost). Pored toga, polaznik može da koristi različite izvore i sredstva informisanja u svrhu obaviještenosti i razumijevanja društvenih i političkih događanja u svojoj sredini, u svojoj zemlji i šire u svijetu, i da na primjeren način raspravlja o različitim situacijama i različitim pitanjima koji su od interesa za njega lično, njegovu porodicu, druge ljude i demokratsko društvo u cjelini.

3. CILJ I ZADACI NASTAVNOG PREDMETA

Cilj nastave Geografije je stjecanje osnovnih geografskih znanja o Zemlji, značenju i povezanosti prirodnih elemenata i društvenih pojava; upoznavanje privrednih, društvenih i kulturnih obilježja savremenog svijeta, razvijanje geografskih načina mišljenja, upoznavanje geografskih obilježja svoje domovine, lokalne zajednice te promoviranja međusobne saradnje i ljudske solidarnosti u svijetu u kojem živimo. Kroz nastavne sadržaje učenici treba da upoznaju geografska obilježja savremenog svijeta, te uoče potrebu saradnje i međusobne solidarnosti.

ZADACI

- stjecanje znanja iz opće geografije, regionalne geografije svijeta, geografije Bosne i Hercegovine i društvene geografije,
- uočavanje međusobne povezanosti prirodno-geografskih i društveno-geografskih pojava i procesa,
- razvijanje racionalnog odnosa prema sredini s ciljem njenog održivog razvoja,
- osposobljavanje za korištenje različitih izvora znanja,
- stjecanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja problema,
- razvijanje logičkog i apstraktnog mišljenja i kritičkog stava u mišljenju,
- ovladavanje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama,
- stjecanje znanja o prirodnim resursima, njihovoj ograničenosti i održivosti korištenja,
- razvijanje svijesti označaju kulture, potrebe da se podstiče njen razvoj, kao i potrebe da se sačuva kulturna baština,
- stjecanje osnovnih znanja o procesima i proizvodima različitih tehnologija (čovjekovog rada)
- razvijanje humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca,
- uspostavljanje osobnih i kulturnih veza među ljudima, nezavisno od njihovog spola, rase, religijske pripadnosti ili osobnih uvjerenja, razvijanje radoznalosti i samostalnosti,
- razvijanje svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima, te daljoj profesionalnoj orijentaciji; razvijanje svijesti o važnosti brige o zdravlju,
- njegovanje nacionalnog i kulturnog identiteta,
- razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja,
- upoznavanje prostorne stvarnosti Bosne i Hercegovine, njezinog položaja i uloge u savremenom svijetu,
- upoznavanje vrijednosti vlastitog kulturnog naslijeđa i povezivanje sa drugim kulturama i tradicijama.

4. ISHODI

Polaznik/ca na kraju devetog razreda (osnovnoškolskog obrazovanja):

- određuje glavne i sporedne strane svijeta u prostoru i na geografskoj karti;
- opisuje oblik Zemlje i navodi njena kretanja i posljedice;
- imenuje i pokazuje na geografskoj karti velike kopnene i vodene površine (kontinenti, okeani, mora);
- na geografskoj karti utvrđuje geografski položaj Evrope, vanevropskih kontinenata, Balkanskog poluostrva, Bosne i Hercegovine i lokalne sredine;
- na geografskoj karti (svijeta, Evrope, vanevropskih kontinenata, Bosne i Hercegovine) i u lokalnoj sredini razlikuje i opisuje osnovne oblike reljefa i objašnjava njihov značaj za život ljudi;
- navodi opće karakteristike osnovnih tipova klime na Zemlji, u svojoj državi i koristi vremensku prognozu za planiranje svojih aktivnosti;
- imenuje i pokazuje na geografskoj karti (svijeta, Evrope, vanevropskih kontinenata, Bosne i Hercegovine) i u lokalnoj sredini tekuće, stajaće i podzemne vode i objašnjava njihov značaj za život i rad ljudi;
- navodi prirodne pojave i opisuje njihove posljedice za ljude i geografsku sredinu;
- razlikuje obnovljive i neobnovljive prirodne resurse i na geografskoj karti (svijeta, Evrope, Bosne i Hercegovine) pokazuje njihov geografski razmještaj i navodi načine njihovog korištenja za potrebe ljudi;
- ukazuje na pozitivne i negativne efekte čovjeka na životnu sredinu i predlaže mjere za njegovu zaštitu i poboljšanje;
- opisuje razmještaj stanovništva i naselja na Zemlji i navodi faktore koji utječu na raseljavanje ljudi, stvaranje i širenje naselja;
- razlikuje kretanje stanovništva (prirodno i mehaničko) i osnovne strukture stanovništva i objašnjava važnost planiranja porodice;
- navodi i opisuje osnovne prirodno-geografskei društveno-geografske karakteristike Balkanskog poluostrva, države Bosne i Hercegovine i lokalne sredine;
- na karti svijeta pokazuje geografski razmještaj kontinenata i velikih zemalja svijeta
- navodi i opisuje razvoj osnovnih privrednih aktivnosti ljudi na globalnom nivou, u svojoj zemlji i u lokalnoj sredini;
- poznaje savremene političko-geografske procese na globalnom nivou i opisuje njihov utjecaj na razvoj naše države i svijeta u cjelini;
- koristi geografsku kartu, geografske termine, sliku, tabelu, grafikone i jednostavne modele za stjecanje znanja i u svakodnevnoj komunikaciji

5. DRUGA TRIJADA

II TRIJADA					
IV RAZRED		V RAZRED		VI RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
0	0	0	0	1	24
UKUPNO II TRIJADA					24

5.1. OČEKIVANI REZULTATI – ISHODI UČENJA NA KRAJU II TRIJADE

Po završetku II trijade polaznik/ca će znati da:

- definira predmet izučavanja Geografije,
- definira Svemir, svemirska tijela, te položaj Zemlje kao planete u Svemiru i Sunčevom sistemu,
- opisuje oblik i veličinu Zemlje, njena kretanja i posljedice tih kretanja,
- imenuje i pokazuje na geografskoj karti velike kopnene i vodene površine (kontinenti, okeani, mora),
- posjeduje osnovna znanja o predstavljanju Zemlje i njenih dijelova na geografskoj karti,
- posjeduje osnovna znanja o Zemlji i njenim sferama - geosferama,
- navodi prirodne pojave i opisuje njihove uzroke i posljedice na ljude i geografsku sredinu,
- prezentira znanja o općim društveno-geografskim elementima na Zemlji,
- imenuje najvažnije geoekološke probleme na Zemlji.

5.2. TEMATSKE CJELINE ZA VI RAZRED

VI razred/druga trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO – 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
UVOD U GEOGRAFIJU/ZEMLJOPIS	1
SVEMIR, ZEMLJINA KRETANJA I NJENE POSLJEDICE	3
GEOGRAFSKAORIJENTACIJA	2
KARTOGRAFIJA	2
LITOSFERA	3
ATMOSFERA	3
HIDROSFERA I BIOSFERA	4
STANOVNIŠTVO I NASELJA NA ZEMLJI	3

PRIVREDA I GEOEKOLOGIJA	3
UKUPNO SATI	24

5.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VI RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. UVOD U GEOGRAFIJU 1.1. Definicija, predmet i zadaci geografije 1.2. Podjela geografije	- Navodi definiciju geografije kao nauke. - Razlikuje prirodnu od geografske sredine. - Objašnjava važnost geografije u svakodnevnom životu - Uočava i objašnjava da geografija daje znanje o prirodno-geografskim i društveno-geografskim pojavama, kao i uzročno-posljedičnu vezu između njih - Imenuje grane geografije i opisuje geografske sadržaje koji se proučavaju u njima
2. SVEMIR, ZEMLJINA KRETANJA I NJENE POSLJEDICE 2.1. Svemir, svemirska tijela 2.2. Sunčev sistem, Zemlja u Sunčevom sistemu 2.3. Zemljina kretanja i posljedice tog kretanja	- Definira svemir, Sunčev sistem i nabroja svemirska tijela u Sunčevu sistemu - Opisuje važnost Sunca za život na Zemlji. - Imenuje planete Sunčevog sistema - Razlikuje zvijezde i planete (na primjeru Sunca i Zemlje); prepoznaje osnovne Mjesečeve mijene (na crtežu/nebu) - Opisuje oblik i veličinu Zemlje pomoću globusa - Imenuje i pokazuje na geografskoj karti velike kopnene i vodene površine (kontinenti, okeani). - Opisuje prividno dnevno kretanje Sunca - Uočava i objašnjava Zemljina kretanja (rotaciju i revoluciju), trajanje, smjer i navodi posljedice (smjena dana i noći, smjenjivanje godišnjih doba i raspored toplotnih pojaseva)
3. GEOGRAFSKA ORJENTACIJA 3.1. Orjentacija na horizontu 3.2. Geografska mreža	- Definira pojam orjentacije i imenuje osnovne pojmove iz orjentacije u prostoru i na karti - Imenuje i određuje glavne i sporedne strane svijeta u prostoru i na geografskoj karti pomoću kompasa - Definira i prepoznaje na globusu i geografskoj karti osnovne odrednice geografske mreže (ekvator ili polutar, paralele ili usporednici, nulti meridijan, meridijani ili podnevnici, polulopta ili hemisfera)
4. KARTOGRAFIJA 4.1. Razmjera, vrste razmjera 4.2. Geografska karta	- Prezentuje osnovna znanja o predstavljanju izgleda Zemlje i njene površine (rasporedu i odnosima kopna i mora) na globusu i kartama - Definira pojam razmjere i imenuje vrste razmjera - Prepoznaje i razlikuje elemente geografske karte i različite vrste geografskih karata - Prepoznaje geografske sadržaje na karti na osnovu boja, linija, kartografskih znakova

5. LITOSFERA 5.1. Građa i sastav Zemlje 5.2. Reljef nastao unutrašnjim silama 5.3. Reljef nastao vanjskim silama	- Imenuje Zemljine sfere (geosfere). - Definira reljef, opisuje i prepoznaje osnovne oblike reljefa Zemljine površine u prostoru, geografskoj karti i na fotografijama - Imenuje unutrašnju građu Zemlje na crtežu - Imenuje osnovne vrste stijena - Imenuje i analizira osnovne endogene i egzogene procese i oblike pomoću crteža ili fotografije - Opisuje procese vulkanizma i seizmizma i njihovenegativne posljedice
6. ATMOSFERA 6.1. Sastav, podjela 6.2. Osobine atmosfere 6.3. Vrijeme i klima, tipovi klime na Zemlji	- Imenuje osnovne odlike atmosfere - Opisuje osnovne atmosferske pojave i procese - Objašnjava način zagrijavanja atmosfere - Razlikuje vrste padavina, vjetrova i oblaka - Definira pojmove vremena i klime, te imenuje klimatske faktore - Imenuje na karti osnovne tipove klime na Zemlji. - Prikuplja i analizira podatke o vremenu te objašnjava važnost vremenske prognoze - Uočava i opisuje utjecaj klime na uvjete života na Zemlji
7. HIDROSFERA I BIOSFERA 7.1. Kruženje vode u prirodi 7.2. Svjetski okean 7.3. Kopnene vode 7.4. Biosfera	- Imenuje osnovne pojavne oblike vode na Zemlji - Objašnjava proces kruženje vode u prirodi - Imenuje na geografskoj karti okeane, najznačajnija mora, moreuze, rijeke i jezera. - Objašnjava osnovne fizičke, hemijske i dinamičke procese u svjetskom okeanu - Razlikuje vode na kopnu i njihova obilježja. - Navodi primjere riječne doline, poriječja, sliva i razvođa, te ih pokazuju na geografskoj karti. - Opisuje značaj voda i važnost njene zaštite - Posjeduje osnovna znanja o živom svijetu na Zemlji ili biosferi - Posjeduje osnovna znanja o akvatičnim životnim zajednicama na Zemlji - Prepoznaje izgled pejzaža velikih biljnih zajednica na Zemlji - Opisuje povezanost i međuovisnost tla, klime, biljnog pokrova i čovjeka - Uočava i opisuje značaj očuvanja živog svijeta na Zemlji

8. STANOVNIŠTVO I NASELJA NA ZEMLJI 8.1. Stanovništvo na Zemlji 8.2. Naselja	- Definira osnovne društveno-geografske pojmove - Razlikuje pojam ekumeni i anekumeni - Objašnjava dinamiku kretanja stanovništva, njegov razmještaj i gustoću naseljenosti na Zemlji - Imenuje osnovne strukture stanovništva - Imenuje i analizira pokazatelje prostornog i prirodnog kretanje stanovništva - Razlikuje ruralna od urbanih naselja; argumentovano objašnjava njihovu funkciju i strukturu - Definira pojam urbanizacije služeći se primjerom iz svoje sredine
9. PRIVREDA/GOSPODARSTVO I GEOEKOLOGIJA 9.1. Privreda/Gospodarstvo 9.2. Geoekologija	- Definira pojam privrede/gospodarstva. - Imenuje i opisuje grane primarnog, sekundarnog i tercijarnog sektora. - Imenuje najvažnije uzročnike narušavanja životne sredine - Objašnjava posljedice geoekoloških poremećaja na Zemlji - Ukazuje na pozitivne i negativne efekte čovjeka na životnu sredinu i predlaže mjere za njegovu zaštitu i poboljšanje

6. TREĆA TRIJADA

III TRIJADA					
VII RAZRED		VIII RAZRED		IX RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	24	0	0	0	0
UKUPNO III TRIJADA					24

6.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU III TRIJADE

Po završetku III trijade polaznik/ca:

- objašnjava i pokazuje geografski položaj i granice Evrope, prema ostalim kontinentima,
- posjeduje osnovno znanje o prirodno-geografskim i društveno-geografskim karakteristikama Evrope,
- opisuje osnovne geografske karakteristike Sredozemlja i Balkanskog poluotoka,
- posjeduje osnovna znanja o osnovnim geografskim karakteristikama kontinenta,
- objašnjava i pokazuje geografski položaj i granice svoje domovine prema susjednim državama,
- posjeduje osnovna znanja o prirodno-geografskim i društveno-geografskim karakteristikama Bosne i Hercegovine,
- pokazuje i imenuje na karti geografske regije Bosne i Hercegovine,
- posjeduje osnovna znanja o geoekološkim problemima Bosne i Hercegovine,
- navodi primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine Bosne i Hercegovine.

6.2. TEMATSKJE CJELINE ZA VII RAZRED

VII razred/treća trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 24 ČASA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
GEOGRAFSKI PRIKAZ EVROPE	6
GEOGRAFSKI PRIKAZ AZIJE I AFRIKE	3
GEOGRAFSKI PRIKAZ AMERIKE, AUSTRALIJE, OKEANIJE I POLARNIH OBLASTI	3
GEOGRAFSKI POLOŽAJ I GRANICE BOSNE I HERCEGOVINE	2
PRIRODNO-GEOGRAFSKA OBILJEŽJA BOSNE I HERCEGOVINE	5
DRUŠTVENO-GEOGRAFSKA OBILJEŽJA BOSNE I HERCEGOVINE	3
GEOGRAFSKE REGIJE, PRIRODNA I KULTURNA BAŠTINA, GEOEKOLOŠKI PROBLEMI BIH	2
UKUPNO SATI	24

6.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA VII RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
1. GEOGRAFSKI PRIKAZ EVROPE 1.1. Prirodno-geografske odlike Evrope 1.2. Društveno-geografske odlike Evrope 1.3. Sredozemlje 1.4. Balkanski poluotok	- Pomoću geografske karte objašnjava geografski položaj Evrope, granice prema ostalim kontinentima - Opisuje i imenuje osnovne prirodno-geografske odlike Evrope (reljef, klima, vode, flora i fauna). - Opisuje prirodno i prostorno kretanje stanovništva, posljedice i uzroke promjena u Evropi - Razlikuje i analizira strukture stanovništva Evrope - Navodi prirodne i društvene preduvjete za privredni razvoj Evrope - Imenuje najrazvijenije privredne regije Evrope. - Opisuje razvoji organizaciju Evropske unije. - Imenuje države Evropske unije - Analizira status Bosne i Hercegovine kao potencijalnog kandidata za članstvo u EU - Pokazuje i imenuje geografske regije Evrope. - Definiira prostor Sredozemlja i pokazuje na karti Evropsko, Azijsko i Afričko Sredozemlje, - Opisuje veliki saobraćajni značaj Gibraltara, Sueskog kanala, Bosfora. - Uz pomoć karte opisuje prirodno-geografske odlike regije Sredozemlja i Balkanskog poluotoka - Imenuje specifičnosti u sastavu stanovništva, prirodnom priraštaju i uzrocima i posljedicama migracija Sredozemlja i Balkanskog poluotoka - Imenuje na karti države Balkanskog poluotoka
2. GEOGRAFSKI PRIKAZ AZIJE I AFRIKE 2.1. Geografski prikaz Azije 2.2. Geografski prikaz Afrike	- Pronalazi na geografskoj karti Aziju i Afriku i pokazuje granice prema ostalim kontinentima - Pomoću tematske karte imenuje i pokazuje najveća ostrva, poluostrva, planine, nizije, pustinje, rijeke i jezera Azije i Afrike - Opisuje specifičnosti o stanovništvu, naseljima, privredi i privrednim djelatnostima Azije i Afrike. - Objašnjava nesklad stepena privrednog razvoja u odnosu na prirodne mogućnosti i bogatstvo

3. GEOGRAFSKI PRIKAZ AMERIKE, AUSTRALIJE, OKEANIJE I POLARNIH OBLASTI 3.1. Geografski prikaz Amerike 3.2. Geografski prikaz Australije, Okeanije i polarnih oblasti	- Pronalazi na geografskoj karti Ameriku i Australiju i pokazuje granice prema ostalim kontinentima - Opisuje geografski položaj Amerike, te podjelu na Sjevernu, Srednju i Južnu Ameriku i društveno-prostornu podjelu na Angloameriku i Latinsku Ameriku - Opisuje osnovne prirodno-geografske odlike Amerike i Australije - Opisuje osnovne društveno-geografske odlike Amerike i Australije, - Definira pojam Okeanije i imenuje na karti glavne ostrvske skupine - Opisuje geografska obilježja polarnih krajeva i njihov značaj za život u globalnoj zajednici

	izvora - Imenuje i pokazuju na karti oblasti sa veoma visokim stepenom privredne djelatnosti i oblasti sa izuzetnom privrednom nerazvijenošću - Imenuje geografske regije Azije i Afrike

4. IME, GEOGRAFSKI POLOŽAJ I GRANICE BOSNE I HERCEGOVINE 4.1. Ime, geografski položaj, granice Bosne i Hercegovine	- Posjeduje osnovno znanje o porijeklu imena Bosna i Hercegovina - Posjeduje opća znanje o kompleksnosti geografskog položaja BiH u ovom dijelu Evrope, njegovu važnost za opći razvoj kao i perspektive razvoja bosanskohercegovačke privrede - Prepoznaje, imenuje i pokazuje na geografskoj karti granice svoje domovine - Opisuje veličinu, oblik i državne simbole BiH. - Opisuje stvaranje samostalne, nezavisne i suverene države BiH - Pokazuje na karti teritorijalno uređenje BiH, granice entiteta i kantona/ županija
5. PRIRODNO-GEOGRAFSKA OBILJEŽJA BOSNE I HERCEGOVINE 5.1. Reljef Bosne i Hercegovine 5.2. Klima, tla, biljni i životinjski svijet Bosne i Hercegovine 5.3. Vode Bosne i Hercegovine	- Opisuje osnovna obilježja reljefa BiH (nastanaki tipovi). - Imenuje na geografskoj karti reljefne cjeline. - Imenuje na geografskoj karti najznačajnije: planine, nizije, aluvijalne ravni, kraška polja i kotline Bosne i Hercegovine. - Imenuje tipove klime u BiH i analizira njihov prostorni raspored. - Posjeduje znanja o vrstama tla, vegetaciji, te o njihovoj geografskoj rasprostranjenosti u BiH. - Imenuje na geografskoj karti najvažnije rijeke, jezera, termalne i mineralne izvore u BiH.
6. DRUŠTVENO-GEOGRAFSKA OBILJEŽJA BOSNE I HERCEGOVINE 6.1. Stanovništvo i naselja Bosne i Hercegovine 6.2. Privreda Bosne i Hercegovine	- Analizira podatke broja stanovnika po popisu iz 1991. i 2013. godine u BiH. - Opisuje osnovne karakteristike razvoja naseljenosti, razmještaju i kretanju (dinamici) stanovništva u BiH. - Opisuje prirodno i prostorno kretanje stanovništva, posljedice i uzroke promjena u BiH. - Razlikuje i objašnjava osnovne strukture stanovništva u BiH - Imenuje na geografskoj karti najveće i glavne gradove (države, entiteta, distrikta, kantona) u BiH - Navodi osnovne prirodne i društvene preduvjete za razvoj privrede BiH - Uočava i imenuje poljoprivredne regije u BiH. - Imenuje grane privrede, njihovu razvijenost i prostorni razmještaj u BiH - Imenuje najvažnije rude i energetske izvore, te njihov prostorni razmještaj u BiH. - Objašnjava probleme s kojima se suočava savremena bosanskohercegovačka privreda u

	tranzicijskoj fazi - Prepoznaje i imenuje na geografskoj karti najvažnije saobraćajnice u BiH. - Objašnjava značaj bh. turizma za razvoj BiH i imenuje najvažnija središta
7. GEOGRAFSKE REGIJE, PRIRODNA I KULTURNA BAŠTINA, GEOEKOLOGIJA 7.1. Geografske regije 7.2. Prirodna i kulturna baština, geoeкологија Bosne i Hercegovine	- Imenuje na karti geografske regije BiH i opisuje njihove osnovne karakteristike. - Razlikuje pojam prirodne i kulturne baštine. - Navodi primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine - Imenuje na geografskoj karti BiH nacionalne parkove (NP), parkove prirode (PP) i lokalitete s UNESCO-vog popisa svjetske baštine. - Imenuje najveće zagađivače životne (geografske) sredine u BiH - Imenuje metode i sredstava zaštite životne (geografske) sredine

7. DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Za svrsishodnu i kvalitetnu realizaciju programa nastavnog predmeta Geografija/Zemljopis, nadležne institucije su obavezne da obezbijede kabinete, opremeljene svim vrstama geografskih karata, kompjuterom, telurijem ili nekim savremenijim sredstvom za objašnjavanje revolucije i rotacije, kao i literaturu koju će učenici samostalno/individualno analizirati i prezentovati. U realizaciji NPP-a, potrebno je koristiti očigledna nastavna sredstva, slike i ilustracije, fizičko-geografski globus, astronomski atlas, tematske karte, multimediju, koja će vizuelno dočarati i objasniti nejasne i teže shvatljive geografske pojave i procese. Također, koristiti fizičko-geografske karte BiH, Azije, Afrike, Amerike, Australije, odobrene od Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, te multimedijalni atlas. U realizaciji programa važno je osloniti se na dosadašnja iskustva i znanja polaznika. Težište rada treba staviti na njihova interesovanja i potrebe. Broj predloženih sati po tematskim cjelinama je orijentacioni i obuhvata časove obrade, utvrđivanja i vježbanja, koji dijelom mogu biti i kombinirani.

Napredovanje polaznika treba provjeravati i ocjenjivati u kontinuitetu, vodeći računa o individualnim mogućnostima i sposobnostima polaznika. Usmeno i pismeno provjeravanje znanja treba da bude ravnomjerno raspoređeno i da za cilj ima provjere postignuća polaznika, kao i provjere uspješnosti primjenjenih nastavnih metoda i sredstava koja su korištena prilikom obrade nastavnih sadržaja Geografije/Zemljopisa. U skladu sa naprijed navedenim, prilikom provjeravanja i ocjenjivanja treba se koristiti različitim metodama, sredstvima, procedurama i instrumentima, a sve u skladu sa uslovima rada škole i mogućnostima polaznika. Pored tradicionalnog ocjenjivanja, treba koristiti i druge metode i sredstva, kako bi ocjenjivanje bilo što objektivnije, na zadovoljstvo i polaznika i nastavnika –učesnika u nastavnom procesu. Primjenjivati u svakom mogućem slučaju, zajedničko ocjenjivanje i samoocjenjivanje, da bi se kod polaznika razvila sposobnost kritičkog odnosa prema vlastitom i tuđem radu, kao i objektivnog odnosa prema sebi i okolini u kojoj živi.

8. LITERATURA

- [1] Revidirani nastavni planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu, (2016.) Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kanton Sarajevo, Sarajevo
- [2] Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine, (Okvirni nastavni plan i program za sedmi, osmi i deveti razred devetogodišnje osnovne škole, 2008. godine.) Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
- [3] Metodika nastave geografije Matas M. 1996
- [4] Furlan, I. (1987) "Čovjekov psihički razvoj", Školska knjiga, Zagreb
- [5] Furlan, I. (1989) "Primijenjena psihologija učenja", Školska knjiga, Zagreb
- [6] Klapan, A. (2001). Obrazovne potrebe odraslih - ključno pitanje andragogije, Obrazovanje odraslih - časopis za obrazovanje odraslih i kulturu, Sarajevo 1-3; 79-87
- [7] "Ključne kompetencije u obrazovanju odraslih" (2013), Zbornik radova 6. međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih, Hrvatsko andragoško društvo, Zagreb

- [8] "Kako uspješno podučavati odrasle", Agencija za strukovno obrazovanje odraslih, Zagreb, 2012.
- [9] Odobreni udžbenici geografije za osnovne škole u školskoj 2017/2018.godini

DRUŠTVO/KULTURA/RELIGIJA

Članovi komisije za *Društvo/Kulturu/Religiju*:

1. UVOD

Nastavni predmet Društvo / Kultura / Religija je jedan od izbornih obavezujućih nastavnih predmeta u osnovnoj školi. Izučava se od prvog do devetog razreda redovne devetogodišnje osnovne škole. Uveden je i osmišljen kao alternativni predmet nastavnim predmetu Vjerovauka i kasnije Zdravim životnim stilovima.

Polaznici će kroz tri nastavne godine po dvanaset nastanih časova izučavati Društvo / Kulturu /Religiju. S obzirom da je ovo Nastavni plan i program za osnovno obrazovanje odraslih osoba, vodilo se računa o oblastima koje su zastupljene u predmetu i nastavnim sadržajima koji se izučavaju, a koji su primjereni i prilagođeni odraslim osobama.

Imajući u vidu već postojeća predznanja o religiji, kulturi i društvenim odnosima,kroz ovaj predmet polaznici će te sadržaje produbljivati, korigovati ranija znanja i iskustva te sticati znanja i navike koji će kod njih razvijati kompetencije za život i rad u porodici i zajednici na najkvalitetniji i najprihvatljiviji način.

2. CILJ I ZADACI

Cilj nastave predmeta Društvo /Kultura /Religija je prenošenje i prihvatanje temeljnih ljudskih vrijednosti, koje su preduslov i temelj kvalitetnog života.

Zadaci nastave Društva /Kulture /Religije su:

- Stvaranje pozitivnog emocionalnog okruženja koje će polazniku pružiti osjećaj sigurnosti, neugroženosti, međusobnog poštovanja.
- Obogaćivanje i proširivanje znanja iz religijske kulture razvijanjem međusobnog poštovanja, poštovanja različitosti učenja, vjerovanja, religijskih obaveza i potreba, uvažavanjem tradicije, kao i stvarati i jačati vlastiti kulturni identitet.
- Produbljivanje kritičkog odnosa prema školi i odnosima u školi dalje razvijajući vještine potrebne za uspjeh, te kroz koncept cjeloživotnog učenja osposobiti polaznike za potpuno i odgovorno sudjelovanje u svim aspektima društva.
- Podsticanje aktivnosti usmjerene ka usvajanju zdravih životnih navika i stilova života, te unapređenje zdravlja mladih, s posebnim akcentom na prevenciji ovisnosti, prevenciji nasilja kao i uzrocima koji dovode do stresa i poremećaja u ishrani.

- Usmjeravanje polaznika na aktivno učešće u programima namijenjenim zaštiti i unapređenju okoliša.
- Njegovanje razvoja inovativnih sadržaja, pedagoških metoda i pristupa za cjeloživotno učenje koji se baziraju na informacijsko-komunikacijskim tehnologijama.
- Osposobljavanje za vođenje kvalitetne (pozitivne) komunikacije, pravedno djelovanje, razumijevanje i prihvatanje drugog i drugačijeg, oblikovanje svijesti o vlastitom identitetu, za kritičko mišljenje prema negativnim društvenim pojavama.
- Jačanje tolerancije, etičkog i humanog odnosa, umijeća nenasilja, solidarnosit, zahvalnosti, poštovanja, samokontrole, navika kulturnog ponašanja, osjećaja zajedništva i pripadnosti grupi.

3. PRVA TRIJADA

I TRIJADA					
I RAZRED		II RAZRED		III RAZRED	
SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO	SEDMIČNO	UKUPNO
1	12	1	12	1	12
UKUPNO I TRIJADA					36

3.1. OČEKIVANI REZULTATI - ISHODI UČENJA NA KRAJU I TRIJADE

Ishodi / kompetencije

Polaznik/ca:

- razvija emocionalnu svijest;
- prepoznaje svoje i tuđe emocije;
- razvija samopouzdanje kroz jasan osjećaj vlastitih moći i limita;
- razvija empatiju i altruizam;
- izgrađuje standarde časti i integriteta;
- vješto odabira informacije;
- izdvaja bitno od nebitnog;
- stiče znanja putem istraživačkog rada;
- donosi odluke i rješava problem;
- ovladava osnovima mnemotehnike, kao modela uspješnijeg pamćenja nužnih informacija;
- motivisan-a za postignuća, teži za poboljšanjem ili ostvarenjem najviših kvaliteta;
- prevladava lične prepreke u cilju ostvarivanja što boljih rezultata u životu i školi;
- aktivno sluša, argumentovano obrazlaže probleme, nenasilno komunicira;

- uvažava različitosti, toleranciju, demokratiju;
- usvoja i proširuje znanja iz religijske kulture ;
- uvažava različitosti i osobenosti;
- uočava i prevazilazi stereotipe vezane za pol, uzrast, izgled, ponašanje;
- razvija svijesti o značaju zdravog načina života i brige o zdravlju;
- na odgovarajući način reagira u stresnim situacijama;
- kvalitetno organizuje slobodno vrijeme ;
- preuzima odgovornosti za lična ostvarenja

3.2. TEMATSKE CJELINE ZA I RAZRED

I razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 12 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
LIČNOST I DRUŠTVO	5
LIČNOST I RELIGIJA	2
SLOBODNO VRIJEME	2
EFIKASNO UČENJE	2
EKOLOGIJA	1
UKUPNO SATI	12

3.2.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA I RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
LIČNOST -1 Opasnosti za život	- Uočava, prepoznaje razumije i izbjegava opasnosti za život - Pravi razliku između razumnih od nerazumnih rizika
LIČNOST I DRUŠTVO - 4 Biti koristan za sebe i druge Komunikacija u porodici Nenasilno rješavanje sukoba Bogatstvo i siromaštvo	- Prepoznaje i razumije korisna djela za sebe i druge - Prepoznaje situacije u kojima može biti koristan za sebe i druge. - Razlikuje uspješne od neuspješnih komunikacija - Prepoznaje i primjenjuje afirmativne načine za zadovoljavanje svojih potreba u porodici. - Uočava probleme - Prepoznaje potrebe i strahove u konfliktnim situacijama - Iznalazi prihvatljiva rješenja za obje strane u

	konfliktu - Uočava i razlikuje asertivno od neasertivnog i agresivnog ponašanja - Preispituje vlastito komuniciranje s drugima. - Otkriva eventualne destruktivne snage i suočava se s njima - Uočava sličnosti i razlike između pojmova materijalnog bogatstva i siromaštva nekad i sad - Prepoznaje, razlikuje i objašnjava razlike između materijalnog i duhovnog bogatstva i siromaštva - Razumije duhovno i materijalno bogatstvo u kontekstu religije
LIČNOST I RELIGIJA - 2 Svjetske religije Religijski znakovi i simboli Važne ličnosti svjetskih religija Citati i poučne priče	- Razlikuje monoteističke od politeističkih religija - Prepoznaje sličnosti i razlike monoteističkih religija - Uočava značaj religije u životu ljudi - Prepoznaje, razlikuje i razumije religijske znakove i simbole - Uočava estetske vrijednosti religijskih simbola - Analizira i uočava bitne osobine ličnosti iz religijskog života - Upoređuje, diskutuje i uopštava o značaju i uticaju religije na društvo - Izdvaja moralne vrijednosti religija - Doživljava i razumije vrijednosti citata i poučnih priča - Uočava i izdvaja pouke poznatih religijskih citata
SLOBODNO VRIJEME - 2 Ovisnosti -duhan, alkohol, narkotici Televizija, internet, mobitel Umjetnost	- Prepoznaje štetnosti duhana, alkohola i narkotika - Razumije opasnosti po život - Razlikuje narkotike - Ima kritičko mišljenje o životu poznatih ličnosti-ovisnika - Razumije svrhu računara, prednosti i nedostatke - Prepoznaje koristi i štetnosti televizije i interneta - Razumije nastanke televizijskih emisija - Donosi zaključke o kvaliteti informacija koje se prenose ovim medijima - Uočava koristi i štetnosti korištenja mobitela. - Uočava i razumije značaj i vrijednosti praćenja kulturnih dešavanja u mjestu i u

	svijetu
EFIKASNO UČENJE - 2 Planiranje usmjereno ka cilju Uspješnije učenje -mnemotehnika	- Definiše bliže i dalje ciljeve - Planira aktivnosti i vrijeme i vrši evaluaciju planiranog - Uočava značaj vjere u uspjeh - Razumije i primjenjuje mnemotehnike na različitim nastavnim sadržajima - Lakše i efikasnije pamti, povezuje i dosjeća se sadržaja različitih nastavnih predmeta
EKOLOGIJA - 1 Kvalitet života na Zemlji "Ne očekuj od prirode više nego što si joj dao"	- Uočava opasnosti od „savremenog načina života“ na život čovjeka i na očuvanje planete Zemlje - Razumije potrebe usklađivanja života s prirodom

3.3. TEMATSKE CJELINE ZA II RAZRED

II razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 1 2 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
KULTURA RELIGIJA	6
TOLERANCIJA	2
KULTURA PONAŠANJA	2
ŽIVOT I ZDRAVLJE	2
UKUPNO SATI	12

3.3.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA II RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
KULTURA RELIGIJA - 6 Islam (život, običaji, kultura, praznici) Pravoslavlje (život, običaji, kultura,	- Stiče znanja putem istraživačkog rada. - Uočava sličnosti i razlike u životu i običajima, kulturi i tradiciji muslimana, pravoslavaca, katolika i Jevreja u BiH - Upoznaje se sa literaturom vezanom za teme.

praznici) Katoličanstvo (život, običaji, kultura, praznici) Hebreizam (život, običaji, kultura, praznici) Religije savremenog svijeta Manjinske religije Ateizam Međureligijski dijalog Vjerske organizacije u Bosni i Hercegovini	- Razvija pozitivan stav o životu, običajima, kulturi, praznicima muslimana, pravoslavaca, katolika i Jevreja u Bosni i Hercegovini - Upoznaje najpoznatije i najrasprostranjenije religije savremenog svijeta - (hinduizam, budizam, konfucijanizam, taoizam, šintoizam) - Poznaje pojmove ateizam i ateist - Stiče znanja o nastanku i razvoju ateizma u svijetu i u BiH - Toleriše i poštuje individualne specifičnosti i potrebe - Prihvata i poštuje drugog i drugačijeg - Jednako tretira pripadnike različitih vjera - Ima pozitivan stav prema religijama i osobama koje ih prakticiraju - Poštuje osnovno ljudsko dostojanstvo i pravo na izbor i slobodu izražavanja - Prihvata različitosti religija i vjerovanja. - Jasan mu je pojam, nastanak i razvoj međureligijskog dijaloga i ko učestvuje u takvom dijalogu - Uočava opšte uvjete koje mora ispunjavati bilo koji dijalog - Shvata uloge Međureligijskog vijeća kao organizacije crkava i vjerskih zajednica. - Integriše pozitivne vrijednosti u vlastitom ponašanju - Razvija demokratski dijalog i toleranciju - Poznaje vjerske organizacija u BiH, Islamska zajednica, Srpska pravoslavna crkva, Rimokatolička crkva, Jevrejska zajednica. - Razumije njihove organizacione jedinice, poglavare, sjedišta - Shvata ulogu ovih organizacija i njihovih poglavara u savremenom društvu
TOLERANCIJA - 2 Prijateljstvo Isti, a različiti Odnosi među spolovima	- Njeguje toleranciju poštivajući individualne specifičnosti - Uočava međusobne sličnosti i osobnosti kao i ljepote različitosti - Prepoznaje zajedničke vrline koje posjeduju i vrline po kojima se razlikuju - Zauzima kritički stav i ističe povjerenje kao osnovni uvjet trajnog prijateljstva. - Ima izgrađen stav i prihvata sličnosti i razlike među spolovima

	- Shvata zašto je došlo do fizičkih i psihičkih promjena u pubertetu - Ima pozitivan stav o ljubavi sa razvijenom sviješću o postojanju tog osjećanja - Razumije pojmova ljubav i vođenje ljubavi
KULTURA PONAŠANJA – 2 Umjetnost i šund Reklama – moderni medij	- Zna pojmove i značenja riječi umjetnost, šund, reklama - Uočava prednosti i nedostatake, klasificira, argumentuje - Zaključuje na osnovu argumenata za i protiv šunda, reklama i umjetnosti
ŽIVOT I ZDRAVLJE – 2 Briga o svom zdravlju Ovisnosti (pušenje, alkohol, droga, internet, kompjuterske igre, kladionice)	- Razumije značaja i vrijednosti zdravlja za život čovjeka - Uočava i stiče znanja o preventivnoj medicini, njenoj važnosti i ulozi - Zna da je zdrav i kvalitetan način življenja uslov za zdravlje svakog pojedinca i da na taj način štite organizam od različitih bolesti. - Razvija sposobnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja - Zna za opasnosti koje prijete osobama koji konzumiraju cigarete, alkohol, drogu kao i prekomjerno korištenje i zloupotreba interneta i kladionica. - Shvata uzroke zbog kojih dolazi do ovisnosti. - Uočava da dobro poznavanje ovih oblasti razvija svijest i prevenira posljedice.

3.4. TEMATSKE CJELINE ZA III RAZRED

III razred/prva trijada - Programski sadržaj 1 ČAS SEDMIČNO - 1 2 ČASOVA GODIŠNJE	
TEMATSKA CJELINA	BROJ SATI
KULTURA RELIGIJA	3
ŽIVOT I ZDRAVLJE	2
KULTURA DIJALOGA	2
EMOCIONALNO-SOCIJALNI RAZVOJ	2
SLOBODNO VRIJEME	1
MOJA BUDUĆNOST	2
UKUPNO SATI	12

3.4.1. PROGRAMSKI SADRŽAJI I ISHODI UČENJA ZA III RAZRED

PROGRAMSKI SADRŽAJI	ISHODI UČENJA
KULTURA RELIGIJA - 3 Kultura i civilizacija Nacionalna kultura Vlastiti kulturni identitet	- Razlikuje pojmove kultura i civilizacija i uočava sličnosti i razlike između tih pojmova - Shvata pojam civilizacije kao materijalne kulture, a pojma kulture kao duhovne kulture - Razumije pojam nacionalna kultura. - Uočava sličnosti i različitosti te opće vrijednosti svih kultura - Uočava i spoznaje nacionalne kulture domovine i naroda koji u njoj žive: kulture ishrane, polova, socijalnih slojeva, regionalne kulture.
ŽIVOT I ZDRAVLJE - 2 Anoreksija, bulimija Samoodbrana u slučaju fizičkog napada	- Uočava i stiče osnovna znanja o uzrocima koji dovode do poremećaja u prehrani sa posebnom naznakom na uzrast osoba oboljelih od anoreksije i bulimije - Razumije i prihvata osobe sa predispozicijama za poremećaje u prehrani - Shvata do kakvih posljedica dovodi poremećaj u ishrani - Shvata potrebu zaštite u slučaju fizičkog napada. Uči osnovne tehnike zaštite i metode odbrane - Razvija svijesti o potrebi nenasilnog rješavanja problema - Uči tehnike za podizanje samopouzdanja. - Zauzima kritički stav prema osobama koje primjenjuju nasilje
KULTURA DIJALOGA - 2 Norme, običaji i zakoni	- Usvaja pojmove: norma, običaj, zakon - prirodni zakoni i društvene norme; pisana i nepisana pravila - Uočava funkciju društvenih normi - Zna da norme imaju zadatak da utječu na ponašanje ljudi, usmjeravaju ili uređuju društvene odnose

Predrasude i stereotip	- Poštuje društvene norme i vrijednosti. - Uvažava autoritet - Razumije da se život vodi prema pravilima, a pravila su određena vrijednostima - Uočava važnost poštivanja pravila i stječe navike poštivanja pravila - Razumije da kršenja pravila imaju svoje posljedice - Razumije pojmove stereotip i predrasude. - Prepoznati primjere stereotipa i predrasuda u okruženju - Uspostavlja aktivan dijalog o pitanjima predrasuda i stereotipa - Uočava negativan efekat predrasuda - Uči šta uraditi protiv predrasuda - Razvija pozitivno ponašanje prema pripadnicima određenih grupa: prema različitim kulturama, vjerskim ubjeđenjima, porijeklu, boji kože, visini, težini i načinu odjevanja
EMOCIONALNO-SOCIJALNI RAZVOJ - 2 Zašto se tako osjećam? Stres - kako se nositi sa stresom Asertivno ponašanje – gdje su granice određenih ponašanja? Kako gledam na druge i kako oni gledaju na mene –identitet?	- Prepoznaje simptome različitih emocija. - Uči kako prepoznati negativne emocije i kako dobiti bitku protiv krivog razmišljanja - Zna šta je stres i faktori koji utiču na stres (stresori) - Uči načine suočavanja sa stresom i tehnike prevladavanja stresom. - Prepoznaje situacije koje uzrokuju stres i izbjegava ih - Upoznaje pojam asertivnog ponašanja i kako se naučiti asertivno ponašati. - Usvaja stilove ponašanja i kako poticati asertivno ponašanje kod sagovornika. - Primjenjuje tehnike asertivnog ponašanja – komunikacija (JA- poruke) - Razvija socijalne vještina, vještinu komunikacije i aktivno slušanje. - Uči kako izraziti ljutnju na konstruktivan način - Razvija logičko konstruktivno razmišljanje
SLOBODNO VRIJEME -1	- Stiče znanje o pozitivnom i negativnom

Samokontrola u korištenju medija	uticaju korištenja elektronskih medija - Izbjegava nepravilno korištenja elektronskih medija koje se mogu označiti kao ovisnost - Koristi elektronske medije i sadržaje koji su edukativni i rekreativni
MOJA BUDUĆNOST - 2 Moj prvi intervju Kako napisati CV?	- Uči kako obaviti intervju, šta je važno istaći, kako slušati sagovornika i uspostaviti pozitivnu komunikaciju - Savladava vještinu dobrog dijaloga i načina kako istaći sve elemente koje smatra važnim za lično predstavljanje - Uči pravilno ophođenje, predstavljanje i šta želi. Razumije važnost načina govora, načina odjevanja i načina ponašanja - Pravilno piše CV na različite načine, sažeto i jasno predstavlja svoje kvalitete

4. DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Obrazovni standard čini cjelovit sadržajni okvir odgojno-obrazovne i društvene djelatnosti škole. Odgojno - obrazovni rad nije samo razvijanje znanja i vještina nego istovremeno i usvajanje vrijednosti, stavova i navika koje omogućavaju svakom polazniku cjelokupan razvoj, kako bi se osigurao razvoj polaznika na svim razinama: intelektualnoj, tjelesnoj, emocionalnoj, društvenoj, moralnoj i duhovnoj.

U ovom predmetu su prijedlozi za odgojne sadržaje kojima će se kod polaznika razvijati sposobnost prepoznavanja i usvajanja temeljnih vrijednosti, kao i socijalizirajući sadržaji koji će razvijati polaznikovu motivaciju i sposobnost za pozitivan društveni angažman.

Potrebno je osmisliti najprikladniji nastavni metod, oblik nastavnog rada i nastavna pomagala u realizaciji nastavnih jedinica. Gdje god to sadržaji nameću, potrebno je uključiti polaznike u realizaciju putem projektne nastave, interaktivne nastave i učenja putem rješavanja problema, prilagođeno uzrastu.

Nastavnik treba da motiviše polaznike, da iskoristi njihova interesovanja, pokaže im značaj onoga što uče, potiče ih na kritičko i kreativno razmišljanje i razvija empatiju, da kreira pozitivnu socio-emocionalnu klimu i atmosferu povjerenja, uvažavanja i tolerancije na času.

Savremeni pristupi u poučavanju, fokus u radu pomjeraju na pristup učeniku kao individui sa specifičnim kognitivnim, afektivnim i konativnim karakteristikama, te je zadaća nastavnika da kroz realizaciju sadržaja ovog nastavnog predmeta jača te osobine učenika.

5. LITERATURA

- [1] Nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu, (2011) Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kanton Sarajevo, Sarajevo
- [2] "Konceptija osnovnog obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini" (2016), German corporation – implemented by GIZ, Sarajevo
- [3] Furlan, I. (1987): "Čovjekov psihički razvoj", Školska knjiga, Zagreb
- [4] Furlan, I. (1989): "Primijenjena psihologija učenja", Školska knjiga, Zagreb